Beschrijving van het eiland Curaçou

G.J. Simons

bron
G.J. Simons, *Beschrijving van het eiland Curaçou*. G.S. de Tempe, Oosterwolde 1868

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/simo041besc01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

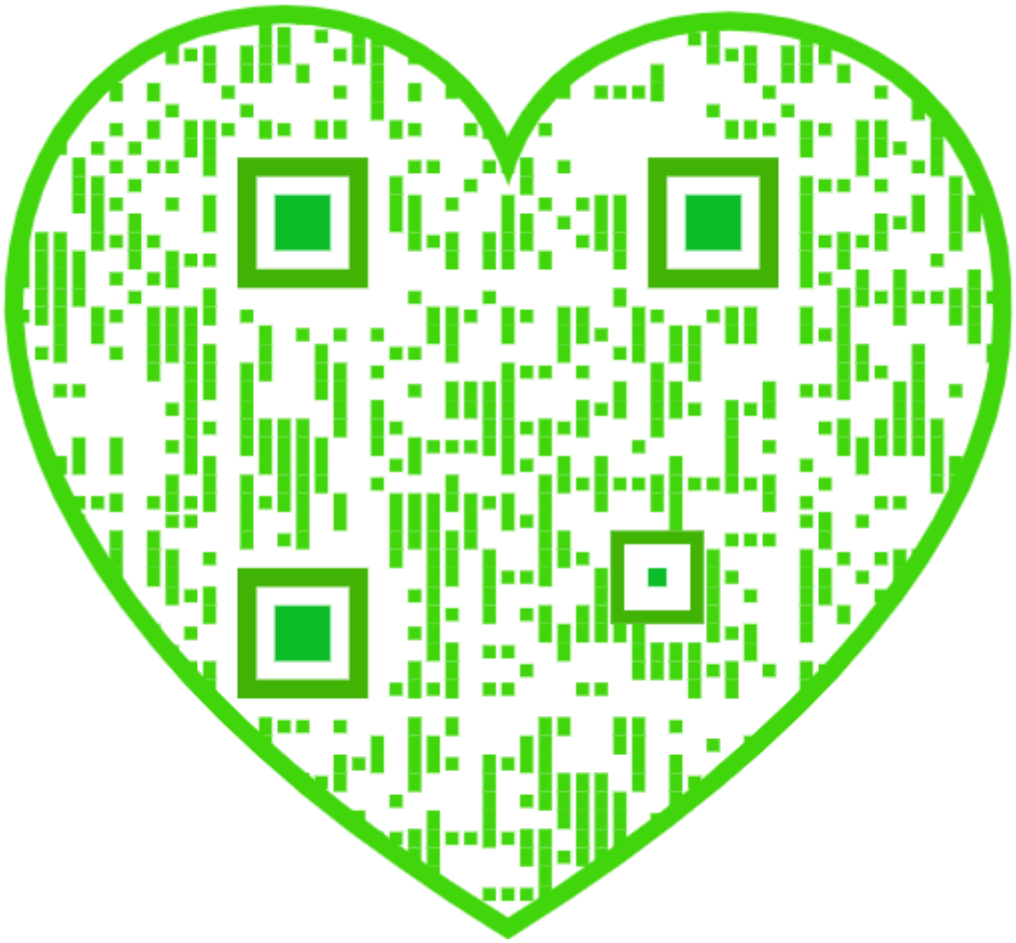

G. J. Simons.

Voorbericht.

't Was op den 7en Juni 1865, dat ik met mijne familie naar het Nieuwediep reisde, waar het Nederlandsche brikschip ‘S a n t a R o s a ’ lag, dat ons naar het eiland C u r a ç o u , de plaats onzer bestemming, overbrengen zou. Nadat wij drie dagen aan boord van genoemden bodem op gunstigen wind hadden gewacht, erbarmde hij zich eindelijk onzer, en op den morgen van den 11en werd de sleepboot ontboden, om ons van den vaderlandschen bodem te verwijderen en - zeewaarts te brengen.

De laatste weken waren voor mij als in een onrustigen droom voorbijgegaan. Onder het afscheidnemen van zoovelen, die ons liefhadden en noode misten, hadden voor en na allerlei aandoeningen mijn ziel bestormd, maar..... onbeschrijflijk was het gevoel hetwelk zich van mij meester maakte, toen de trossen werden losgeworpen en tusschen mij en den bodem, waarop ik geboren was en 31 jaren doorbracht, eene wijde klove werd gemaakt, want, ofschoon het vertrek naar den vreemde het ideaal reeds mijner jongelingsjaren en mijne vrije keuze was, voor den grond waarop in vroeger dagen eene liefhebbende moeder ons onder 't hart droeg, waarop wij in reine weelde aan haren dierbaren boezem hebben gespeeld, voor dien aangebeden grond kan wel niemand onverschillig zijn.

Als met een tooverslag stonden de beeltenissen mijner betrekkingen en vrienden, die ik achterliet, weer voor mij, en ofschoon de engel der hoop mij den zachten arm om den hals sloeg en iets influisterde van ‘weerzien,’ plotseling verscheen naast hem het beeld van den grijzen T i j d , die mij door zijn eerwaardig, maar streng en koud gelaat en vooral door het geheimzinnige vraagteeken, hetwelk hij mij voorhield, weemoedig maakte; doch dit was spoedig voorbij, daar het woelige leven en de vele drukte, die er bij het vertrekken op ieder schip heerscht, weinig gelegenheid tot stil gepeins meer geven. Eindelijk had de boot ons in volle zee gebracht, de kusten begonnen al meer en meer zich uit ons gezicht

te verwijderen en weldra danste ons scheepken ten spel der met schuim gekroonde baren vroolijk op en neder, en toen ik dat uitgebreide waterveld zag, kwamen mij onwilkeurig de woorden van H e i n e te binnen

thalatta, thalatta!
Sei mir gegrüsst, du ewiges Meer!

maar onwillekeurig vroeg ik ook: 'Zee! wat zult gij mij doen ondervinden?' en de gevaren, aan eene zeereis verbonden, doemden met levendiger kleuren op voor mijn geest.

Doch de mijmeringen daarover namen al spoedig een einde, want, ongewoon aan de bewegingen van een schip in volle zee, aan dat slingeren en stampen, begonnen de meesten onzer, in weerwil der frissche zeelucht, al spoedig een gevoel te krijgen dat men wel eens bij eene vervelende redevoering kan ondervinden, hetwelk eindelijk ook bij mij gevolgd werd door..... een onoverwinnelijken trek tot slapen, en ofschoon ik, in eene ruimte van drie voet breedte en acht voet lengte, bestendig heen en weder werd geworpen - eindelijk sloot de slaap, die weldadige balsem voor zooveel zichtbaar en onzichtbaar lijden, mij de oogen toe.

Ik ontwaakte nog voordat de zon uit haar vochtig bed was opgerezen, en ofschoon op een schip alles zich altijd beweegt, deuren open- en dichtschuiven, de passagiers nu rechts dan links, of voor- en achterover worden geslingerd, noch mijne familie, noch ik hebben gedurende de reis weer last gehad van wat men 'zeeziekte' noemt.

Door den ons gunstigen wind ging de reis door de Noordzee en het Engelsch kanaal allervoorspoedigst; nog op dienzelfden dag zagen wij Albions krijtduinen, en machtig boeiden ons aan den avond de verschillende lichten, die Engeland aan zijn kusten voor den schepeling heeft opgericht, waaronder sommige merkwaardig zijn.

Op den derden dag verdween de vaste kust allengskens uit ons gezicht; wij praaiden een Hollandsche loodsboot, waaraan wij nog eenige brieven voor onze betrekkingen en vrienden in het moederland toevertrouwden, en eindelijk verdwenen wij op den Atlantischen oceaan, die groote waterwoestijn, wel een nuttige heirbaan voor de natiën der aarde, maar.... ook voor velen een graf, helaas!

Het overige onzer zeereis tot S t . T h o m a s , voor welk eiland een gedeelte der lading was bestemd, bevat weinig belangrijks.

Wij hadden het aan boord in alle opzichten goed; wij amuseerden ons en bragten den tijd door met datgene waarmede men gewoonlijk een zeereis verkort en aangenaam maakt; weêr en wind bleven ons gunstig, en voortglijdende op de gelijkmatige golven sleten

wij onze dagen (uitgenomen de onophoudelijke bewegingen) zóó rustig als een rentenier aan land met mogelijkheid wenschen kan, of, wilt gij eene andere uitdrukking, ‘wij leidden een stil en rustig gasthuisleventje.’

In den beginne ontmoetten wij in den nacht eenige malen schepen, waaronder vooral Engelsche en Amerikaansche.

De beide laatste hadden echter n i m m e r seinlichten uithangen. Zij naderden ons, in weerwil dat onze seinlichten altijd goed in orde waren, met snuivend geweld, en een enkele daarvan zou zeker (misschien ook omdat hunne wacht sliep?) tegen ons hebben aangeloopen, indien onze kapitein niet de wijste geweest was en afgehouden had.

Bij die gelegenheid en ook later vernam ik van vele zeelieden de klacht, dat de Engelsche en Amerikaansche gezagvoerders zich om dat uithangen der seinlichten meestal weinig bekommeren, iets wat vooral in donkere en stormachtige nachten groot gevaar van aan- of overzeiling kan geven en waarop bevoegde autoriteiten wel eens de aandacht dienen te vestigen; want nu mag een oude Laödiceër bij zoodanige gelegenheid zeggen: ‘Och, een duim voorbij is precies even goed als eene mijl,’ maar ik verzeker u, het oogenblik, waarop zulk een donker zeegevaarte regelregt op u toekomt en u in den grond dreigt te boren, is niet van de aangenaamste.

Tweemalen werd de eentonigheid van den uitgestrekten plas, die ons niets dan water en lucht deed zien, afgebroken door tegenkomende vaartuigen, die naar ons toehielden om lengte en breedte te vragen, welke dan op een zwart bord werden geschreven, dat men omhoog hield.

Een schip, naar Nederland bestemd, ging ons op zulk een kleinen afstand voorbij, dat wij met elkander eenige weinige woorden konden wisselen en na elkander op gebruikelijke wijze met de vlag gesalueerd en eene voorspoedige reis te hebben toegewenscht, vervolgde ieder zijn koers.

Spoedig kregen wij nu de bestendige koelte van den N.O. passaat en naderden al meer en meer de keerkringslanden.[1)]

1) N.O. passaat noemt men dien bestendigen wind, die in den Atlantischen oceaan van 30° van de linie af, of eerder, van het O. naar het W. waait. Hij ontstaat doordien de warmte der zon in de tropische gewesten de lucht sterk uiteenzet en op doet stijgen, waardoor dan nu de koude en meer saamgeperste lucht van het N. en O. gelegenheid krijgt om bestendig met kracht toe te stroomen. Deze luchtstroom, eindelijk stuitende tegen de bergen van Amerika, verandert daardoor van richting, loopt langs den oostkant van dat werelddeel voort en nu met noordelijke en zuidelijke winden in aanraking komende, veroorzaakt door de ligging van Amerika's noordelijk gedeelte, neemt hij meestal eene west- of noordwestelijke rigting aan en geeft zoo aan den schepeling een goede gelegenheid om van hier naar Europa terug te keeren.

De avonduren vooral waren niet de minst aangename voor ons, want dat heldere maanlicht aan den blauwen tropischen hemel, dat trillend zijn stralen op het water deed vallen en de eeuwig bewegelijke zee op een donkerblauw kleed deed gelijken, met zilveren stippen en vonkelende edelgesteenten bezet, of bij donkere en bewolkte lucht dat glinsteren van de electrieke vonken op de golven, die het doen schijnen, als of het vaartuig aan beide zijden in vuur licht en door de zee een gouden vore ploegt, 't is een schouwspel, dat men telkens weer bewondert en dat mij menig genotvol uur heeft verschaft.[1)]

Toch verheugde het ons ten hoogste, toen wij eindelijk aan den gezigteinder een blauwe streep gewaar werden, dat als land werd verkend, ofschoon het eigenlijk meer op een wolk geleek.

Men moet eerst dagen achtereen niets dan water en lucht hebben gezien, om te kunnen gevoelen, welke verrukking die zoo lang met smachtend verlangen verbeide boodschap ‘land voor den boeg’ in zich heeft.

Eindelijk doemde het al meer en meer voor ons op, en binnen weinige uren dreven wij het eiland St. Eustatius voorbij; een weinig later zagen wij Saba, dat zich als een berg trotsch uit de zee verheft en met zijn kruin de wolken schijnt te kussen, en op den volgenden dag voeren wij zoo digt voorbij het eiland St. Martin, dat wij hier en daar het groen der velden, het donker geboom te en enkele gebouwen zeer goed onderscheiden konden, iets wat natuurlijk een hoogst aangenaam schouwspel was.

Maar aangenamer nog was het ons, toen wij eindelijk de baai van St. Thomas binnen zeilden en het kommando van den loods ‘Let go your anchor’ als zoete muziek ons in de ooren klonk. Gelijk de gevangene zich verheugt, als de deur der cel zich opent en hem zijn vrijheid wordt aangekondigd, zoo waren wij verblijd, dat wij nu spoedig ons eng en gevaarvol verblijf eens konden verlaten en, van dat schudden en slingeren vrij, weer den vasten grond onder onze voeten zouden hebben.

Van het voorrecht om aan wal te gaan werd dus dadelijk gebruik gemaakt, en ofschoon wij er slechts weinige dagen toefden, zoo heb ik toch, in weerwil der voor den pas aankomenden

1) Dat lichten of vuren der zee werd vroeger en wordt nog aan verschillende oorzaken toegeschreven. Sommigen meenden dat die lichtbolletjes ontstonden door de aanwezigheid van infusiediertjes en andere zelflichtende lichamen; anderen schreven het verschijnsel weer aan phosphorieke eigenschappen der zee toe; nog anderen meenden het voor electriciteit te moeten houden, door de wrijving der waterdeeltjes opgewekt. Ofschoon de twee eerste oorzaken er misschien iets toe bijdragen, zoo schijnt echter de laatste bewering het naast aan de waarheid te zijn, daar men bij stil weer het verschijnsel bijna niet waarneemt, en het zich sterker vertoont, naargelang in het water meer beweging wordt gemaakt en dus grootere wrijving ontstaat.

Europeaan ondragelijke Westindische hitte, er menig genoeglijk toertje gemaakt.

Het eiland St. Thomas is, zooals de meesten mijner lezers zullen weten, eene Deensche kolonie. De huizen zijn er meestal, uit vrees voor den orkaan, die daar soms groote verwoestingen kan aanrichten, van platte daken voorzien en niet hoog gebouwd, terwijl de voornaamste woningen van een vlucht- of veiligheidskelder zijn voorzien. Van uit de baai beschouwd, levert de ligging der stad, tegen de bergen aangebouwd, hier en daar gestoffeerd met eenige groepen tropisch geboomte, afgewisseld door eene wemelende menschenmassa en al de beweging en drukte, die de koophandel geven kan, een schilderachtig gezicht op. Ook van de bergen beschouwd heeft de stad en vooral de baai met die menigte en kleine vaartuigen of stoomschepen, die tweemalen per maand aldaar de aankomst der Engelsche mailboot afwachten, een verrukkelijk aanzien, dat ons wel de moeite van dat klimmen beloonde, doch komt men in de stad zelve en beziet men alles nauwkeurig, dan leert men ook hier, dat de dingen in het verschiet schooner dan in de nabijheid zijn, daar er op geregelde bouworde, goed geplaveide straten en behoorlijke wegen evenmin te roemen valt als op de zindelijkheid.

Eén dag vóór ons vertrek kwam de mailboot aan en bragt ons volgens afspraak brieven uit Nederland, die ons voor een wijle den zuidelijken hemel en hetgeen ons omringde deden vergeten en ons weer terug voerde naar de plek vanwaar wij gekomen waren.

Op den daaraan volgenden dag moesten wij ons eindelijk weer inschepen, en nadat het anker gelicht en de zeilen waren los gemaakt, verlieten wij dit eiland, waar ik genoegelijke dagen doorbracht, om, begunstigd door een goeden wind, koers naar Curaçou te zetten.

Met snelheid voeren wij nog een paar rotsen voorbij, die uit den waterspiegel als torens omhoog staken en alleen door eenige duizenden watervogels bewoond worden, en tegen den avond bevonden wij ons weer in volle zee, als vroeger niets ziende dan water en lucht, ofschoon de meer en meer donker wordende lucht en de aanhoudende stortregens ons verhinderden ver vooruit te zien.

Inmiddels begon de stevige koelte, die bij het uitzeilen krachtig de zeilen had doen zwellen, tot een sterken wind aan te wakkeren, en tegen middernacht was zij tot storm geklommen, zoodat er aanhoudend zeil werd geminderd.

Nimmer zal ik dien nacht vergeten en den angst gedurende eenige uren uitgestaan, want toen werd ik eerst gewaar wat ‘slingeren’ is en wat ‘golven’ zijn.

Een storm op zee en schepelingen in een ranke hulk op zulk

eene zee, 't is een onderwerp waaraan menig dichter zijn pen en menig schilder zijn penseel heeft gewijd, maar hoe voortreffelijk ook ieder zich van zijn taak heeft gekweten, de voorstelling blijft nog altijd beneden de werkelijkheid.

Die zwarte lucht van rondom met onheilspellende wolken bezet, die diepe duisternis op het ééne oogenblik en op het andere weer felle bliksemschichten, die alles als in hellen gloed schijnen te zetten en over de verbolgene zee een akelig licht verspreiden, die kokende baren, nu eens u opvoerende als ten hemel en dan weer dreigende in den afgrond u neer te storten - men moet het gezien en ondervonden hebben, om er zich een juist denkbeeld van te vormen. Voeg nu hierbij, dat wij ons nog meer of min in de nabijheid van de orkaanstreek bevonden, terwijl het bovendien juist in den tijd van zijn verschijning was, en gij zult u kunnen verklaren waarom d i e nacht de onrustigste is geweest, dien ik aan boord heb doorgebracht.

Tegen den morgen begon echter de storm zijn vleugelen weer dicht te plooien, de golven kwamen geen kijkje meer nemen op het schip en braken allengskens minder donderend tegen de verschansingen; in één woord, het weer helderde op, en toen wij de zon met een tropischen gloed plechtstatig uit de kimmen zagen oprijzen, konden weer alle zeilen worden bijgezet. Inmiddels waren wij in dien onstuimigen nacht met zoodanige snelheid over den oceaan voortgegaan, dat wij konden berekenen op den daaraan volgenden dag in de nabijheid van de plaats onzer bestemming te zullen aankomen, in welke hoop wij niet werden te leur gesteld.

In den namiddag van den 22^{en} Juli kregen wij land in het gezicht en weldra konden wij de bergen onderscheiden van dat kleine plekje gronds in die groote waterwoestijn, waar ik dan voortaan werken en wonen zou, waar ik het grootste en beste deel van mijn leven misschien ging doorbrengen, wáár wellicht eens mijn graf zou zijn.

Door den strorm misleid en afgedreven zeilden wij, in plaats van langs de zuidzijde (den gewonen weg om in de haven te komen voor schepen die uit het N. of O. arriveeren), noordelijk van het eiland, hetgeen eerst nog al bezorgdheid baarde, daar, als men de westpunt gepasseerd is, het opwerken tegen wind en stroom voor sommige schepen niet alleen met vele moeiten gepaard gaat en dagen duurt, maar dikwerf ook wordt men genoodzaakt weer een doorsteek naar het noorden te maken, waardoor de reis weken verlengd worden kan.

Te dien opzichte waren wij echter ook zeer gelukkig, daar wij kort na middernacht ons reeds tegenover de haven bevonden en de lichten der stad konden zien.

Terwijl mijn oog zich in die nevelachtige massa verloor, of van

tijd tot tijd stuitte tegen de donkere berggevaarten, door den schitterenden sterrenhemel der keerkringslanden zeer goed te onderscheiden, kwamen in mij allerlei gedachten en vragen op, die ik nu niet goed meer onder woorden kan brengen, maar die mij den slaap uit de oogen dreven.

Eindelijk daagde de morgen van den 23^{en} Juli, en terwijl wij koers zetten naar de haven, zag ik, bij het opgaan der zon, de stad in hare gansche uitgebreidheid voor mij liggen, welk prachtig panorama onmiddellijk weer den ongunstigen indruk wegnam, dien de noordkust met hare kale en steile rotsen mij gegeven had. Kort daarop ging de Nederlandsche driekleur aan het fort bij de monding der haven omhoog, ten teeken dat de dag begon en de haven geopend was. Vóór dien tijd waaide reeds onze vlag in den voortop, als een sein voor de lootsboot. Deze gekomen zijnde, zeilden wij binnen weinig tijds met een opgeruimd en dankbaar gemoed de bij uitstek schoone haven in. Terstond vervoegde zich eene commissie uit den kerkeraad aan boord, die ons hartelijk welkom heette en afhaalde naar de voor ons bestemde appartementen in het International hotel, waar ik met mijne familie gedurende eenige dagen kosteloos verblijf kon houden, ten einde ons te restaureeren van de zeereis en met bedaardheid eene geschikte woning te zoeken.

Vreemdeling als ik was, nam ik dat royale aanbod, waardoor mij mijne aankomst zóó aangenaam gemaakt werd, met genoegen aan, en met een dankbaar gemoed zal ik er steeds aan blijven denken, gelijk ook aan de vele andere beleefdheden, die ik onder verschillende vormen, én van den kerkeraad in het bijzonder én van mijne gemeenteleden in het algemeen, tot op heden ondervonden heb.

Maar..... 't is mij te moede als of ik daar op eens onderscheidene stemmen hoor, en stemmen, die mij met verschillende vragen bestormen. Welnu! komt op, een voor een, ik zal trachten u een antwoord te geven. En dan zegt de eerste: ‘gij hebt ons eene beschrijving van Curaçou beloofd, waarom ons eerst met een oppervlakkige geschiedenis uwer zeereis verveeld?’

Ik zou dien vrager eenvoudig kunnen antwoorden, dat alle dingen een begin moeten hebben en het dus niet ongepast en onnatuurlijk is, om, als men een vreemde plaats zal beschrijven, aan te vangen met de reis derwaarts, doch ik wil liever eerlijk zijn en ronduit verklaren, dat ik bij mijn vertrek uit Nederland aan verschillende mijner vrienden beloofd had over onze zeereis iets in het licht te zullen geven, doch door gebrek aan stof moest ik zulks nalaten en reken nu toch door deze weinige bladzijden aan mijne belofte voldaan te hebben.

Dan hoor ik een tweeden, die schouderophalend en glimlachend zegt: ‘hoe is het mogelijk dat iemand,nog maar ruim twee jaar in deze kolonie vertoevende,haar reeds naar waarheid beschrijven kan?’ Hem antwoord ik: dat in de volgende bladzijden ook geen schets van het volkskarakter of het familieleven zal worden gegeven, of de deugden en gebreken der bevolking zullen worden opgesomd (daartoe wordt ervaring en tijd vereischt), maar dat ik slechts eene geschiedenis van vroegere en latere toestanden en zaken beschrijf, dingen die ieder weet of weten kan, hoedanige beschrijving, met de noodige inlichtingen en bronnen vóór zich, zelfs ten deele in den vreemde zou kunnen worden vervaardigd.

Eindelijk verneem ik nog een derden, die vraagt: ‘of er aan eene beschrijving van Curaçou wel behoefte is?’ en dan geloof ik daarop een toestemmend antwoord te mogen geven. Wel bestaan er over de geschiedenis van dit eiland eenige boekwerken, zoo als van Hering, Feenstra, van den Bosch, van Dissel en anderen, maar ik neem de vrijheid te zeggen, dat die werken (ofschoon zij bij de zamenstelling van mijn boek mij soms dienst hebben gedaan) grootendeels òf verouderd, òf onvolledig en éénzijdig zijn. Nu wil ik echter daarmede niet te kennen geven, dat dit werk - zij het misschien iets vollediger - goed is: integendeel, meer dan iemand anders ben ik overtuigd van het gebrekkige en onvolmaakte mijns arbeids, doch..... slechts ten deele moet die schuld mij worden toegerekend, daar aan een juiste beschrijving van dit eiland door gebrek aan genoegzame bronnen onoverkomelijke bezwaren verbonden zijn.

Een der voornaamste bronnen, b.v. 's Rijks archief, welwillend voor mij ontsloten, geeft bijna geen licht over de gebeurtenissen der vorige eeuw[1]. Wie nu daarin naar inlichtingen of bijzonderheden, der vermelding waardig, gaat zoeken na dien tijd, vindt zich door den slecht geconserveerden staat der boeken, waarvan sommige verweerd en meer dan half vergaan, andere door de insecten grootendeels beschadigd of verslonden zijn, deerlijk te leur gesteld.[2]

1) Dit is geen wonder, want bij de inlijving in het Fransche keizerrijk zijn alle papieren der Westindische Compagnie naar Frankrijk gezonden; die welke gouvernementsacten waren naar Parijs, en die welke den handel betroffen naar Bordeaux, vanwaar zij na de onafhankelijkheidsverklaring van Nederland nooit weer zijn terug gezonden, en waar zij nu vermoedelijk verloren zijn geraakt.
2) Denkende aan den vervallen toestand, waarin èn in deze èn, naar geloofwaardige personen mij verzekerden, in andere koloniën 's Rijks archief zich bevindt, kan ik den wensch niet onderdrukken, dat er nog eens van hooger hand een besluit mogt worden genomen, volgens 't welk die, ook voor den historicus, zoo rijke bron beter geconserveerd zou worden.

Echter hebben vroeger levende personen, o.a. de heer P h o e l, eertijds onderwijzer alhier, toen die boeken nog beter in orde waren, daaruit het een en ander, de geschiedenis betreffende, in Curaçouwsche couranten in druk gegeven. Ik heb dat zooveel mogelijk met andere bescheiden verzameld en neem deze gelegenheid te baat om mijn hartelijken dank te betuigen aan de verschillende personen, die mij, èn door het afstaan van de onder hunne berusting zijnde papieren en aanteekeningen, èn door hunne inlichtingen enz. enz., bij mijn arbeid behulpzaam zijn geweest.

Onpartijdig schrijvende, heb ik sommige daden moeten prijzen en de handelingen van anderen afkeuren, en een onbevooroordeeld lezer zal het mij niet ten kwade duiden, dat ik hier en daar vrijmoedig mijne opmerkingen medegedeeld of mijn gevoelen heb uitgesproken. Omtrent de daden van nog levende personen heb ik mij, waar het niet gebiedend werd gevorderd, buiten kritiek hunner handelingen gehouden en laat dit over aan een volgend geslacht.

Daar ik de correctie van het werk aan anderen moet overlaten, zal men mij, hoop ik, de fouten verschoonen, die, zoo dit boek onder eigen toezigt ware uitgegeven, waarschijnlijk minder zouden zijn geweest[1)].

Ik geef dit werk uit als eene herinnering aan den 4^{en} Maart 1866, toen wij hier het vijftigjarig bestaan van Neêrlands vlag hebben gevierd, onder welke vlag - men mag zeggen wat men wil - Curaçou het altijd goed heeft gehad, en schreef deze bladen wijders met het doel om voor de kolonie nuttig te zijn, opdat ook in het moederland niet alleen de kennis van, maar ook de belangstelling voor haar steeds vermeerderd zou worden. Dat ze daaraan, althans eenigszins, moge beantwoorden en den belangstellenden lezer van verre of nabij eenige aangename oogenblikken moge verschaffen is de wensch van den

SCHRIJVER.

C u r a ç o u, 1867.

1) De corrector hoopt zich, ook uit achting voor den geëerden schrijver, van zijne taak met de meeste nauwgezetheid te zullen kwijten. Hij heeft gemeend, de spelling der H.H. D e V r i e s en T e W i n k e l te moeten volgen.
V.O.

Ligging van het eiland. - Uit- en inwendige gesteldheid des bodems.

C u r a ç o u [1], een der vele eilanden waardoor Amerika omringd is, ligt in de Caraïbische zee[2] ongeveer 41 Engelsche of zeemijlen, dus circa 13 uren, van den vasten bodem van Z. Amerika. Het behoort tot de zoogenaamde Benedenwinds-eilanden en is in den oceaan op 12°-67′ N.B. en 68°-59′ W.L. (Greenwich) gelegen.[3]

1) De oorsprong van den naam dien dit eiland draagt schuilt in het donker, daar men dien in oude werken op allerlei wijze geschreven vindt, als Q u i r a ç a ö , C o r o s s e l , C e r o s s e l , C u r a z a ö . De Franschen noemden het C o r o s s o l , naar eene vrucht, '*zuurzak*' geheeten, die hier in het wild groeide, van hier naar de Fransche koloniën is overgebracht, en altijd dien naam behouden heeft.
   Blijkbaar is echter die naam van Spaanschen oorsprong, en ten einde hem van een of andere gebeurtenis af te leiden, verhaalt men dat een Spaansch priester door de Indianen zou zijn gebraden en opgegeten, waarvan het eiland C u r a h a z a ö (eene verbastering van C u z a d o [C u r a , priester, h a z a ö , braden]) genoemd zou zijn geworden.
   Anderen beweren dat het eertijds C u r a p u i r r a werd genoemd, d.i. *hij wordt gezond of genezen*, *die er heen gaat;* nog anderen dat de eerste ontdekker een Spanjaard, Q u i r a z a ö , zou zijn geweest en het eiland zijn naam zou ontvangen hebben. Doch daar de meeste plaatsen in de Nieuwe wereld bij de aankomst der Spanjaarden haar oorspronkelijken naam hebben behouden, zoo is het waarschijnlijk dat ook dit eiland bij de oorspronkelijke bewoners reeds den tegenwoordigen naam had, die echter door de Spaansche uitspraak wel eenigzins kan veranderd zijn.
2) Deze zee wordt nog aldus genoemd naar de oorspronkelijke bewoners der verschillende daarin gelegen eilanden, die in het algemeen C a r a ï b e n werden geheeten, waaruit later de naam C a n n i b a l e n is ontstaan, waarvan ieder de beteekenis weet.
3) Deze berekening is genomen van den vuurtoren aan den ingang der S t . A n n a b a a i of haven. Door die ligging is het verschil tusschen de lengte van dag en nacht slechts drie en veertig en een halve minuut en dat tusschen den langsten dag en den kortsten nacht ongeveer een uur en negen en twintig minuten.

UITLEGGING DER KAART

AANWIJZENDE EENIGE, VOOR ZOOVER HET BESTEK ZULKS TOELIET,

PLANTAGES, BERGEN, VERSTERKINGEN ENZ.

PLANTAGES.

1.	Westpunt.
2.	Knip.
3.	Lagoen.
4.	Spaansche put.
5.	Zorgvliet.
6.	Savonet.
7.	Paradera.
8.	Wacao.
9.	St. Kruis.
10.	Rustenpad.
11.	Weltevreden.
12.	St. Hieronijmo.
13.	Klein St. Martha.
14.	Groot St. Martha.
15.	St. Jan.
16.	Barber.
17.	Patrik.
18.	Docterstuin.
19.	Ascention.
20.	Fontein.
21.	Engelenberg.
22.	Port Marie.
23.	St. Sebastiaan.
24.	St. Nicolaas.
25.	Zevenhuizen.
26.	Siberië.
27.	St. Marie.
28.	Oud St. Marie.
29.	Zorgvlied.

30. St. Pedro.
31. Daniel.
32. Groote Berg.
33. Mount Pleasant.
34. Gr. St. Michiel.
35. Kl. St. Michiel.
36. Fort St. Michiel.
37. St. Elizabeth.
38. Blijrust.
39. Hato.
40. Bon Paijs.
41. Klein Mal Paijs.
42. Klein-Piscadera.
43. Groot-Piscadera.
44. Raphaël.
45. Veeris.
46. San Casa.
47. Fort Piscadera.
48. Planters-rust.
49. Welgelegen.
50. Bonne Esperance.
51. Kattenberg,
52. Rozendaal.
53. Vredeburg.
54. Bleinheim.
55. Valentijn.
56. Zorgvliet.
57. Asciento.
58. Rio Canario.
59. Rustenburg.
60. Vreeland.
61. Koningsplein.
62. Zuikertuin.
63. Buena Vista.
64. Rust en Vrede.

65. Corrie.
66. Caza Coraal.
67. Klein Bloemhof.
68. Prinsenhof.
69. Vriendenwijk.
70. Rust.
71. Moriret Vernon.
72. Kraaijenhofslust.
73. Zeelandia.
74. Welgelegen.
75. Bloemhof.
76. Stadsrust.
77. Genoegen is het al.
78. Paradijs.
79. Vagevuur.
80. Fort Nassau.
81. Scharloo.
82. Altena.
83. Pietermaai.
84. Willemstad.
85. Otrabanda.
86. Riffort.
87. Koraal.
88. Labadera.
89. Lange Tuin.
90. Zuurzak.
91. Scherpenheuvel.
92. Watervliet.
93. Montagne.
94. Siberie.
95. Damascus.
96. Conoecopoos.
97. Rust en Vrede.
98. Brakkeput.
99. Nijdrust.

100.	Uilenburg.
101.	Fort Beekenburg.
102.	Batterijuitkijk.
103.	St. Barbera.
104.	Fuik.
105.	Oostpunt.
106.	Duivelsklip.
107.	Oranjeberg.
108.	Klein St. Joris.
109.	Groot St. Joris.
110.	Coraal Tabak.
111.	St. Catharina.
112.	Coraal Patien.
113.	Nooit Gedacht.
114.	Ronde Klip.
115.	Brievegat.
116.	Jongbloed.
117.	Buitenrust.
118.	Noordkant.
119.	Muizenberg.
120.	Deus.

BERGEN.

A.	St. Christoffelberg.
B.	Tafelberg St. Hieronijmo.
C.	St. Anthonieberg.
D.	Kleine berg.
E.	Groote berg.
F.	Noordkantberg.
G.	Zwarte berg } de drie Gebroeders.
H.	Veeris-berg } de drie Gebroeders.
I.	Priesterberg } de drie Gebroeders.
K.	Groene berg.
L.	Midden Seinpost.
M.	Kabrietenberg.

N.	Tafelberg.
O.	Oost-Seinpost.
P.	Ronde Klip.

Z. **ZOUTPANNEN**.

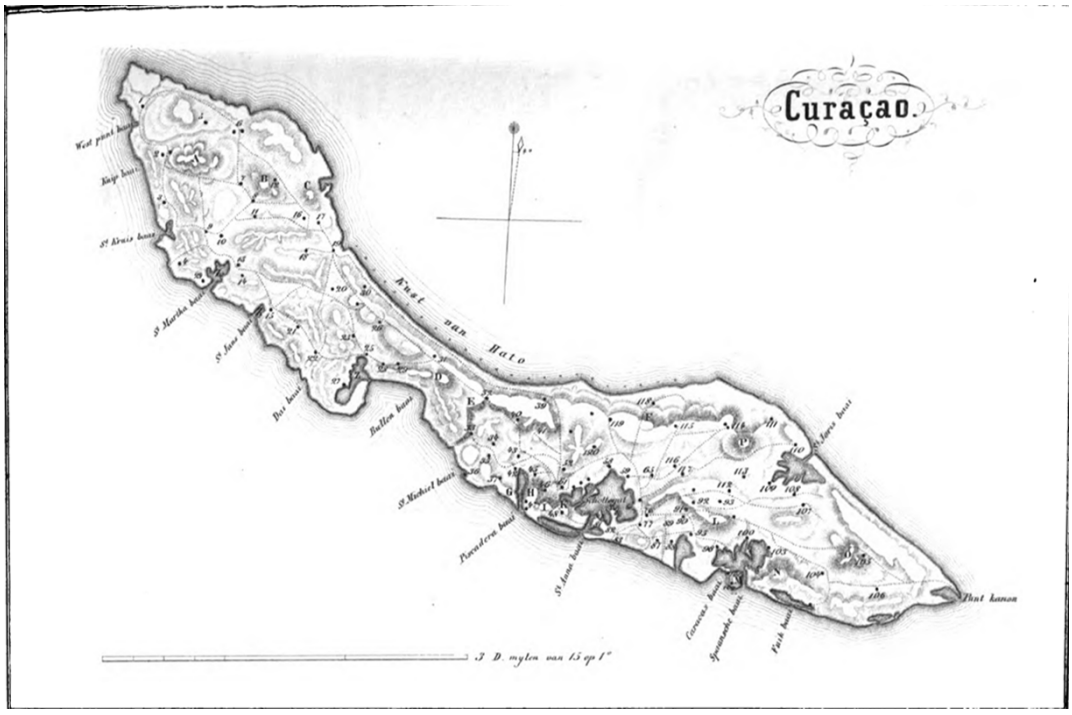

J.W. Heldewier Vignon del
Uitgave van G.S. de Tempe
Lith v Tresling & Co. Amst.

Zich uitstrekkende van het noordwesten naar het zuidoosten, bezit het eiland eene eenigszins langwerpig ronde gedaante, waarvan de uiteinden het breedste zijn.

De lengte, hemelsbreed genomen, is 57000 ellen of 20 uren gaans, de grootste breedte daarentegen slechts 5 uur, terwijl de oppervlakte wordt opgegeven 7.62 □ Duitsche of geographische mijlen te zijn.

Ongeveer in het midden is het eiland zeer smal en heeft daar slechts eene breedte van ¼ uur.

Van vulcanischen oorsprong zijnde, is het terrein golvend en met heuvels bezaaid, waarvan 30 den naam van bergen dragen, die over het algemeen in het noorden en oosten steil, maar naar het zuiden zacht afhellend zijn. Geen dezer is echter vuurspuwend of geeft zelfs eenig vermoeden dat hij het ooit geweest is; ook vormen zij onderling geen zamenhangende keten en zijn in het oostelijke deel minder menigvuldig dan in het westelijke, waar de bodem ook hooger ligt.

Onder die bergen is in het westen de St. Christoffel, die circa 400 ellen hoog is, en in het oosten de Tafelberg, die zich 300 ellen boven den waterspiegel verheft, de voornaamste; dan volgen nog in het westelijke deel de Priesterberg en de Drie Gebroeders, die circa 900 voeten hoog zijn, terwijl de overige die eene meestal kegelvormige gedaante hebben, niets meer dan heuvels verdienen genoemd te worden. Zij vereenigen zich soms aan den voet, waardoor kegelvormige dalen ontstaan, waarin zich door afspoeling eene aardlaag ophoogt, die geschikt voor cultivatie is.

Onder de baaien van dit eiland telt men ten zuiden vooral de St. Anna-baai, welke eene der prachtigste havens vormt; wijders die van St. Michiel, de Caraccas-baai, die van St. Marie en Knip, terwijl men ten noorden de baai Savonnet, St. Pieter, Hato en eindelijk St. Joris heeft.

Ten opzichte der kapen, wier getal zeer klein is, valt weinig te zeggen. Men vindt er eene ten zuidoosten van het eiland, die 'punt Kanon' wordt geheeten en die door den sterken stroom welke bestendig langs de kust gaat en de vreeselijke branding zeer gevaarlijk voor de scheepvaart is. Wijders zou men onder de kapen ook nog de Westpunt en kaap Marie kunnen rekenen.

Vruchteloos zoekt men hier naar rivieren of beken; alleen op de plantages Hato, San Pedro en nabij die van Bon Pays op den berg Rincon vindt men zeer kleine, doch heldere zoetwaterbronnen, die uit rotsspleten te voorschijn komen; echter vindt men in de meeste lage gedeelten van het eiland putten, welke zeer goed drinkwater opleveren, ofschoon zij bij langdurige droogten ook dikwerf hun water verliezen.

Ofschoon onder den invloed van een tropischen hemel het verweeringsproces grootere vorderingen dan elders maakt, zoo heeft echter eene oplettende beschouwing en een wetenschappelijk onderzoek van diep opgedolven gesteenten, dat grijze schrift der oudheid, het resultaat opgeleverd, dat de bodem van C u r a ç o u uit slechts drie bergsoorten bestaat (groensteen, zandsteen, kalksteen), die ieder op een bijzonder vormingstijdperk wijzen. Vermits de gewone verbindingslagen, die op een langzamen overgang wijzen, ontbreken, is de vorming der genoemde grondgesteenten door een langen tusschentijd van elkander gescheiden.

Niet onwaarschijnlijk is het dat dit eiland vroeger aan het vaste land van Amerika gehecht is geweest, doch toen onder den spiegel van een alles bedekkenden oceaan verborgen lag, waaruit dit punt later door groote aardschokken opgeheven is, welke opstuwing, volgens de opgegeven richting der bergen, van het noorden naar het zuiden schijnt te hebben plaats gegrepen. Als bewijs voor zulk eene onderzeesche verbinding zou ik willen bijbrengen niet alleen een zekere overeenkomst van de grondgesteenten, maar ook dat hier telkens de stuiptrekkingen gevoeld zijn der aardbevingen, waardoor de bodem van Amerika geteisterd werd.

In welk opheffingstijdperk van het tegenwoordig door de wetenschap aangenomen twaalftal zulks met C u r a ç o u is geschied, kan niet met zekerheid worden opgegeven.

Het middelste gedeelte des eilands, dat als het ware eene verbinding uitmaakt tusschen het oostelijke en het westelijke deel en uit eene grondstof bovendien bestaat, hoedanig alleen aan de kusten wordt aangetroffen (rifsteen) en die daarbij vele zoutdeelen bevat, welke door regen opgelost, later op de oppervlakte zich als kristallen vertoonen, heeft bij deskundigen het vermoeden doen ontstaan, dat dit gedeelte langer dan de beide uiteinden onder den waterspiegel bedekt gebleven en later daaruit is opgeheven. Die langzame opstuwing van den bodem in het algemeen schijnt echter voort te duren, want ziet men 1 de verschillende uitholingen aan de kusten, eertijds door de eeuwig bewegelijke zee gemaakt, welke nu verre boven de gewone waterlijn liggen, 2 het droog loopen hier en daar van het strand, b.v. bij het fort B e e k e n b u r g , waar 10 ellen boven de oppervlakte des waters zich duidelijke sporen van een vroeger strand en zelfs nog de overblijfselen van een uitgestrekte oesterbank bevinden, dan zou men, in verband met hetgeen nog op andere plaatsen daarover kan worden waargenomen, tot het besluit mogen komen, dat die opstuwing (van daling des waterspiegels kan toch wel geen sprake zijn) gedurende de laatste halve eeuw circa één voet bedroeg.[1)]

1) Voor den in de geologische wetenschap oningewijden lezer stip ik hier even aan, dat die opheffingen van den bodem geene zeldzaamheden zijn. Op den 28^{en} September 1795 verhief zich de Mexicaansche vuurberg J o r u l l o bijna 1500 voeten hoog. In 1539 werd bij P u z z u o l i in de golf van N a p e l s onder herhaalde aardbevingen binnen twee dagen een berg opgestuwd, die bij een omtrek van 8000 voeten eene hoogte van 400 had, en voor een eeuw nam C e l s i u s waar, dat in Z w e d e n de geheele zoom van het vaste land zich in 100 jaren gemiddeld 40 duimen verhief, terwijl in den tijd der bekende geschiedenis de noordelijke kust van S c a n d i n a v i ë van F r e d r i k s h a l l af tot A b o in F i n l a n d toe meer dan 200 voeten gerezen is.
B u r m e i s t e r , Geschiedenis der Schepping.

Langs de kust vindt men overal koraalformatie, die de plaats van zeeduinen vervangt en de verwoesting tegenhoudt, welke door de branding der zee anders gemakkelijk ontstaan kan.

Het grondgesteente van dit eiland, waarop de overige gesteenten gelegd zijn, is, volgens het onderzoek, door den opperbergraad S t i f f t in Aug. 1827 ondernomen, de groensteen, die in acht onderscheidene nuances voorkomt.[1)]

De e e r s t e v a r i ë t e i t, waaruit een groot deel der Z.O. helft van het eiland bestaat, doet zich voor als een vast gesteente, van eene vuile berggroene kleur, nu eens in het blauwachtig-groene en grauwe, dan weder in het geelachtig-groene en grauwe overgaande.

Bij breking, die schilferachtig is, zijn de kanten een weinig doorschijnend en mat en schijnt het felsiet te zijn door een weinig hoornblende gekleurd, die voor de blaaspijp oprijst en eenigzins transparent wordt. Van deze soort is moeilijk een groot stuk te bekomen, vermits zij altijd gescheurd is. In de eenigzins blauwe stukken, alsmede in het deeg, vindt men kwartsaderen, die zich echter verliezen. Soms is die vermenging zóó menigvuldig, dat men ze voor kiezelschiefer zou houden.

Deze groensteen is op de splijtingsvlakten met een geclachtigen, witten speksteen overtrokken, die bij de aanraking vettig is en soms in vertakkingen tusschen den groensteen loopt.

Een t w e e d e meer z e l d z a a m voorkomende variëteit is de groensteen van vuile lookgroene kleur en ongelijke aardachtige breuk, die langzamerhand in chlorietgesteente overgaat en eene schilferachtige zamenstelling aanneemt, waarin zwavelkies voorkomt.

Een d e r d e w i j z i g i n g van het grondgesteente vindt men op den weg van K o r a a l naar S t. B a r b a r a en meer westwaarts tusschen J o n g b l o e t en Z a p a t e r o. Zij bestaat uit groensteen van een zwartgrauwe kleur, vermengd met gelijke hoeveelheid feldsteen, feldspaath en hoornblende, welke laatste hier volkomen

1) Het Nederlandsche gouvernement zond nevens den opperbergraad S t i f f t ook nog den heer W i r z, een Coblentser van geboorte, herwaarts, om de berg- en mijnwerken van A r u b a te onderzoeken. De eerste gaf ook eene geognostische beschrijving van den bodem van C u r a ç o u, en uit de alhier ter secretarie berustende kopie van het officieel rapport is het bovenstaande grootendeels overgenomen.

zwart is. Soms komen ook daarin nog augietkorrels voor, die er meest groenachtig zwart uitzien, maar soms ook wel eene lichte look- en olijfgroene kleur aannemen en voor oliviën konden gehouden worden. Ook vindt men in dezen groensteen soms kleine, maar glanzende korrels van magneetijzer, waardoor hij groote gelijkvormigheid met doloriet verkrijgt.

Eene vierde afwisseling van het grondgesteente is van aschgrauwe kleur, ontstaande uit de verbinding met feldspaath en hoornblende. Soms komt er een weinig magneetijzer, nog zeldzamer augiet in voor, soms ontbreekt dit bijmengsel geheel, zooals bij den laatsten seinpost in het oostelijk deel.

Groensteen, met gelijke hoeveelheid feldspaath en hoornblende vermengd, komt ook nog voor ten noorden van het gebergte de Drie Gebroeders, en ten noorden van de plantage Knip, waar men de hoornblende sterk glanzig en kristallen van feldspaath vindt, waarin grijsachtig zwarte en zachte korrels worden gevonden, soms van eene regelmatige gedaante.

De vijfde modificatie wordt tusschen de Westpunt en de plantage Savonet opgemerkt. De hoornblende komt er zeldzamer in voor, zoodat het gesteente meer eene naar het gele zwevende groengrijze kleur heeft, en de feldspaath-kristallen, die verstrooid, als bij het porfier, in het deeg voorkomen, hebben meer een zekeren parelsnoerglans in plaats van den vroeger beschreven glasglans; ook loopen er nog kwarts- en spekaderen door.

Bij bovengenoemde plantage vindt men als zesde variëteit eene zeldzame groensteensoort, die nergens meer wordt opgemerkt. Zij bestaat uit hoornblende en feldspaath, beiden innig vermengd en in kristalvorm afgescheiden, soms zoo menigvuldig en opeengehoopt, dat het deeg verdwijnt en het gesteente korrelig kristalvormig wordt, soms ook zoo weinig en verwijderd, dat het iets porfierachtigs krijgt. Rood ijzeroxide, dat bij wijlen geheel zuiver voorkomt, kleurt de massa roodbruin en vermeerdert de zwaarte aanzienlijk, zoodat men zich dit gedeelte misschien voor ijzerproductie ten nutte kan maken.

Bovendien vindt men er nog kwarts- en kalkspaathaderen in en schijnt in de massa koolzure kalk te zijn ingedrongen, daar zij met zuren opbruist. Bij verweering wordt de massa aardachtig, en als groenachtig witte of geheel witte vlekken vertoonen zich er de feldspaathkristallen in; de hoornblende als groene vlekken en het gesteente wordt alsdan een thonporfier. In sommige stukken komen groene inmengselen voor, die wel iets van olivine hebben, doch misschien eerder moeten gehouden worden voor eene innige vereeniging van feldspaath en hoornblende.

Nog een andere verscheidenheid doet zich als de zevende voor op de heuveltoppen in het westen. 't Is een fijnkorrelige groensteen-

soort, waarin hoornblende en feldspaath vooral de overhand hebben.

In het oostelijk deel van het eiland treft men die varieteit slechts maar op een paar plaatsen aan en zou men de massa voor verweerd houden, zoo niet dezelfde vermenging ook nog op 20 voet diepte werd gevonden.

Feldspaath en hoornblende, innig vereenigd, vertoonen eene vetachtig glanzende massa, soms met lichtgele vlekken, waarin men met een vergrootglas de feldspaath kan ontdekken, soms ook met donker olijf- en zwartachtig groene vlekken, die het aanzijn van hoornblende verraden.

Beiden hebben echter zoowel glans als hardheid verloren, zoodat men ze met de vingers in stukken kan breken, welke stukken op het gevoel vetachtig zijn en ronde blaasachtige ruimten hebben, wier wanden met een dunne geelachtig groene korst omgeven zijn. Eenige korrels zijn bruinachtig zwart en gelijken op asphalt, waarvan zij echter èn door gewicht èn door het gemakkelijk smelten voor de blaaspijp te onderscheiden zijn. In de nabijheid van de plantage St. Joris schijnt dit gesteente in de eerste groensteenvariëteit gangswijze door te breken, terwijl er eene vijf à zes duim dikke ijzererts-strook door heenloopt.

Bij de plantage Savonnet komt het niet in gangen, maar in ronde klompen voor en vereenigt zich met den omringenden groensteen zonder dezen te veranderen.

De achtste variëteit ten laatste, die men waarnam, is een dichte, schijnbaar gelijksoortige massa met eene menigte onregelmatige, meestal ronde korrels van feldspaath en hoornblende, die op de wijze van amandelsteenen ingesloten zijn. Bij verweering vallen deze korrels, soms niet grooter dan een speld, er uit en maken het gesteente poreus. Dikwerf komt in deze massa zwavelkies voor, nu eens verspreid, dan weder in dunne laagjes; hoogst zelden treft men er toevallige leimengselen in, het minst glimmerschiefer.

In het korrelige veranderingsgesteente wordt soms kwarts aangetroffen in stukken, doch waar het in het vaste gesteente met feldspaath is vereenigd, doet het zich in aderen voor.

De groensteengebergten vormen geen zamenhangende keten. Zij komen onregelmatig gescheurd voor, bevatten ook geene geregeld tusschengeschoven lagen van andere gesteenten dan van de kiezellei, die meestal in den vorm van schelpigen hoornsteen en pyriet is overgegaan. De smalle gangen van kwarts, of, deze dikwerf met feldsteen verbonden, die in de groensteengangen voorkomen, schijnen tot gangen van roodkopererts, zwavelkoper, malachiet en gedegen koper te leiden, maar zij hebben geen bepaalden loop en schijnen te gelijk met het gesteente ontstaan te zijn.[1)]

1) Op de plantages Savonnet en Groot St. Martha vertoonen zich wel vele van die kopererts bevattende kalkspaathgangen, doch de proeven om daaruit eenig voordeel te trekken leverden slechte resultaten op.

Een t w e e d e r o t s s o o r t, waaruit dit eiland bestaat, is de o u d e of d o o d e z a n d s t e e n, die er meestal aschgrauw of grijs, soms geelachtig groen uitziet, en welk gesteente bestaat uit kwarts, feldspaath, groensteen, kiezelschiefer, kalkspaath-blaadjes en glimmer, die door een kalkachtig deeg verbonden zijn. Soms vindt men er stukjes kalksteen in, soms ook komt in enkele beddingen het meest kalspaath voor, doch dan heeft het kalkachtige deeg de overhand. In dezen zandsteen vindt men het meest scherphoekigen kiezelschiefer, terwijl de hoeken der andere inmengselen afgerond zijn.

De zandsteen is òf grof òf fijn van korrel; waar het laatste voorkomt, daar is hij wel eenigzins aan den fijnkorreligen nieuwen grauwak gelijk; de bindingsstof is er minder kalkachtig, want kwarts en een zilverwit gekleurde glimmer maken het hoofdbestanddeel uit, waarbij ook soms nog zwavelkies komt, in tegenoverstelling van den grofkorreligen, die veel ijzeroxide bevat.

De fijnkorrelige zandsteen schijnt in de nabijheid van den groensteen soms in chloriet over te gaan, krijgt dan gelijkvormigheid met den nieuwen grauwak, wordt bij verweering bruin, en toont op de splijtingsvlakten eene zekere naar metaalglans zwevende kleur. In den zandsteen onderscheidt men duidelijk de lagen en ziet men hoe de fijnkorrelige zich met de grofkorrelige lagen afwisselen. Dunne lagen van de eerste vindt men echter nog altijd daar waar de laatste de overhand hebben.

Onder de tusschengeschoven lagen in den zandsteen komt o.a. in de benedenste voor een kalksteenlaag van een grauwachtig zwarte kleur met klei en zwavelkies vermengd. Wijders nog vindt men er lagen van kiezelschiefer in, die wel niet groot zijn, maar toch regelmatig zich uitstrekken. Langer dan andere gesteenten het verweeringsproces wederstaande, maakt ook de kiezelschiefer, waar die zich in de bergen bevindt, dat zij langer blijven bestaan, en gewoonlijk vormt hij dan, zoo als bij den C h r i s t o f f e l b e r g is op te merken, een scherpen en rotsachtigen kam, die door de rechtstaande kloven en regelmatige splijtingen der laag in bijna gelijke stukken wordt verdeeld en in de verte het vermoeden zou doen ontstaan alsof hij uit gehouwen steenen was opgericht.

De kiezelschiefer gaat meestal in schelpvormigen hoornsteen en pyriet over, verandert op enkele plaatsen in rooden en gelen ijzerkiezel of in jaspis of chalcedon, doch moeilijk zijn hunne grenzen te bepalen.

Een grauwe door ijzeroxide rood gekleurde steenkolenklei (thonschiefer), ofschoon geen groote bedding vormende, wisselt soms met den fijnkorreligen zandsteen af, doch week en zacht zijnde,

verandert hij door opneming van kiezelaardige zelfstandigheid en gaat meest over in kiezelschiefer.

In den zandsteen worden geene gangen gevonden, behalve eenige kwartsaderen, die door de fijnkorrelige loopen.

De laatste weerstaat het verweeringsproces langer dan de grofkorrelige, vermits deze eene grootere hoeveelheid kalkdeeg bevat. De verweering maakt de grofkorrelige ook tot gruis, terwijl de andere meer samenhangend blijft, en geeft aan beiden een donkere kleur, die bij de grofkorrelige sterker wordt. Grooter echter is de invloed, dien de verweering op het kiezelschiefer uitoefent, want, niet alleen dat het ondoorzichtig en er door ontkleurd wordt, maar ook de karakteristieke splijting houdt op, en men krijgt ten laatste een poreus gesteente, gelijkvormig aan den puimsteen, dat aan de inwerking van vuur zou doen denken, en dat men volstrekt niet meer voor kiezelschiefer herkennen zou, welke verandering van zulk een vast en der verweering trotseerend gesteente opmerkelijk en moeielijk te verklaren is.

De jongste en laatste soort van gesteente, waaruit de bodem van C u r a ç o u is zamengesteld, is de k a l k s t e e n , wiens benedenste vrij harde lagen een aschgrauwe en wiens oppervlakte een roodgeelachtige kleur heeft.

Op den vasten kalksteen vindt men eene meestal vrij dikke laag, die, ofschoon tot de kalksteensoort behoorende, hare formatie door meandrinen, madreporieten, koralen enz. verkregen hebben. Ook treft men kegelvormige kokers van 2-3 voet lengte en 3-5 duim middellijn aan, welke er als zoogenaamde donderbeitels uitzien.

Deze zijn echter met versteende infusoriën en kalkmassa doordrongen, doch hebben het puntige en scherpe van den oorspronkelijken vorm behouden. Dat gesteente wordt bedekt door een kalkachtig mengsel, dat enkele malen stroogeel, maar meestal bruinrood gekleurd en soms vast, soms schilferig is; bevat dit mengsel echter kwarts en groensteenkorrels in zich, dan wordt het zandachtig. De bovenste afzettingen dezer lagen zijn van lateren oorsprong, en hebben hun ontstaan te danken aan de vernietiging van vroegere formatiën, welk proces van belangrijke motiën moet vergezeld zijn geweest, vermits men bijna overal gebroken petrefacten vindt.

De aldus geformeerde zandsteen, bestaande uit stukken mergelkalk, overblijfselen van kwarts- en groensteen, verbonden door een kalkachtig deeg, met gebroken pectiniden, madreporieten, planorbes, heeft een poreus zandachtig voorkomen, en wordt hier het meest tot het bouwen van huizen gebezigd.

De onderste kalklagen zijn dun en naar het Z.O. instortende. Overal treft men er groote en kleine spleten en uitholingen in aan, die zich soms door latere inwerking der golven, zoo als bij de plantage H a t o , tot een grot hebben verwijd, wier wanden met druipsteen en stalactieten zijn overtrokken[1)].

Vermits de massa in de bovenste kalklagen niet gelijkmatig samengesteld is, scheiden deze wel gemakkelijk, doch onregelmatig, en daardoor verweert dan ook het eene gedeelte van de oppervlakte spoediger dan het andere, hetgeen de wegen hobbelig en oneffen maakt.

De mergel, dien men soms hier en daar vindt, en voor een

1) De grot van de plantage H a t o , vroeger een gouvernementsbezitting, thans particulier eigendom, behoort almede tot het merkwaardigste dat de natuur op C u r a ç o u heeft verricht.

De weg er heen is doorgaans met klipsteenen en cactusplanten van verbazende grootte begrensd, maar de vroege morgenstond, dien men gebruikt om niet in de gloeiende hitte der zon te rijden, lokt velerlei beweging uit, dat het eentonige van den weg verdrijft, want die menigte beladen ezels- en ossenkarren, die stoet van negers en negerinnen, die op hun hoofd allerlei dingen van de plantage naar de stad brengen, het rijzende en dalende van den weg, in begroeide streken, die schoone plantagewoningen, zoo afstekende tegen de daarbij rondom verstrooide en vuile negerhutten, 't levert alles eene rijke verscheidenheid op.
Is men van den rid eenigzins uitgerust, dan klimt het gezelschap (men maakt van zulk een uitstapje doorgaans een buitenpartij) langs een steil en ongemakkelijk pad, in den rotswand gemaakt, naar de grot, welker ingang zich 200 voeten boven de zee verheft, die niet verre van daar verwijderd is. Op de woeste noordkust van het eiland, zoowel als op de felle branding der zee en den weligen plantengroei van H a t o zelve, heeft men een verrukkelijk gezicht, doch weldra hebben 6 of 8 negers hunne flambouwen aangestoken, bestaande uit maïsstokken en kardoesjehout, en gaan al rijzende en dalende in die geheimzinnige verblijven als gidsen u voor.
De druipsteen, die van de gewelven afhangt of op den bodem kegels heeft doen ontstaan, of kolommen heeft geformeerd, het wisselende licht der flambouwen, de heldere vlammetjes, door de kaarsen gevormd, die ieder van het gezelschap in de hand heeft, de weerkaatsing van dat genuanceerde licht tegen de zwarte wanden, en de bezoekers daarin zwevende als spookachtige gedaanten, levert een onbeschrijfelijk phantastisch gezicht op.
't Prachtigste licht-effect, dat mij waarlijk verbaasd deed staan, zag ik, na eerst een donkere gaanderij te zijn doorgegaan, in een der hoogste gewelven, waar door een van boven ingestort gat het heldere daglicht naar binnen stroomt.
Door de verbeelding geholpen, heeft men aan sommige dier gewelven namen gegeven, naar den vorm, dien zij meer of min bezitten; zoo wordt het ééne 'de kerk' met den 'preekstoel' of 'de beeldenzaal,' een ander weer 'de keuken' en 'de oven' genoemd.
Doch, hoe aangenaam ook het uur is dat men er in doorbrengt, de stiklucht der flambouwen, de oneffene en moeielijke bodem doen u ten laatste weer met blijdschap de frissche buitenlucht begroeten en reikhalzen naar een verfrisschend bad in het hier zuivere bronwater, dat òf in in de bakken opgevangen, òf vrijloopende, niet weinig bijdraagt tot een bij uitstek weelderigen plantengroei.

Uitgave van G C de Tempe
Lith. v Tresling & Co. Amst.
GROT VAN HATO.

tusschengeschoven laag zou houden, behoort echter tot de kalkformatie, even als de met het kalkdeeg vermengde steenklompen.

Aan het verweeringsproces biedt de roodachtige kalksteen minder tegenstand dan de gele en deze weêr minder dan de grauwe.

De beide eerste gaan over in mergel en worden daarom spoediger verweerd, waardoor de oppervlakten van vele kalkhoogten dikwerf met een aardachtige en zandachtige mergellaag worden bedekt.

De kalk met zijn mergel is het jongste gesteente en vormt de kusten, welke vorming nog steeds blijft aanhouden, daar de op het strand geworpene dus genoemde zeesteenen (versteende zeeproducten meestal) voortdurend met kalkmassa verbonden worden.

Deze bestendige formatie, die den ingang aan vele baaien, b.v. bij de plantage F u i k , aanmerkelijk heeft verkleind en droog gemaakt, is vooral ook waar te nemen aan den ingang der haven en zal, zoo sterk toenemende als zulks in de laatste 25 jaren is geschied, haar voor groote schepen misschien nog eens ontoegankelijk maken[1].

1) De haven, die eigenlijk eindigt tusschen twee hooge klippen, waar een zeer breede waterkom, het S c h o t t e g a t genaamd, begint, heeft eene lengte van 1400 Ned. ellen en bezit aan den ingang eene breedte van 95 ellen, doch is aan de westzijde zoo door koraalriffen beperkt, dat er slechts 60-70 ellen vrij vaarwater overblijft.
Ook binnen de haven staat langs beide zijden, wegens die bestendige vorming van kalksteen, slechts weinige voeten water, doch aan de westzijde is dat breeder dan aan den oostelijken kant.

De geschiedenis van Curaçou.[1)]

Een volledige geschiedenis van dit eiland te schrijven, zal wegens gebrek aan voldoende bronnen wel altijd tot de onmogelijke dingen blijven behooren, en de lezer moet zich dus, vooral wat de eerste jaren na de ontdekking of de inbezitneming door de Nederlanders betreft, met een korte en oppervlakkige opgave tevreden stellen.

't Is onbekend in welk jaar het eiland ontdekt is geworden; het eerst wordt er melding van gemaakt, toen keizer Karel V in 1527 van Curaçou, Bonaire en Aruba bezit nam en ze aan het tegenoverliggend Coro verbond. Echter laat het zich wel veronderstellen dat de Spanjaarden bij hunne vaart van St. Domingo naar Coro (tusschen welke plaatsen Curaçou gelegen is) dit eiland eerder hebben gekend.

Twee jaren later stond de keizer het landschap Venezuela af aan een te Augsburg gevestigd handelshuis Welser, en nu vestigde de gouverneur Jean de Ampeuz zich op dit eiland, en wel in de nabijheid van de tegenwoordige plantage St. Barbara, dat toen de hoofdzetel werd, en waar ook een Spaansch priester in een aldaar gebouwde kapel de dienst verrichtte.

Van de oorspronkelijke bewoners, de Indianen, is weinig tot onze kennis gekomen. Volgens de berichten door de West-indische maatschappij gegeven, schijnen zij niet talrijk te zijn geweest,

1) De voornaamste bron voor de geschiedenis van deze kolonie is de Curacouwsche Courant, waarin eertijds door den heer Phoel verschillende fragmenten werden geleverd, die een vrij aan eengeschakeld verhaal geven.
Hij putte zijne mededeelingen vooral uit de rapporten en notulen aan en van de West-indische maatschappij en uit andere authentische bescheiden uit 's Rijksarchief, nu reeds verloren gegaan.
Even als Feenstra, heb ik mij dus grootendeels tot die couranten-boeken moeten bepalen en heb soms, gelijk hij, woordelijk de berigten daaruit overgenomen. Dit ter opheldering voor hen, die anders mochten meenen, dat ik slechts hem nageschreven had.

daar de geheele bevolking, bij de aankomst der Nederlanders alhier, slechts 500 personen bedroeg, waaronder nog ruim 30 Spanjaarden waren.[1)]

De Indianen worden beschreven als een zwak en traag volk, en de overblijfselen van kreeften, mosselen en oesters, op plaatsen gevonden, waar zij vroeger gewoond hadden, doen vermoeden, dat deze schelpdieren een groot deel van hun voedsel hebben uitgemaakt.

Onbekend met het ijzer en dus met de middelen om den grond te bewerken, hielden zij zich meest op in de nabijheid van door de natuur geformeerde putten en bronnen, o.a. dáár, waar nu de plantages St. Barbara, Ascension, Hato en St. Jan zijn; en onbekend met den landbouw, is het niet twijfelachtig dat jacht en visscherij hunne voornaamste bedrijven zijn geweest, terwijl zij overigens volgens beschrijving van den abt de la Porte vredelievend en zachtzinnig waren.[2)]

1) Op Curaçou zijn die oorspronkelijke bewoners al spoedig verbasterd en uitgestorven, althans onder de zwarte bevolking werd sinds lang de echte Indiaansche type niet meer aangetroffen. Naar het gerucht zegt, zouden er in Trinidad nog vele en op Aruba nog een enkele nakomeling van die oorspronkelijke Caraïben zijn; doch wat die laatste plaats betreft, meen ik die bewering in twijfel te moeten trekken.

2) Zie zijn werk: 'De Nieuwe Reiziger, of beschrijving van de Oude en Nieuwe wereld;' DEEL XII, 136ste brief.
In dezen brief wordt onder meer andere dingen ook nog eene gebeurtenis medegedeeld, die - zoo zij geen verdichtsel is - ons een gunstig denkbeeld van den zedelijken toestand der Indianen geeft.

> 'Omstreeks het midden der 16 eeuw zeilde een Hollandsch schip naar de Nieuwe wereld (de Hollanders kwamen daar reeds vroeg: in 1523 bezocht een schip uit Zeeland dit werelddeel reeds). Doch op de hoogte der Bovenwindsche eilanden werd het door een orkaan overvallen, en daardoor alsmede door den stroom van den koers gebracht. Eindelijk zag men een kust, die eerst voor de vaste kust van Z. Amerika werd gehouden, doch later een eiland bleek te zijn. Langs de kust zeilende, vond men eindelijk een geschikten ingang, en na aan den wal te zijn gegaan, werd men in de verte drie Indianen gewaar, met pijl en boog gewapend en met vederen versierd. Zij konden hen zonder vrees naderen en ofschoon zij elkander niet verstonden, zoo maakten de Indianen toch vriendschappelijke teekenen, welke genegenheid niet minder werd, toen hun eenige hoeveelheid sterke drank werd gegeven. Zij leidden de schepelingen vervolgens naar eene plaats waar eenige andere Indianen woonden, die hun evenzeer vriendschap betoonden. Zij brachten onze reizigers vervolgens naar een grooten steen en gaven door allerlei gebaarden te kennen dat bij dezen steen het graf was van iemand, dien zij betreurden. In de nabijheid stond een klein gebouw, en daarbinnen was op een stuk hout in de Fransche taal het navolgende geschreven:
> 'Ik ben een Franschman, van Rennes uit Bretagne; door schipbreuk ben ik op deze kusten geworpen zonder te weten op welke wijs, dewijl ik mijne bewustheid had verloren. De wilden van dit eiland hebben mij opgenomen en uitnemend wel behandeld. Zij zijn zeer zachtaardige menschen, en ik heb 12 jaren onder hen doorgebracht, zonder dat ik lust gevoelde hen te verlaten; thans voel ik dat mijn levenseind nadert, en wanneer soms een reiziger deze woorden mocht lezen, nadat ik niet meer zal bestaan, dan bidde hij God voor mijne ziel!
> JEAN REMI PERRIN.
>
> De Indianen toonden hun vervolgens de kleederen die deze man had gedragen, doch die aan lappen aan elkander hingen, als ook zijn mes en eenige geldstukken, die men in zijne zakken had gevonden.

Ruim een eeuw bleven de Spanjaarden in het bezit van dit eiland. Zij bouwden een dorpje, S t . A n n a genaamd, nabij de baai van

Na eenige dagen uitgerust en de schade aan zijn vaartuig hersteld te hebben, vertrok de kapitein, die van deze gebeurtenis aan zijn gemeenebest een getrouw bericht heeft gegeven. Het bleek hierop dat dit het eiland C u r a ç o u was geweest.'

G.J. Simons, *Beschrijving van het eiland Curaçou*

dien naam, ter plaate waar nu de plantage Groot Kwartier is gelegen, en dwongen de Indianen zich daar te vestigen en voor hen heerendiensten te verrichten.

Verder kweekten zij hier en daar eenige in Amerika te huis behoorende vruchten aan, voerden het tamme vee in[1)] en bekeerden wijders de inwoners tot het christendom, hetgeen zich daaruit laat afleiden, dat bij de komst der Nederlanders alles reeds christelijke benamingen had.

Zoo waren tot dusverre de zaken gegaan, toen op Paaschdag van 1626 - zoo spreekt de stem der geschiedenis - onder Boudewijn Hendriks een hollandsch eskader voor het eerst deze streken bezocht en op de reede van Bonaire ten anker kwam. Na dat eenige troepen aan wal gezet waren, maakten deze zich van het gekapte verfhout en van ongeveer 7.00 schapen meester, waarna het eskader weder onder zeil ging en vertrok. Inmiddels had de oorlog tusschen de vereenigde Nederlanden en Spanje reeds meer dan 60 jaren voortgeduurd. De zege door de Hollandsche wapenen behaald in de veroveringen van Brazilië, Puerto-Rico, de groote schade aan den Spaanschen handel toegebracht, het goed gelukken der onderneming van de West-indische maatschappij, deed eindelijk de bewindhebbers naar een goede haven in de Mexicaansche golf zoeken, waar men de scheepsmacht verzamelen en van waar men den vijand verder ook beoorlogen kon.

Te dien einde werd er onder geleide van zekeren Hollander

1) Bij de aankomst der Nederlanders vonden zij hier ongeveer 2000 stuks hoornvee, 750 paarden en meer dan 9000 schapen. Dit getal zou grooter geweest zijn, zoo niet velen door de langdurige droogte waren omgekomen, en ook de gouverneur had een aanzienlijk getal doen dooden, ten einde vóór zijn vertrek nog zooveel mogelijk huiden te hebben.
Volgens opgaaf trokken de Spanjaarden jaarlijks van dit eiland 5 à 600 huiden 500 bereide schapenvellen en een aanzienlijke hoeveelheid verfhout.

Jan Jansz Otsen, die vroeger op Curaçou als krijgsgevangene door de Spanjaarden eenige jaren had gevangen gezeten en zich nu als gids aangeboden had, een expeditie uitgerust, bestaande uit het oorlogschip Groot Hoorn, twee jagten, de Brak en de Eenhoorn, en een fluit, Engel Gabriël geheeten. Voorzien van de noodige ammunitie en levensmiddelen en met circa 180 soldaten bemand, stak deze vloot op den 4^{en} Mei 1634 in zee, terwijl het opperbevel werd toevertrouwd aan den heer I. van Walbeck, vroeger politieke Raad in Brazilië, en het kommando over de troepen aan den heer Pierre le Grand, eertijds in Brazilië sergeant-majoor, werd gegeven.

Tegen den 23^{en} Juni op de hoogte van kaap St. Vincent zijnde, werd deze aangedaan om eenige levensmiddelen in te nemen. Men ruilde tegen eenige bijlen en messen 1500 bossen bananen en macobas benevens nog andere vruchten in, stak daarop weder in zee en landde op den 30^{en} dierzelfde maand te Bonaire, door de gunstige rapporten van Boudewijn Hendriks omtrent de voortbrengselen van dat eiland zeker daartoe aangespoord.

Bij het aan wal zetten der troepen vluchtten de Indianen weg, en te leur gesteld in de verwachtingen omtrent de hoeveelheid der producten, vooral van het zout[1)], werd er koers naar het eiland Curaçou gezet.

Onbekend met den geschiktsten ingang, zeilde men, door den sterken stroom voortgedreven, de St. Anna-baai voorbij, die, maar.... te laat, door den gids, wegens het bij den ingang geplante kruis, als haven werd herkend.

Daar de pogingen om op te werken vruchteloos waren en men al meer en meer naar beneden, d.i. naar de westpunt zakte, was men verpligt een doorsteek naar de noord tot St. Domingo te maken, ten einde zoo weer boven Curaçou te komen, welks haven men op den 29^{en} Juli eindelijk binnen zeilde.

Tegen den avond zond men eenige sloepen af om onderzoek te doen of er zich in het binnenwater ook Spaansche oorlogsschepen bevonden, doch deze keerden met het geruststellend bericht terug, dat zij niets hadden gezien.

Inmiddels had de gouverneur, het doel der komst vermoedende, de vredevlag getoond en liet allerlei schoone beloften doen, doch later bleek het, dat zulks alleen geweest was, om tijd te winnen, want in der haast werden de putten gedempt, het dorpje St. Anna in brand gestoken, als ook de pakhuizen met den daarin aanwezigen voorraad verfhout.

1) Vroeger haalden de Hollanders het zout van het eiland Tortuga en Araya nabij Cumana, doch op allerlei wijzen werden zij door de Spanjaarden daarin belet, en nu moesten zij dus naar andere plaatsen uitzien.

Toen op den daaraan volgenden morgen de troepen aan land werden gezet, namen Spanjaarden en Indianen naar het westelijk gedeelte van het eiland de vlucht, waar aan het Spaansche water een klein Indiaansch dorpje lag. Van de zijde der onzen werden brieven geschreven met allerlei schoone beloften om hen terug te doen keeren; men liet zelfs hier en daar manschappen achter, om de inwoners, als zij soms terug wilden keeren, te verschalken, doch te vergeefs.

Inmiddels werd er door de Hollandsche troepen aan het einde van het S c h o t t e g a t nabij G r o o t K w a r t i e r eene soort van batterij opgerigt, die, bestaande uit takkebossen en vaten met gruis gevuld, elf roeden in het vierkant besloeg; ook vingen sommigen eenigen paarden op, die gezadeld werden, en eindelijk vertrokken er 25 ruiters naar S t . B a r b a r a , ten einde te onderzoeken hoeveel zout er aanwezig was. Doch op den 4^{en} Augustus werden zij onverhoeds overvallen door 70 Indianen, die door de Spanjaarden dronken gemaakt en tegen de onzen waren aangehitst, bij welke schermutseling zij vijf dooden en wij vier gekwetsten bekwamen. Een luitenant, die zich onvoorzichtig te ver in het bosch waagde, werd zeker door hen dood geslagen, althans men heeft nooit iets meer van hem gehoord. Van den Spaanschen gouverneur niets meer vernemende, werd er eindelijk tot eene expeditie besloten, en terwijl de zorg voor de gemaakte versterking aan het bootsvolk werd opgedragen, trok de kommandant der troepen met 170 man, waaronder 12 ruiters waren, naar het westelijk gedeelte des eilands. Na een tocht van 2½ uur kwamen zij te H a t o , waar zij versch water vonden, en na een wijle gerust te hebben, gingen zij langs den zeekant naar het westen, kwamen tegen den morgen te S t . J a n , waar zij de huizen ledig vonden, vermits de inwoners, door spionnen van hunne komst onderricht, alles verlaten hadden en naar S t . M a r t h a waren gevlucht.

Vermits het volk zeer afgemat was, moest men er van afzien de vluchtenden achterna te zetten, keerde dus naar het kwartier terug en zelfs stond men een oogenblik in bedenking om het eiland maar weer te verlaten, daar er toch niet die hoeveelheid producten en vooral zout aanwezig was waarop men gehoopt had, doch het meerendeel was er voor, dit eiland in bezit te houden, en nu werd er dan besloten om eene versterking aan den havenmond aan te leggen welke, daar de klipachtige grond alle bewerking van den bodem onmogelijk maakte, voorloopig bestond uit met steenen gevulde vaten, waarachter eenige planken werden gespijkerd. Deze eerste borstwering voltooid zijnde, werd er tegen de Spanjaarden nog eene tweede expeditie ondernomen. Te S t . M a r t h a werden eenige soldaten, die van den giftigen manchenilleappel hadden gegeten, ziek, doch spoedig herstelden zij, en de

Spanjaarden, door dit gedurig achterna zetten afgemat en het vluchten moede, zonden nu op den 16^en^ Augustus 1534 een priester naar St. Martha, ten einde met den Hollandschen directeur van Walbeek onderhandelingen aan te knoopen.

Zij beloofden het eiland over te geven en het te zullen verlaten, mits zij door de Hollanders aan de vaste kust werden gezet en hunne lijfsbehoeften vrij mochten medenemen. Deze conditiën aangenomen zijnde, kwamen de onzen na een marsch van zeven uren in het kwartier terug, brachten dadelijk twee schepen in gereedheid, en vijf dagen later trok de Spaansche gouverneur Don Alfonso Lopez de Morlo benevens de vorige gouverneur[1)] met 12 kinderen, de priester en nog 17 van zijne landgenooten behalve 415 Indianen, waaronder slechts 105 weerbare manschappen, binnen het kwartier. De Spanjaarden werden met circa 340 Indianen ingescheept en volgens belofte naar de vaste kust overgebracht; een twintigtal Indiaansche huisgezinnen, te zamen slechts 75 personen uitmakende, bleven in het kwartier en te Ascension, terwijl een hunner, zekere Mantera, tot hun opperhoofd werd aangesteld.

Niet lang echter duurde het, of de Spanjaarden, die 107 jaren in het bezit van dit eiland waren geweest, begonnen van de vaste kust af weer allerlei operatiën tot eene herovering te maken, en nadat men hier een Indiaanschen spion, door den gouverneur uit Bonaire afgezonden, gevat had, door wien verteld werd, dat er, blijkens de berichten van een boot uit Laguayra, vijf koningsschepen van St. Domingo zouden komen, die, na vereenigd te zijn met de krijgsmacht op de kust, de Hollanders weer wilden verdrijven, werden er alle mogelijke defensie-maatregelen genomen, te meer daar er op de achtergeblevene Indianen niet te rekenen viel, naardien deze, misschien wel door gelijkheid van godsdienstvorm, de Spanjaarden zeer genegen waren[2)].

Honderd manschappen trokken nu naar St. Barbara, ten einde aldaar eene mogelijke landing te beletten; en het vee werd van het oostelijk deel naar het kwartier gedreven. Middelerwijl vertrokken uit de baai St. Marie met eene boot, die van het tegenoverliggend Coro kwam, 7 van de hier achtergeblevene Indianen; een paar malen herhaalde zich dit, doch toen tien Indianen van Coro, die hunne stamgenooten wilden afhalen, door de onzen verrast werden, bij welke gelegenheid twee gedood werden en de anderen de vlucht namen, kwam er aan die desertie een

1) Jean de Ampeuz.
2) Hunne symphatie voor de Spanjaarden blijkt b.v. hieruit, dat zij twee Spaansche officieren, als spionnen naar hier gezouden, in alles behulpzaam waren en van dit voorval aan de Hollanders niet de minste kennis gaven.

einde, te meer nog omdat verschillende ruiters bestendig de kusten bewaakten.

Inmiddels verliep de eene maand na de andere, en het wachten moede, zond men eindelijk in December 1635 een paar vaartuigen uit, ten einde langs de kust te kruisen. Deze bemachtigden bij het eiland A r u b a eene bark met 9 personen, die betuigden dat men in Augustus des vorigen jaars te C a r a c c a s 300 soldaten had verzameld, doch dat er 200 van weggeloopen waren, vermits de 6 galleonen, die men verwachte, niet opdaagden, en tevens voegden zij er bij, dat men twee maanden geleden de overige manschappen te B o n a i r e aan land wilde zetten, om zelven dáár hun onderhoud te zoeken, aangezien er door de groote droogte der drie laatste jaren in de provincie V e n e z u e l a gebrek aan levensmiddelen was.

De Hollanders nog geen 200 man sterk, begrepen terstond, dat, zoo de Spanjaarden, die in grooten getale op de kust aanwezig waren, slechts een genoegzaam getal schepen hadden om het krijgsvolk te vervoeren, hun toestand hier gevaarlijk werd, doch gelukkig zond het moederland, vast besloten hebbende C u r a ç o u in haar bezit te houden, een tweetal schepen, die, niet alleen levensmiddelen en ammunitie, maar ook een zestig manschappen brachten.

Met dubbele kracht werd er nu aan aan de noodige versterkingen gearbeid. Men legde eene betere fortificatie aan den ingang der haven aan, alsmede eene op een berg nabij het kwartier, en toen dit laatste tegen het einde van 1635 gereed was, werd het kwartier gesloopt en de manschappen naar het havenfort overgebracht. Intusschen was de verstandhouding tusschen de onzen en de Indianen aanmerkelijk beter geworden[1)], zoodat zij niet alleen behulpzaam waren bij het bouwen, maar zelfs het gekapte hout van S t . M a r t h a en andere plaatsen naar de haven brachten, waardoor al spoedig een paar schepen, met verfhout, huiden en zout geladen, naar H o l l a n d konden worden afgezonden.

De haven was nu voor Hollandsche schepen een goede wijkplaats, en de Nederlandsche regering, de belangrijkheid dezer nieuwe kolonie bemerkende, zond eene genoegzame macht, om een aanval te wederstaan, waartoe echter de Spanjaarden, bij ervaring den moed van het Hollandsche zeevolk kennende, weinig lust schenen te hebben. Zij kregen hiervan nog een proef in 1635 en 1636,

1) Velen der vroeger gevluchte Indianen, van hunne stamgenooten de goede behandeling vernemende, die zij hier van de Hollanders ondervonden, en bemerkende dat zij, zoo als de Spanjaarden gezegd hadden, geene menscheneters waren, kwamen hier terug, en daardoor klom hun getal, dat eerst uit circa 75 personen bestond, later aanmerkelijk.

toen eenige oorlogschepen van hier kruistochten deden door de Mexicaansche golf, bij welke gelegenheid er op de kusten van Cuba, St. Domingo en Terra Firma aan vele Spaansche schepen een groote afbreuk werd gedaan.

Inmiddels had men al meer en meer het dorpje St. Anna verlaten en zich in de nabijheid der haven neêrgezet, alwaar tijdens de onderhandeling over den vrede tusschen Nederland en Spanje (1647-1650) de Willemstad werd gebouwd[1].

Die vrede, eindelijk in 1648 te Munster tot stand gekomen zijnde, waarbij dit eiland voor altijd aan ons werd afgestaan, deed nu de hoop geboren worden, om ook met de nieuwe wereld handel te drijven, doch het verbodstelsel van den koning van Spanje had in de hem toebehoorende volkplantingen alle nijverheid uitgedoofd en den landbouw niet aangemoedigd, zoodat men in zijne verwachtingen wel eenigszins werd te leur gesteld. De Spaansche kolonisten wisten echter in het geheim hunne producten tegen Europesche waren te verruilen zonder dat de koning dien handel beletten kon, die niet alleen in verwisseling van voortbrengselen maar ook in negerslaven van de Afrikaansche kust bestond. Jaarlijks werden eenige scheepsladingen daarvan overgevoerd en tegen de producten van Z. Amerika of tegen gouden of zilveren[2] staven ingeruild, om de vaste kust te bevolken. Door de gezonde lucht en niet al te zwaren arbeid, nam de voortplanting hier snel toe en was men spoedig van een groot getal slaven voorzien, zoodat de jaarlijksche aanvoer uit Afrika slechts diende om naar de kust te worden gebracht. Toen echter in 1655 de Engelschen Jamaica hadden vermeesterd, verloor Curaçou allengskens dien handel met de benedenkust, welke toen tot Jamaica overging.

Gedurende dien tijd was de bevolking op Curaçou sterk toegenomen, en daartoe gaf vooreerst aanleiding: ons verlies van de zoo schoone als vruchtbare kolonie Brazilië[3], waardoor vele Nederlandsche familiën, die meer dan 30 jaren daar gewoond hadden en aan het W.-indische klimaat, de zeden en gewoonten gewend waren, zich hier met der woon kwamen vestigen; maar niet minder bracht daartoe bij: de verdrijving der Israelieten uit Portugal in 1659, die met toestemming der W.-indische maatschappij in grooten getale naar Curaçou overkwamen, waar hun aan het

1) Deze stad ontving dien naam naar een der vijf prinsen uit het huis van Oranje, vermoedelijk naar Willem II, zoon van Frederik Hendrik, die juist overleed omstreeks den tijd, dat de muur, waarmede men die nieuwe stad had omtrokken, voltooid was.
2) In 1768 arriveerde alhier Aart van de Kamer met het laatste slavenschip.
3) De laatste bezitting der Nederlanders in Brazilië, Fernambuco geheeten, werd in 1654 overgegeven.

einde van het S c h o t t e g a t , vermits zij niet in de stad mogten wonen[1)], een plek tot verblijf werd aangewezen, thans nog het Jodenkwartier genoemd, en waar ook hun begraafplaats is.

De gunstige toestand, waarin deze kolonie gedurende eenigen tijd zich kon verblijden, mocht echter niet lang duren. De bij uitstek schoone haven wekte de ijverzucht van andere natiën op en toen in 1672 L o d e w i j k de XIV, koning van F r a n k r i j k , aan N e d e r l a n d den oorlog had verklaard, vormde de Fransche minister C o l b e r t een listig plan, om in het bezit dezer kolonie te geraken.

Hij zocht namelijk den toenmaligen gouverneur van het Fransche gedeelte van S t . D o m i n g o , M. d e B a a s geheeten, over te halen, om den heer J a n D o n k e r , destijds gouverneur van C u r a ç o u , te overreden, hem bij de landing eener Fransche expeditie het fort A m s t e r d a m over te geven[2)].

Ook kwam hij nog te weten, dat het garnizoen slechts uit 80 weerbare manschappen bestond, want het moederland, destijds door machtige vijanden bestookt, kon onmogelijk meerdere hulp verleenen. M. d e B a a s bracht dan in het begin van 1673 eenige vaartuigen bijeen, die met 500 soldaten werden bemand; hij zond aan een zekeren O g e r o n , die op een ander gedeelte van S t . D o m i n g o het bevel voerde, de orde om zooveel troepen te verzamelen als hij maar bijeen kon krijgen en met deze naar het eiland S t . C r o i x te zeilen, waar zij elkander ontmoeten zouden.

O g e r o n wierf 400 manschappen aan en scheepte ze in op twee vaartuigen, van welke het eene honderd, en het andere drie honderd man aan boord had. Doch dit laatste strandde op P u e r t o R i c o , en ofschoon de meesten zich wisten te redden, zoo kwam hij slechts met honderd man te S t . C r o i x , alwaar de schipbreukelingen door den Spaanschen gouverneur als zeeroovers beschouwd en gevangen werden gehouden[3)].

1) Ik ben niet te weten kunnen komen wanneer de Israelieten alhier gelijke burgerrechten hebben verkregen, doch zeker is dat exclusivisme der onzen kort van duur geweest, daar, volgens den hoogleeraar M e i n e c k e , de geest der Hollanders gedurende het midden der 17de eeuw, ten opzichte van godsdienstige geschillen, vooral tegenover de Israelieten, als zeer gunstig bekend stond.
2) Hoe ook verschillende schrijvers gepoogd hebben dit feit te bemantelen of geheel te ontkennen en als laster te verklaren, zoo is het echter, ofschoon de kwade trouw niet feitelijk bewezen is, meer dan waarschijnlijk, dat er werkelijk omkooping heeft plaats gehad; o.a. pleit voor dat vermoeden het niet nemen van de noodige voorzorgen, en het weifelende gedrag van den gouverneur, iets wat zeker geheel anders geweest zou zijn, als hij wars van alle verraad was geweest. Bovendien laat het zich niet begrijpen, hoe zonder genoegzamen grond de kapitein-kommandant der burgerij hem dadelijk gevangen kon laten nemen.
3) Dit was eigenlijk maar een voorwendsel, doch de ware reden bestond hierin, dat de Spanjaarden de Fransche troepen van S t . D o m i n g o wilden verzwakken, ten einde zij voor het Spaansche gedeelte niet gevaarlijk zouden zijn.

Toen de Baas op het einde van Februari 1673 te St. Croix kwam en er slechts 100 man vond (Oger on was ook gevangen gehouden), was hij zeer te leur gesteld.

Nog vijf dagen bleef hij, onbewust van den toestand waarin de anderen zich bevonden, hen opwachten, doch te vergeefs, en nu zette hij dan met circa 300 man koers naar Curaçou, in het vertrouwen dat dit getal tegenover de kleine macht van het aldaar aanwezige garnizoen voldoende zou zijn.

Op den 14^{en} Maart verscheen eindelijk de Fransche expeditie voor de baai van Caraccas, die toen ten tijde eene even goede aankomst en ankerplaats opleverde als de St. Anna-baai. De Fransche opperbevelhebber oordeelde hier te moeten landen, 1° omdat hij er weinig tegenstand dacht te vinden, vermits de batterij, die de monding dier haven beschermde, meest door invaliden werd bediend, 2^{e} omdat men gemakkelijk het geschut daar aan wal kon brengen, en van daar een goed gebaande weg naar de stad leidde, waarover men met weinig moeite het geschut kon brengen, ten einde de stad te beschieten. Nog op dienzelfden dag werden er troepen aan wal gezet: spoedig waren de 25 manschappen verdreven, die de batterij bewaakten, en op den volgenden trok hij met 500 man en 2 veldstukken naar de Willemstad op[1].

In de nabijheid der stad licht aan de oostzijde een kleine bergrug, vanwaar men de stad en omstreken als een schoon panorama voor zich heeft en zij zelve geheel voor het vijandelijk geschut bloot licht.

Op den morgen van den 16^{en} Maart, gerust over dien berg trekkende, in het vertrouwen dat de gouverneur de forten hun zou overleveren, werden zij echter onverhoeds bij het afkomen door de kanonniers uit het fort Schrikkenburg en de Boedbatterij met een hagelbui van kogels begroet, zoo dat zij zoo spoedig mogelijk retireerden, terwijl hun geschut aan de stad weinig of geene schade toebracht en behoorlijk beantwoord werd[2].

Die krachtige handeling hadden zij te danken aan den kapitein-kommandant der burgerij (schutterij), die zeker overtuigd van de medeplichtigheid des gouverneurs aan deze attaque, hem

1) In die dagen waren de vlakten, waar nu de voorsteden Pietermaai, Scharloo alsmede Otrabanda zijn gebouwd, nog met krenpelhout en kokosboomen beplant.

2) De naam van dezen bergrug is Altena. Hij verkreeg dien bij deze gelegenheid, toen door eene der partijen, hetzij burgers of Franschen, de uitdrukking zou zijn gebezigd, dat men al te na was gekomen.

dadelijk gevangen liet zetten er terstond alle mogelijke maatregelen tot defensie nam.

Baas had niet gerekend op de gewapende burgerij, waaronder vele moedige schepelingen waren, daar sommigen hunner eertijds dapper tegen de Spanjaarden hadden gevochten, en anderen zich bij de expeditie van Flibustiers of vrijbuiters hadden aangesloten, wier schepen juist in de haven lagen.

Door deze macht vervolgd, namen de Franschen de wijk op hunne schepen en kwamen met schande beladen terug, van waar zij waren uitgezeild. Terstond werd daarop door de onzen de ingang der Caraccas-baai met groote steenen gedempt en voor eene landing met groote schepen ontoegankelijk gemaakt.

Zoo was dan de expeditie tegen Curaçou, waarvan men zoo veel verwachtte, mislukt, en in plaats van met de lauweren der overwinning gekroond te St. Domingo terug te komen, ontvingen zij daar een eskader Hollandsche oorlogschepen onder den vice-admiraal Binkes, hetwelk langs de kusten vele Fransche schepen vernielde en overal ontsteltenis en schrik verspreidde.

Deze hoon was te sterk, en op voordracht van den zoo zeer te leur gestelden minister Colbert (die beweerde dat het eiland spoedig te veroveren was en dan met weinige kosten tot een onherneembare kolonie kon worden gemaakt) besloot de trotsche Lodewijk een nieuwe vloot uit te rusten, die op het einde van 1677 in de haven van Brest in het geheim gereed werd gemaakt.

Het vijandelijk eskader, uit 20 oorlogsbodems en nog eene menigte andere schepen bestaande, trok wel voorzien van manschappen, ammunitie enz. enz. in het begin van 1678 zeewaarts, onder bevel van den graaf D'Estrées, dezelfde, die de Fransche vloot in verscheidene zeeslagen tegen den admiraal de Ruiter had gekommandeerd.

Te St. Domingo gekomen, overhandigde de graaf aan den gouverneur[1] een order van koning Lodewijk, waarin laatstgenoemde den gouverneur gelastte om zich met 1200 uitgelezene manschappen bij de vloot te voegen.[2]

Op den 7^{en} Mei 1678 ('t was juist Paschen) stak men van Martinique (de plaats waar men zich had vereenigd) in zee, en wel in dusdanige orde van bataille alsof het de overmeestering van Amerika gold.

Op Curaçou van een en ander onderricht zijnde, en daarbij de

1) M. de Pouancey.
2) Na het lezen van die order zou de gouverneur gezegd hebben: 'Mijn hemel! is die zoo kostbare uitrusting voor Curaçou? Dat nest verdient zulk eene eer niet. Ik kan het gemakkelijk met twee oorlogsschepen en 300 man veroveren.

macht der vijanden tegenover de geringe en gebrekkige verdedigingsmiddelen stellende, was men wanhopend, te meer omdat er bij de vloot zich vele roofschepen van St. Domingo hadden gevoegd, van welke men niet anders dan plundering en moord had te wachten. Dan.... welk eene gelukkige wending van zaken!

De graaf D' Estrées, ofschoon bekend met het rif, dat zich oostelijk van Bonaire nabij het eiland Aves als een halve maan voordoet en bij dag alleen door de branding zichtbaar is, werd echter door den stroom misleid en terwijl hij meende ver van die gevaarlijke klip verwijderd te zijn en op den volgenden morgen Curaçou in het gezicht te zullen krijgen, liep hij, ofschoon nog gewaarschuwd door zijn eersten loods de Breuil en een ander der scheepskapiteins, met het admiraalschip eensklaps op het rif.

Een gelijk lot trof ook de andere schepen, die volgens zijn order in den nacht bij hem moesten blijven, bij welke schipbreuk - want de vaartuigen waren spoedig uit elkander geslagen - honderden om het leven kwamen. Slechts vier schepen, die achtergebleven waren, n.l. de Drommedaris, de Bourbon en twee van klemer kaliber, hadden nog even tijd den steven te wenden en ontsnapten het gevaar.

De graaf D'Estrées en de gouverneur van St. Domingo, die zich wisten te redden, gingen met een der genoemde vaartuigen naar St. Domingo terug, ten einde schepen af te zenden, om de geredde schipbreukelingen af te halen. Maar hiermede verliepen meer dan drie weken, en gedurende dien tijd waren velen op die onbewoonde vogelklippen door honger, hitte en dorst gestorven; niet weinigen ook kwamen om in den strijd voor levensmiddelen of bij den roof van datgene, wat nog van de schepen geborgen worden kon.

Curaçou, van het gebeurde onderricht zijnde, zond in allerijl een schip van 20 stukken derwaarts, doch men vond slechts één koperschip, dat genomen werd, terwijl het volk, dat aan wai was, ontsnapte.[1)]

Wellicht ware er door Frankrijk nu terstond tegen Curaçou nog een derde expeditie ondernomen, indien niet in Augustus 1678 te Nijmegen het vredescontract tusschen die beide landen onderteekend was geworden.

Gedurende eenige jaren mocht nu deze kolonie zich in vrede en

1) Ter herinnering aan die blijde gebeurtenis werd er jaarlijks op dit eiland een dankdag gehonden, die echter weer afgeschaft werd toen de Engelschen deze kolonie vermeesterd hadden. Sedert hunne aankomst verdwenen ook de metalen kanonnen, die men in de nabijheid van het rif opgevischt en als een gedachtenis aan die gewichtige gebeurtenis voor het gouvernementshuis had opgericht.

welvaart verheugen, doch de heerschzuchtige en bloeddorstige Lodewijk de XIV, die tijdens zijn lange regering over Europa niets dan jammer gebracht, steden verwoest en duizenden menschen, niet het minst protestanten, onder de wreedste martelingen had laten ombrengen, rustte niet voordat hij andermaal naar onze West-indische bezittingen zijn geeselroede had uitgestrekt.

In het begin van 1712 zeilde daartoe uit de haven van Toulon onder bevel van Jacques de Cassard eene vloot uit, bestaande uit 6 linieschepen en 2 fregatten, met bevel om alle Nederlandsche koloniën en die onzer bondgenooten te plunderen en zoo mogelijk zich er meester van te maken.

Vooraf bezochten zij de Kaapverdische eilanden, die aan de Portugeezen behoorden, en na de hoofdstad St. Jago en haar kasteel veroverd, uitgeplunderd en verbrand te hebben, vertrokken zij weer en kwamen in October te Suriname aan, waar dadelijk 1100 man aan land werden gezet.

De inwoners, bevreesd dat zij een gelijk lot als die van St. Jago zouden ondergaan, kochten zich voor *f* 800 000 vrij en offerden alles op om deze voor die dagen verbazende som bijeen te brengen. De nabij gelegen koloniën Berbice en Esscquebo volgden hun voorbeeld en werden ook daardoor voor verwoesting gespaard.

De vloot, tegen het einde van het jaar te Martinique gearriveerd zijnde, werd tot het doen van nieuwe expeditiën uitgerust, en nu had Curaçou het ergste te vreezen, aangezien haar welvaart en de aanzienlijke hoeveelheid goederen, in de pakhuizen opgeslagen, den vijand niet onbekend was gebleven.

Inmiddels poogde men hier alles zoo goed mogelijk in staat van defensie te brengen. Geen oorlogsschip aanwezig zijnde, werd er bij den aanvang van 1713 op alle vaartuigen in de haven beslag gelegd, om, als het noodig was, èn vaartuigen èn scheepsvolk dadelijk te kunnen wapenen en verder ter beschikking te hebben.

Eindelijk verscheen het vijandelijk eskader, uit 5 oorlogs- en 7 andere groote schepen bestaande, op den 16^{en} Februari voor deze haven, doch op aanraden van iemand, die jaren lang op dit eiland gevaren had en hun tot gids verstrekte, dreven zij door tot aan de baai van St. Kruis, alwaar zij ankerden.

Door den toenmaligen gouverneur Jeremias van Callen was er intusschen eene oproeping aan de ingezetenen en verdere macht van manschappen gedaan, om in de wapenen te komen en met goed en bloed deze kolonie te verdigen.

Op den volgende morgen vergaderden de raad en de voornaamste ingezetenen, ten einde maatregelen te beramen, waardoor men den vijand de landing of het oprukken tegen de stad verhinderen kon,

en men vond goed om voor den kommandeur Gerrit van Uijtrecht, die op de burgers, vrije lieden en matrozen niet veel invloed scheen te hebben, een ander in zijn plaats te benoemen, die dan met het volk en twee commissarissen uit den raad ter adsistentie naar de baai zou worden gezonden. De benoemde personen waren W. Kerkring als opperkommandant en B. de Bij en doctor L.R. Horst als commissarissen.

Aan hunne krijgsmacht, die uit 36 militairen, wijders uit burgers en matrozen bestond, werden nog 36 soldaten uit de forten toegevoegd, en daarmede ging het op den vijand los.

Intusschen had Cassard, ten einde zijne troepen door een marsch minder af te matten, hen in booten laten gaan, die oostelijk oproeiden, totdat ze eindelijk in een inham[1], welke met manchenille-boomen begroeid was, eene geschikte landingsplaats vonden, terwijl het geschut in 2 vaartuigen was gescheept, die op zouden laveren tot de St. Michiels- of Piscadera-baai, van waar de stukken gemakkelijk naar de stad konden worden vervoerd.

Kort na de landing der Franschen ontmoetten zij de Hollandsche troepen (ieder leger was naar gissing 5 à 600 man sterk) en waren weldra handgemeen. Het Hollandsche leger, grootendeels uit ongeoefende menschen bestaande, bovendien uit vreemde matrozen, die weinig belang bij de verdediging des eilands hadden en spoedig wegliepen, kon het tegenover de geoefende en beter georganiseerde krijgsmacht der Franschen niet volhouden, en de kommandeur moest in allerijl naar Malpays[2] trekken, waar hij opnieuw post vatte en zijne verstrooide manschappen verzamelde.

Nauwelijks had men in de stad met schrik van die nederlaag bericht gekregen, of terstond vergaderden de raad en de aanzienlijkste ingezetenen en kwam men overeen om aan de troepen eene som van vijftig duizend pesos van achten uit te loven[3], indien zij den vijand op de vlucht konden slaan, en daarenboven aan ieder die verminkt zou worden nog eene premie van vijf honderd pesos toe te staan.

Vervolgens besloot men om twee vaartuigen uit te rusten, voldoende van manschappen en ammunitie voorzien, waarover het bevel zou worden opgedragen aan twee kapiteins, die zich vrijwillig daartoe hadden aangeboden. Deze moesten de beide Fransche

1) Deze inham heeft later den naam van Cassards-gat ontvangen. In 1781 legde men daar eene batterij aan, die nu echter geheel vervallen is.
2) Malpays is een Spaansch woord, welke benaming eertijds gegeven werd aan gronden die dor en schraal waren en vulkanische zelfstandigheden bevatten. Eene groote uitgestrektheid gronds in het westen des eilands droeg dien naam.
3) De peso van achten werd berekend à *f* 1.33.

vaartuigen, die nog altijd tegen wind en stroom opwerkten, trachten te veroveren of te vernielen, of althans er voor te zorgen, dat zij geen geschut aan wal konden brengen, voor welke daad, zoo zij goed verricht werd, aan de bemanning een rijke belooning werd toegezegd.

Middelerwijl waren de onzen in het veld M a l p a y s andermaal geslagen en moesten in wanorde naar de stad vluchten. Bovendien ging het in orde brengen der vaartuigen ook zeer ongelukkig door de onwilligheid van het zeevolk, zoo dat de Franschen reeds de baai van P i s c a d e r a waren binnen geloopen voordat de beide schepen waren uitgezeild.

Op den 23^{en} Februari verscheen de vijand met zijn geschut op den Rooden weg, omstreeks W a k a ö , want naderbij durfden zij niet komen, aangezien toen de O t r a b a n d a nog niet bebouwd was en het geschut der onzen van de forten dus vrij spel had.

Vele der Hollandsche kapiteins, dit hoorende en dus het gevaar bemerkende waaraan zij met hunne rijke ladingen bloot stonden, kwamen op den volgenden dag in den raad en deden het voorstel om ter verdrijving der vijanden het gansche scheepsvolk bij de militairen en burgerij te voegen, hetwelk echter werd afgeslagen, aangezien men, in weerwil der uitgeloofde premiën, van de onwilligheid der matrozen, gelijk bij de uitrusting der vaartuigen gebleken was, zich meer dan overtuigd hield.

Intusschen hadden de Franschen, de stad niet verder durvende naderen, hun geschut achter den berg van M o n t e d gevoerd, ten einde van daar de stad te beschieten en zich later op de hoogten nabij d e K l i p te stellen.

De gouverneur dit bemerkende, gaf aan de beide scheepskapiteins, die met hunne schepen het naaste bij het lagoen lagen, order om in het S c h o t t e g a t te verhalen en den vijand te verhinderen, met zijn geschut van stelling te veranderen.

In den beginne weigerden zij standvastig hieraan te voldoen, maar werden eindelijk met zeer veel moeite daartoe bewogen[1)].

De Franschen, hierdoor eenigszins te leur gesteld, zonden op den 26^{en} Februari aan de overzijde der haven een tamboer, met iemand die een wit vaandel droeg. Deze persoon, geblinddoekt in den raad gebracht zijnde, was de ridder L e g o n d e s en kwam in naam van de Fransche kommandanten C a s s a r d en B r a n d e v i l l e om het eiland op te eischen, met bedreiging dat zij de

1) Daar ieder Hollandsch kapitein die op deze kolonie voer verplicht was te zweren, dat hij de bezittingen der compagnie tot het uiterste verdedigen zou, zoo dreigde de raad hun om over die weigering aan de Staten Generaal eene aanklacht in te leveren, welke bedreiging achtervolgd werd door de belofte, dat zij, indien zij wilden helpen, schadevergoeding zonden ontvangen, zoo schip of lading in het minst beschadigd werd, hetgeen hen dan eindelijk de order deed opvolgen.

bevolking, ingeval van weigering, door hunne batterijen en bommen tot de overgave dwingen zouden.

De raad gaf hem schriftelijk een weigerend antwoord, benevens nog het afschrift van een brief, door een scheepskapitein uit zee aan den gouverneur geschreven, waarin mededeeling werd gedaan van een wapenstilstand tusschen Nederland en Frankrijk en op den 2en Januari l.l. geteekend, redenen waarom ook de raad alle kosten en schaden, door een verderen aanval veroorzaakt, in rekening brengen zou.

Nog op dienzelfden dag bracht M. Belgens, majoor van de troepen van Martinique, het antwoord van Brandeville, dat deze de ontvangene tijdingen aan den vice-admiraal Cassard, te St. Kruis-baai gestationeerd, had medegedeeld, en men de vijandelijkheden zou staken, tot van hem antwoord was ontvangen.

Reeds op den volgenden morgen kwam dit, en er werd in gemeld dat zij, geholpen door de aankomst van vier goed bemande schepen uit Martinique - zoo de gouverneur en raden de overgave bleven weigeren - de stad in forma belegeren zouden.

De raad liet eenvoudig terug weten dat zij het bombardement afwachten zouden, en nauwelijks was dit in de legerplaats bekend geworden, of een zestal vuurmonden werden er op de stad gericht en wierpen er gedurende dienzelfden dag nog meer dan 100 bommen in. Tegen den namiddag hield het vuren op, doch ving des avonds circa 10 uur met dezelfde hevigheid weer aan en duurde tot in den morgen van den 28en.

Gelukkig dat door het in de lucht aanwezige zoutzuurgas[1] de brandstoffen hier niet gemakkelijk ontvlammen, anders zou de stad in die weinige uren zeker een puinhoop zijn geweest.

De schrik der ingezetenen laat zich niet beschrijven. Velen vluchtten naar Pietermaai, anderen gingen met de schepen in het Schottegat[2] en lieten de stad aan de haven zijde bloot liggen, in één woord, hun toestand was hachelijk, en in den nacht moet die zelfs verschrikkelijk zijn geweest.

Tegen den morgen verscheen andermaal een Fransch gezant met een brief van Brandeville, inhoudende het voorstel om een wapenschorsing te sluiten, ten einde bloedstorting en vernieling voor te komen, mits de raad eene behoorlijke brandschat-

1) Acidum hydrochloricum.

2) Een breed binnenwater met vele klippen, waaruit zich op schilderachtige wijze eenige eilandjes verheffen, van waar men op de plantages, die er om heen liggen, afgewisseld door steile en naakte rotsen, en op de bergen in het verschiet met hunne donker blauwe kleur een verrukkelijk gezicht heeft.
Doordien dat water altijd open ligt voor den steeds waaienden passaat, is het zeer geschikt voor quarantaine-plaats, waartoe het den soms ook gebezigd wordt.

ting gaf, zullende bij weigering de vijandelijkheden dadelijk worden hervat.

(Dit voorstel was slim, daar zij, als het eiland al veroverd werd, bijaldien het gerucht van een wapenstilstand tusschen Nederland en Frankrijk bleek waar te zijn, het toch weer moesten overgeven).

De raad, de minder gunstige omstandigheden in aanmerking nemende, waarin zich het krijgswezen der kolonie bevond, en bovendien zeker zijnde van het gerucht van wapenstilstand, waardoor men de betaalde contributie toch terug konde krijgen, bood, ten einde den ondergang der volkplanting voor te komen, aan den Franschen commissaris eene som van 50 000 pesos van achten aan, doch deze sloeg dat aanbod af, aangezien zijn eisch 300 000 pesos van achten was.

Terwijl hij van hun aanbod aan Brandeville bericht ging geven, beraamde de raad andermaal wat er te doen zou staan, zoo men de aangeboden som afwees. De meeningen liepen uit een, doch de voornaamste ingezetenen en kooplieden binnen gekomen en gehoord zijnde, werd er besloten de aangeboden som te verdubbelen, aan welk cijfer bij de terugkomst van den Franschen gezant op den 3^{en} Maart echter nog 15 000 pesos moesten worden toegevoegd, onder uitdrukkelijke voorwaarde dat de uitbetaling in contanten, koopmansgoederen en slaven zoude geschieden, terwijl beide partijen elkander twee personen als gijzelaars zouden geven[1)].

Nu kwam de vraag hoe die 115 000 pesos te vinden, alsmede de 153 000 pesos, die de uitrusting voor den oorlog had gekost.

Men benoemde uit den raad 7 personen[2)] ten einde spoedig een hoofdelijken omslag te maken, terwijl de gouverneur nog bepaalde, dat wie zou blijken te hoog of te laag te zijn getauxeerd, later dat meerdere zou ontvangen of er bij moest betalen.

Doch de inning dier gelden ging niet zoo gemakkelijk. Blijkens klacht van den gouverneur in de vergadering van den 14^{en} Maart waren er sommige kooplieden, die tegen 10% en hooger aan anderen hadden aangeboden, om voor hen de contributie in koopgoederen te betalen, doch daardoor kreeg men niet het benoo-

1) Aan de Franschen werden als gijzelaars J. Martin en Z. Hasse gegeven.
2) Deze commissie bestond uit de heeren: W. Kerkring, L. van Bamberg, D. Redoch, B. Tribier, T. Bundes, P. Moyserdt, W. Meijer, M. Elias, G. Levij en M. de Crastro. Als leden van den raad werden ook nog D. van Ruijsen, J. Elles en J. Kemp, verder de fiscaal Halmale en de secretaris Lamont aan hen toegevoegd.

digde getal contanten en slaven, dat de Franschen als eisch hadden gesteld. Er werd dus besloten om bij publicatie dezen woekerhandel op straffe te verbieden, en tevens bepaalde men, aan de beide Fransche commissarissen een cadeau van 100 pesos aan te bieden, ten einde zij ten voordeele der ingezetenen de contributie in geld en goederen bevorderen zouden.

Inmiddels liepen de Franschen het gansche westerdistrict af, roofden het vee, verborgen de weggeloopen slaven, en niet weinig was men verheugd, toen op den avond van den 22^{en} Maart de Franschen de baai van St. Kruis uitzeilden, nadat op den vorigen dag tegen quitantie de contributie betaald en de gijzelaars wederkeerig uitgeleverd waren[1].

Zoo waren dan de donkere wolken, die zoo lang onheilspellend boven het hoofd van de inwoners dezer kolonie gehangen hadden, gelukkig weggedreven, en Curaçou klom langzamerhand weer in bloei en welvaart, waartoe hare schoone haven, waarin de schepeling voor stormen veilig is, de nabijheid der vaste kust, de gezondheid der lucht enz. enz. niet weinig bijdroegen, en de jaren tusschen 1713 en 1800 hadden wel met gouden letteren mogen worden aangeteekend in het boek van hare geschiedenis,[2] hadden er niet in de kolonie zelve gebeurtenissen plaats gegrepen die over die jaren van voorspoed en vrede met buitenlandsche mogendheden een donkere schaduw werpen.

Het eerste voorval was een treurige verdeeldheid tusschen burgers en marine-officieren in 1738[3].

De burgers oordeelden, dat de officieren zich te veel recht aanmatigden, terwijl door dezen op hunne beurt werd beweerd, dat zij niet die eerbewijzen genoten, waarop zij te recht aanspraak hadden.

Aan het hoofd der burgers stond H. Storck, en aan dat der officieren de kapitein t.z. E. de Peterson[4], kommandant van het schip 'de Beschermer.'

1) Deze berichten zijn vroeger grootendeels overgenomen uit de notulen van den raad dezes eilands in 1713 (waarvan nu echter geen spoor meer overig is) en uit hetgeen over die komst der Franschen in een maandwerk van dat zelfde jaar, 'de Europesche Mercurius' geheeten, geschreven werd.
2) De abt de Raynal zegt in zijn 'Histoire' enz.:
'Curaçou is een groot pakhuis, waar de Spanjaarden hun goud, zilver, cacaö, cochenille, muilezels, enz. verruilen tegen lijnwaden, kanten, linten, ijzeren gereedschappen enz. Het is de spijskamer van de zuidelijke kust van St. Domingo en de schepen van elders vinden daar alles in overvloed.....'
(FUIT ILIUM, 1866.)
3) Dit verhaal is genomen uit eene der vroegere Curaçouwsche couranten, waarin men deze gebeurtenis uit een oud handschrift overgenomen heeft.
Breedvoeriger wordt het feit beschreven in het boek 'Het ontroerde Holland.'
4) Onder de in deze zaak betrokken burgers worden nog genoemd: P. Diedenhoven, J. Lulls, J. Specht, N. Elles, H. Plier, J. Vermeulen, J. Stoel, J. de Goijer, F. Semerel en C. Berch met zijne zonen, terwijl de officieren nog werden bijgestaan door den kapitein S. Versteveren en den kommandeur van Nimwegen.

Misschien zou die zaak spoedig geëindigd zijn, doch toen de gouverneur van Collen partij koos, was dit als olie in het reeds glimmende vuur van den haat. Wel ontsloegen de Staten Generaal hem van zijne betrekking en benoemden als zijn opvolger Jan Gales, doch deze handelde even ondiplomatiek, en schaarde zich aan de zijde der andere partij, zoodat de verdeeldheid steeds grooter werd en het niet alleen bij woorden bleef.

Op den 1[en] Sept. 1739 geraakte men na eene wederzijdsche beleedigende woordenwisseling zelfs handgemeen, de officieren ontboden het bootsvolk en wapenden het met dikke stokken, waarop de burgers in het huis van zekeren Plier in de Heerenstraat vluchtten. Op order van den kommandeur om de deur open te breken, schoot de burger C. Berch met groven hagel onder het scheepsvolk, en de zaak had zeker een treurig einde gehad, indien niet de kapitein der burgerij alarm had doen slaan en met eene groote macht gewapende burgers het scheepsvolk op de vlucht had gejaagd.

Door gebrek aan nauwkeurige bronnen is het voor den geschiedvorscher moeielijk te bepalen aan wiens zijde het recht was, te meer daar er ook door de Hoogmogende heeren van Holland geen uitspraak werd gedaan. 't Zal hier misschien wel geweest zijn, zoo als dikwerf elders, dat waar twee kijven ook twee schuld hebben.

Toen Gales in 1740 door den heer J. Faesch, gezaghebber van het eiland St. Eustatius, werd afgelost, gelukte het dezen om aan die treurige tweespalt een einde te maken, en in het plakkaat-boek van die dagen vinden wij eene publicatie van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, waarbij alle verschil wordt beschouwd als niet te hebben bestaan en waarbij nauwkeurig de eerbewijzen omschreven worden, die de bemanning van 's lands oorlogsschepen moeten worden aangedaan.

Eene tweede, nog treuriger gebeurtenis, waardoor die gelukkige jaren ontsierd worden, was het in de lucht springen van het oorlogsfregat Alphen in 1778. Gekommandeerd door den Weledelgestrengen heer G.W.H. van der Feltz, voorzien van 36 stukken en een groote bemanning, was het den 4[en] Augustus hier aangekomen en lag rustig tusschen de Groote en Kleine Klip (de gewone ligplaats der oorlogsschepen in de haven), terwijl een Engelsch kaperschip, het oorlogsschip van den schout bij nacht van Bijland en vijf grootere, benevens nog

andere kleinere koopvaardijschepen, zich op eenigen afstand daarvan bevonden.

't Was op den 15en September dat men 's morgens om 8 uur eerst eene kleine ontploffing hoorde, die, eer men tijd tot denken had, in een alleronbeschrijfelijksten slag overging, waarbij plotseling alles als in hellen gloed werd gezet, om door rook en damp te worden opgevolgd, waar bovenuit de ooggetuigen menschelijke lichamen, afgerukte ledematen, reusachtige stukken hout, ijzer enz. enz. zagen vliegen.

Het schudden van den vasten bodem, het oprijzen van den waterspiegel, 10 voeten boven gewoon peil, zoodat het zelfs binnen het fort stroomde en de lichtere schepen op de klippen wierp of verpletterde, het gekraak der woningen, waarop de fragmenten van het uiteen geslagen vaartuig donderend neêrbonsden, deden sommige menschen uit hunne woningen vluchten in het denkbeeld, dat Curaçou door eene aardbeving werd geteisterd, doch al spoedig zag men de oorzaak van al die ellende.

Ik zal het niet wagen, hier een tooneel te beschrijven waartoe ik gerust durf beweren dat zelfs de pen van den ooggetuige niet in staat zou zijn. Iedere beschrijving, zelfs de uitvoerigste van J.H. Hering in zijn werk over Curaçou, blijft nog beneden de werkelijkheid.

Uit die eerste ontploffing maakt men op, dat de brand ontstaan is in de kardoezen, die in de voorkamer werden bewaard, waardoor het vuur onmiddellijk tot de kruidkamer is doorgedrongen.

Gelukkig had de kracht van de uitbarsting een oostelijke richting, waardoor de meeste der opgeworpene voorwerpen boegsgewijze over de huizen aan de Klip vlogen en op Scharloo neervielen. Daardoor werden de naastbij gelegen huizen nog al gespaard, behalve een op welks gaanderij de boegspriet viel en dit gedeelte deed instorten.

Daar de uitbarsting plaats had op het oogenblik dat de manschappen tusschendeks waren om te schaften, zijn er, behalve die in zee sprongen en 14 die naar den wal waren, 205 personen, benevens nog sommige negers en negerinnen bij het ongeval omgekomen en zijn hunne lijken, schrikkelijk verminkt of geheel uiteengescheurd, later terug gevonden[1].

De kapitein, volgens belofte een bezoek willende afleggen bij den gouverneur, bevond zich juist in de kajuit, en ziekelijk geweest zijnde, wachtte hij nog zijn geneesheer Caprilis, door wiens

1) Alle schrijvers verhalen dat het lijk van den kok aan de overzijde der haven op het dak van een huis zou zijn gevonden met den potlepel nog in de hand gekneld, aan welk feit het spreekwoord zou ontleend zijn: 'zoo dat gebeurt, zult gij mijn lepel hebben,' waarvan ieder de beteekenis weet. 't Kan mogelijk zijn!!

toeven wel het leven des eenen gered werd, maar dat des anderen verloren ging.

De luitenant baron v a n C o e v e r d e n, wiens beurt het was, de boot te vergezellen om versch water te halen, verzocht een adelborst L o n d in zijn plaats te gaan en werd nu, terwijl laatstgenoemde behouden bleef, het slachtoffer van zijn verzoek[1].

De ware oorzaak der uitbarsting schuilt nog altijd in het nevelachtige[2].

Van den schrik hersteld, nam de regering dadelijk de noodige maatregelen, om allerwege verstrooide ledematen te begraven en verder te doen wat de omstandigheden eischten, terwijl de lijken van den kapitein, benevens die van den 1^{en} en 2^{en} luitenant, op den tweeden dag na het ongeval komende bovendrijven, met de gewone krijgseer werden ter aarde besteld[3].

Terwijl de tijd zachtkens deze ramp op den achtergrond schoof, en de schade, daardoor aan huizen of schepen veroorzaakt, verholpen was, verheugde weer ieder zich in den bloei van het eiland, die tijdens den Amerikaanschen oorlog, 1775-1783, het grootste was.

Men verhaalt zelfs dat onder den gouverneur R o d i e r d e l a B r u g i è r e de pakhuizen de goederen niet bergen konden, zoo dat de suiker bij hoopen in de gaanderijen of koralen[4] lag. Ofschoon ik geloof dat dit laatste wel tot de zeldzaamheden zal hebben behoord, zoo was echter de handel hier zóó uitgebreid, dat er in 1783 eens een konvooi van 50 vaartuigen te gelijk naar H o l l a n d zeilde.

Die voorspoed deed vele groote en fraaie gebouwen verrijzen, waarin nu het nageslacht nog de vrucht van der vaderen vlijt geniet.

1) Anderen geven op, dat behalve die adelborst en eenige manschappen in de boot, benevens de hofmeester, die met een jongen aan wal was om provisie te koopen, ook nog de schrijver en één jongen gered is, die uit de konstabelspoort sprong.
2) De jongen die over boord sprong heeft verhaald, ‘dat hij den constabel-majoor, die vroeger gezegd had, dat hij over eene door hem ondergane onrechtvaardige straf! wraak wilde nemen, met een brandende cigaar naar de kruidkamer had zien gaan onder den uitroep: “v o o r d e n d.....! w i j g a a n a l l e n i n d e n h e m e l o n t b i j t e n,” waarop hij dadelijk den schrijver heeft gewaarschuwd, die in de constabelshut zat, met de woorden: “s e c r e t a r i s ! b e r g j e, h e t s c h i p v l i e g t o p,” op welke boodschap deze dan ook dadelijk hem in het water was nagesprongen.’
   Ik hoop dat die jongen voor ditmaal een leugenaar is geweest!
3) Zie over dit treurige feit: de Nederlandsche Postrijder voor de maand December 1778.
4) ‘K o r a a l,’ hetwelk in de landtaal ‘wit’ beteekent, is eene omheinde of bemuurde plaats, vóór of achter het huis gelegen, gedeeltelijk met onregelmatige, maar witte steenen voorzien, welke de plaats van een bleekveld vervult.

Velen, arm hier aangekomen, waren spoedig rijk, en die jaren brachten voor duizenden weldaden aan. Jammer maar dat die voor C u r a ç o u zoo gouden en gelukkige tijd door enkele minder gelukkige gebeurtenissen weer gekenmerkt werd.

In dien tijd had er voor de haven ook nog een zeegevecht plaats, dat met de geschiedenis van C u r a ç o u wel niet in rechtstreeksch verband staat, maar dat wij echter niet onvermeld mogen laten. De zeeslag op den 12^{en} April 1782 tusschen de Fransche vloot onder den graaf d e G r a s s e en het Engelsch eskader onder admiraal R o d n e y was ten nadeele der Franschen, die acht schepen verloren hadden, afgeloopen.

Een paar dagen na dit gevecht liepen 4 linieschepen, een van 84, een van 80 en twee van 74 stukken, deze haven binnen, om de schepen zooveel mogelijk te herstellen en hunne dooden te begraven, die door het scheepsvolk der Hollandsche en Fransche vloot (er lag juist bij gelegenheid van den oorlog dien wij met Engeland hadden een eskader van 9 schepen in de haven) met militaire honneurs ter aarde werden besteld[1)].

Binnen 4 weken waren de schepen weêr zoo ver aan de werven gerepareerd dat zij naar B r e s t konden zeilen, na alvorens voor onkosten enz. 60 000 patienjes in wissel betaald te hebben.

Inmiddels doorkruisten de Engelschen de wateren der Caraïbische zee en stremden niet alleen de vaart tusschen het moederland en hier, maar namen zelfs bij de C a r a c c a s - b a a i een rijk geladen schip, door kapitein M a h l e r gevoerd, hetwelk zij voorbij de haven sleepten, zonder dat een der alhier gestationeerde oorlogsschepen, tot veler ergenis, ééne poging tot herovering deed.

Weinige weken later zou van hier een gewapende hoeker, d e v r o u w M a c h t e l i j n e geheeten, en door kapitein C. G e e r m a n gekommandeerd, met drooge goederen naar de B o v e n w i n d s e i l a n d e n zeilen en door een oorlogskotter, d e K e m p h a a n, vergezeld worden.

Toen zij op den morgen van den 16^{en} Juli dit eiland verlieten, ontmoetten zij tegen elf uur een Engelsch fregat ‘d e D i a m a n t,’ met 40 stukken en 330 manschappen bemand, onder bevel van kapitein P a r k e r.

Terwijl het langs den wal liep en bijna binnen het bereik der haven was, werden er uit de forten A m s t e r d a m en N a s s a u nog eenige schoten gedaan, doch zonder eenig gevolg.

Van J a m a ï c a zeilende, had het door een Deensche bark,

1) De R.C. priesters wilden bij gelegenheid der begrafenis aan boord van de schepen nog alle ceremoniën vervullen, doch het werd hun door den toenmaligen gouverneur geweigerd.

die uit St. Thomas naar Curaçou ging, van de komst onzer beide schepen kennis gekregen en spoedig zeilde het nu den hoeker aan, waarmede het te 2 uur in den namiddag slaags raakte. De hoeker, slechts 30 stukken aan boord hebbende en op de hulp zoowel van den 'Kemphaan' als van de in de haven liggende oorlogsschepen vertrouwende, wilde de Hollandsche vlag geen oneer aandoen en vocht hardnekkig, welk schouwspel duizenden aanschouwers had gelokt, die al meer en meer in groote spanning verkeerden.

Door de afwezigheid der kommandanten en officieren, die meestal op de plantages waren, bleven de oorlogsschepen in de haven rustig liggen, en toen eindelijk Boot, kapitein van de 'Beverwijk,' welk vaartuig achteraan lag, aan boord kwam en begon uit te halen, kwam Rietveld, kapitein van de 'Nassau,' welk schip vooraan lag, en riep Boot toe, dat hij geen moeite behoefde te doen, daar hij wel zou gaan, doch de kabels braken en van het helpen kwam niets, evenmin alsdat 'de Kemphaan' zulks deed.

Ondertusschen was het reeds vijf uren geworden en men al vechtende de haven voorbij gedreven. De hoeker, ongeschikt om den strijd voort te zetten, daar hij geen drie ongekwetste manschappen meer had, gaf zich over, en Geerman kwam met 7 personen als krijgsgevangene aan boord van het fregat, dat 13 dooden en 27 gekwetsten had, terwijl op den hoeker slechts 7 dooden en 17 zwaar gewond waren geworden[1)].

Onder het minder gunstige, in die dagen van overvloed op Curaçou voorgevallen, behoort ook nog een verschil tusschen de regering en eenige der voornaamste ingezetenen in 1785, hierdoor

1) Het zich onzijdig houden van de 'Kemphaan' en het dralen der andere schepen om in dit gevecht hulp te verleenen is voor mij en voor velen nog altijd eene duistere zaak, waarvoor ik geene oorzaak heb kunnen vinden. Zeker is het dat men anders had kunnen handelen, zoo men het slechts gewild had, waardoor dan ook de hoeker er beter zou zijn afgekomen.

In dit jaar vertoefde ook nog alhier, om aan de Engelschen te ontkomen, het Fransche hulpkorps, dat in de Vereenigde staten onder den generaal La Fayette mede voor de vrijheid der republiek had gevochten. Bij de aankomst strandde echter een fregat op het punt Hicacos, waarvan de 1200 manschappen door drie kustvaarders van hier gered werden, die hen gedeeltelijk op dit eiland en gedeeltelijk op de Spaansche kust aan wal brachten en daarvoor rijkelijk beloond werden.
Dat de tegenwoordigheid van zoovele officieren, die niet karig in het verteeren waren, en vooral der 10 000 soldaten ongeveer, waarvoor in Otrabanda tenten werden opgeslagen, alsmede de manschappen der oorlogs- en transportschepen voor planters en kooplieden groote voordeelen aanbrachten, laat zich begrijpen, en het speet ongetwijfeld menigeen, dat eindelijk in 1783 te Parijs tusschen Frankrijk en Engeland het vredescontract werd geteekend, waardoor de gansche vloot weder wegtrok.

ontstaan dat er door den directeur de Veer en de raden eene verandering in de manier van procedeeren werd ingevoerd.

De ingezetenen n.l. meenden dat geen burger, hetzij om schuld, hetzij om crimineele zaken, uit zijn huis mogt worden gehaald, en dat bovendien ieder gerechtigd was zijn eigen zaak voor te dragen.

Op voorstel van den toenmaligen advocaat Hessen werd die wijze van procesvoering echter veranderd, waardoor het voor de ingezetenen kostbaarder en voor de practizijns veel voordeeliger werd gemaakt. Daar een verzoek der burgers om vernietiging of verandering van dat besluit zonder gewenscht gevolg bleef, benoemden zij op den 3^{en} Januari 1786 12 personen, ten einde het antwoord van den directeur en raden te onderzoeken en verder de belangen der ingezetenen voor te staan.

De regering was zwak genoeg deze 12 personen in hunne kwaliteit te erkennen.

De advocaat Hessen schaarde zich nu aan de zijde der burgers; maar zeer gehaat, vermits men hem als de oorzaak van alles beschouwde, verliet hij Curaçou, even als de niet minder gehate secretaris Starrenburg.

De ontevredenheid en het twistvuur bleven echter bestaan, en de regering was zwak genoeg zich niet te laten gelden.

Van de hoofdgelden der 13000 slaven, die per man *f* 2.00 bedroegen in het jaar, werd in 12 jaren (1772-1784) niet meer dan *f* 51 900 ingevorderd (verantwoord).

Groote ontevredenheid over den fiscaal van Teijlingen deed eindelijk in 1787 het twistvuur losbarsten, en ofschoon de commissarissen van den Prins van Oranje-Nassau (de heeren A.J. van Grovenstein en W.C. Boeij), herwaarts gezonden, ten einde de zaak te onderzoeken, hem gelijk gaven, zoo drong men met geweld in de raadzaal en eischte dat hem zijne demissie zou worden gegeven.

De regering, nog altijd even zwak, stelde hem in staat van beschuldiging, en ieder kon zich tegen hem doen hooren. Eene mishandeling, die men eens de partij van den fiscaal aandeed, werd niet eens nader onderzocht of gestraft.

Volgens rapport, door genoemde commissarissen ingediend, zou ook nog een ander advocaat, Amalrij, dezen twist hebben bevorderd, door aan beide partijen als advocaat te dienen, redenen waarom, bij genoegzaam schriftelijk bewijs, de commissarissen hem de balie ontzegden.

Toen de fiscaal op den 15^{en} Juni 1788, na acht maanden gesuspendeerd te zijn geweest, op bevel van H. Hoogmogenden in zijne betrekking werd hersteld, die zoolang door een deurwaarder en gerechtsbode vervuld was geworden, vond hij echter bij de zwakke regering en slechte politie weinig ondersteuning, en gelukkig

veranderden de zaken, toen in 1789 de bevelhebbers der W.-I. Compagnie deze kolonie opdroegen aan het beheer van de Edelmogende Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden[1].

Eindelijk is onder de minder gelukkige gebeurtenissen, op het eiland voorgevallen gedurende den tijd van vrede met buitenlandsche mogendheden, ook nog te vermelden een opstand der slaven.

Reeds in 1752 had zich zoo iets te H a t o voorgedaan, doch die opschudding strekte zich alleen tot den stam der Aminas uit, welke met het straffen der schuldigen spoedig geeindigd was. Een ernstiger karakter had echter de opstand, die in 1795 uitbrak; hij begon op Maandag den 17^{en} Augustus, op de plantage 'K n i p ,' toebehoorende aan den heer C.L. v a n U i j t r e c h t . Men weigerde er te werken, vermits men beweerde niet meer het volle wekelijksche onderhoud te ontvangen. De bomba of opziener, de muitelingen met straf dreigende, maakte de zaak niet beter, en op het zeggen van den eigenaar: 'a l s g i j k l a c h t e n h e b t , m o e t g i j u b i j d e n g o u v e r n e u r v e r v o e g e n ,' trokken zij op den volgenden dag naar S t . K r u i s , waar de slaven van andere plantages zich bij den hoop aansloten, en na het distilleerhuis aldaar opengebroken en ruimschoots van den daar aanwezigen rum te hebben gedronken, veranderden de misschien m e t r e c h t klagende menschen eerst in dieren en later in duivelen, althans zij kozen opperhoofden, zwoeren hun trouw, door a q u a d i j u r a m e n t o , d.i. rum met water, aarde en buskruid te drinken, vormden het plan de blanken te verdrijven en een negergouvernement op te richten en trokken nu onder het gerammel van den tamboer[2], terwijl de hoop allengskens aangroeide, voorwaarts, middelerwijl hunne makkers bevrijdende, die om slecht gedrag in boeien zaten, en alleen de pakhuizen openbrekende of eenig vee slachtende, ten einde voedsel te hebben[3].

Op de plantage H e r m a n u s komende, begonnen zij echter te plunderen en namen wat zij goedvonden.

1) Zietdaar een treurig feit, alleen te wijten aan de regering, die of door menschenvrees of andere motieven niet krachtig genoeg orde en wet gehandhaafd had, en waar zulks geschied is of nog plaats vindt, daar zullen vrede, welvaart en tevredenheid wel ijdele klanken zijn.
2) Onder 't a m b o e r ' verstaat men een soort van negerdans, die zich kenmerkt door allerlei, dikwerf onkiesche bewegingen des lichaams en vergezeld gaat van een vervelend geschreeuw en handgeklap. Een stuk ijzer, waarop met een spijker op de maat af geklapt wordt, levert dikwerf daarbij de eenige muziek.
3) Bij het uitbreken van den opstand waren de meeste blanken stadwaarts gevlucht, behalve de heer A. d e V e e r en familie, die op de plantage S i n t H i e r o n y m u s woonde, benevens de heer L a S i r e te P a t r i c k . Doch zij wisten hunne slaven met allerlei schoone beloften tevreden te stellen en op die wijze hun leven te redden.

De regering, kennis gekregen hebbende van die beroering, zond in plaats van eene flinke macht (waardoor terstond de opstand onderdrukt zou zijn geworden) helaas slechts 12 militairen en 30 vrije lieden er op af, onder den luitenant Pleger, die, bij de plantage St. Marie geland, onder het optrekken terstond door de negers zóó werd omsingeld en zóó met steenen werd geworpen of met geweerschoten begroet, dat er velen gewond werden.

De vrije burgers, op die ontmoeting niet voorbereid, wierpen de geweren weg en vluchtten; de soldaten moesten ten laatste volgen, en de negers, nu in het bezit van 80 geweren ongeveer, trokken steeds voort, terwijl hun getal tot 1200 was geklommen. Een omgekeerde Hollandsche vlag of andere aan elkander genaaide lappen tot vaandels gebruikende, deden de aanvoerders steeds hun best om door allerlei valsche geruchten de gemoederen op te winden.

De regering, een opstand vreezende, ook van de negers in het oostelijk gedeelte des eilands, zond nu per schip kapitein van Westerholt met 93 militairen, 62 mariniers en 45 burgers te paard naar St. Michiel, vanwaar men naar St. Maria trok. Alvorens een aanval te doen, wilde hij zien wat hij met zachte woorden kon uitrichten, doch geweerschoten drongen hem terug te gaan.

Ook de pastoor Schinck, door de regering afgezonden, ten einde te zien of het ook hem mocht gelukken de opstandelingen tot hun plicht terug te brengen, en die minder door geestelijken dwang dan door zijn edel en goedhartig karakter invloed op hen had, moest onverrichter zake terug keeren. Toen hij in hunne legerplaats te Porto Maria kwam en met hen sprak, gaf de aanvoerder, dien zij 'kapitein' noemden, op, dat zij slecht werden behandeld, dat de Fransche negers op St. Domingo vrij waren en dat, daar de Franschen Holland hadden overwonnen, ook zij dus vrij moesten zijn[1].

Wat Schinck ook aanvoerde, het was vruchteloos, en ofschoon hij vreesde, misschien even als de twee ruiters, die zij gevangen genomen hadden, als gijzelaar in gevangenschap te worden gehouden, zoo werd hij echter beleefd door hen behandeld, en na voor hem een paard te hebben gezadeld, deden zij zelfs hem uitgeleide, maar altijd met de verzekering dat zij vrij wilden wezen.

De kapitein, ziende dat zachte middelen niet hielpen, deed nu een aanval, waarbij 9 dooden vielen en velen gekwetst werden, ter-

1) De Fransche vrijheidskoorts had ook in Frankrijks bloeiende W.-indische bezittingen en vooral te St. Domingo de zaden van oproer gestrooid, waar door die woeste vrijheidsmaatregelen groote ellende gesticht werd.
Een en ander was in Curaçou bekend geworden en had ook daar de gemoederen der niet vrijen eenigszins in vuur gezet.

wijl men van de vluchtenden een 12tal gevangen nam en tevens de beide ruiters verloste der eerste expeditie, die zij gevangen hadden genomen.

De meesten trokken nu naar een berg dicht bij St. Marie gelegen, wiens gemakkelijkste pad zij dekten met 4 kleine veldstukken die zij op eene plantage gevonden hadden.

Eene andere bende brandde sommige plantages af, vergiftigde de regenbakken en vermoordde wreedaardig een huisonderwijzer van Sint Martha, 'Sabel' geheeten, door hem achter aan den staart van een paard te binden en eerst over den harden en ruwen klipgrond te slepen en later af te maken.

Tijdens een aanval op den berg, waarbij een der burgers, de heer Brugman, gedood werd, maar ook verscheidene negers gedood en gekwetst werden, werd de opstand voor een groot deel gedempt. Bij eene decharge sprongen 600 tegelijk naar beneden, en vlug als de klipgeiten, maakten zij over diepten en kloven van de eene klip op de andere zich uit de voeten.

Eene divisie kavalerie, de velden doorkruisende, ten einde voor te komen dat zij zich weer vereenigen zouden, kon er slechts drie gevangen krijgen, daar de overigen zich verscholen hadden.

Op den zelfden dag werden ook de heer A. de Veer en familie, alsmede La Sire verlost, die duizend angsten hadden uitgestaan.

De regering loofde nu voor het levend of dood opbrengen der hoofden van den opstand de navolgende premiën uit, als:

1e Vergiffenis voor een der medeplichtigen, 2e een vrijbrief voor een slaaf en 25 gouden Johannissen voor een blanke of gekleurde.

Zij legde embargo op de schepen, ten einde het gerucht naar buiten niet te veel te verspreiden tot schade voor den handel, hing 9 der schuldigen op, wier lijken ten toon werden gesteld en gaf aan velen, die als berouw hebbenden vrijwillig terug waren gekeerd, een pardonbrief.

Het hoofd der muitelingen, Toussaint, onder deze laatsten herkend zijnde, werd hij echter gevat, en nadat op bevel van den kapitein van hem en nog andere gevangenen de handen en voeten waren afgekapt, werden zij in zee geworpen.

Toen Toussaint op den volgenden morgen weder aan wal spoelde en kermde van dorst, werd deze hem door een pistoolschot voor altijd gelescht[1].

De andere opstandelingen poogden zich nog eens te verzamelen

1) De kapitein, volmacht van de regering ontvangen hebbende, meende - ofschoon anders niet wreed van gemoed - zóó buitengewoon streng te moeten handelen. Ieder zijn zienswijze!

op den St. Christoffel-berg, maar door hun de gelegenheid om voedsel en water te krijgen af te snijden joeg men hen spoedig van daar.

Die zich overgaven, kregen vergiffenis onder voorwaarde, dat zij van de andere hoofd-opstandelingen zich moesten trachten meester te maken. Dit gebeurde, en weldra werden er nu bij vonnis van den raad nog 26 ter dood gebracht.

De meesten werden geradbraakt, en dit gaf zulk een schrik, dat zich binnen vier dagen meer dan 1000 kwamen aangeven en om lijfsbehoud smeekten. Aan die allen werd een vrijpas gegeven, nadat er als herkenningsteeken eerst een stuk van hun oor werd gesneden. De andere hoofden van den opstand, Toela en Bastiaan Carpata, werden eindelijk ook gevat en door de soldaten, als chefs der geïdealiseerde negerrepubliek bespottelijk opgeschikt, naar de stad getransporteerd.

Bij het verhoor gaven zij als redenen van hun verzet op: 1e de zucht naar vrijheid en gelijkheid, door de Fransche negers onder hen opgewekt; 2e dat zij des zondags voor hunne meesters brandhout moesten kappen; 3e dat zij tegen schreeuwend hooge prijzen gedwongen werden om van hunne meesters en meesteressen kleeding te koopen, welke betaling geschiedde door afhouding van het wekelijksch rantsoen, en 4e de onbillijke behandeling der eigenaars om voor één schuldige soms eene geheele menigte te straffen.

Na deze onbillijke? klachten der belhamels gehoord te hebben, spraken de regters van 1795 de volgende sententiën uit.

1e dat Toela, als opperhoofd, van onderen op geradbraakt en na vervolgens in het aangezicht geblakerd te zijn, het hoofd zou worden afgehouwen; 2e dat Bastiaan Carpata, als giftmenger en brandstichter, op een kruis gebonden, de executie eerst zou aanzien, om dan datzelfde lot te ondergaan; 3e dat Pedro Wakaö, de moordenaar van den onderwijzer Sabel, na bij de beenen rondom het schavot te zijn gesleept, en de handen te zijn afgekapt, het hoofd met een ijzeren moker moest worden verbrijzeld[1].

Zoo eindigde dan met dit barbaarsche drama een opstand, waarbij slechts onder vele gekwetsten drie blanken sneuvelden[2], en circa

1) Of men onder de toenmalige Curaçouwsche bevolking menschen gevonden heeft, die dit onmenschelijke vonnis hebben willen executeeren, weet ik niet; wel weet ik dat het ten uitvoer gebracht is, en de planters, na afloop van alles, aan den heer Westerholt, voor zijn genomen moeite, een degen met een gouden gevest hebben vereerd, terwijl de Regering ten opzichte van de rechtmatige klachten der negers bepalingen nam, waardoor hun voortaan geen onrecht meer mocht geschieden. 't Is mij onbekend, of ieder zich aan die bepalingen gehouden heeft en in hoeverre zij gehandhaafd zijn geworden.
2) Zij waren de H.H. Brugman, Sabel en W. van Uijtrecht, die door ongelukkig afgaan van zijn eigen pistool, terwijl hij te paard zat, in den voet gewond werd en later dientengevolge het leven verloor.

100 negers omkwamen, zoo door het gevecht als door beulshanden, terwijl bovendien nog een groot aantal, na eerst gegeeseld te zijn geworden, van het eiland verbannen werd.

Zoo waren dan in 1795 de gevolgen van de Fransche vrijheidskoorts eenigszins hier, en toen ook de Nederlanders, daardoor helaas! aangetast, de Fransche troepen over de bevrozene rivieren vrij hun land lieten binnenkomen, vielen de Engelschen zonder nadere oorlogsverklaring onze schepen aan, en van 1795-1802 (vrede van Amiëns) arriveerde daarom alhier geen Hollandsch schip. De handel verplaatste zich nu naar het eiland St. Thomas, en naar gelang die kolonie begon te bloeien, verminderde hier de welvaart, zoodat velen naar andere eilanden vertrokken[1)].

Terwijl de zaken hier zóó stonden, was er in het begin van 1796 onder de equipage van het Engelsche fregat 'Hermione' oproer ontstaan, en nadat de muitelingen den kapitein en de officieren vermoord hadden, gaven zij te Porto Cabello tegen goede belooning het schip aan de Spanjaarden over, die juist met de Engelschen in oorlog waren.

De Engelsche regering, vreezende dat bij hare marine dat voorbeeld navolging kon hebben, sprak over de muitelingen het doodvonnis uit en loofde eene premie uit voor de herovering van het fregat.

Dientengevolge kwam hier op den 18^{en} April onder parlementaire vlag het engelsche schip 'Magicienne' onder bevel van kapitein 'Rickert,' die aan den gouverneur Lauffer een brief overhandigde van den vice-admiraal Parker, met verzoek om uitlevering der muitelingen, doch geen hunner was hier, daar de meesten naar N-.Amerika waren vertrokken.

Inmiddels was door den kapitein generaal te Caraccas, die voor de 'Hermione' geene matrozen had kunnen krijgen, aan den gouverneur Lauffer het voorstel gedaan, om op dit fregat de manschappen te plaatsen van de oorlogsschepen 'de Medea' en de 'Ceres,' die beiden onttakeld in de haven lagen.

De gouverneur stemde hierin toe, mits dan 'de Hermione' de Hollandsche vlag voeren, door kapitein 'Kikkert' gekommandeerd worden en in dienst der beide natiën (Holland en Spanje) zou zijn.

Dit werd eerst aangenomen, doch verviel door de komst van den scheepsbevelhebber Juan de Mesa uit Cadix, van wiens bootsvolk een gedeelte op 'de Hermione' overging.

Echter werd hun op verzoek door den gouverneur èn ammunitie

1) Van daar is het te verklaren dat op vreemde eilanden sommige straten Curaçouwsche namen dragen.

en de noodige gelden geleend om behoorlijk zich te kunnen uitrusten[1].

Doch de Engelsche vice-admiraal Parker, van het gebeurde niet onkundig gebleven, zond eenige schepen uit, om het fregat op te sporen. Een dezer, gevoerd door den kapitein Edward Hamilton, moest voor Porto Cabello kruisen, maar voor het eiland Aruba gekomen, vond het een zes- of achttal schepen aldaar in de Paardenbaai liggen, die zij te overmeesteren zochten. Doch onder aanvoering van den kommandeur 'Specht' sloegen de Arubianen niet alleen den aanval af, maar namen zelfs een gewapende sloep met 16 manschappen en een officier krijgsgevangen, die naar Curaçou werden gezonden. Inmiddels werden daar, bevreesd als men was voor een tweeden aanval, de batterijen bezet, die door den gouverneur Lauffer in 1797 om de baai waren aangelegd, en de stukken met schroot geladen, en toen werkelijk in den nacht vier vijandelijke sloepen wilden embarqueeren, werden zij zoo wèl ontvangen, dat zij allen moesten vluchten en velen stierven. Het Engelsch fregat vertrok nu en zette koers naar Porto Cabello, ten einde te zien of het ook gelukken zou om de Spanjaarden te verschalken en de Hermione te heroveren.

Tegen den avond kwam men op de plaats der bestemming en zette op zeer korten afstand van het kasteel Philippi sloepen uit.

Daar de Hermione op den volgenden dag zou vertrekken, was men er juist bezig den rozenkrans te bidden. Door de duisternis en vooral door het gebrom van zoovele stemmen (400 man) merkte men de aankomst der vijanden niet.

Kapitein Hamilton was de eerste, die het schip beklom en op het dek kwam, doch de zijnen volgden hem onmiddellijk, en zwaaijende met hunne sabels nam de bemanning de vlucht naar beneden, waarop de luiken gesloten werden[2]. In een oogwenk waren de kabels gekapt, de zeilen losgemaakt en zeilde het schip de haven uit. Te vergeefs zonden de wachten op de forten, te laat begrijpende wat er van de zaak eigenlijk was, het schip nog eenige kogels achterna, doch weldra was dit buiten bereik van het geschut.

1) Aan de belofte om het geleende terug te geven, is tot heden toe niet voldaan geworden. En toen eens de gouverneur Lauffer bij gelegenheid van den aanval der 'Guadeloupianen' de geringe adsistentie van 200 geweren vroeg voor de schutterij van dit eiland, werd zulks nog geweigerd met het excuus 'dat men niet durfde bijdragen tegen de geallieerden van Hare Katholieke Majesteit.'

2) Later werd kapitein Hamilton voor den krijgsraad geroepen, omdat hij zijn schip verlaten en de expeditie in persoon had aangevoerd, doch hij werd niet alleen vrijgesproken, omdat zijn 1e officier voor Aruba gesneuveld was, maar ontving nog bovendien eene belooning voor zijn betoonden moed en dapperheid.

Te midden van deze gebeurtenissen ontsnapte in 1799 het eiland door het beleid van den gouverneur Lauffer aan een groot gevaar.

In St. Domingo nl. werd het plan gevormd om in de Engelsche kolonie Jamaïca eene revolutie te bewerken, en Curaçou werd als het centrum der operatiën bepaald.

Tot dat einde kwamen de hoofdaanleggers van deze omwenteling, de adjudant-generaal Devoux en de commissaris Saportas met eenige kapertroepen hier, die niet konden worden afgewezen[1].

Eerst beproefde men den gouverneur om te koopen door de aanbieding van 100 000 dollars, doch vruchteloos. Toen trachtte men zulks door geweld en wapenen te doen, doch dit plan werd in tijds ontdekt en nu werden Saportas en Devoux gevangen genomen en naar Port au Prince op St. Domingo gebracht, terwijl Fierce, een Franschman die hier woonde en aan de zaak medeplichtig bleek te zijn, gebannen werd.

Saportas wist, als koopman verkleed, de gevangenis te ontsnappen en weêr op Jamaica te komen, waar hij andermaal in het geheim de omwenteling zocht te bevorderen, doch hij werd herkend, in verzekerde bewaring genomen en kort daarop onder den uitroep aan het volk 'vive la liberté, vive la république!' ter dood gebracht.

Een andere aanslag, tegen deze kolonie ondernomen in 1800, liep minder gelukkig af.

Op den 6^{den} Februari vertoonde zich alhier voor de haven het Fransche fregat 'La Vengeance', met het doel om op eene der scheepstimmerwerven hersteld te worden van de schade, die het bij de Antillen in den slag met het Noord-Amerikaansche fregat 'The Constellation' bekomen had.

Door booten binnengesleept, wilde men hier echter noch van reparatiën, noch van leverantiën voor de manschappen weten dan tegen kontante betaling of althans tegen behoorlijke borgstelling der Fransche regeering, welke weigering, daar men circa 7 maanden voor de reparatiën noodig had, en in dien tijd 400 manschappen had te verzorgen, groote zwarigheden opleverde.

Na velen moeiten gelukte het eindelijk aan den kommandant Pitot, om zich met de Fransche agenten van Guadeloupe hier te verstaan omtrent de levering voor eenige maanden, doch toen deze verstreken waren, weigerde men hardnekkig alle verdere levering en Pitot zag zich met den geheelen scheepsraad genoodzaakt om de hulp van den heer Lauffer in te roepen.

Deze beloofde hem hulp, zoo voor reparatiën als levensbehoeften,

1) Volgens een contract, in 1795 te 's Gravenhage tusschen de Fransche en Bataafsche republieken gesloten, had men zich verbonden om de Franschen die vaart toe te staan en bovendien nog hulp te verleenen.

en P i t o t had, naar hij zeide, terstond daarover een gunstig rapport aan de Fransche overheden te G u a d e l o u p e gezonden[1].

Tot dank daarvoor zond H u g u e s, de premier van het c o m i t é-r e v o l u t i o n a i r te G u a d e l o u p e, vijf gewapende schepen, die onder bevel van een Fransch agent B r e s s e a u op den morgen van den 23sten Juli zich voor de haven vertoonden.

Op dit verdacht en onverwacht verschijnsel van zoo vele met stukken en manschappen gewapende schepen gaf de gouverneur bevel onmiddellijk een ketting voor den havenmond te spannen en alarm voor de schutterij te slaan, ten einde deze onder de wapens te roepen[2].

Aan den adjudant des gouverneurs, die naar de reden van hun komst onderzoek deed, gaven zij eenvoudig op dat zij aan het fregat L a V e n g e a n c e versterking kwamen brengen, doch dit maakte de zaak nog meer verdacht, en nu werd er door den gouverneur een tweede bericht gezonden, dat, indien zij niet dadelijk voldoende opheldering gaven, zij als vijanden beschouwd en behandeld zouden worden. Toen werd hierop door een Fransch officier een brief van B r e s s e a u gebracht, doch deze bevatte het vreemde voorstel van het c o m i t é r e v o l u t i o n a i r te G u a d e l o u p e om C u r a ç o u door Fransche troepen te versterken tegen andere vijandelijke machten.

De gouverneur liet daarop den kolonialen raad vergaderen, ten einde hem van den vreemden inhoud dezen missive kennis te geven.

Inmiddels had B r e s s e a u een tweeden bode gezonden met het verzoek om bij die zitting tegenwoordig te mogen zijn, ten einde omtrent het doel hunner onverwachte verschijning mondeling nadere opheldering te geven.

Dit verzoek hem toegestaan zijnde, trad hij, vergezeld van een breeden stoet, waaronder ook de generaals P e l a r d y en J e a n n e t waren, de vergadering in, welke laatste personen al dadelijk een confidentieel onderhoud met den gouverneur verzochten.

De inhoud van dit gesprek, dat in een ander vertrek werd gehouden, kwam meerendeels hier op neer, dat het c o m i t é te G u a d e l o u p e vernomen had, dat er op J a m a i c a door de Engelschen eene expeditie tegen C u r a ç o u werd beraamd, redenen waarom het c o m i t é gemeend had, herwaarts troepen te moeten

1) Dit rapport is echter nooit door iemand in C u r a ç o u gezien geworden, en het vervolg der geschiedenis geeft aanleiding om te vermoeden, dat de inhoud er van juist het tegenovergestelde heeft bevat.

2) Daar verschillende schepen, die naar hier ammunitie zouden brengen, aangevallen en uitgeroofd waren, was men hier slecht daarvan voorzien. Wel was er eene som van 12000 peso's voor goede geweren bestemd, doch men had ze niet kunnen krijgen, en bovendien moest men 2 peso's voor één pond kruit betalen.

zenden en het opperbevel daarover aan den generaal J e a n n e t had toevertrouwd.

L a u f f e r gaf zijne bevreemding en twijfel aan de waarheid hunner woorden te kennen, aangezien, daar C u r a ç o u toch zooveel dichter bij J a m a i c a was gelegen, men hier volstrekt niets van die expeditie vernomen had. Hij verzekerde hun verder dat, ingeval er eenige vijandelijkheden mochten ondernomen worden, hij zelve genoegzame krijgsmacht bijeen kon brengen, en dat bovendien hunne zorg voor de V e n g e a n c e ook onnoodig was, daar hij van de maand Maart af zich persoonlijk voor alle onkosten bij de reparatiën borg had gesteld, doch dat echter de koloniale raad in deze zaak verder gehoord worden kon.

Aan hun verzoek om de haven te ontsluiten, vermits de ankerplaats gevaarlijk was en zij verversching voor hunne troepen behoefden, werd dan eindelijk gevolg gegeven, te meer daar de beide generaals hun woord van eer gaven, dat niemand eenig leed zou geschieden en zij spoedig weer vertrekken zouden. Dan hoe schandelijk hielden zij zich aan hunne belofte!

Zachtkens zochten zij vasten voet aan wal te krijgen, eerst door het uitzetten van eenige wachten, ten behoeve, zoo het heette, van hunne eigene manschappen, later door zoogenaamde zieken te ontschepen, die op den Rooden weg eene legerplaats hadden.

Op zekeren dag bezig zijnde een hunner schepen voor de stad te halen, onder voorgeven dat het anker niet hield, ontvingen zij van den gouverneur het bevel om op hunne vroegere ligplaats te blijven, en toen daarop het stoutmoedige antwoord kwam ‘d a t m e n d e s c h e p e n z o u d e l e g g e n w a a r m e n v e r k o o s,’ werd er door K a u f f e r bericht, dat de geringste beweging van het fregat als eene vijandelijke daad tegen de stad zou worden aangemerkt en men voorts krachtige maatregelen nemen zou.

B r e s s e a u, wel ziende dat hij met die listige operatiën weinig vorderde, sloeg nu eene schriftelijke capitulatie voor en eischte gewillige overgave, zonder welke hij met de vijandelijkheden een aanvang zou maken[1)], en werkelijk zou hij ze op dien dag be-

1) In dit stuk, op den 16^{den} Juli 1800 te G u a d e l o n p e reeds geteekend, kwam eene lange reeks van klachten voor, die tot de vijandige gezindheid aanleiding zouden hebben gegeven, b.v. dat men de vijanden der Franschen bescherming verleende en voor Amerikaansche kruisers de haven opende, terwijl de zich alhier bevindende Franschen als rustverstoorders gebannen of mishandeld werden; dat men op het fort aan den havenmond, waar de Fransche vlag sedert de omwenteling naast de Hollandsche had gewapperd, de eerste had weggenomen; dat zelfs de predikant openlijk zijn haat tegen de Franschen had lucht gegeven en de menschen daartoe had opgewekt, door voor het verongelukken der Fransche vloot onder D'E s t r e é s te danken enz. enz. Dat de meeste dier klachten gezocht of uit de lucht waren gegrepen behoeft wel niet te worden aangetoond.

gonnen zijn, als niet de scheepskapitein P i t o t , gedachtig aan de vriendschap tusschen Nederland en Frankrijk, aan de goede behandeling hier genoten en aan het gegeven woord van eer, hem zijne diensten geweigerd had. Bovendien begaf hij zich terstond naar den gouverneur, om dezen van een en ander bericht te geven, tevens met verzoek de V e n g e a n c e spoedig van alles te voorzien, opdat zij vertrekken kon. B r e s s e a u wilde zich over die handelwijze wreken en P i t o t met het fregat in hechtenis nemen, doch moest onder een stroom van scheldwoorden afdeinzen, daar P i t o t dreigde op hem te zullen vuren, indien hij aan boord kwam. Zoo spoedig hem doenlijk was, verliet hij echter de haven[1] en B r e s s e a u , op zijn vermetel voorstel niet alleen eene scherpe bedreiging van den Raad ontvangen hebbende, maar bovendien door het vertrek van het fregat zich van een krachtigen steun beroofd ziende, wendde het nu over een anderen boeg en verzocht den gouverneur hem door het leenen van een paar transportschepen en eenig geld tot het vertrek behulpzaam te willen zijn. Nu werden er behalve vier schepen ook nog 14000 gl. aan hen gegeven, alles op schriftelijke verzekering van teruggave, en bovendien ontvingen zij nog vergunning om bij een mogelijken aanval van vijandelijke schepen in eene der baaien van dit eiland te mogen ankeren, iets dat moeielijk geweigerd kon worden, daar tusschen Frankrijk en Nederland eene goede verstandhouding bestond en er zich werkelijk van tijd tot tijd Engelsche kruisers lieten zien.

Eindelijk dan vertrokken zij, na een vriendelijk afscheid te hebben genomen en voor de genotene hulp hunne erkentelijkheid te hebben betuigd, op den 3^{den} September. Die huichelaars echter! Want op den volgenden dag kreeg de gouverneur bericht, dat zij onder voorwendsel van vijf Engelsche schepen te hebben gezien in de S t . M i c h i e l s -b a a i waren binnengeloopen en tot bijstand van de aldaar gestationeerde krijgsmacht de forten hadden bezet.

De heer L a u f f e r , over zooveel trouweloosheid en misbruik van goede trouw ten hoogste verbitterd, sloeg in dien zelfden nacht nog met 500 man den weg naar S t . M i c h i e l in, en kwam tot aan de huizen van B l a a u w , vanwaar hij aan den vaandrig F i k k e r t schreef, tevens bericht er invoegende voor den generaal J e a n n e t , dat deze zijn volk weder kon en moest inschepen, aangezien hij met eene genoegzame macht ter versterking aanwezig was, zelfs ook om de Fransche vaartuigen te beschermen, indien er zich een vijand mocht opdoen.

Op dit verzoek eerst per brief en later door afgevaardigden ge-

1) In een wanhopig gevecht werd dit schip in de M o n a - p a s s a g e door het Engelsch fregat L a S e i n e , kaptein M i l n e , genomen.

daan, geen antwoord ontvangende en bewust dat de sterkte der Fransche macht de zijne driemaal overtrof, dat zij bovendien èn van de forten èn door het geschut op de hoogte der wegen de gansche streek beheerschte, oordeelde hij het beter naar de stad terug te trekken, waar hij al spoedig vernam hoe de Fransche landingstroepen enkele plantages plunderden en het vee aan boord hunner schepen brachten, terwijl zij daarenboven aan de slaven nog v r i j h e i d , g e l i j k h e i d en b r o e d e r s c h a p beloofden, indien zij hunne meesters verlieten en hen helpen wilden.

Een wacht van 150 man, aan den Rooden weg geplaatst en bij nadering der rebellen met 350 vermeerderd, werd op den morgen van den 7^{den} September door B r e s s e a u en zijne troepen verjaagd.

De gouverneur, die op dat gerucht onmiddellijk te paard was gestegen, ten einde de troepen zoo mogelijk nog weer te verzamelen, moest echter terug keeren en men had zich nu te bepalen tot de verdediging van de W i l l e m s t a d .

De toestand der kolonie begon intusschen hachelijker te worden[1)]. Het vee was grootendeels weggevoerd of door de groote droogte, die reeds 18 maanden geduurd had, gestorven; aan voedsel begon bovendien, vermits de magazijnen ledig waren, gebrek te komen; de slaven waren meestal weggeloopen, en inwendige verdeeldheden door de schoone woorden en beloften der Franschen gestadig toegenomen. De schutters waren vermoeid, de haven geblokkeerd en van de geweren werden er slechts 60 in bruikbaren staat bevonden. Terwijl die benarde omstandigheden bij den dag klommen, werd er eindelijk tegen den avond van den 9^{den} September een, zoo men meende, Amerikaansch fregat ontdekt, waarop later nog een ander volgde onder diezelfde vlag, en in naam van den gouverneur werd er nu door den heer P h i l i p s , consul alhier der Vereenigde Staten, een schip uitgezonden om bijstand te vragen. Op den volgenden morgen vernam men echter dat het eene een Engelsch schip onder bevel van kapitein F. W a t k i n s ,

1) Daar zijn er geweest, die dit op rekening van den heer L a u f f e r hebben geschoven, en die beweerden dat men van al die ellende zou zijn bevrijd gebleven, indien slechts de gouverneur niet de haven geopend en des noods door krachtige middelen hen afgewezen had. Doch die oordeelvelling is mijns inziens zeer onjuist.
V o o r e e r s t waren de strijdkrachten ongelijk; d a n was er gebrek aan ammunitie en wapenen om den kamp vol te houden; e i n d e l i j k waren Nederland en Frankrijk bevriende mogendheden en kon men moeielijk de Fransche onderdanen als vijanden behandelen, en wat baatte het ook de haven gesloten te houden, daar zij in deze of gene baai geschikt landen konden.
Nemen wij hierbij nu nog in aanmerking dat hunne opgaaf van eene expeditie tegen C u r a ç o u bij de meeste leden van den Raad ingang vond en de meerderheid der leden volstrekt niets kwaads vermoedde van de Franschen, dan stemt ieder het wij zeker toe dat L a u f f e r niet anders had kunnen handelen.

en het andere een door de Engelschen genomen Amerikaansch koopvaardijschip was, voor Bresseau bestemd en met allerlei ammunitie voorzien, om de negers alhier te wapenen.

Hoezeer Engeland met de Bataafsche republiek in oorlog was, zoo weigerde echter Watkins aan den gouverneur tegen die verraders en roovers zijn hulp niet. Hij eischte dat de kolonie zich onder Britsche bescherming zou stellen, eene Engelsche bezetting zou innemen, terwijl zij echter hare eigen administratie mogt houden, en nadat de Raad aan die conditiën zijne goedkeuring had gegeven - de nood dwong - werd op den 13den September 1800 de kapitulatie door Lauffer onderteekend, waardoor Bresseau terstond werd genoodzaakt de blokkade op te heffen en men van de Engelschen verder geweren en ammunitie kreeg.

Bresseau zond inmiddels eene proclamatie aan den Raad, die echter met verachtelijk stilzwijgen beantwoord werd, waarop hij, doch zonder veel gevolg, door zijne kanonnen, op den berg Altena, op den Rooden weg [1] en aan de helling van Piscadera geplaatst, de stad beschoot.

Eenige dagen later met zijne benden om het Schottegat trekkende, posteerde hij zich te Pietermaai aan de oostzijde der stad, doch door den aanvoer van levensbehoeften door vijf Amerikaansche vaartuigen en door een milden regen op den 13den, die versch en drinkbaar water gaf, waren de soldaten en schutters zoo moedig en vochten zoo dapper, dat zij den vijand den aftogt deden blazen.

Toen op den 20sten nog twee andere korvetten uit Amerika verschenen (de Marymac en de Patapsco), om geweren en anderen bijstand te verleenen, trokken de belegeraars in allerijl naar de St. Michielsbaai, scheepten zich van 23-24 Sept. in 13 vaartuigen in en vertrokken, terwijl de achtergeblevenen òf in kano's Coro zochten te bereiken, maar meestal omkwamen in de golven, òf krijgsgevangen werden gehouden [2].

Op den 12den October kwamen hier nog een drietal andere Engelsche fregatten, de Miliage, de Nimrod en la Légère, die kort daarna gevolgd werden door de Diana, de Crescent en de Decade. Nu had dan op den 17den de overgaaf van het

1) Deze weg wordt aldus genoemd naar den roodachtigen klipsteen waarover hij loopt, welks stof het den wandelaar zeer onaangenaam maken kan. Voor velen is hij ook een treurige weg, omdat hij naar de kerkhoven geleidt.

2) Ofschoon het moederland terstond aan het Fransche gouvernement kennis van het gebeurde op Curaçou gaf, en dit een streng onderzoek beloofde, benevens een zware straf voor de schuldigen, zoo bestond de eenige straf hierin, dat de agenten van het comité te Guadeloupe van hunne posten werden ontzet, zeker een veel te geringe straf voor de reeks van ellenden, die zij ons hier berokkend hadden.

eiland plaats, en werd hier de Britsche vlag geheschen, terwijl het garnizoen op ongeveer 150 man werd gebracht.

Van October 1800 tot het begin van 1803 bleef het eiland onder engelsch bestuur, terwijl volgens de met kapitein Watkins gemaakte overeenkomst, aan Lauffer de administratie van het eiland verbleef, zijnde hij nog altijd civiele chef en kommandant der schutterij.

Curaçou nu door den vrede van Amiens in 1802 weder eene Hollandsche bezitting geworden zijnde, zoo riep men Lauffer naar 's Gravenhage voor een raad[1)], om zich te verantwoorden, doch bij eene sententie van den 12^{den} November 1806 werd hij eervol ontslagen[2)].

Een ander gouverneur tijdens zijne afwezigheid benoemd zijnde, bood men hem een pensioen aan, hetwelk hij weigerde, daar hij zulks niet direct behoefde en de uitgeputte kolonie dus niet bezwaren wilde. Zoo eindigde de heer Lauffer dan zijne betrekking, die hem bij een voorschot van *f* 150 000 wel meer nog dan *f* 65 000 schade had berokkend.

Nu scheen er zoowel voor Nederland als voor de kolonie Curaçou een tijd van rust en bloei te zullen aanbreken, dan.... helaas, in die zoete hoop zag men zich alras deerlijk te leur gesteld. Want na het uitbreken van den oorlog in 1803 namen de Engelsche zeeschuimers zonder voorafgaande oorlogsverklaring de meeste onzer schepen weg, waardoor vele handelshuizen in Amsterdam geruïneerd werden, en dit lot trof ook de schepen die met een rijke lading van Curaçou vertrokken.

Nu werd er door de heeren commissarissen A. de Veer en C. Berch, tijdelijk met het bestuur belast, een vaartuig naar den heer Ferrant, Fransch bevelhebber van St. Domingo, gezonden, met verzoek om herwaarts geweren en ammunitie te zenden, doch het viel ongelukkigerwijze in handen der Engelschen, die aldaar de haven blokkeerden, en deze daardoor bekend geworden zijnde met de geringe hoeveelheid krijgsbehoeften in Curaçou

1) Deze raad bestond uit de navolgende regtsgeleerden en hooge ambtenaren: Vitringa, President, van Raders, van Rechteren, Moorrees, van Woensel, Lewe Costerus, van Sandick, Drooghoorn, Bijll en Pijman.

2) In de Bataafsche Staatscourant van Maandag den 18 November 1805, No. 42, lezen wij daarover het volgende:
'Gisteren morgen is er bij de hooge militaire vierschaar der Bataafsche republiek eene Sententie gepronuntiëerd in de zake van den Advocaat-Fiscaal over 's Lands Militaire macht, tegen Johan Rudolph Lauffer, bevorens gouverneur en directeur op het eiland Curaçou, waarbij laatstgemelde van de tegen hem ingebrachte beschuldiging geheel en al is geabsolveerd en aan den Advocaat-Fiscaal zijn eisch is ontzegd.'

aanwezig, kwamen op den 31sten Januari 1804 met 4 schepen voor deze haven en eischten het eiland op.

Een weigerend antwoord ontvangen hebbende, zetten zij in de P i s c a d e r a -b a a i 190 manschappen en 4 stukken geschut aan wal, waarmede zij de stad beschoten[1], en deden allerlei strooptochten, maar heviger tegenstand vindende dan zij vermoed hadden, vertrok de Engelsche kommandeur J. B l i g h na zes en twintig dagen aan land te zijn geweest.

Nauwelijks waren zij verdwenen, of de zedelooze Franschen en allerlei zeeschuimers van het Spaansche gedeelte van S t . D o m i n g o vertoonden zich weder en maakten jacht op alle vaartuigen, die van hier uitgingen of naar hier bestemd waren.

Zóó stonden de zaken, toen op den 31sten Maart 1805 de Engelsche commodore M u r r a y met een eskader van 7 oorlogsschepen voor deze haven verscheen. Na een zeker getal van zijne troepen in het westelijk gedeelte des eilands aan wal te hebben gezet, gedroegen deze zich als Algerijnsche zeeroovers; want zij braken de magazijnen open en brachten de maïs, het vee, en zelfs vele ingezetenen, wier woningen zij verbrandden, naar de schepen op.

Vermits het garnizoen slechts uit 200 manschappen bestond, en men bovendien nog gebrek aan ammunitie had, kon men noch het landen der troepen, noch hunne strooppartijen tegengaan, en de vijand hoopte op deze wijze de bewoners af te matten en tot de overgave te dwingen.

Voegen wij nu hierbij nog dat de toezending van twee schepen uit het moederland mislukte, omdat het eene reeds bij T e x e l werd genomen en het andere, 's lands fregat U t r e c h t , schipbreuk leed; dat er gebrek aan levensmiddelen bestond, doordien alle toevoer was afgesneden - dan kunnen wij het ons verklaren, waarom door een groot getal ingezetenen een smeekbrief werd gezonden, ten einde het eiland maar over te geven.

Gelukkig wist een Amerikaansch vaartuig de waakzaamheid der kruisers te ontsnappen en eene lading meel in te voeren, hetgeen nog al blijdschap verwekte.

Voor de tweede maal zich te leur gesteld ziende, besloot M u r r a y , bemerkende dat hij door blokkade weinig vorderde, zich voor goed op het eiland te vestigen.

In het begin van Juli beklommen dientengevolge eenige Engelsche troepen den K a b r i t e n - b e r g , die het fort B e e k e n b u r g bestrijdt en noodzaakten de bezetting door hun geschut dat fort te verlaten.

De Engelschen, op het punt staande die sterkte te nemen, wer-

1) Bij deze gelegenheid verbrandde de Luthersche kerk aan de O t r a - b a n d a door een gloeienden kogel, die in het houtwerk bleef zitten.

den echter eerst door het garnizoen onder den majoor Schwarts [1], en later door de schutterij onder kommando van L. Brion [2] zóó onthaald, dat zij in allerijl naar hunne schepen vluchtten, terwijl vele dooden en gekwetsten werden achtergelaten.

Door den plotselingen dood van Murray [3] op den 13den Juli, werden de vijandelijkheden niet verder voortgezet, de blokkade werd opgeheven, en voor een wijle namen de zaken een gunstigen keer.

De Engelschen te leur gesteld, na allerlei vergeefsche pogingen om dit eiland met geweld te overmeesteren, besloten nu zulks door verrassing te doen, en onderricht zijnde op welke feestelijke wijze hier de oudejaarsavond werd doorgebracht, koos men den nieuw-

1) De majoor Schwarts de talrijkheid van den vijand ziende, zou geweigerd hebben verder te marcheren, waarom hij door den gouverneur Changuion naar Holland zou zijn gezonden, ten einde door den krijgsraad daarover geoordeeld zou worden.
2) Deze Brion, alhier geboren en te Amsterdam opgevoed, is dezelfde die zich reeds zóó luisterrijk had onderscheiden bij den veldtogt van 1799 in Noord-Holland en die in latere jaren zóóveel bijdroeg tot de onafhankelijkheidsverklaring van Columbia. In 39jarigen ouderdom alhier overleden, werd hij ook alhier begraven op een heuvel achter den tuin Rozendaal ten noordwesten van het Schottegat. Zijn rustplaats is met gele mopsteenen bevloerd en heeft volstrekt geene inscriptie.
3) Zoo men zegt (doch op dat 'men zegt' valt vooral in Curaçou weinig staat te maken), zou Murray door vergiftiging zich zelven van het leven hebben beroofd, uit spijt van het herhaalde mislukken zijner expeditiën. Zooveel is echter zeker, dat hij op Klein Curaçou werd begraven, en dat eertijds het navolgende grafschrift aan den lezer den indruk terug gaf, dien hij op de be volking gemaakt had:

Murray's Grafschrift.

Hier onder dezen harden steen
Ligt ingeschord het vleesch en been
Van eenen Brit, een man van rang in alle landen
Zijn stam bekend, hij zelf vermaard door zengen, branden.
Lord Murray, Britsch kaptein ter zee,
Verwees de Dood dees'plaats ter reê.
Vorst Pluto zag'smans kunst, met vuur en vlam te razen;
Hij nam hem in zijn dienst, den helgloed aan te blazen,
En dat van zijn ontstoken brand
Op Curaçou 'tbewoonde land
De rook, o! wandelaar, hem nimmermeer mogt plagen,
En zijn gebeente in rust 'tgewormte mogt verknagen.
Dus vindt gij nu zijn graf niet ginds,
Maar hier op 't landje boven winds.

Ik vermeen dat er van dit grafschrift niets meer overig is, aangezien de groot steenen, waarmede zijn rustplaats bedekt was, mede zijn gebruikt tot het bouwe van een vuurtoren aldaar.

jaarsdag tot tijdstip van landing uit, in de veronderstelling dat dan alles hier in wanorde zou wezen, vermits niemand een aanval vermoedde.

Tot dat einde vertrokken onder kommando van B r i s b a n e op den 27sten November vier fregatten van J a m a i c a, t.w. d e A r e t h u s a, d e F i s g a r d, d e L a t o n a en d e A u s o n.

Op den 22sten December vertoonde zich een drietal hunner voor de haven, zonden aan den gouverneur C h a n g u i o n een nieuwe sommatie, doch na eene weigering ontvangen te hebben, zetten zij koers naar het zuiden en waren weldra uit het gezicht verdwenen.

Daar er geene vijandelijke schepen meer gezien werden, behalve eene kleine Engelsche brik, die later weer verdween, vertrok de gouverneur naar zijn buitengoed B l e i j h e i m aan de overzijde van het S c h o t t e g a t, om in den schoot zijner familie den nieuwjaarsdag door te brengen, terwijl de oudejaarsavond, als naar gewoonte, in menig huis van de stad bals en partijen had doen geboren worden.

Dan zulk een onverantwoordelijk zorgeloos gedrag in een tijd van oorlog droeg al spoedig treurige vruchten, want nog waren in den morgenstond in veler huis de lichten niet gebluscht en de feesttoonen niet geeindigd, toen de Engelsche fregatten, die eenige dagen ten noorden van het eiland gekruist hadden, zich ten oosten verzamelden en met het aanbreken van den dag naar de haven afzakten.

Toen men circa 4⅓ uur aan den oostseinpost en aan de plantage F u i k deze vijandelijke schepen bemerkte, werden er van daar eenige schoten gedaan, evenals ook van het fort B e e k e n b u r g, om de wachten en de bevolking in de stad te waarschuwen, doch men hield het voor verwijderd vuurwerk, gaf er geen verdere acht op, en - tegen 6 uur zeilde het vijandelijk eskader de haven in en zette dadelijk gewapende troepen aan wal, die binnen weinige oogenblikken door middel van stormladders de forten beklommen, welke zij echter onbezet vonden.

Wel had de officier van de wacht, de heer S i c k e r, van het naderend onheil terstond aan den garnizoenskommandant P f e i f f e r kennis laten geven, doch deze had zich juist ter rust begeven en wilde de boodschap niet gelooven.

Daar hij door eene tweede dépêche echter wel genoodzaakt was op te staan, ten einde te onderzoeken, wat er van de zaak eigenlijk was, had de vijand bij zijn komst zich echter reeds geheel meester van de forten gemaakt; de bezetting liep verward door elkander, liet zich ontwapenen of wierp zelve de geweren weg, en toen P f e i f f e r nader kwam, werd hij zelve gevangen genomen

Eenige officieren en manschappen, die naar het fort N a s s a u, toen R e p u b l i e k geheeten, de vlucht genomen hadden, begonnen

te vuren, maar staakten hun vuur weer op bevel van den gevangen genomen garnizoens-kommandant.

De kommandant der marine C.G. E v e r t s z , die bij de landing der Engelschen nog op een bal was, begaf zich onmiddellijk naar boord, liet een paar schoten doen, doch werd terstond door het schrootvuur, waarmede zij hem beantwoordden, doodgeschoten[1].

De gouverneur C h a n g u i o n , door de alarmschoten uit den slaap opgewekt, begaf zich in een pontje terstond naar het hoofdfort en zag al dadelijk dat de vijand de haven bezet had.

In plaats van nu regtsomkeer te maken naar het fort N a s s a u , vanwaar hij den vijand nog zeer veel nadeel had kunnen toebrengen, liep hij als het ware dezen in handen en had nog het geluk eene honorabele capitulatie te verkrijgen, waardoor ten minste de eigendommen der ingezetenen behouden en voor plundering werden bewaard.

Het garnizoen en de equipagiën, ongeveer 300 man sterk, werden nu eerst naar Jamaica gebracht, doch op hun woord ontslagen, vertrokken zij van daar naar het moederland.

Aan C h a n g u i o n werd aangeboden om gouverneur civil te blijven, doch hij sloeg dit van de hand en begaf zich zoo spoedig mogelijk naar H o l l a n d , ten einde zich over zijn gehouden gedrag aldaar te verantwoorden.

Na op den 9^{den} Juni 1807 te s' G r a v e n h a g e te zijn aangekomen, werd hij met den kommandant van het garnizoen P f e i f f e r op den 12^{den} Augustus gearresteerd en in de generaliteitsprovoost gebracht.

Het hooge militaire gerechtshof stelde eene enquête in omtrent zijne handelwijze, en wegens de onderstaande punten van beschuldiging, door hem zelven aan zijn advocaat R ö m e r te C u r a ç o u geschreven, werd hij tot de straf met den kogel veroordeeld[2].

1) Door sommigen wordt beweerd dat hij bij het beklimmen van zijn schip reeds door een vijandelijken kogel zou zijn getroffen. Anderen verhalen dat hij zijn schip in de lucht wilde laten springen, doch door een zijner manschappen, die zijn voornemen bemerkt of daaromtrent uitdrukkingen van hem gehoord zou hebben, doodgeschoten zou zijn.

2) Tot verschooning van den gouverneur kan worden aangevoerd, dat hij, onbekend met de militaire wetten, zich zelven onbekwaam gevoeld had om in die netelige omstandigheden het bestuur over dit eiland op zich te nemen en verschillende malen ontslag had gevraagd. In eene memorie door hem overgegeven bracht hij, ten einde zijn gedrag te rechtvaardigen, nog bij: ‘dat hij met den kommandant der artillerie W. S c h m i d t , met dien der marine C.G. E v e r t s z en den garnizoenskommandant F.H. P f e i f f e r eene conferentie had gehouden na de opeisching op den 22sten December des vorigen jaars - wegens het sluiten der haven - en dat men was overeengekomen om nabij den havenmond het fregat ‘d e K e n a u ’ en de korvet ‘d e S u r i n a m e ’ steven aan steven te leggen, waardoor de mond als door eene batterij gesloten zou zijn.
Verder: ‘dat zijne instructie hem toeliet om in den omtrek van de forten te blijven, dat het hoofdfort genoegzame bezetting had en ieder zijn plicht wist, en dat men door de seinposten op een afstand van twee à drie uur de schepen kon zien opdagen, waardoor er tijd genoeg was om terug te keeren en een aanval op de haven te voorkomen, doch de kommandant der marine liet de schepen niet verhalen, die van het garnizoen deed zijn plicht niet, de seinschoten werden niet gehoord, zoodat, ook al ware hij, nl. de gouverneur, 's nachts in het hoofdfort geweest, de rapporten hem toch niet spoedig genoeg zouden zijn aangebracht.’

Door de praktizijns werd hem de raad gegeven gratie te ver-

In weerwil daarvan werd hij echter beschuldigd ‘omdat hij na het gebeurde op den 22sten December 1806 geene mesures tot defensie had genomen, zelfs geen krijgsraad gehouden, omdat hij - in weerwil eenige dagen daarna een vijandelijk vaartuig voor de haven kruiste - zich naar eene plantage had begeven, en eindelijk omdat hij - in plaats van naar het fort R e p u b l i e k (Nassau) te gaan, toen de vijand in de haven was - zich vrijwillig in de macht van den vijand als krijgsgevangene gegeven en gekapituleerd had.’

G.J. Simons, *Beschrijving van het eiland Curaçou*

zoeken, en ofschoon - volgens zijn eigen schrijven - hem dit moeite kostte, daar hij in gemoede overtuigd was zich niets te verwijten te hebben, en het hem als eerlijk man tegen de borst stuitte, vermits dit de achting en reputatie zijner familie kon benadeelen, zoo deed hij het echter toch door zijne vrienden daartoe gedrongen.

De toenmalige koning van H o l l a n d , L o d e w i j k I, nam zijn verzoekschrift gunstig op, verleende hem remissie van alle straf, doch verklaarde hem tevens onbekwaam tot het waarnemen van eenige militaire of politieke betrekking.

De gewezen garnizoens-kommandant P f e i f f e r kreeg insgelijks gratie, doch werd tot cassatie veroordeeld.

Later leverde C h a n g u i o n nog eene memorie in aan Z.K. Hoogheid den Souvereinen Vorst der Nederlanden, en nu nam deze op den 23sten November 1814 eene resolutie, waarbij werd goedgevonden om alles te vernietigen wat de hooge militaire vierschaar d.d. 21 Maart 1808 als delict hem had geïmputeerd, en hem in zijn goeden naam en faam en in den staat, waarin hij was voor de pronuntiatie van het vonnis, weer te herstellen[1].

C u r a ç o u was dan nu aan de E n g e l s c h e n overgeleverd en onder het protectoraat van hare Britsche Majesteit gesteld. Gedurende dien tijd dat zij over deze kolonie regeerde viel er weinig belangrijks voor; met buitenlandsche vijanden had men geen strijd te voeren, en ook inwendig hadden er geene gebeurtenissen plaats, die bijzonder de aandacht verdienen.

1) P.J. C h a n g u i o n werd kort na deze resolutie eerst tot raad fiscaal ad interim bij het toenmalig hof van policie en crimineele justitie in de kolonie Suriname en in 1817 tot secretaris benoemd van bovengenoemden raad, in welke betrekking hij in 1820 te P a r a m a r i b o overleden is
(Zie: Surin. Gouvernementsblad dd. 27 Febr. 1810 No. 1).

Door sommigen is er over het Britsch bewind een gunstig, door anderen een ongunstig oordeel geveld, doch het ontbreekt ons aan goede bronnen en officiëele bewijzen om te beslissen.

Misschien zal men mij beschuldigen, dat ik door eene partijdige liefde voor alles wat 'h o l l a n d s c h' is en op 'h e t m o e d e r l a n d' betrekking heeft verblind ben, doch dit is geenszins het geval; maar, zooveel is zeker, dat, heeft de Engelsche regeering aan de kolonie geen kwaad berokkend, zij toch ook weinig goeds voor haar deed. Geene enkele nuttige instelling werd door haar in het leven geroepen, geen enkel gebouw van bijzonderen aard verrees er, ja er is niets dat ons nog doet denken aan dien tijd. Integendeel, handel en welvaart - zoo zegt de stem der geschiedenis - kwijnden onder de regeering der Engelschen, en deze kwijnende staat van het eertijds zoo bloeiende eiland verergerde van jaar tot jaar[1)].

Eindelijk maakte het bij den vrede van P a r i j s in 1815 gesloten verdrag aan hunne heerschappij alhier een einde en werd C u r a ç o u weder aan ons afgestaan.

Dientengevolge arriveerden hier op den avond van den 27sten Januari 1816 Zr. M's. linieschip van 84 stukken P r i n s v a n O r a n j e, kommandant schout-bij-nacht J.E. L e w e v a n A d u a r d, en Zr. M's. schoener d e H a a i, kommandant kapitein-luitenant H.W. d e Q u a r t e l. Wegens den laten avond hadden er geene saluten plaats en werd dit tot den volgenden morgen uitgesteld. Zijne excellentie, de vice-admiraal K i k k e r t, vergezeld van de voornaamste officieren van zijn gevolg, verliet om 10 uur d e P r i n s v a n O r a n j e en werd aan de landingsplaats ontvangen door zijne excellentie den generaal-majoor L e C o u t e u r, luitenant-gouverneur, de achtbare heeren leden van den raad en verder gevolg.

Onder het spelen van het Britsche nationale lied en het presen-

1) Gedurende de jaren dat de Engelschen hier den schepter voerden, had G r o o t-B r i t t a n n i ë ook oorlog te voeren tegen F r a n k r i j k en de Vereenigde staten van A m e r i k a. Misschien gaf haar dit de handen te vol om veel over C u r a ç o u te denken. 'Vergelijkt men den toestand dezer kolonie in 1816 met dien van 1866', zoo laat de Curac. courant van den 4^{en} Maart j.l. zich hooren, 'dan moet men de waarheid hulde doen en erkennen, dat het eiland in bloei en welvaart is toegenomen.' En teregt: onder de Hollandsche vlag is er veel verbeterd in het handelsstelsel, kwam er eene bank van leening tot stand, die den schandelijken woeker, dien kanker der min begunstigde klasse, deed ophouden, en werd er ook eene spaarbank in het leven geroepen. Er verrezen prachtige publieke gebouwen, zoo als het militaire hospitaal, het gasthuis, het stadhuis, alsmede vele fraaije woonhuizen.
Niet lang geleden hebben ook de oude stadswallen moeten plaats maken voor schoone pakhuizen en particuliere woningen, en er zou zeker nog veel meer zijn gebouwd geworden, indien er door den oorlog in de Vereenigde staten van A m e r i k a gedurende de laatste vier jaren geen gebrek aan goed timmerhout was geweest.

teeren der geweren trok men door de gelederen, die aan beide zijden der Breêstraat in parade geschaard stonden, om zich naar de woning van den gouverneur L e C o u t e u r te begeven, waar zij door dezen luisterrijk werden onthaald.

Vermits de acte der teruggave van de kolonie, den 9den December van het departement van den secretaris van staat aan den Nederlandschen gezant afgeleverd, nog niet hier was ontvangen, en er bovendien geene oorlogsschepen in de haven waren om de Britsche troepen weg te brengen, moest de overgave een weinig verdaagd worden[1].

Zulks had eindelijk op den 4den Maart daaraanvolgende plaats, en in de Curaçouwsche courant van den 8sten Maart 1816 vindt men omtrent die gebeurtenis het volgende vermeld:

'Vroeg in den morgen van Maandag jl., den dag bepaald voor de overgave van het eiland aan zijne Majesteit den koning der Nederlanden, werden Nederlandsche troepen naar de verschillende forten gezonden om ze over te nemen.

De eerste saluutschoten werden gelost omstreeks 10 uur, op het oogenblik dat Z. Excell. de vice-admiraal K i k k e r t het schip "d e P r i n s v a n O r a n j e" verliet, en in zijn sloep rondom het schip ging. Precies te 10 uur kwam Z. Ex., vergezeld van den generaal majoor J o h n L e C o u t e u r en de leden van den Raad van policie, voor het gouvernementshuis, alwaar eene publikatie werd afgekondigd, waarbij de inwoners werden ontheven van den eed van getrouwheid aan de Britsche regeering, den 1sten Januari 1807 bij de inbezitneming van het eiland afgelegd.

Hierna verscheen Z. Exc. met het gevolg op het balcon van het gouvernementshuis aan den havenkant, en op een gegeven sein - 't was een plechtig oogenblik - werd de Engelsche vlag van de forten langzaam neergelaten en rees dadelijk daarop onder saluutschoten op forten en schepen statig de Hollandsche vlag omhoog, waarop door het volk een vroolijk gejuich werd aangeheven.

De generaal majoor L e C o u t e u r en familie werden naar den Waterkant begeleid door Z. Exc. en de leden van den raad van policie, vanwaar zij zich met de sloep van den admiraal aan boord van "d e P r i n s v a n O r a n j e" begaven en bij de aankomst aldaar met een saluut van 14 schoten werden begroet.

Z. Exc. keerde van den Waterkant op het gouvernementshuis terug, en alstoen had zijne plechtige bevestiging in het bestuur van deze kolonie en onderhoorigheden plaats, en werd vervolgens door de onderscheidene ambtenaren de eed voor hunne dienstbetrekkingen afgelegd.

1) Van degenen die op den 27en Januari 1816 met de P r i n s v a n O r a n j e op dit eiland zijn gekomen, en wier namen in de Courant van 27 Jan. 1866 worden opgegeven, zijn er, voor zoover men weet, nog 8 personen overig, waarvan 5 zich hier bevinden, en de drie anderen in Nederland.

De plechtigheid van den dag werd met eene algemeene en schitterende illuminatie besloten.'

Zr. M's. schip Prins van Oranje, kommandant kapitein ter zee Lewe van Aduard, vertrok Woensdag den 6den des morgens naar Jamaica, aan boord hebbende den generaal-majoor en familie en het 7e W.I. regiment, een detachement van het 6 bataillon van het 60e regiment en de 2e garnizoenskompagnie.

Toen het schip de haven uitzeilde, stond de generaal-majoor Le Couteur aan het venster van de kajuit en wuifde met de hand een stillen afscheidsgroet naar de groote menigte menschen, die aan de kaden stonden en hem een hartelijk vaarwel toewenschten[1)].

Zoo was dan nu Curaçou weer eene Hollandsche kolonie geworden, en de vice-admiraal Albert Kikkert tot gouverneur generaal van Curaçou en onderhoorigheden benoemd. Onder zijn regeering viel er weinig merkwaardigs voor en wellicht zou er meer te melden zijn geweest, zoo zijn bestuur langer had geduurd.

1) Op den 4en Maart j.l. werd het halve eeuwfeest van de Nederlandsche nationaliteit feestelijk herdacht, en alleen door onderlinge bijdragen was men in staat gesteld om, gelijk in eene algemeene bijeenkomst bepaald was, vreugdebedrijven te hebben en werken der liefde te doen.
Des morgens werd de vlag aan den mond der haven bij het hijschen met een saluut begroet en van 8½-9 uur voerde het muziekkorps van het garnizoen op het bastion toepasselijke stukken uit.
Na afloop der Protest. en R.-Cath. godsdienstoefeningen, waarin ook de gebeurtenis plechtig herdacht werd - in de Israelietische gemeente was zulks daags te voren geschied - was er te 12 uur eene matineé musicale op het stadhuis, waar behalve eenige genoodigden ieder met zijne dames toegang had die tot de feestviering had bijgedragen, terwijl in de nabijheid van het gebouw onder eene groote tent ook eenige ververschingen aan het volk werden geboden.

De zamenkomst op het stadhuis, vereerd met de tegenwoordigheid van den heer gouverneur Crol en familie, was zeer genoegelijk. Verscheidene dronken werden uitgebracht op den koning, het vaderland, de kolonie enz. enz., die telkens door zang en dans werden afgewisseld. De zamenkomst eindigde des namiddags te 3 ure, en het feest werd 's avonds besloten met eene algemeene illuminatie, terwijl nog met het vallen van het avondschot (8 uur) de haven met bengaalsch vuur en Z.M. stoomschip 'Prinses Marie' met blikvuur werd verlicht.

Jammer echter dat door aanhoudende regenbuien de meesten t'huis moesten blijven en de bepaalde muziek-uitvoeringen niet konden plaats hebben. Iets wat vooral het feestelijke van den dag verhoogde en het Hollandsch karakter aan het licht bracht, was dat een goed deel bijdragen besteed werd om aan de armen der verschillende godsdienstige gezindten uitdeelingen te doen.
Ook door de Hollanders op het tegenoverliggend Coro is dit feit feestelijk herdacht geworden en hebben zij bij die gelegenheid aan het gouvernement alhier een zijden vlag geschonken, met verzoek om ze telkens op den 4den Maart van het havenfort te laten waaien.

Doch slechts van den 4den Maart 1816 tot December 1819 had hij het bewind in handen, daar op den 18den dier maand de dood aan zijne regeering een einde maakte.

Hij werd opgevolgd door Mr. Petrus Bernardus van Storkenborgh, Raad-Fiscaal ad interim, doch eenige maanden slechts stond deze aan het hoofd der kolonie, daar hij op den 20sten Juli 1820 overleden is.

Voorloopig werd nu de toenmalige raad-fiscaal Mr. Isaäc Johannis Elsevier met het bestuur belast, totdat de schout bij nacht Paulus Roeloff Cantz'laar op den 12en Nov. 1820 alhier aangekomen, vier dagen later als gouverneur-generaal van Curaçou en de onderhoorige eilanden Bonaire en Aruba het van hem overnam.

Onder zijne regeering bleef de schandelijke slavennegotie niet slechts als vroeger bestaan, maar zou zij zelfs in het geheim bevorderd zijn geworden, naar ik vernam, omdat de koloniale kas en enkele personen uit de afgifte der paspoorten nog al voordeel trokken. 't Kan mogelijk zijn. Wijders schijnt hij nog al maatregelen soms genomen te hebben, die tegen den zin van het algemeen waren en hem daarom onaangenaamheden berokkenden.

Hij noodzaakte b.v. de schutterij om militaire dienst te doen, zonder echter de manschappen daarvoor vivres of gage te verleenen. Toen zij hieraan weigerden te voldoen, nam hij hun de wapens af, doch de zaak was daarmede niet ten einde.

De wacht der schutterij vereenigde zich nu op Pietermaai, waar alras het volk zich bij hen aansloot. Toen een der adjudanten door den gouverneur naar hen werd afgezonden, greep men zijn paard bij den teugel, dreigde hem met stokslagen en overlaadde hem met schimpwoorden.

Deze onverrigter zake terug gekeerd zijnde, liet de gouverneur de kanonnen laden, de posten verdubbelen en trok zelve met een deel van het garnizoen uit. Doch vreezende voor mogelijke gevolgen, liet hij weer inrukken, waarna dan ook de volkshoop weder uiteen ging.

De kommandant der schutterij Stridel werd nu afgezet en door den kolonialen secretaris Prince vervangen, die daarop als bemiddelaar tusschen den gouverneur en de schutterij optrad en aan deze zaak een einde maakte.

Een tweede voorbeeld van zijn wel eenigszins autocratische regeering vinden wij in 1824, toen hij Joachim, een uitgeweken Capucijner monnik, die door den dood van Piravona bij de R.-Kath. gemeente de betrekking van pastoor waarnam, door zijn adjudant de order zond om de deur der kerk te sluiten, aangezien genoemde priester zulks aan de gerechtsdienaars van het gouvernement geweigerd had.

Deze order ontleende haar oorsprong hieraan dat, niettegenstaande het verbod, door dien priester een Israeliet was gedoopt.

De adjudant order hebbende om bij verdere weigering geweld te gebruiken, de deur door militaire macht te laten sluiten en den sleutel op het gouvernementshuis te brengen, poogde zulks te doen, maar vond in den pastoor en vele leden zijner gemeente, die zich in de pastorie en op het plein om de kerk bevonden, een hevigen tegenstand.

Al spoedig vielen er van weerskanten beleedigende uitdrukkingen, waarop het militair detachement op bevel van zijn kommandant zich van het binnenplein meester maakte en voor de groote deur der kerk posteerde, waarin eene menigte menschen was. Alzoo men niet wilde uiteengaan, volgden er eenige geweerschoten, waardoor eenige vensters der kerk braken; maar toen ook de agenten van policie begonnen te vuren en iemand doodden, wiens signalement en kleeding met dat van den persoon in quaestie overeenkwam[1)], was de verwarring algemeen, men sprong uit de ramen in de zijstraten, en menigeen brak daarbij een arm en been. Inmiddels viel de avond en men bracht den nacht in groote spanning door. Op den volgenden dag den 2^{den} Juni zag men in den vroegen morgenstond eene groote menigte zich naar de plek begeven, waar het lijk van den ongelukkigen jongeling was, die als een slagtoffer der vergissing (?) viel. Toen het naar de rustplaats der dooden werd gebracht, sloten zich velen aan. De priester J o a c h i m ontving inmiddels den last binnen 8 dagen het eiland te verlaten en deed zulks, terwijl de sleutel der kerk in handen van den gouverneur werd gesteld. Nadat de kerk 40 dagen gesloten was geweest, werd de sleutel weder overgegeven aan een terug gekeerden kapellaan, en toen ook wist de heer P r i n c e te bewerken dat deze zaak voor den gouverneur geene onaangename gevolgen had.

Een ander besluit, dat niet minder ontevredenheid verwekte, was de bepaling, die door den gouverneur C a n t z 'l a a r aan de ambtenaren werd gegeven, om de Spaansche en Columbiaansche dubloenen, alsmede de piasters voor veel minderen prijs aan te nemen dan zij in den handel gerekend werden waardig te zijn. - Bij uitgaaf van zijnent- of gouvernementswege werden zij echter tegen den ouden prijs berekend. - (Vermits de gouverneur nimmer in gouden of zilveren munten aan het ministerie sommen heeft overgedragen, schuilt het oogmerk van die handelwijze in het donker).

Eene commissie uit de kooplieden, die door die bepaling groote schade kregen, verzocht hem zijn besluit in te trekken, doch hij

1) Men heeft wel willen zeggen dat deze door de bloedverwanten van den gedoopten Israeliet zouden zijn omgekocht geworden, doch geruchten spreken n i e t a l t i j d waarheid.

wilde zulks niet doen, en dit had het gevolg dat, toen bij den tijd van betaling geweigerd werd, zulks volgens het oude gebruik te doen, men volgens den koers betaalde door den gouverneur vastgesteld, maar.... zulks met recht van protest, hetwelk dan ook weinige dagen daarna ingediend werd. Reeds was de geest van ontevredenheid levendig geworden, doch toen die bij het gouvernement ontvangen gouden en zilveren stukken openlijk verkocht en meest door de uitgevers terug werden gekocht, verbeterde zulks niet. De onderteekenaars van het protest werden nu voor den procureur generaal geroepen, die van de rechtbank vorderde, dat de onderteekenaars of verbannen of tot eene zware boete zouden worden veroordeeld, doch de rechtbank sprak hen echter vrij.

Nu werd wel hier (1826) het decimaal muntstelsel ingevoerd, dat in Holland in gebruik was, maar het bracht in de handelswaarde der dubloenen en piasters geene verandering, en toen de handelaars zich dientengevolge tot den koning wendden en al hunne grieven opsomden werd in 1827 Van den Bosch naar hier gezonden als commissaris, om ten opzichte dier klachten een onderzoek in te stellen, doch bij zijn aankomst verzoende zich juist de gouverneur met den secretaris Prince, met wien hij eenigen tijd in onmin was geweest, waardoor deze wederom als bemiddelaar tusschen hem en de kooplieden optrad en aan de zaak eene gunstige wending gaf.

Op de bloei van den handel viel onder zijne regeering niet te roemen. Wel gaven de oorlogen tusschen de zich nieuw gevormd hebbende republieken op de Amerikaansche kust eenige levendigheid, maar de oude welvaart keerde niet terug, zelfs niet toen bij een kòninklijk besluit van 1827 de haven van Curaçou tot eene vrijhaven werd verklaard[1].

Tot dat verval droeg echter ook veel bij eene schrikkelijke droogte, die vijf jaren aanhield (1820-1825), waardoor allerwege gebrek ontstond.

Toen Cantz'laar op den 6den Februari 1828 de benoeming ontving tot gouverneur-generaal der gezamenlijke W.-indische kolonien, vertrok hij op den 1sten Maart daaraanvolgende naar Suriname, terwijl daarna Mr. Isaac Johannes Rammelman Elsevier als directeur ad interim van Curaçou en onderhoorigheden zijn plaats vervulde.

Onder zijne regeering (1830) werden er vooral voorschriften ingevoerd op het houden van registers, tot het beter constateeren van den staat der bevolking alhier. Overigens viel er niets merkwaardigs

1) 't Is wel te betreuren dat dit besluit niet terstond in 1816 is genomen, want daardoor werd de handel verplaatst naar St. Thomas, waar de handel en scheepvaart vrij was verklaard voor alle natiën, en waardoor dan ook dat eiland boven deze kolonie aanmerkelijk in bloei en welvaart is toegenomen.

voor, en toen hij op den 1sten Maart 1836 met verlof naar Nederland ging, vervulde zijn zoon I.J. Rammelman Elsevier Jr. slechts gedurende eenige maanden ad interim zijn plaats, daar op den 23sten Juni van dat zelfde jaar majoor Reinier Frederik Baron van Raders hem opvolgde.

Dezen komt de lof toe, dat hij niets onbeproefd heeft gelaten om de materieele welvaart en de ontwikkeling onder de ingezetenen te doen herleven en aan te moedigen, want niet alleen dat hij het koloniaal volksbestaan zocht te verbeteren door de inlandsche bewerking van meubelen, sigaren, stroohoeden enz. te bevorderen, maar vooral ook vestigde hij zijn aandacht op het verbeteren en aanmoedigen van den landbouw, en het uitdenken van winstgevende culturen, door wier productie de handel weer voedsel kreeg en vooruitgang werd aangebracht. Na verkregen goedkeuring van het moederland werden er nu onderscheidene commissiën naar sommige Bovenwindsche eilanden uitgevaardigd, ten einde berichten in te winnen omtrent de bereiding van aloë-hars, pita-vlas en andere culturen, zoo als bv. de aankweeking der Moringa (waaruit de Behen-olie wordt bereid), de teelt van het cochenille-insect en het paragras; ook werden er door hem ter veredeling van de wol in 1837 uit Cadix eenige merinos-schapen aangevoerd.

Vele der landelijke proefnemingen mislukten in den beginne, doch sommige daarvan werden later onder een meer toezicht houdend personeel op grooter schaal uitgebreid en gaven uitkomsten boven verwachting. Geen wonder dan ook dat men in de Curaçouwsche courant d.d. 26sten Juli 1847 las: ‘dat men te Curaçou met het oog op de uitkomsten dankbaar de verplichting moest erkennen, die ieder weldenkend ingezeten des eilands heeft aan den Baron van Raders, die niet alleen op de nieuwe culturen met kracht aandrong en daarvoor werkzaam bleef tot op den laatsten dag van zijn bestuur, maar die door de verkregene resultaten de grootste belooning voor hem hadden opgeleverd, zoodat dan ook voor de ingezetenen de grondslag scheen gelegd en aangewezen te zijn, waardoor volkswelvaart mogelijk werd gemaakt.’

Onbevooroorbeeld als ik ben, moet ik bovenstaand schrijven ten volle beamen.

De gouverneur Raders heeft de spreuk: ‘help uzelven’ in toepassing willen brengen en van den onvruchtbaren en door de natuur zoo stiefmoederlijk bedeelden grond dezes eilands willen afdwingen wat hij maar eenigzins produceeren kon, doch helaas! in weerwil van zijn ijver en volharding moesten zijne pogingen toch in het vervolg schipbreuk lijden, want men had te worstelen met droogte, en er bestond vooroordeel tegen die nieuwe culturen (vooroordeel is soms erger dan droogte).

Sommige tijdgenooten waagden het dan ook, zijne goede bedoelingen te gispen en ongunstig te beoordeelen, doch zij dwalen; en ware Raders aan het hoofd der zaken gebleven, of hadden zijne opvolgers dezelfde warme belangstelling voor die zaak gehad, misschien zou er dan nog eene meerdere productie bestaan, die zich nu alleen bepaalt tot mais, paragras, aloë, wol en dividivi[1], van welk laatste vrucht, wegens de looistof die zij bevat, ook door hem nog een belangrijk artikel van uitvoer is gemaakt.

Onder zijn bestuur werd in het belang van de scheepvaart, op de lage zuidoostpunt van het eiland Bonaire ook nog een steenen lichttoren[2] en op Klein Curaçou een baak aangelegd, waardoor de schepeling nu met zekerheid de wateren kon bevaren die de Curaçouwsche eilanden bespoelen, en tevens werd er aan het linker havenhoofd ook nog eene lichtbaak opgericht voor de schepen, die des nachts mochten willen binnenkomen.

Onder andere verbeteringen door hem aangebracht behoort ook nog gerekend te worden: het bouwen van een vleeschhal ten zuidoosten van de Willemstad, zoodat het vee niet meer ter slachting behoefde gevoerd te worden naar eene plaats, die wegens de aangebrachte vuilnis en onreinheid ieder deed walgen[3].

Op den 23^{den} Juni 1836 vertrok de heer Raders met verlof naar Nederland[4], en van den 1sten Juli 1842 tot den 29sten Februari 1844 werd nu het bestuur door den heer Caspert Lodewijk van Uijtrecht, majoor kommandant der schutterij, waargenomen.

Toen Baron van Raders in 1845 tot gouverneur van Suriname was benoemd, werd Rutgers Hermanus Esser den 19^{den} Juli van datzelfde jaar gezaghebber van Curaçou en onderhoorigheden[5]. Twee dagen vroeger (bij de aftreding van B.J. Elias, gouverneur-generaal der W.-Indische bezittingen) kwam de admini-

1) Divididi is de benaming die door de Indianen gegeven is aan de vrucht van de watapana (zie hierover de planten enz.)
2) Het licht van dezen toren, die 68 voet hoog is, wordt op een afstand van 16 Engelsche zeemijlen van het dek eens vaartuigs gezien.
3) Moge die slachtplaats veel verbeterd zijn, de reinheid laat er zeer veel te wenschen overig, en er valt nog zeer veel te dier plaatse te veranderen, zal het goed zijn.
Naar ik verneem zullen er echter eerlang nog belangrijke verbeteringen te dier plaats geschieden.
4) Hoe zeer in het moederland zijne bemoeiingen op prijs werden gesteld, bewijst zijne bevordering tot den rang van kolonel.
5) Ten tijde van den gouverneur Esser werd er aan aloë-hars en cochenille nog voor eene waarde van meer dan *f* 70 000 uitgevoerd. De cochenille is sedert langzamerhand van het eiland verdwenen en heeft die cultuur geheel opgehouden.

stratieve scheiding der kolonie Suriname van de overige Ned. W.-Indische bezittingen tot stand.

De gouverneur R.H. Esser werd opgevolgd door jonkh. I.J. Rammelman Elsevier Jr., en deze nam het bestuur van de kolonie over op den 20sten December 1848.

Vóór en kort na zijn optreden liet zich ook hier de verderfelijke strekking gevoelen, die de woelingen der liberale en oligarchische partijen in 1847 in Venezuela hadden gehad.

Als agenten der liberale partij werd eerst Gusman [1], later Bruzeas herwaarts gezonden. Doch deze laatste verspreidde onder de lagere klasse des volks en de slaven een geest, die het bestuur den maatregel deed nemen om hem van hier te verwijderen.

Bovendien zocht men in den oorlog dier partijen onze neutraliteit te vernietigen en zachtkens ons tot een hostielen toestand te brengen; de revolutionaire stellingen vonden hier weerklank; de Fransche revolutie in 1848, de vrijverklaring der slaven in de Fransche bezittingen, bijna gelijktijdig de grondwetsherziening in Nederland, die ook wijziging in het stelsel van het koloniaal bestuur deed verwachten, een zeker bericht dat het gouvernement van Venezuela op ons verbitterd was, een gerucht uit Puerto Cabello, dat men eene oorlogssverklaring zou doen en met 1000 man een aanval op dit eiland wilde wagen, dat alles gaf groote opgewondenheid.

Voeg nu hierbij dat de gouverneur over weinig defensie-middelen had te beschikken, want van de vier oorlogsschepen was een op St. Martin, twee werden gerepareerd, alleen Z.M. korvet de Ajax kon dienst doen. Het garnizoen was zwak door de detachementen op de eilanden, en de uitzending uit Nederland liet veel te wenschen over. De schutterij had slechte geweren, in het arsenaal was weinig ammunitie, voor de batterijen ontbrak een genoegzaam getal kanonniers. De veldstukken waren ongeschikt om er mede langs de wegen te ageren, de forten slecht bemand, de baaien zonder verdedigingsmiddelen, door het aanleggen van de culturen de geldmiddelen in slechten staat, de opbrengst van het zout gering, omdat men voor de zoutpannen niet genoeg zorg had gedragen; men neme dit alles te zamen en men zal kunnen begrijpen, dat de omstandigheden, waaronder de heer Elsevier het bestuur aanvaardde, niet gunstig waren. Bovendien kwijnde de handel, deels door de nog bestaande lasten, deels door de handelscrisis elders, alsmede ook door de verschillende politieke gebeurtenissen.

Het programma dat de gouverneur zich in die waarlijk niet bemoedigende tijden voorstelde te volgen was:

1) Gusman, ofschoon wegens politieke misdaad veroordeeld, werd later in hooge waardigheid naar Venezuela geroepen.

1e. Aankweeking van goede verstandhouding met het buitenland en van nieuwe handelsrelatiën, bovendien ook volstrekte neutraliteit in den burgeroorlog tusschen de partijen in Venezuela of elders gevoerd.

2e. Besloot hij op eigen gebied tot eenconciliatoor gedrag en om belangstelling in het algemeen welzijn en verbroedering tusschen de verschillende politieke begrippen op te wekken.

De uitvoering van dit programma kon materieel bereikt worden, door alle bezwaren, o.a. het monopoliestelsel waaronder de handel kwijnde, op te heffen, maar ook door bevordering der geldcirculatie, verbetering van het muntstelsel en opwekking van den ondernemingsgeest; intellectueel door verbetering van het onderwijs, door ontwikkeling der bevolking en opwekking van het nationaal gevoel, van eerbied voor wet en orde en van algemeene belangstelling in het maatschappelijk welzijn, eindelijk nog door eene verbetering der bronnen van inkomsten en eene meer gelijkmatige verhouding tusschen ontvangst en uitgaaf.

Nu is de vraag: 'heeft de heer Elsevier aan dit programma beantwoord door zijn bestuur?' en dan geeft de geschiedenis zijner regeering ons daarop een toestemmend antwoord.

Door zijn verzoek om toezending eener zeemacht, door het gedrag der kommandanten en door dat van den consul-generaal van Lansberge in Caraccas, kwamen wij niet alleen in eene goede verstandhouding met Venezuela en Nieuw-Grenada, maar liet ook de Hollandsche zeemacht een duurzamen indruk in deze wateren achter en werd er zelfs met de Dominicaansche republiek van Haiti een tractaat van vriendschap, handel en scheepvaart gesloten.

Wijders liet hij de baak, op klein-Curaçou geplaatst, vervangen door een vuurtoren, 'Prins Hendrik' geheeten. Door een nieuw reglement op den in-, door- en uitvoer hief hij voor de Nederlandsche en in deze haven te huis behoorende schepen op: de betaling van het tonnengeld, de verplichting om zich van een loods te voorzien, het vuur- en bakengeld, die van haven- en veiligheidsrechten en de belasting op het verkoopen van vreemde schepen[1]. De zeebrieven, gewoonlijk voor een half jaar afgegeven, werden tot één jaar verlengd, om alzoo de schepelingen gelegenheid te geven in alle zeeën te kunnen varen; de onkosten op de gezondheidspassen werden verminderd en ook de bepaling werd opgeheven, dat vreemdelingen hier geen burgerrecht konden erlangen en eigendommen mochten hebben, door welke bepaling ongemerkt aanzienlijke kapitalen herwaarts werden gelokt. Nog werd aan den

1) Na twee jaren, ofschoon zeer gewijzigd, moesten deze belastingen echter weer worden ingevoerd.

mond der haven een corps-mort gelegd; zoo tot aanwijzing voor het vaarwater als tot behulp van schepen, die bij noordelijke winden moeielijk de haven konden binnenkomen.

In 1850 verbond men zich voor den tijd van drie jaren aan de packet-maatschappij[1], die over St. Thomas ging, en was alzoe verzekerd, tweemalen per maand berichten uit Europa te kunnen ontvangen.

Ook het inwendige der kolonie is onder het bestuur van den heer Elsevier veel verbeterd geworden, want vooreerst hief hij de belasting van het personeel en mobilair op, vervolgens schafte hij voor hypotheken den 40sten penning af, welke belasting zoo stremmend was voor geldoperatie, en eindelijk werd nog door hem de belasting afgenomen van de dienstboden en de belasting in den koopschat van vaste goederen van den 50sten penning op den 100sten gebracht. Door de oprichting van een spaar- en beleenbank in 1849, werd ook de geldsomloop verbeterd, want nu ontstond er eene meer onbekrompen wijze van beleening en werd men als van zelve genoodzaakt, grootere kapitalen tegen mindere interesten uit te zetten.

Ook trachtte hij het policie- en rechtswezen te verbeteren door zamenstelling van nieuwe wetboeken te vragen of invoering der Nederlandsche met eenige wijzigingen. Ofschoon hij reeds in 1849 daarover in correspondentie trad, zag hij zijn wensch echter niet verwezenlijkt.

Onder hem kreeg ook de nijverheid grootere uitgebreidheid, zoodat er b.v. alleen aan stroohoeden naar de Noord-Amerikaansche staten in één jaar voor *f* 300 000 werd uitgevoerd. Ook werden met ijverige medewerking van den gezaghebber Schotburgh op Bonaire de zoutpannen verbeterd, zoodat de uitvoer, die in 1848 circa 60 000 vaten bedroeg en 26 818 gl. opbracht, in 1853 tot 89 796 vaten was geklommen, waarvoor men 67 347 gl. ontving[2].

Ook bewerkte hij dat de manumissiën voortaan zonder kosten konden geschieden, hetgeen te gemakkelijker ging, omdat de daarbij betrokken ambtenaar en drukker zich verbonden hun werk te dien opzichte voortaan vrijwillig te doen. Wijders stichtte hij nog een derde landsschool, aan wier hoofd een onderwijzer uit Nederland werd geplaatst, en te leur gesteld om zulks ook in de buitendistricten te doen, gaf hij gehoor aan den wensch der R. Kath. geestelijkheid tot oprichting van armenscholen.

1) In 1853 werd deze naamlooze maatschappij ontbonden. De gouverneur Elsevier bewerkte bij de regeering dat er een stoomboot van hier naar St. Thomas werd gegeven en men alzoo niet meer onderhevig was aan de wisselvalligheden, die aan particuliere ondernemingen eigen zijn.

2) Het jaar 1853 kenmerkte zich door zware regens en was dus niet eens het gunstigste voor de zout-productie. Één jaar vroeger had men 136 172 vaten gewonnen.

Daar de nieuwe culturen groote moeielijkheden opleverden en men tot de instandhouding groote uitgaven behoefde, waartegen de baten misschien niet zouden opwegen, werd hiervan afgezien. Een groot deel der volstrekt onbruikbaar geworden huizen werd herbouwd, op M u n d o N o v o een quarantaine-hospitaal opgericht en tevens het plan geprojecteerd tot een militair hospitaal met wachthuis en woning voor den hospitaal-meester. Bij gebrek aan goede gevangenissen, aan een huis voor de vergaderingen van den kolonialen raad en van de rechtbank met de daarbij behoorende localen, werd onder zijn bestuur ook nog het plan voorbereid van het stadhuis, hetwelk zeker een der grootste en schoonste gebouwen van het eiland is.

De heer E l s e v i e r mocht het echter niet voltooid zien. Wegens aanhoudende ongesteldheid zijner echtgenoote en eene ernstige ziekte zijner dochter vertrok hij op den 1sten Mei 1854 met verlof naar Nederland. Hoezeer hij de sympathie der bevolking zich had verworven, kunnen de verschillende afscheids-adressen getuigen, die èn van de burgers èn van de handelaars, alsmede van de officieren der schutterij en ook van de beide VV□ MM□ LL□ hem werden aangeboden, om den beminden landvoogd een gelukkigen overtocht toe te wenschen.

Vreezende dat hij, eenmaal in Nederland zijnde, het voornemen mocht opvatten om zijn ambtelijk leven te verlaten, wendden 138 der aanzienlijkste personen zich per adres tot den minister van koloniën, met bescheiden verzoek om pogingen in het werk te stellen, ten einde hem daarvan te doen afzien. In weerwil van het vele goede dat E l s e v i e r voor de kolonie gedaan heeft en niettegenstaande zijne uitnemende eigenschappen als gouverneur en als mensch, ontbrak het niet aan lieden, die, door personeele veeten weggesleept, een smet op zijn regeering trachtten te werpen.

Acht dagen voor zijn vertrek uit deze kolonie werd er een adres aan Z.M. den koning onder de R. Katholieken in omloop gebracht door zekeren M i g a r e s, die in het geheim een haat tegen den landvoogd voedde, omdat hem op zijn verzoek om de betrekking van marktmeester te mogen hebben geen gunstige beschikking ten deel was gevallen. Toen de meeste R. Katholieken weigerden dit klaagschrift te onderteekenen, dat waarlijk den gouverneur in geen gunstig licht plaatste, wendde men het op een anderen boeg. Men begon namelijk de onwetende en onnoozele werklieden wakker te maken en tegen hem op te ruien en verkreeg met ongeloofelijke moeite een getal van 130 personen, die het klaagschrift onderteekenen wilden.

Het doel van dit geschrift was om den koning opmerkzaam te maken, dat het 51ste art. van het vigeerend reglement op het beleid der regeering (ingevolge Z.M. besluit d.d. 27 Jan. 1848,

No. 51), hetwelk voorschrift: ‘dat de vrije ingezetenen verkiesbaar zijn tot het bekleeden van openbare ambten en bedieningen, zonder onderscheid van kleur’ niet werd nageleefd. Doch, in plaats van het stuk door lieden te laten onderteekenen die aanspraak op dat voorrecht konden maken, bood men het aan menschen aan, die in de grootste armoede verkeerden, die onderstand genoten, aan bekende bedelaars en matrozen van koloniale en venezuelaansche vaartuigen, aan vreemdelingen die het burgerrecht niet bezaten, alsmede aan kleer- en schoenmakersknechten en jongens, die de jaren van onderscheid nog niet hadden bereikt. Maken dan deze lieden ook aanspraak op honorifieke en lucratieve betrekkingen? Moet een schoenmakersknecht ook zitting hebben in den kolonialen raad of in de rechtbank, of soms de betrekking van procureur des konings of kolonialen secretaris vervullen?

Maar genoeg: van de bovengemelde klacht, even partijdig als onwaar, werd door de hooge regeering geene notitie genomen.

De gouverneur nu vertrokken zijnde, werd de heer Mr. Jacob Bennebroek Gravenhorst, president van de rechtbank alhier, met het bestuur belast, doch hij stond slechts korten tijd aan het hoofd der kolonie, daar, ten gevolge van het op zijn verzoek eervol verleend ontslag aan den heer Elsevier, nu in zijn plaats de heer Reinier Frans van Lansberge, consul-generaal der Nederlanden bij de republiek Columbia, als gouverneur van Curaçou en onderhoorigheden werd benoemd.

Deze aanvaardde het bestuur in Maart 1856, en viel er onder zijne korte regeering al niets belangrijks voor, toch moet het van hem gezegd worden, dat hij in alle opzichten het heil der kolonie gezocht heeft; dat hij het goede door Elsevier begonnen krachtdadig heeft ondersteund en uitgebreid, en een landvoogd was waarop Curaçou met recht trotsch wezen kan. Getuige hiervan dan ook de onverdeelde hoogachting, die hem in deze kolonie nog wordt toegedragen.

In 1859 tot gouverneur van Suriname benoemd zijnde, werd hij opgevolgd door den heer Johannes Didericus Crol, gezaghebber van het Nederl. gedeelte van het eiland St. Martin, die op den 13^{den} Juli van datzelfde jaar alhier de betrekking als gouverneur aanvaardde.

Gedurende zijne regeering hadden er twee voor deze kolonie gewichtige gebeurtenissen plaats, nl: de emancipatie der slaven en de invoering van ‘het nieuwe beleid op de regeering.’

Omtrent het eerste, dat op den 1sten Juli 1863 plaats vond, en waardoor in onze W.-Indische bezittingen meer dan vijftig duizend menschen van den band der slavernij werden ontslagen, vind ik het navolgende aangeteekend:

‘Om acht uur 's morgens werd de proclamatie van den heer gouverneur dezer kolonie aan de vrijgemaakte bevolking op Curaçou en onderhoorigheden in de Nederlandsche en in de landtaal afgekondigd, waarbij hun bekend werd gemaakt dat zij van stonde af vrije menschen waren. Na afloop daarvan werd er van het Waterfort een saluut van 21 schoten gedaan en ging de gouverneur, vergezeld van ZEd. familie en adjudant, naar de R. Katholieke kerk in het stadsdistrict, waarin ter gelegenheid van dezen heuglijken dag een mis gevierd en een Te Deum werd gezongen.

De kerk en pastorie waren met groen en vlaggen versierd; ook uit andere huizen wapperde Neerlands driekleur, en op het voorplein der kerk lieten in eene fraaie tent eenige leden van het korps muzikanten der schutterij zich hooren.

Na afloop daarvan ging eene groote menigte der geëmancipeerden den gouverneur op het gouvernementshuis hun dank betuigen, waar zij welwillend ontvangen, met de gelegenheid van den dag geluk gewenscht en vaderlijk aangemaand werden om zich even als altoos rustig en ordelijk te gedragen en zich de weldaad waardig te maken. De dag liep verder rustig af, de vrij gewordenen toonden hunne blijdschap met zingen en dansen, en doordien er geene ongeregeldheden plaats vonden, toonden zij vreedzame menschen te zijn.

Op Woensdag den 15^{den} dier maand werd de gebeurtenis door de geëmancipeerden nog eens herdacht. Een aantal hunner liet in de hoofdkerk een mis vieren en een Te Deum zingen, welke plechtigheid op uitnoodiging door den gouverneur, ZEd. adjudant, eenige leden van den kolonialen raad en eenige officieren werd bijgewoond. Na afloop werd men uitgenoodigd zich naar een huis te begeven, waarin door de vrij gewordenen een feestmaal was bereid, ten einde eenige ververschingen te gebruiken. De gouverneur bedankte daar nogmaals voor de hem toegebrachte hulde, wenschte hun andermaal geluk met hunne vrijheid en verheugde zich te zien, dat zij daar een goed gebruik van maakten. Deze toespraak werd namens de vrij gewordenen beantwoord door G. Vos, waarna een lied werd gezongen dat besloten werd met de kreten: ‘leve Willem III! leve de gouverneur van Curaçou! Toen het donker was werden er eenige vuurwerken afgestoken en tot 9 uur in den avond duurde het feest met gepaste vroolijkheid voort.’

Omtrent het andere feit, nl. de invoering van ‘het nieuwe beleid op de regeering’, kan ik korter zijn.

Meermalen toch was het gebrekkige in het regeeringsreglement voor de W.-Indische kolonien in het oog gevallen, en gedurende vele jaren was men daarover met den minister van koloniën in correspondentie, doch zonder eenig gewenscht gevolg, zoodat het bijna scheen of die zaak op de lange baan werd geschoven. Eindelijk werd op den 31sten Mei 1865 een nieuw reglement als wet in

werking gebracht en op den 21sten October van hetzelfde jaar alhier openlijk afgekondigd, terwijl op den 29sten Januari 1866 de nieuwe leden van den kolonialen raad in handen van den gouverneur hunnen eed hebben afgelegd.

Over dat nieuwe reglement zal de tijd het oordeel leeren vellen. Zooveel is echter zeker, dat, kunnen de vertegenwoordigers des volks nog betrekkelijk w e i n i g invloed uitoefenen, er toch ook geene alleenheersching meer is, noch het bestuur een zóó sterk o l i g a r c h i s c h karakter kan hebben als het soms vroeger bezat.

En hiermede sluiten wij de geschiedenis van C u r a ç o u.

Over de klacht, dat onder sommige gouverneurs het bestuur niet altijd energiek, rechtvaardig en krachtig was, dat geschikte mannen soms moesten achterstaan om enkele familiën of personen te begunstigen, kan en wil ik niet oordeelen.

De tijdgenoot is zoowel soms blind voor misbruiken, die de nakomeling ziet, als dat hij ook dikwerf het goede voorbij ziet, omdat hij bevooroordeeld is. Als staatsburger heeft ieder recht de daden der regeering te beoordeelen, maar hij zij immer in dat oordeel streng rechtvaardig en eerlijk, zonder aanzien des persoons.

Daar aan den heer C r o l een eervol ontslag is verleend en deze ons eerlang gaat verlaten[1)], terwijl Mr. A b r a h a m M a t t h i e u d e R o u v i l l e, procureur-generaal alhier, volgens koninklijk besluit d.d. 8 Febr. No. 57 tot gouverneur benoemd, hem als zoodanig zal opvolgen, vleien wij ons dat hij met geestkracht en zelfstandigheid zal handelen en het heil der aan zijne zorgen toevertrouwde kolonie op alle mogelijke wijze bevorderen zal.

GOD STERKE HEM DAARTOE!!

1) De heer C r o l is reeds vertrokken.
DE UITGEVER.

NAAMLIJST DER GOUVERNEURS VAN CURAÇOU

SEDERT DEN TIJD, DAT DE HOLLANDERS DIT EILAND IN BEZIT NAMEN TOT OP HEDEN[1)].

Johannes van Walbeek, 1634.
Joan Boudewijns.
Matthias Becks.
Jan Donker.
Jean Ottering.
Jan Donker (ten tweede male).
Daniel Liebergen, 1680.
Jan van Erpecum.
Willem Kerkering.
Sebastian Bernage, 1694.
Nicolaas van Beek.
Jacob Becks.
Abrabam Becks.
Jeremias van Collen, 1713.
Jonathan van Beuningen.
Jan van Beuningen, Heer van Suylenburg en Darthuizen.
Jan Noach du Faij, 1723-1730 (wegens verwarden toestand zijner finantiën vluchtte hij naar Coro).
Juan Pedro van Collen, 1733.
Jan Gales, 1738.
Isaac Faasch, 1740.
Jacob van Bosvelt, 1761.
Jean Rodier, 1764.
Jan Lixraven, luit^{n}. gouv., 1782.
Johannes de Veer, 1784.
Jan Jacob Beaujon, 1796.
Johan Rudolf Lauffer.
Lord Seymour, } sedert 1800.
Tremenare, } sedert 1800.
Hugues, } sedert 1800.
Cornelis Berch en Abr. de Veer, } Leden van den raad als commissarissen, 1803.
Pierre Jean Changuion, 1804.
W. Bolton. } Engelsche gouverneurs sedert 1807.
C. Brisbane. } Engelsche gouverneurs sedert 1807.
D. Baillie. } Engelsche gouverneurs sedert 1807.
W. Malbon. } Engelsche gouverneurs sedert 1807.
R. Nicolaas. } Sommigen hadden echter zeer kort het bestuur in handen.
J. Cockburn. } Sommigen hadden echter zeer kort het bestuur in handen.
F. Layard. } Sommigen hadden echter zeer kort het bestuur in handen.
J. Hudson. } Sommigen hadden echter zeer kort het bestuur in handen.

1) Het jaartal der aanstellingen van sommige gouverneurs heb ik nergens kunnen vinden.

J.L. Couteur, } Sommigen hadden echter zeer kort het bestuur in handen.
Albert Kikkert, na de teruggave van het eiland, 4 Maart 1816.
Mr. Petrus Bernardus van Starckenborgh, 1819.
Mr. Isaac Johannis Elsevier, 1820.
Paulus Roeloff Cantz'laar, 1820.
Mr. Isaac Johannis Rammelman Elsevier, 1828.
Jhr. I.J. Rammelman Elsevier Jr., 1836.
Reinier Frederik Baron van Raders, 1836.
Caspert Lodewijk van Uijtrecht, 1842.
Rutger Hermanus Esser, 1845.
Jhr.I.J. Rammelman Elsevier, 1848.
Mr. Jacob Bennebroek Gravenhorst, 1854.
Reinier Frans van Lansberge, 1856.
Johannes Didericus Crol, 1859.
Mr. Abraham Matthieu de Rouville, 16 April 1866.

Korte beschrijving van de stad, de omstreken en eenige der voornaamste gebouwen.

Het eiland Curaçou was eertijds verdeeld in drie divisiën, (de oost- of boven-, de midden- of stads- en de west- of beneden-divisie) die ieder weer in districten waren afgedeeld.

Zoo telden de oost- en west-divisiën ieder drie, de midden-divisie daarentegen twee benevens de Willemstad.

Deze verdeeling werd echter volgens een koninklijk besluit gewijzigd en van den 1sten Januari 1863 af werd het eiland in vijf districten verdeeld.

Over ieder is het beheer opgedragen aan een commissaris, die belast is met het bijhouden der registers van den burgerlijken stand, de handhaving der politie enz., enz.

In die verschillende districten worden ongeveer honderd plantages gevonden, behalve eenige savanna's, zijnde groepen van hutten door negers bewoond.

Voor zoover een berg- en klipachtig eiland zulks toelaat, zijn de buitenwegen vrij goed onderhouden en verbinden ze niet alleen de districten, maar ook de afzonderlijke plantages met de hoofdplaats.

Van alle districten is het eerste wel het meest belangrijke, omdat het de zoogenaamde voorsteden, Pietermaai, Scharloo, Otrabanda [1] bevat, alsmede de Willemstad aan de haven of St. Anna-baai.

Pietermaai [2], een strook gronds langs de zee, ten oosten

1) Otrabanda beteekent overzijde. Soms wordt dit gedeelte ook wel 'Spaansche zijde' genoemd, in tegenoverstelling van de Willemstad, die de Hollandsche zijde heet.
2) De oorsprong van dezen naam schuilt in het donker. Vermoedelijk is hij ontleend van een persoon, P. May of Maay geheeten, die daar wellicht het eerst eene woning heeft gebouwd.

Uitgave van G.S. de Tempe
Lith. v Tresling & Co. Amst
DE WILLEMSTAD.
a Het Gouvernementshuis
b. De Protestantsche kerk
c. Het Waterfort
d. De Breestraat
e De Waterkant

der Willemstad gelegen, is eerst omstreeks 1750 bebouwd geworden en vormt thans eene breede straat, waaraan ter weerszijde groote en kleine huizen staan. Zij scheidt zich eindelijk in tweeën en gaat ten oosten om het Waaigat[1], waar het zich met den weg van Scharloo vereenigt[2]. De straat oostwaarts volgende heeft men ter linkerzijde den berg 'Altena' met een protestantsch kerkhof[3], vervolgens nog ter rechterzijde vrij aanzienlijke buitenverblijven met vrij groote koralen, die met boomen beplant zijn, afgewisseld door eenige vervallene gebouwen en kleinere woningen, terwijl eindelijk de weg zich in eenige ruïnen en armoedige hutten verliest en een eenzame weg wordt, rondom met doornstruiken en cactusplanten bezet.

Scharloo is eene streek gronds, die uit een eenigen steen bestaat en ten zuiden door het Waaigat, ten noorden door ontzag inboezemende rotsen wordt begrensd, die in de drooge maanden een ruw en woest, maar in den regentijd, als alle planten en heesters groen zijn, een schilderachtig gezicht opleveren. Men vindt hier vele schoone woonhuizen, die van achteren aan het Waaigat uitkomen, en een belangrijke scheepstimmerwerf aan de havenzijde met eene lange rij pakhuizen. Op eene der noordwaarts overhangende kruinen van het Scharloo-gebergte is het fort Nassau gebouwd.

Otrabanda noemt men dat gedeelte, hetwelk aan de overzijde der haven is gelegen. Het is ten zuiden begrensd door een vrij breed water, hetwelk door eene smalle strook gronds, het 'rif' genaamd, van de zee is gescheiden.

Op dat rif bevindt zich aan den mond der haven een fort, en meer westwaarts ziet men een soort van gesticht voor krankzinnigen, alsmede een paar kamers voor met boassie of lepra besmette personen, welk verblijf der ellende, naar ik hoor, eerlang door een ander en doelmatiger gebouw vervangen zal worden. Nog meer westwaarts bestond er vroeger op dat rif ook eene galg, bestaande uit twee hooge steenen kolommen, van boven door een ijzeren balk vereenigd en daaronder een beenderenput.

Doch beide voorwerpen zijn verdwenen en, naar ik verneem,

1) Het Waaigat is een oost- en westwaarts loopend binnenwater, dat Scharloo van de Willemstad scheidt. Het is zeer ondiep en met de haven verbonden is het eb en vloed houdende.
2) Op dit punt is onlangs een nieuwe R.-Katholiek schoolhuis en pastorie gebouwd.
3) Op dit even als op de westersche kerkhoven vindt men eene menigte gedenkteekenen met allerlei inscriptiën in vreemde talen. Enkelen zijn daarvan in de Nederlandsche taal. 't Vreemdst voor den pas aankomenden European is, dat men meestal wegens den steenachtigen en harden bodem de lijken boven den grond in gemetselde kelders of huisjes plaatst, die allerlei vorm hebben.

wordt nu deze plek als begraafplaats gebruikt voor de R.-Katholieke armen, die in het tegenoverliggend gasthuis overlijden.

Ten noorden van O t r a b a n d a heeft men eene lange rij klippen, op een van welke, de zoogenaamde gouvernements-klip aan de havenzijde, men een onbeschrijfelijk schoon panorama op de haven en omstreken heeft, die zoowel door de plantages aan het S c h o t t e g a t, als door de wit en geel geverfde huizen met roode daken aan beide zijden der haven eene rijke afwisseling geven. Beneden deze klip bestaat een uitgebreide scheepstimmerwerf en zijn er verschillende woon- en pakhuizen gebouwd.

De voornaamste straat van O t r a b a n d a is de B r e ê s t r a a t, die van het oosten naar het westen loopt en aan beide zijden met vele particuliere woonhuizen prijkt, in welker benedengedeelte soms een winkel is. Ten zuiden staat er eene groote R.-Katholieke kerk in. De straat loopt eindelijk uit in den zoogenaamden ‘r o o d e n w e g’, die met klipsteen of cactusheggen is afgezet, waarvan zich aan de noordzijde de begraafplaats der R. Katholieken, en ten zuiden het kerkhof der protestanten, alsmede nog eene particuliere begraafplaats van de familie H e l m u n d bevindt.

Deze roode weg is het begin van den grooten rijweg, die naar het noorden loopt. Een weinig voorbij het militair hospitaal, dat ten zuiden nabij het rifwater gebouwd is, vindt men den tuin ‘P l a n t e r s - r u s t,’ waar de weg belangrijk rijst en verder krom en hobbelig, rijzend en dalend wordt en verschillende zijwegen heeft, die naar de plantages voeren.

Behalve de B r e ê s t r a a t en het M o l e n p l e i n, zijnde een breed, vrolijk plein voor de huizen langs de haven zuidwaarts naar de zee zich uitstrekkende en dus genoemd, omdat er vroeger een windmolen stond, bestaat O t r a b a n d a uit een belangrijk getal nauwe straten en stegen, die ten zuiden naar eene achterbuurt, ‘C a r t h a g e n a’ genaamd, leiden, waar men voorname en wel ingerichte huizen, o.a. ook een gasthuis vindt. Hoewel achteraf, hebben die woningen het voordeel dat zij frisscher zijn dan in de stad en bovendien aan het rifwater uitkomen.

Ten noorden van de B r e ê s t r a a t heeft men eene menigte steegjes, die opwaarts loopen en naar eene bergachtige vlakte voeren, waarop verschillende aanzienlijke en minder aanzienlijke huizen staan.

Tusschen O t r a b a n d a en de W i l l e m s t a d bevindt zich de haven, die zeker de schoonste en beste van geheel W.-Indië is. Altijd heerscht daarin groote levendigheid, niet alleen door de binnenkomende of uitgaande schepen, maar ook door de menigte over en weer varende pontjes (zijnde langwerpige vierkante bakken, die ongeveer een 12tal personen kunnen bevatten) en door een neger met een langen riem worden overgewrikt.

In de Willemstad, die ongeveer 7500 inwoners bevat, heeft men dicht bij den mond der haven het gouvernementshuis met een ruim plein er voor. Door eene poort onder dat gebouw komt men op een ander plein, waar ter rechter- en linkerzijde de woningen der officieren zijn en in den noordoostelijken hoek de Protestantsche kerk staat.

Onder de straten zijn de Heerenstraat, die nagenoeg van het noordwesten naar het oosten loopt, alsmede de Breêstraat en de gracht aan den havenkant de voornaamste.

Mercuur voert hier voornamelijk het gebied, wat dan ook in die straten groote levendigheid geeft.

Overigens is de Willemstad doorsneden met eene menigte duistere gangen en nauwe steegjes, die zeer onregelmatig geplaveid zijn en waarin de huizen zoo op en in elkander staan, door de daarvoor gebouwde gaanderijen, dat men zonder veel moeite zijn overbuurman een hand kan geven. In deze buurt bevindt zich ook eene synagoge.

De stad was vroeger, uitgezonderd aan de havenzijde, met een versterkten muur omringd, doch op den 13^{den} Mei 1861 sloot het bestuur, na verkregen koninklijke goedkeuring, eene overeenkomst met eene commissie, uit vijf personen bestaande. De concessionarissen[1] namen op zich den muur af te breken, het terrein gelijk te maken, het Waaigat gedeeltelijk te dempen en eene kade aan te leggen, voor welke onderneming zij dan de geheele vlakte ten oosten en noorden der Willemstad tot aan Pietermaai, met uitzondering van een marktplein en de aan te leggen straten, in eigendom zouden bekomen[2], en daar men reeds met het bouwen van huizen is begonnen, zal het te voorzien zijn, dat misschien binnen weinige jaren de nu nog kale en dorre vlakte met schoone gebouwen prijken zal.

In Curaçou zijn de huizen altijd van steen gebouwd, dien men van de klippen eerst laat afspringen, en verwonderlijk is het te zien, hoe men die ruwe rotsblokken weet ineen te passen en tot een gelijken muur te maken.

De voornaamste gebouwen zijn: het gouvernementshuis, dat, zooals reeds werd opgegeven, zeer schoon aan den ingang der haven ligt. Het is vrij lang, prijkt, van het voorplein gezien,

1) Ondernemers van dit werk waren de heeren S.E.L. Maduro, A.J. Senior, J. Senior, A. Caprilis en de firma J. en E.J. Henriquez, allen kooplieden alhier gevestigd.
2) Aan deze straten zijn de navolgende namen gegeven: de Breede Kerkstraat, de Willemstraat, de Concessie en Marktstraat en de Ooststraat.

met verschillende ramen en heeft in het midden een vooruitspringenden koepel, die bij den ingang der poort, welke naar het binnenplein voert, op pilaren rust. Aan beide zijden zijn in de hoogten nog bloemtuintjes aangebracht, doch deze zijn wegens gebrek aan water niet veel bijzonders. Op dit oogenblik is het huis onbewoond wegens den bouwvalligen toestand waarin het zich bevindt, en de herstelling er van zal groote onkosten veroorzaken.

De protestantsche kerk is, gelijk uit voorgaande opgave blijkt, insgelijks in het fort gelegen. Dit gebouw, vroeger uitsluitend aan de Hervormde, maar sedert het verbranden der Luthersche kerk aan de vereenigde Protestantsche gemeente behoorende, is hoog en luchtig. Na den trap, die in het front is, beklommen te hebben, gaat men langs twee andere, die aan beide zijde gebouwd zijn, er binnen. Tegen het oosten staat een zeer nettte predikstoel, waar tegenover een eenigszins verheven gestoelte met kap voor den gouverneur is gebouwd. Tegen het noorden is een sierlijk orgel, hetwelk op twee pilaren rust, en daartegenover een gaanderij, die gewoonlijk door militairen wordt bezet. De officieren hebben beneden hunne afzonderlijke zitplaatsen, die evenals de andere banken en stoelen van bruin glad hout zijn.

De kerk is verwulfsgewijze gebouwd en het dak rust op vier steenen pilaren. In het midden van het verwulf is een wijzerplaat, die in verbinding staat met een uurwerk in den wel kleinen, maar netten toren, welke het dak versiert.

Het benedengedeelte van het kerkgebouw levert, even als het onderste gedeelte van het gouvernementshuis, ruime koele magazijnen en bergplaatsen op.

Naast de kerk staa nog de algemeene secretarie, zijnde een onlangs hernieuwd, maar zeer eenvoudig gebouw, waarin nog verschillende landskantoren gehouden worden.

Een der grootste en sierlijkste gebouwen van dit eiland is het stad- of raadhuis, dat voor weinige jaren door den luitenant-ingenieur Schut werd gebouwd. Langs twee trappen in het front komt men in eene ruime vestibule, die ter linker- en regterzijde zalen bevat, waar de rechtbank en de koloniale raad hunne zittingen houden. Zij loopt uit in eenen langen gang, die tot verschillende kantoren, zooals dat van den procureur-generaal, den districts-commissaris enz. enz. toegang verleent.

Beneden heeft men bewaarplaatsen voor gevangenen, woningen voor den cipier en verschillende andere bergplaatsen.

In het front zoowel als in de vestibule vindt men zware steenen pilaren, waarop het dak rust. Zij werden opgetrokken met het oogmerk om tot steun te dienen voor een toren, die het gebouw zou versieren, doch door gebrek aan geldmiddelen kon dat plan niet ten uitvoer worden gebracht. Ten oosten van het stadhuis, juist

tegenover het geprojecteerde marktplein, is men thans bezig met de opbouwing van eenen nieuwen tempel voor de Nederlandsch Hervormde Israëlitiesche gemeente alhier, die, als hij gereed is, zeker mede een sieraad voor de stad zal zijn.

In de Willemstad bevindt zich nog, zooals reeds gezegd is, de Joodsche synagoge, die in het jaar 1730 is gesticht. Ware dit gebouw niet door allerlei woningen omsloten, het zou zeker meer in het oog moeten vallen, want het is hoog en op zware kolommen rustend. Eene binnenplaats, die men door een poort betreedt, geeft tot den tempel den toegang.

Het inwendige van dit gebouw heeft iets sombers, vermits de kleine vensters weinig licht doorlaten. Bij avondgodsdienstoefening is de kerk echter zeer goed verlicht en levert dan een indrukwekkend gezicht op. Dicht bij den ingang des tempels vindt men eene verhevenheid waarop de wet wordt voorgelezen, en waar ook het gestoelte is waarin de Rabbijn zijne toespraken houdt. Daartegenover is op eene andere verhevenheid de kast geplaatst, die de wetrollen bevat, en aan beide zijden van deze hoogten zijn zitbanken voor de mannen. De vrouwen hebben hunne plaats op eene vrij breede gaanderij, die voor een groot deel langs het geheele gebouw loopt en op houten pilaren rust, en men vindt daarheen toegang door een steenen trap, van buiten aan het gebouw aangebracht. Eerlang zal, naar ik verneem, in dien tempel een orgel worden geplaatst, hetgeen het inwendige niet weinig verfraaien zal.

Onder de openbare gebouwen behoort ook eene groote Roomsch-Katholieke kerk aan de overzijde. Het is een langwerpig vierkant gebouw met drie daken en schijnt uit verschillende huizen te zijn samengesteld. Hoewel laag van verdieping, kan het echter veel menschen bevatten. Tegenover den kansel, die aan de westzijde staat, is een vrij goed orgel, en aan het zuideinde vindt men een vierkanten, onvolbouwden toren met een klok er in, die bij den aanvang der godsdienstoefeningen of begrafenissen gebruikt wordt.

Aan dezelfde zijde der stad bevindt zich ook nog een algemeen gasthuis, dat in 1855 meerendeels uit de giften van Protestanten en Israëlieten werd opgericht. Het is een ruim, zindelijk gebouw, waar de lijders door zusters van liefdadigheid goed worden verpleegd. Jaarlijks krijgt de inrichting eene subsidie van het gouvernement, en somsworden er nog algemeene collecten gedaan. In het gebouw zelve is nog een kapel aangebracht, waarin getrouw dienst wordt gedaan, hetwelk tevens een bewijs is, dat het geheel onder het bestuur der R.-Katholieken staat, iets wat zeker niet in den geest der inschrijvers was.

Meer westwaarts van het gasthuis heeft men, ter linkerzijde van den Rooden weg, op eene vrije voor den wind open plek nog een militair hospitaal met daarbij behoorend wachthuis. Het is voor weinige jaren gebouwd, heeft een langwerpig vierkanten vorm, bezit

ruime en luchtige zalen en is mede eene dier inrichtingen die deze kolonie tot sieraad verstrekken.

Over openbare gebouwen sprekende, mogen wij niet het K l o o s t e r vergeten, zijnde vroeger een particulier huis aan het Molenplein, doch waarin nu de R.-Katholieken sedert eenige jaren een kapel gesticht en een school hebben opgericht voor meisjes. Of de aan die inrichting verbondene onderwijzeressen naar behooren geëxamineerd zijn staat niet aan mij te beoordeelen, zooveel is echter zeker, dat onder de Israëlietische en Protestantsche ingezetenen die school veel vertrouwen heeft verloren, sedert eene der scholieren tot de R.-Katholieke kerk werd overgehaald[1)], en dat zij daarom reikhalzen naar den aanvang van eene bijzondere inrichting van onderwijs, die door aandeelhouders is opgericht en eerlang onder den naam van 'C o l l e g i u m N e e r l a n d i c u m' geopend worden zal.

Voor het overige levert C u r a ç o u, wat openbare gebouwen betreft, weinig belangrijks meer op. Men vindt er nog een s p a a r - en b e l e e n b a n k, waar niet alleen gelden in bewaring worden genomen, maar ook zaken van waarde kunnen beleend en in bewaring worden gehouden, en men onder waarborg geld kan krijgen[2)]; eene w e e s k a m e r, die op gelijke wijze ten nutte der bevolking werkt; eene H o l l a n d s c h e en E n g e l s c h e loge[3)], waarin de VV□ MM□ hunne vergaderingen houden, doch deze allen zijn meer om het nuttige der instelling, dan om het bijzondere van hun gebouw merkwaardig, daar het meest gewone woonhuizen zijn. S i m p l e x v e r i S i g i l l u m[4)] zou men bijna met den grooten B o e r h a v e zeggen.

1) Lees: overging.
DE ZETTER.

2) Als bewijs van het nuttige en noodzakelijke van zulk eene inrichting kan dienen dat de aandeelen ad *f*15, waardoor zij werd opgericht, thans tot eene waarde van *f*370 p. stuk gestegen zijn.

3) De Engelsche Loge P e r f e c t a I g u a l d a d werd geïnstalleerd op den 13^{en} Feb. 1849 en de tegenwoordige I g u a l d a d op den 28^{en} October 1855. De eerste was werkende onder het Gr□ O□ van N i e u w - G r e n a d a en de tweede werkt onder het Gr□ O□ van Engeland. Eindelijk nog de Hollandsche Loge 'd e V e r g e n o e g i n g.'

4) H e t e e n v o u d i g e i s h e t z e g e l v a n h e t w a r e.

Verdedigingsmiddelen en krijgswezen.

Om zich tegen buitenlandsche vijanden te verdedigen, heeft ook dit eiland een zeker getal passieve en actieve middelen. Tot de eerste behooren vooral de vijf alhier bestaande forten, die niet naar een algemeen bepaald plan, maar van tijd tot tijd, naar dat de omstandigheden het eischten, aangelegd zijn. Zij heeten: *a.* het Fort Amsterdam, *b.* het Waterfort, *c.* het Riffort, *d.* het Fort Nassau, *e.* het Fort Beekenburg.

a. Fort Amsterdam.

Toen de Nederlanders in 1634 voor goed hier vasten voet aan wal gezet en dit eiland op de Spanjaarden veroverd hadden, werd er nabij de plantage Groot Kwartier in nabijheid van het Schottegat een soort van batterij gemaakt, doch in het daaropvolgende jaar besloot men om aan de oostelijke zijde van den havenmond eene borstwering aan te leggen. De klipachtige grond van het eiland verhinderde echter het graven, en men vulde nu vooreerst eenige ledige vaten met steenen en gruis, die men dicht bij elkander plaatste en waarachter eenige planken werden gespijkerd. Later is daaruit het fort Amsterdam geboren. Het vormt een ongelijkzijdige vierhoek, waarvan het noordelijke front 150 en het zuidelijke 100 ellen lang is. In iederen hoek vindt men een klein bastion met facen van 30-40 en flanken van gemiddeld 10 ellen.

Binnen dat fort bevinden zich de navolgende gebouwen: de Protestantsche kerk, 12 woningen voor officieren, een magazijn van kleeding en wapenen en een overwelfd buskruidmagazijn, hetwelk, als de vaten op de voorschreven wijze geborgen worden, circa 60 000 □ van die gevaarlijke stof bevatten kan, en soms door den handel in dat artikel met de kust wel eens 100 000 Ned. pd. heeft geborgen[1]. Men vindt in dat fort nog 5 regenbakken, te

1) Het is te verwachten dat binnen kort dit magazijn verplaatst zal worden naar een stuk grond in het Schottegat, waar thans een nieuw magazijn, dat circa 50 000 □ zal kunnen bergen, de voltooiing nadert, waardoor de veiligheid van de bewoners der Willemstad niet weinig gewaarborgd zal worden.

zamen kunnende inhouden 390 000 kan, en verder stond er vroeger ook nog een oud gebouw in, dat, sedert 1858 hernieuwd, nu verschillende landskantoren bevat. In het noordelijke front daarvan staat het g o u v e r n e m e n t s h u i s , welks benedenste gedeelte verschillende magazijnen bevat, doch het bovenste gedeelte is door den slechten staat waarin het zich bevindt onbewoonbaar en heeft groote reparatiën noodig.

b. Waterfort.

De oprichting van deze versterking dagteekent eerst van 1827. Twee jaren vroeger kwam alhier de luit.-generaal K r a a i j e n h o f met een staf van vijf officieren, benevens acht genie-officieren, en beraamde een zeer uitgebreid stelsel van verdediging, nl. om behalve fortificatien aan den O. en W. havenoever, ook nog de stad door een kring van forten en werken te omgeven. Hoewel de heer K r a a i j e n h o f spoedig vertrok, werd er echter in 1827 onder den luit.-kolonel ingenieur N i n a b e r met het eerste begonnen.

Het W a t e r f o r t , ten oosten der haven gelegen, bestaat uit eene aaneenschakeling van 69 bomvrije gewelven, die ten zuiden het beloop der kust volgen. Boven deze gewelven is een plateau met bostweringen tot plaatsing eener tweede batterij, die 72 schietgaten heeft. De dikte van den frontmuur is 250 el, en van de bogen zijn 52 ingericht tot kanonkelders, hebbende nissen met schietgaten. De overige zijn door dunne muren gesloten en dienen tot bergplaats, woningen of andere doeleinden. Binnen dat fort is ten westen de kazerne Willem III in 1858 gebouwd, die 168 manschappen en 6-10 onderofficieren bevatten kan. De zolder dient tot rustkamer en hulparsenaal. Wijders vindt men er een gebouw in, vroeger als kazerne gebouwd, maar nu tot woningen ingericht en tot localen voor militair onderwijs. Eindelijk bevat het nog een arsenaal voor artillerie, een stal voor paarden van den gouverneur en de officieren en eindelijk 4 regenbakken, te zamen 300 000 kan kunnende inhouden.

c. Riffort.

Deze fortificatie, wier onregelmatige buitenomtrek een dertienhoek vormt, is op een landtong aan den westelijken havenoever gelegen, waar men vroeger slechts twee steenen batterijen vond. Het werd gelijktijdig gebouwd met het tegenover liggend en boven beschreven W a t e r f o r t .

Op het R i f f o r t kunnen 57 vuurmonden worden geplaatst, daar de lengte circa 140 en de grootste breedte 62 ellen is. In het noordwesten heeft men 26 kazematten, benevens een bomvrije kazerne, een magazijn van levensmiddelen en oorlogsbehoeften en een buskruidmagazijn, dat 21 000 pd. kan bevatten. De andere

localen kunnen 130 en ingeval van nood het dubbele getal manschappen bergen, terwijl de verschillende regenbakken gezamenlijk 229 500 kan water kunnen inhouden.

Buiten het fort ten noordoosten van de landtong heeft men een ronden bomvrijen toren met schietgaten, waarin bovendien een spil is, dienende om de ketting, die bij eene lengte van 162 el en eene zwaarte van 9282 Ned. pd., een trekkracht van 66 900 N. pd. bevat, ter afsluiting der haven van de andere zijde over te halen.

d. Fort Nassau.

Dit fort, vroeger Republiek geheeten, en onder de Engelschen fort George genoemd, is in het laatst der vorige eeuw onder den gouverneur Lauffer gebouwd op eenen 60 ellen hoogen berg, nabij het uiteinde der haven, ongeveer 1700 el van den mond. Ten noordoosten is de berg steil en ongenaakbaar, ten zuiden zacht afhellend en beklimbaar.

Men heeft van daar een prachtig gezicht op de stad, de haven, de verdedigingswerken en op verschillende plantages, die hunne gepleisterde gevels uit het groen verheffen.

Het hoofddeel van het werk vormt een steenen batterij, die 40 ellen lang, 6 ellen dik en evenzoo hoog is. Op het binnenplein vindt men vooreerst een gebouw met vijf localen, tot wachtkamers en huisvesting voor 28 manschappen en bergplaatsen bestemd, dan nog een ander gebouw, dat vroeger een officierswoning was, maar thans door den seinwachter bewoond en ook voor magazijn wordt gebruikt. Nog vindt men er in een buskruidmagazijn, dat 2000 pd., en een regenbak, die 13 000 kan water kan bevatten. In het noorden staat een seinpaal, die met de telegraafpalen in het Waterfort en in de andere districten correspondeert.

e. Fort Beekenburg.

Deze sterkte, ongeveer een uur ten oosten van de hoofdplaats en op een hooge rots ten oosten van de Caraccas-baai gelegen, is omtrent het midden der 18_{de} eeuw gebouwd. Het werk bestaat uit een ronden toren, die 13 ellen hoog is en 8 el diameter heeft, met steenen bovenplaten en borstweringen, waarin een regenbak en een locaal voor vivres en ammunitie zijn.

Ten zuiden is eene batterij aan den voet des torens, en de andere zijde is omgeven met een gecreneleerden muur. Op het bovenplat der steile rots staat een nieuwe kazerne, een vroegere officierswoning en nog eenige andere gebouwen, die echter in zeer slechten staat verkeeren. Ongeveer 500 ellen van het fort ligt de batterij Uitkijk, om rechtstreeks het inkomen der haven te beletten.

Van de vroegere batterijen, in onbekende tijden aan de meeste

baaien opgericht, is weinig meer overig. De meeste zijn vervallen, evenals ook de in den tijd der Bataafsche republiek gebouwde forten Waakzaamheid en Wreker ten westen der hoofdplaats, en aan de oostzijde de forten Batavier en Eendracht. Enkele overblijfselen wijzen nog de plek aan, waar zij eens stonden om het terrein der stad te beheerschen. De tand des tijds deed ze verdwijnen, evenals ook het kleine fort oudtijds op 'den Gibraltarberg', alsmede de batterij die eens op den heuvel 'de Eendracht' was opgericht.

Onder de passieve verdedigingsmiddelen zijn nog te rekenen een vijftal seinposten, als: een op het Waterfort, een op 't fort Nassau, een op den Zwarten berg bewesten de Piscaderabaai, een nabij de oostpunt van het eiland en een circa 9000 el westwaarts van daar. Zij zijn voorzien van telegraafpalen, ieder met 6 bordjes, ingericht om 64 seinen te geven, bovendien bezitten zij ook nog een toestel voor contra-sein. Door deze posten kunnen van alle belangrijke voorvallen op het eiland, zooals: brand, oproer, nadering en landing van schepen, hun soort, vlag, richting en bewegingen, terstond aan de hoofdplaats kennis worden gegeven.

Tot de actieve verdedigingsmiddelen van dit eiland behooren: *A.* het Garnizoen, *B.* de Schutterij, *C.* de Zeemacht.

A. Het garnizoen.

Bij Z.M. besluit d.d. 29 Nov. 1822, N°. 12, zouden er te Curaçou twee kompagniën jagers en een kompagnie veld-artillerie zijn.

Tot den grooten staf behoorden: een majoor, een 1^{e} of 2^{e} luit.-kwartiermeester, een 1^{e} of 2^{e} luitenant-adjudant bij den gouverneur, een 1^{e} of 2^{e} luitenant, garnizoens- en plaatselijke adjudant.

De kleine staf bestond uit een adjudant-onderofficier, een sergeant, staf-hoornblazer, en drie sergeants, als mr. geweer-, kleer- en schoenmaker.

De twee kompagniën jagers waren samengesteld uit twee kapiteins, twee 1^{e} luitenants, vijf 2^{e} luitenants, 382 onderofficieren en soldaten. De eene kompagnie veldartillerie bestond uit een kapitein, een 1^{e} luitenant, twee 2^{e} luitenants en 162 onderofficieren en soldaten.

In 1846 werd deze organisatie bij Z.M. besluit van den 14^{den} Februari met een kompagnie jagers verminderd. Bij een ander besluit van 11 Febr. 1849 werd de kompagnie jagers vermeerderd met twee 2^{e} luitenants, twee sergeanten, vier korporaals, twee tamboers, en twee en tachtig jagers (detachementen voor St. Martin en St. Eustatius) en aan de kompagnie artillerie werden toegevoegd twintig kanonniers der 1^{e} en twintig der 2^{e} klasse, in welke organisatie bij ministeriëele aanschrijvingen nog een paar malen kleine wijzigingen werden gebracht.

Volgens Z.M. besluit van den 3den Januari 1864 bestaat het garnizoen tegenwoordig uit:

a. Den grooten staf, samengesteld als boven, waarbij nog behoort een officier van gezondheid 1e klasse (chef van de geneeskundige dienst), een van de 2e klasse, drie van de 3e klasse, alsmede een apotheker 3e klasse.

b. Den kleinen staf, ook als boven samengesteld.

c. Eene kompagnie jagers, bestaande uit: een kapitein, een 1e luitenant, twee 2e luitenants, een sergeant-majoor, acht sergeanten, een fourier, veertien korporaals, vier hoornblazers en tamboers, vijf en twintig jagers der 1e en 149 der 2e klasse.

d. Eene kompagnie veld-artillerie, samengesteld uit: een kapitein, een 1e luitenant, twee 2e luitenants, een sergeant-majoor, een sergeant-majoor vuurwerker, zes sergeanten, een fourier, tien korporaals, twee hoornblazers, dertig kanonniers der 1e en 73 der 2e klasse.

B. De schutterij.

De schutterij op Curaçou bestaat uit een landelijke en stedelijke, waarvan de eerste noch gewapend, noch gekleed is en slechts van tijd tot tijd in de distrikten ter inspectie wordt opgeroepen. De stedelijke schutterij daarentegen is gewapend en gekleed en houdt maandelijks oefening gedurende de negen eerste maanden van het jaar.

Deze bestaat uit een bataillon, samengesteld uit een staf en vier kompagniën. Elke kompagnie is in twee pelotons verdeeld, waarvan het eerste de manschappen bevat van 20-30 en het tweede die van 31-35 jaren.

De landelijke daarentegen (landstorm) zal bestaan uit een bataillon, verdeeld in drie divisiën, nl. oost-, midden- en westdivisie, elke divisie samengesteld uit zooveel kompagniën als zij divisiedistrikten bevatten zal.

De sterkte der stedelijke schutterij bedroeg op 1 April 1866: 17 officieren (waarvan 2 met verlof in Nederland) en 565 onderofficieren en manschappen (waarvan 244 op zee of afwezig waren).

C. Zeemacht.

Het vaste station der zeemacht is bepaald op een schroefstoomschip 2 of 3e klasse en een of twee kleinere schepen, doch kan tijdelijk versterkt worden, naardat de omstandigheden zulks mochten vorderen.

Door het verongelukken van Z.M. zeilschoener de Atalante op een der gevaarlijkste oostpunten van dit eiland, Kanon geheeten, is tegenwoordig hier alleen Z.M. schroefstoomschip de Prinses Marie, luitenant ter zee W.K. van Gennip, gewapend met 6 stukken en met 100 koppen bemand.

Bij de policie zijn werkzaam een wachtmeester en een wacht-

meester-titulair, benevens 7 brigadiers en 63 maréchaussées. Zij worden genomen uit het garnizoen en zouden in tijd van nood militaire dienst kunnen verrichten.

't Kan zijn dat ik in mijne zienswijze dwaal, wanneer ik, als leek in 't vak van al wat tot de militaire wetenschap behoort, beweer dat de tegenwoordige bewapening voor C u r a ç o u onvoldoende is. Want trekt men van de bezetting af de zieken, de noodzakelijk geëmployeerden en wachten, dan zullen hoogstens 200 man, dus nog minder dan een oorlogsfregat aan wal kan zetten, geen ernstigen aanval kunnen weerstaan.

Bovendien is de stad verstrooid en uitgebreid en daarom ook moeielijk te verdedigen. Wel kan men het binnenkomen der haven beletten door eene afsluiting met den ketting, of door de vuurmonden op de forten, doch ik vrees dat die verdediging moeielijk is vol te houden, aangezien men te weinig manschappen heeft om die stukken behoorlijk te bedienen, want telt men van de kompagnie artillerie de werkers af die noodzakelijk bij oorlog in de magazijnen moeten zijn, de zieken en de kleine detachementen op de forten N a s s a u en B e e k e n b u r g , dan is het getal dat overblijft waarlijk zeer gering.

Bovendien geloof ik aller toestemming te hebben, indien ik beweer, dat de forten van C u r a ç o u niet bestand zijn tegen de geweldige vernielingsmiddelen die onze eeuw heeft uitgedacht, en aangenomen dat de krachten van aanval en defensie ten opzichte van het binnenkomen der haven elkander neutraliseerden, dan toch blijven er, buiten de St. A n n a b a a i nog vele gelegenheden tot landing overig. Doch meer dan op kanonnen en bajonetten heb ik mijn hoop gebouwd op het wijze en voorzichtige bestuur van Zijne Majesteit onzen geëerbiedigden Koning, en op het belang dat geheel Europa stelt in de onschendbaarheid van het Koningrijk der Nederlanden (die Paris-appel) en in de handhaving van het huis van Oranje op den troon van dit rijk.

Daarop ziende, dunkt mij, mogen wij vertrouwen, dat geen andere d e B a a s , op omkooping en verraad vertrouwende, op onze kusten landen, dat geen d'E s t r é e s meer met eene ontzagwekkende uitrusting tegen ons gezonden zal worden, geen C a s s a r d onze huizen platschieten, onze velden afstroopen en contributiën lichten zal; dat geene binnenlandsche verdeeldheid of oproer de maatschappelijke orde zal dreigen om te keeren, geene meineedige Franschen als in 1800 het eiland zullen verarmen, geen M u r r a y meer onze woningen verbranden en door blokkade ons uithongeren zal - maar dat deze kolonie in belangrijkheid voor het moederland steeds toenemen en onder Neerlands vlag het in alle opzichten GOED hebben zal.

Wijze van bestuur der kolonie. - Politie en rechtswezen. - Geldelijk beheer.

Aan een door den Koning te benoemen en te ontslaan gouverneur is het bestuur der kolonie in zijn naam opgedragen, aan wien hij dan ook van zijn doen en laten rekenschap is verschuldigd.

Na zijne benoeming legt hij in handen des konings, of van de autoriteit door dezen aangewezen, den bij de wet omschreven eed af[1]. Het is hem niet toegestaan handel te drijven of daarin deel te hebben of reeder te zijn in eenig schip dat op of in de kolonie ten handel vaart.

De gouverneur heeft, als vertegenwoordiger des konings, over de in de kolonie aanwezige krijgsmacht, zoo burgerlijke als militaire, ook over de zeemacht het opperbevel.

Hij beschikt over de strijdkrachten in oorlog en vrede, zooals hem in het belang der kolonie zal goeddunken; benoemt, schorst en ontslaat tijdelijk - zoo het noodig is - bevelhebbers; neemt alle maatregelen tot bescherming van de eer van den staat en van de kolonie tegen alle aanranding van buiten; benoemt of ontslaat ambtenaren; kan, met in achtneming der voorschriften, een binnen- of buitenlandsch verlof verleenen; regelt, als dit door den koning niet geschied is, de bezoldigingen; heeft wijders het recht om gratie te verleenen, dispensatie te geven enz., enz.

In de wijze van beheer wordt de gouverneur bijgestaan:

a. Door een raad van bestuur, die uit vijf personen bestaat, waarvan híj zelf voorzitter en de procureur-generaal ondervoorzitter is, terwijl de drie andere leden door den koning worden benoemd.

b. Door den kolonialen raad, die samengesteld is uit de leden van den raad van bestuur, als vaste leden, en uit acht leden, door

1) Zie het nieuwe Reglement op het beleid der regeering in de kolonie C u r a ç o u , art. 13 v.l.l.

den koning te benoemen; deze hebben slechts gedurende vier jaren zitting, en jaarlijks treedt een vierde hunner door het lot aangewezen af, ofschoon zij dadelijk weer verkiesbaar zijn.

De vergadering van den kolonialen raad, waarvan de gouverneur voorzitter, de procureur-generaal ondervoorzitter en de gouvernements-secretaris griffier is, wordt jaarlijks op den tweeden Dinsdag der maand Mei te Willemstad door of namens den gouverneur geopend, en vergadert telkens in het openbaar, tenzij de voorzitter of vier leden het tegenovergestelde noodig keuren.

De koloniale raad beraadslaagt over de verordeningen, die hem door den gouverneur worden aangeboden, onderzoekt verzoekschriften, kan schriftelijk of mondeling over zaken, de kolonie betreffende, inlichting vragen, beoordeelt de koloniale huishoudelijke begrooting en neemt jaarlijks de verantwoording van de koloniale uitgaven en ontvangsten op.

Het lidmaatschap in den kolonialen raad is eene onbezoldigde betrekking.

Rechtswezen en politie. In naam des konings wordt er in de kolonie Curaçou met open deuren rechtgesproken. De rechtspleging wordt in het civiele uitgeoefend door een rechtbank uit 3 gegradueerde en bezoldigde, en 4 honoraire leden bestaande, terwijl het openbaar ministerie wordt waargenomen door den procureur-generaal, die het hoofd der administratieve politie is en even als de voorzitter, de gegradueerde leden en de griffier door den koning worden benoemd. In het militaire oefent men de rechtspleging uit door een krijgsraad. Van de vonnissen door dezen geveld kan men appelleren bij het militair gerechtshof in Suriname, en van de vonnissen, door de rechtbank uitgesproken, kon men vroeger in hooger beroep komen bij het gerechtshof van Suriname, doch door het nieuwe reglement op het beleid der regeering is men nu naar den hoogen raad der Nederlanden verwezen.

In Curaçou is nog het Oudhollandsch recht geldig, de oude plakkaten der staten van Holland en West-Friesland en het Romeinsche recht. Echter hebben verschillende autoriteiten, bij welke de wetgevende macht berustte, als ook gebruiken en gewoonten daarin soms eenige wijziging gebracht.

Geldelijk beheer. Het beleid der koloniale geldmiddelen en het beheer der domeinen is, onder oppertoezicht van den gouverneur, opgedragen aan een hoofdambtenaar, wiens benoeming, ontslag, instructie en jaarwedde door den koning bepaald wordt.

De inkomsten der kolonie worden verkregen door:

(1.) Eene belasting van 1 pCt. op eigendommen en hypotheken, die om de vijf jaren op nieuw getaxeerd worden.

(2). Het patentrecht op neringen en bedrijven, inzonderheid op tapperijen. (3). De pontjes-gelden, die ieder per kwartaal *f* 2.25 bedragen. (4). De accijnsen op rum en andere sterke dranken, die voor de rum *f* 15 per boco en voor de jenever en andere dranken 2½ cts. p. pint bedraagt. (5). De belasting van 1 pct. op ingevoerde goederen. (6). Vendu-rechten, die voor vaste goederen 2 pct. en voor roerende goederen 5 pct. zijn. (7). De collaterale successie- en overgangsrechten, die geheven worden naarmate de graad van verwantschap bestaat. (8). Eene belasting van 10 pct. op loterijen, die echter zelden voorkomen. (9). Contributie der schutterij, die van 4-40 gulden kan bedragen, naar gelang men gequotiseerd is. (10). Haven- en veiligheidsrechten. (11). Licht- en bakengeld. (12). Leges. (13). Zegelrecht. (14). Meetloon van vaartuigen, berekend naar tonnemaat. (15). Boeten, bepaald bij vonnis van de rechtbank. (16). Briefporten. (17). Verkoop van havenreglementen. (18). Van de vleeschhal. (19). Van de agio's van wissels. (20). Van de militaire bakkerij. (21). Van de pakhuishuur van een entrepot. (22). Van den 100sten penning, zijnde 1 pct. van den koopschat (23). De kortingen op het inkomen voor het pensioen van de ambtenaren.

Dat het bedrag der inkomsten jaarlijks belangrijk kan verschillen is gemakkelijk op te maken. Zoo ontving men b.v. in 1862 alleen in Curaçou *f* 199 109.78 en in 1864 *f* 190 367.34½ terwijl in vroegere jaren het verschil nog grooter is geweest. Naar gelang de inkomsten zijn op Curaçou en onderhoorigheden, regelt ook het moederland de subsidie voor de kolonie, die somtijds 8, somtijds ook 5 maal honderd duizend gulden bedragen heeft.

Ten einde niet te wijdloopig te worden, moge dit korte overzicht voldoende zijn.

Eeredienst, onderwijs en nuttige instellingen.

De bevolking te C u r a ç o u bestaat uit Hervormden, Lutherschen, Israëlieten en R.-Katholieken, die er allen gelijke rechten hebben en eene of meer kerken bezitten.

Vroeger bezat de Hervormde en Luthersche gemeente ieder een kerkgebouw[1)], doch toen bij eene vijandelijke landing der Engelschen in 1804 een der gloeiende kogels, waarmede de stad werd beschoten, het kerkgebouw trof en het een prooi der vlammen werd, hadden hunne godsdienstoefeningen voorloopig in het gebouw der Hervormden plaats. Daar de Luthersche gemeente echter te klein was en men geen kans zag om met eigen fondsen een nieuwen tempel te stichten, vervoegde men zich in 1816 tot Z.M. koning

1) De Luthersche kerk is in 1763 en die der Hervormden, wat den tegenwoordigen vorm aangaat, in 1775 gesticht geworden; want de laatsten hadden reeds vroeger een houten gebouw. Het is niet onwaarschijnlijk dat de predikant der Hervormden weleer slechts veldprediker bij het garnizoen is geweest. Als bewijs daarvoor zou ik willen aanhalen, 1e. het geringe getal protestantsche burgers, dat in den beginne dit eiland bewoonde, en 2e. dat zoowel de houten kerkloods als de woning van den predikant beiden in het fort stonden. Eerst bij meerdere uitbreiding der Hervormde burgerij moet die betrekking van veldprediker zijn opgeheven, ofschoon ik niet den tijd kan bepalen waarin dit is geschied. Dit is zeker, dat na Ds. Q u a s t de predikanten gebruik hebben gemaakt van de vergunning, ook aan HH. officieren toegestaan, om buiten het fort te mogen wonen, en waarom dan van wege het gouvernement vergoeding van huishuur wordt gegeven, welke vergoeding echter - voor wie fatsoenlijk wil wonen - veel te gering is.
(Moge de tijd spoedig aanbreken, dat het gouvernement, hetwelk bij alle onlusten in de nabijzijnde republieken de vluchtelingen van daar in deze kolonie steeds toelaat, waardoor wel sommigen door de stijging der huurprijzen enz. worden gebaat, maar de ambtenaren met beperkt inkomen niet weinig bemoeielijkt worden, ook eens aan hen zal denken, ten einde èn toelage van huishuur èn inkomen op de hoogte te brengen, waarop tijd en omstandigheden dit voor den fatsoenlijken man in C u r a ç o u vereischen).

Willem I, met verzoek dat van 's landswege het vernielde gebouw hersteld mocht worden, doch dit verzoek werd van de hand gewezen, en nu had er dan in 1825 eene vereeniging der beide gemeenten plaats, die later bij koninklijk besluit bekrachtigd werd[1].

De aldus saamgesmoltene godsdienstige gezindheden, onder den naam van Vereenigde Protestantsche gemeente, heeft twee leeraren, waarvan de een tot het Hervormd, de ander tot het Luthersch kerkgenootschap behoort, en volgens de laatste officiëele opgave in 1862 bevat die gemeente ruim 2055 belijders.

Een kerkeraad behartigt hare belangen en bestuurt de eeredienst. Twee der leden van den kerkeraad nemen de betrekking waar van administrateurs der kerkefondsen. Op elken zondag morgen wordt er geregeld te 9 uur godsdienstoefening gehouden, waarbij men het gezangboek der Evangeliesch Luthersche gemeente in Nederland gebruikt. Gewoonte en vooral het klimaat hebben langzamerhand er toe meêgewerkt den kerkdoop af te schaffen, zoodat deze eene groote zeldzaamheid is en altijd aan huis wordt bediend, even als ook de inzegening van het voltrokken burgerlijk huwelijk, die echter ook soms nog in de kerk geschiedt. Met eere moge het gezegd worden dat er tusschen de beide vereenigde gezindheden de grootste harmonie bestaat.

De israëlietische eeredienst.

Deze is thans te Curaçou verdeeld in eene Portugeesche en in eene Nederlandsch Hervormde Israëlietische eeredienst. Vroeger maakten zij slechts ééne gemeente uit, die in 1862 831 zielen telde, doch voor een paar jaren begon de wensch naar hervorming van den godsdienstigen ritus, die reeds vroeger bij enkelen zich had doen kennen, in meerderen te ontwaken met dat gevolg, dat op den 26sten Mei 1865 26 hoofden van huisgezinnen, te zamen 86 zielen aanbrengende, wegens gemoedsbezwaren zich van hunne andere geloofsgenooten afscheidden. Op den 4den Juni daaraanvolgende constitueerden zij zich tot eene maatschappij, en bij gouvernementsbesluit van den 12den Mei 1865 werd die vereeniging onder den naam van Nederl. Herv. Israël. gemeente als wettig erkend. Zij is meer of min gevestigd op den grondslag der Herv. Israël. gemeente in de Vereenigde staten van N.-Amerika, en de ritus overeenkomende met dien, welke in den tempel Emanuël te Nieuw-York in gebruik is. Het doel dezer gemeente is verheerlijking en uitbreiding van het geloof aan een eeuwigen God; de

1) Wie breedvoeriger hierover wenscht te worden ingelicht leze: 'Eenige bijzonderheden betreffende de voormalige Evangelische Luthersche gemeente op Curaçou, door Ds. S. van Dissel, vroeger pred. alhier, thans te Paramaribo.' Te Leiden, bij A.W. Sijthoff, 1856.

Israëlietische eeredienst van koud formalisme te zuiveren en meer in overeenstemming te brengen met de eischen des tijds. Zij karakteriseert zich niet minder ook daardoor, dat zij aan de rabbinale wetten geen goddelijken oorsprong toekent. Een vasten predikant, evenals hare Portugeesche zustergemeente, bezit zij nog niet. Alleen heeft zij een vasten voorlezer, en van tijd tot tijd treedt op den sabbath deze of gene der leden op, om in de Engelsche, Spaansche of Hollandsche taal tot de vergadering een stichtend woord te sprekon; iets wat aan de verhooring van Mozes bede doet denken: 'Och! of al het volk des Heeren profeten ware en de Heere Zijn Geest over hen gave[1)]'.

Hunne zamenkomsten worden tot dusverre nog altijd gehouden in een daartoe ingericht particulier gebouw, doch door de uitbreiding der gemeente, wier zielental nu reeds tot 197 is geklommen, werd er op den 17^{den} December 1865 door den voorzitter der gemeente, den heer I.A. Jesurun, de eerste steen gelegd voor een eigen tempel, wiens aanbouw op pl.m. 40 000 gl. is geraamd en waarvoor in December jl. aan vrije giften, mede van protestanten, de belangrijke som van *f* 22 240 reeds voorhanden was. Ook is bij gouvernementsbesluit van den 7^{den} Juli 1864 hun toegestaan, om even als de Portugeesche gemeente een eigen begraafplaats te hebben.

De eeredienst der Portugeesche gemeente is voor het meerendeel ingericht, gelijk het bij die gemeente in Nederland is. Vroeger meer dan vijftig jaren zonder rabbijn geweest zijnde, is er voor 10 jaren een uit Nederland overgekomen, die aan het hoofd der gemeente staat, de eeredienst bestuurt en bij afwisseling in de Nederduitsche of Portugeesche taal predikt.

De roomsch-katholieke eeredienst.

De R.-Katholieke bevolking alhier bestaat uit ruim 16 250 zielen, welk getal zeker oneindig minder zou zijn geweest, indien vroegere slavenhouders gevolg hadden gegeven aan het voorstel, om hunne slaven of de kinderen van deze in de Hervormde kerk op te nemen, waaraan zij echter door een kwalijk geplaatsten trots geen gehoor hebben verleend. De R.-Katholieke geestelijkheid vond daardoor voor haren arbeid een ruim en gemakkelijk te bearbeiden veld en heeft daardoor hier ook de talrijkste gemeente.

Het apostolisch vicariaat van Curaçou omvat de eilanden Curaçou, Bonaire, Aruba, St. Eustatius, het Ned. gedeelte van St. Martin en Saba. Er zijn 13 statiën met 14 kerken, waarvan 6. op Curaçou met 2 kapellen.

Tijdens de Spanjaarden dit eiland in bezit hadden, waren herwaarts kath. missionarissen gezonden, om de Indianen in het christen-

1) Num. XI:29 l.g.

dom te onderwijzen. Zij bereikten hun doel volkomen, zoodat, toen de Hollanders eene eeuw later deze kolonie innamen, er uitsluitend de R.-Kath. godsdienst beleden werd, en zij twee kapellen vonden, eene in de nabijheid der St. Anna-baai en eene waar zich thans de plantage St. Barbara bevindt.

Nadat vele Spanjaarden en Indianen naar de naburige vaste kust waren gevlucht, schijnen er op het eiland geene priesters geweest te zijn, en het is niet waarschijnlijk dat er voor 1704 alhier een bepaalde of door het Hollandsch gouvernement erkende priester geweest is. In dat zelfde jaar kwam echter alhier een geestelijke van de orde der Jezuïeten, gen. Michaël A. Schabel, geboortig uit Boheme, en oefende er de godsdienstige functiën uit. Zeven jaren later werd hem nog een andere priester, Petrus Piquerije, als medehelper toegevoegd, welke laatste door Bruno Pauwels werd opgevolgd, die in 1722 nog in geestelijke bediening was[1)].

Overigens begint de rij doopboeken, in de pastorie der St. Anna kerk met zorg alhier bewaard, eerst met het jaar 1739 onder den Eerw. heer Petrus Cloeck, die dus de eerste vaste Hollandsche pastoor schijnt te zijn geweest[2)]. Hij werd opgevolgd door Theod. ten Oever, die in 1759 de pastorale functiën nog waarnam. Sedert is de R.-Kath. gemeente alhier geregeld bediend geworden.

De eenige R.-Kath. kerk, die zich vroeger op het eiland bevond, was niets anders dan een klein onbeduidend huisje in de nabijheid der tegenwoordige St. Anna-kerk. Deze werd in 1752 onder den pastoor Michel Grimon begonnen en kon eerst, wegens gebrek aan fondsen, in 1769 door den toenmaligen pastoor Arnold Maubac voltooid worden[3)]. Het getal katholieken der St. Anna-parochie wordt op p.m. negen duizend zielen gerekend.

De tweede Katholieke gemeente, die op Curaçou is opgericht, ligt in het westelijk gedeelte des eilands, op 6 uur afstands van de St. Anna-baai. Deze kerk is aan den H. Joseph toegewijd en dagteekent van 1829. De R.-Kath. bevolking aldaar wordt op 2200 zielen geschat.

De derde alhier gebouwde kerk, gelegen in het oostelijk gedeelte

1) Dit bericht is ontleend aan origineele brieven, die te Rome bewaard worden in het Collegium Romanum, waar zich o.a. ook een perkamenten landkaart bevindt, die vóór 1503 gemaakt is, waarop de eilanden Curaçou, Bonaire en Aruba voorkomen onder de namen Curasaoto, Lazoca en Arub.
2) Curaçou behoorde vroeger onder het Bisdom van Coro, zooals te zien is uit de aldaar bewaard wordende archieven, en men vindt in de doopboeken van bovengenoemde kerk voor het eerst van een Apostolischen prefeet, Arnoldus de Bruijn, gewag gemaakt.
3) In 1827 is dit gebouw belangrijk vergroot en verbeterd geworden en in zijne nabijheid de woning van den bisschop gebouwd.

des eilands, is toegewijd aan den H. Rosa en is in 1840 voltooid geworden en bevat ongeveer 3000 R.-Katholieken.

De overige drie gemeenten op dit eiland zijn in het midden en in het westen gelegen: nl. die van St. Marie, in 1847 opgericht, met 2100 katholieken; van St. Willebrordus in 1849 met 1000 katholieken; van St. Petrus, opgericht in dat zelfde jaar, met een gelijk getal[1].

Bij de kerken in de buitendistrikten zijn gewijde kerkhoven, evenals die aan den Rooden weg en in de nabijheid van Pietermaai en den berg Altena[2].

Behalve door een geestelijke van den 1sten rang, die als bisschop aan het hoofd staat, worden de belangen der R.-Katholieke bevolking nog waargenomen door 6 geestelijken van den 2den rang, door 7 onbezoldigde priesters en 54 zusters uit het hier gevestigde gesticht van liefdadigheid.

Onderwijs.

In deze kolonie vindt men 3 lands- en verschillende particuliere scholen, die door een aanzienlijk getal leerlingen worden bezocht. Het onderwijs op de landsscholen, waarvan circa 450 kinderen gebruik maken, is kosteloos en wordt door het gouvernement betaald. Ook zijn er enkele bewaarscholen, alsmede scholen bij elke kerk in de buitendistricten, waarin door zusters van liefdadigheid aan de kinderen gratis onderricht wordt gegeven in het lezen, schrijven, rekenen en aan de meisjes ook in de noodzakelijke handwerken. Buitendien heeft de R.-Katholieke gemeente - gelijk reeds gemeld is - aan de Spaansche zijde nog een gesticht met kapel, waarin zij aan kinderen van het vrouwelijk geslacht van onderscheidene godsdienstige gezindten onderwijs geven. Vroeger bestond hier nog een R.-Katholiek seminarie met eenige jeugdige theologanten, doch dit schijnt opgeheven te zijn.

In het Hebreeuwsch wordt aan de kinderen der Israëlieten onderwijs gegeven door een Israëlietisch onderwijzer, daartoe voor eenige jaren uit Holland overgekomen.

In 1863 werden de verschillende scholen door 795 jongens en 1055 meisjes bezocht. Op de private scholen werd aan 244 jongens en 94 meisjes onderricht gegeven. De dagschool van de Soeurs de Charité werd door 319 meisjes en de zondagsschool door 130 bezocht.

1) Bovenstaande mededeelingen zijn mij op mijn verzoek door den Weleerw. heer B.Th.J. Frederiks, pastoor te Curaçou, welwillend toegezonden.
2) Deze kerk is gebouwd op een stuk gronds, aan den heer M.E. van der Dijs, lid der protestantsche gemeente, behoorende, die het later aan de R.-Kath. gemeente afstond.

Op de scholen in de buitendistricten werd er door 115 jongens en 132 meisjes, op de bewaarscholen door 196 jongens en 310 meisjes en op de landsscholen door 240 jongens en 70 meisjes onderwijs genoten.

Vooral bepaalt zich het onderwijs, dat op de scholen gegeven wordt, tot het aanleeren der Engelsche, Spaansche en Fransche talen. Tot dusverre waren dan ook velen, die hunne kinderen middelbaar of hooger onderwijs wilden laten geven, in de noodzakelijkheid hen naar Europa te zenden. Of de eerlang te openen nieuwe inrichting van onderwijs, onder den naam van C o l l e g i u m N e d e r l a n d i c u m, in die behoefte geheel of gedeeltelijk zal voorzien, zal de tijd moeten leeren. Ook hiervoor zal het noodig zijn dat men zich de spreuk c o n c o r d i a r e s p a r v a e c r e s c u n t bestendig herinnere.

De scholen staan onder toezicht van eene schoolcommissie, die verplicht is ze van tijd tot tijd te bezoeken en ook de examina moet afnemen dergenen, die alhier eene school willen openen, indien zij daartoe van elders nog geene acte bezitten.

Vergelijkt men het tegenwoordig getal scholieren bij dat van voor 10 jaren, dan is er een belangrijke vooruitgang zichtbaar, daar het bijna de helft meer is. Zeker een gelukkig teeken des tijds!

Nuttige instellingen.

Onder de instellingen, die inzonderheid bijdragen tot de vermeerdering van het volksgeluk, geloof ik de W e e s k a m e r en S p a a r - e n B e l e e n b a n k wel het eerst te mogen noemen.

Het collegie der W e e s k a m e r is samengesteld uit één lid van den kolonialen raad, die als president fungeert en jaarlijks door den gouverneur benoemd wordt, wijders den administrateur van financiën, een ingezeten en den weesmeester als leden, terwijl de boekhouder tevens secretaris van het collegie is. Minstens eenmaal in de maand komt het bijeen, ter behandeling van zaken; in spoed vereischende gevallen wordt de behandeling bij non-cessie afgemaakt. De weesmeester aanvaardt namens het collegie alle onbeheerde en abintestato-boedels, waarvan de erfgenamen of onbekend zijn, of zich buitenslands bevinden.

Onder de administratie der Weeskamer komen alle gelden van minderjarigen of daarmede gelijkstaande personen, tenzij door de erflaters eene andere administratie is aangenomen. Ter administratie bovendien worden in ontvangst genomen alle gelden van particulieren, zoo er nl. gelegenheid tot plaatsing is. De ambtenaren der Weeskamer worden door het bestuur der kolonie benoemd, doch door de kamer zelve bezoldigd.

De inkomsten der Weeskamer bestaan uit 2 pct. van de te

beleggen kapitalen, uit 5 pct. commissie van boedels en uit ½ pct. overwinst van particuliere kapitalen. Alle gelden ter Weeskamer in administratie, worden uitgezet tegen 6 pct. rente p. jaar, terwijl door de Weeskamer van die uitstaande hypotheken aan den lande 1 pct. als belasting wordt betaald.

Aan de particulieren wordt echter maar 4½ pct. p. jaar betaald, zoodat het half percent overwinst ten bate der kas van de Weeskamer is. Op den 1sten Januari 1866 werkte de Weeskamer met een kapitaal van *f* 1 099 090.74.

Het gebouw, dat in 1862 geheel hernieuwd is, behoort aan de instelling, en het archief bij haar berustende loopt sedert het jaar 1709.

Bij de Nederl. Portugeesche gemeente alhier bestaat ook een Weeskamer, die voor de Israëlieten gelijke strekking heeft[1]. Zij staat onder het bestuur van twee directeuren, door den gouverneur te benoemen, en drie parnassijns, die door de gemeente gekozen worden.

Na de scheiding der Portugeesche en Ned. Herv. Israëlietische gemeente is bij koninklijk besluit, d.d. 6 Juli 1865, no. 399, aan laatstgenoemde vrijheid gegeven, de belangen harer leden bij voorkomende gelegenheid aan de Algemeene Weeskamer toe te vertrouwen.

Spaar- en beleenbank. De directie bestaat uit een president, die ieder jaar gekozen wordt, een vast bezoldigden boeken bankhouder en 18 leden, waarvan 5 tot den raad van admistratie behooren.

Bij aandeelen van *f* 15 in 1850 opgericht, hebben deze binnen den tijd van 16 jaren de waarde van *f* 375 p. stuk verkregen.

De spaarbank heeft over 2500 boekjes een kapitaal van meer dan *f* 200 000. Zij geeft 3½ pct. interest p. jaar en neemt 6 pct. De beleenbank neemt panden van *f*1-100 waarde tegen 12 pct., van *f*100-500 waarde tegen 8 pct., boven de 500 tegen 6 pct. terwijl zij ook voor laatstgenoemden interest hare kapitalen weer uitzet.

Wijders kan men onder de nuttige instellingen rekenen de verschillende maatschappijen van weldadigheid.

Zoo bestaat er eene bij de Israëlieten, in 1839 opgericht, eene onder de Protestanten die, in 1856 opgericht, 89 leden telt en eene onder de R.-Katholieken sedert 1830. Aller doel is weldadigheid uit te oefenen, zooveel mogelijk in de behoeften der armen te voorzien, en inzonderheid wordt door de eerste gezorgd dat de kinderen der armen gekleed en gratis goed onderwijs ontvangen. Uit vrijwillige giften en bijdragen heeft in 1852 de R.-Kathol. gemeente zich ook nog een fonds verschaft, waaruit men bij over-

1) Tijdens het bestuur der Engelschen alhier hebben de Iraëlieten tot oprichting van zulk eene vereeniging vrijheid gekregen, voor welk privilegie zij aan den toenmaligen Engelschen gouverneur, Hudson, een staatsiedegen met gouden gevest, ter waarde van 800 so's van achten, hebben vereerd.

lijden der armen de onkosten voor begrafenis en kist bestrijdt.

Onder alle loffelijke en voor het volk nuttig werkende instellingen kan men ook de drie Protestantsche begrafenisfondsen alhier rekenen. Zij verkeeren in bloeienden staat, worden goed geadministreerd en hebben aan menig huisgezin reeds groote diensten bewezen.

In 1807 werd er door den heer P a d d e n b u r g , destijds onderwijzer alhier, ook nog een departement tot N u t v a n 't A l g e m e e n opgericht, dat uit 25 leden bestond, doch toen in 1827 de dood hem wegnam, is ook de instelling, die door verspreiding van geschriften, voordrachten enz., nuttig en aangenaam werkte, weder te gronde gegaan.

Dan moet ik nog noemen de beide vrijmetselaars-loges d e V e r g e n o e g i n g en de I g u a l d a d , waartegen de R.-Katholieke geestelijkheid wel zeer onverdraagzaam schijnt, maar die toch ook haar nut hebben, al was het maar hierin, dat zij hen verbroedert, die licht in het gewone leven elkander anders vreemd zouden blijven.

Ten slotte wijs ik op de onlangs opgerichte kostelooze maatschappij, onder de zinspreuk: 'L e t o p u w e i n d e .' Zij heeft ten doel afschaffing en vereenvoudiging van de kostbare en kostelijke begrafenissen, waardoor menigeen zich soms diep in schulden steken moet.

Hoogst wenschelijk is nog de inrichting van een w e e s -, een o u d e m a n n e n - en v r o u w e n h u i s , alsmede een beter etablissement voor k r a n k z i n n i g e n en de met de vreeselijke ziekte der m e l a a t s c h h e i d besmette personen. Doch wat het stichten van de beide eerste inrichtingen betreft, zulks stuit op zoovele moeielijkheden af, dat daaraan vooreerst niet te denken valt, en men zich voor alsnog maar moet te vreden stellen met weezen en ouden van dagen bij bijzondere personen te besteden. Wat de beide laatste gebouwen betreft, daaromtrent zijn betere uitzichten geopend. Voor een nieuw krankzinnigengesticht heeft de regeering nl. *f* 30 000 toegestaan.

Over datgene sprekende wat bijdraagt tot volkswelvaart en volksgeluk, is het misschien ook hier de plaats om de alhier bestaande g e n e e s k u n d i g e c o m m i s s i e te noemen. Zij heeft het toezicht op en regelt alles wat met de geneeskunde in betrekking staat, neemt examina af van degenen die het vak van geneeskunde willen uitoefenen, terwijl ook het bestuur in vereeniging met deze commissie, bij voorkomende gelegenheid, maatregelen tot quarantaine neemt.

Aan een geschikt quarantaine-etablissement is evenzeer behoefte als aan de oprichting eener medische politie. Moge de nieuw benoemde gouverneur zich den dank der weldenkende bevolking verwerven door beiden in het leven te roepen!

Naamlijst der predikanten van Curaçou.

Bij de hervormde gemeente.

A. van Beaumont, 1659.
Nicolaas Verkuijl, 1670-1702.
Theodorus van Cambron, 1695 tot 1720. 't Is mij niet bekend geworden waarom er toen twee predikanten waren.
Henricus Beijs, 1713-1717.
Johannes Ferrarius, 1717-1728. Misschien is deze met Ds. v. Cambron nog in dienst geweest.
Nathan Erichzon, 1729.
Wigboldus Rasvelt, 1730-1757.
Stephanus Joh. Brant, 1759 tot 1761.
..... Lunterbos, 1761. Deze stierf na slechts 8 weken hier te zijn geweest en 4 malen gepredikt te hebben.
Warnoldus Kuijper, 1761-1767. Nam zijn ontslag.
Abraham Wijngers, 1767-1768. Stierf na slechts vier maanden predikant hier te zijn geweest.
Rudolphus Wildrik, 1767 tot 1768. Vertrok naar St. Eustatius.
Joh. Ellis, 1751-1784.
Johan Caspar Adolf Quast, 1771 tot 1790.
Isaac Anthonie Sporon, 1785 tot 1787.
Hermanus Arnoldus Idema, 1786 tot 1787.
Rudolphus Wildrik, 1787 tot 1795. Kwam uit St. Eustatius terug.
Dionysius Joh. Godefredus de la Houssaye, 1796.
Pieter Jan van Esch, 1800-1808.
Peter Will, 1810-1816. Deze was een Engelschman en is na de overgave van het eiland weer naar Engeland vertrokken.
Gerardus Balthazar Bosch, 1816 tot 1825.

Bij de luthersche gemeente.

Johan Georg Muller, 1757-1778.
George Hendrik Pfeiffer, 1780 tot 1782. Deze legde zijn dienst neêr.
Johannes Simons, 1782-1783.
George Friedrich Dentzel, 1783. Veldprediker, maar nam slechts korten tijd den dienst waar.
Frederik Hendrik Quitman, 1783 tot 1795. Heeft zijn dienst neergelegd en is naar N. Amerika vertrokken.
Jacob Muller J.A.z., 1798 tot 1825.

Bij de vereenigde protestantsche gemeente.

G.B. Bosch, 1825-1836.
Jacob Muller, J.A.z., 1825 tot 1841.
Cornelis Conradi, 1836-1855.
Arend Isaac Karel Meijer, 1842.
Jan Hendrik Betting, 1847-1851.
Sybrand van Dissel, 1855-1865.
Gerardus Johannes Simons, 1865.

Middelen van bestaan.

Tot de voornaamste bronnen van bestaan op Curaçou behooren de landbouw, de veeteelt, de handel, de zeevaart de zoutoogst en nog verscheidene andere takken van industrie.

Landbouw. Wanneer men in het Algemeen noodwendig woordenboek der zamenleving, in 1832 te Amsterdam gedrukt, het woord Curaçou opzoekt, vindt men als voortbrengselen van het eiland: suiker, katoen, cacao, tabak, oranjeappelen en allerlei groenten genoemd en zou dus van den landbouw eene groote gedachte verkrijgen, dan helaas! hij is niet zóó uitgebreid, en geen wonder: de heuvelachtige klipgrond, het drooge klimaat, de verdorrende oostpassaat leggen hem groote moeielijkheden in den weg. De landbouw bepaalt zich dan ook voornamelijk tot de plantages, die allen in dalbeddingen zijn gelegen, waar door de sterke stortregens, die de verweerde deelen van de bergen en heuvels hebben afgespoeld, een bruikbare bouwgrond is ontstaan, dien men zich tot cultuur ten nutte maakt, en die zelfs in den droogen tijd vruchtbaar blijft.

Deze aardlaag, die soms zwart, soms grijs of rood is, naar gelang zij meer met teelaarde en klei, zand of ijzererts is vermengd, kan soms slechts een paar voeten, soms ook wel een Nederlandsche el diep zijn.

Volgens het rapport van Van Walbeek zou de landbouw vroeger, misschien ten gevolge van meerdere regens, grooter uitgebreidheid hebben gehad en er hier eene vrij aanzienlijke hoeveelheid katoen zijn aangeplant, en zou er zelfs voor eene eeuw nog suikerriet en indigo verbouwd zijn geworden.

't Kan mogelijk zijn, maar zooveel is zeker, dat de tegenwoordige landbouw zich voornamelijk tot de teelt der kleine

maïs[1)] bepaalt, eene vrucht van de kust van Guinea afkomstig.

De tijd van zaaiing loopt naar gelang eener vochtige of drooge weersgesteldheid van medio Augustus af tot het einde van September of het begin van October, en vijf maanden daarna vangt de oogst aan.

Bij aanhoudenden regen en in vochtige gronden wordt het graan losweg gezaaid, maar gewoonlijk maakt men met een houweel - want een ploeg wordt om de hardheid van den grond zelden gebruikt - gaten van 2 à 3 duimen diepte op 1 à 1½ voeten afstand, waarin dan 10 à 15 korrels worden geworpen. Is het weder vochtig, dan komt het koren spoedig op; blijft de regen echter weg, dan kan het zaad ook wel 2 à 3 maanden onder den grond goed blijven.

Zijn de planten vijf à zes duimen hoog, dan worden zij gedund en van onkruid gezuiverd, dat niet minder schadelijk is dan de menigte rupsen, vliegjes en andere insecten, die soms de geheele plant verwoesten.

In de tweede helft der maand December bloeit het graan, en mislukt die graanzetting door droogte of invloed van insecten niet, dan wordt tegen Maart de rijp en droog geworden maïsvrucht afgesneden en naar de magazijnen gebracht, terwijl de stokken of halmen later in bundels bijeengebonden naar huis gevoerd en daar als hooibergen worden opgestapeld; want wegens de menigte suikerdeelen, die de stam in zich bevat, is deze in den droogen tijd een goed voeder voor paarden en runderen, als het gras en kreupelgewas afgegeten en verdord is.

Een ander product van den Curaçouwschen landbouwer is de pinda of aardboon, in Holland onder den naam van C u r a ç o u w s c h e m a n g e l bekend. Deze vrucht, die bij een goed saizoen wel een honderdvoudigen oogst geeft, wordt meestal uitgevoerd, of ook voor eigen consumtie gebruikt.

Onder de verschillende landbouwvoortbrengselen moeten ook nog verschillende boonsoorten gerekend worden, die hier in aanzienlijke hoeveelheid verbouwd en keurig van smaak zijn; alsmede mag men de a l o ë niet vergeten, die aan sommige planters belangrijke voordeelen verschaft.

Deze plant, die een steenachtigen bodem bemint en tegen droogte kan, wordt hier in massa aangekweekt, en deze cultuur heeft dit voordeel, dat zij betrekkelijk weinig werk vereischt. Eenmaal per jaar worden de saprijke bladen afgesneden en het daaruit gelekte vocht opgevangen; daarna wordt dit gekookt en vervolgens in kisten als aloë-hars in den handel gebracht. De tegenwoordige prijs is *f* 0.55 per □.

Gewoonlijk heeft ieder plantage ook nog een soort van hofje of boomgaard, waarin verschillende W.-Indische vruchtboomen

1) De groote maïs wordt hier niet geplant.

staan, zooals mispelen, mango's, guabes, tamarinden, citroen-, sinaasappel, knippen-, kokos- en dadelboomen, die niet alleen dikwerf een fraai gezicht opleveren, maar door hunne heerlijke vruchten aan den planter belangrijke voordeelen aanbrengen.

Enkele plantaadjes hebben ook nog een soort van kleinen moestuin, waarin onderscheidene groenten, zooals wortelen, pieterselie snijboonen, kool enz. worden aangekweekt, doch dit gaat, daar alles tweemaal per dag meest begoten moet worden, en men na de emancipatie niet altijd een genoegzaam getal arbeiders heeft, met ongeloofelijke moeiten gepaard, zoodat dan ook sommiger tuinen of zeer klein zijn, of onbearbeid liggen.

Onder de landbouwproducten van C u r a ç o u munten vooral uit de watermeloenen, pompoenen en cantaloupen, die groot van stuk en keurig van smaak zijn en niet weinig voordeel opleveren, even als ook de aankweeking van het paragras, waarop men zich meer en meer begint toe te leggen, en dat zoo wegens lengte als saprijkheid een uitnemend vee-voedsel is. De producten, die de plantages opleveren, zooals ook het putwater, brandhout en melk, worden van daar dagelijks met ezel- of ossekarren ten verkoop naar de stad gebracht.

V e e t e e l t . Te midden van de soms langdurige en groote droogte, die de gewassen op C u r a ç o u niet zelden tot een volkomen winterstaat brengt, het geboomte doet verdorren of sterven, en de velden en heuvelen naakt en kaal en zelfs de op de rotsen te huis behoorende cactusplanten aan het kwijnen maakt, zou men hier geen of althans weinig vee verwachten, en toch is de veestapel op dit eiland nog al uitgebreid.

De p a a r d e n die of hier aangefokt, soms ook van elders worden ingevoerd, zijn over het algemeen klein van stuk en betere rijdan trekpaarden. Zij loopen snel en kunnen dit uren lang onvermoeid volhouden, zonder dat ze te rusten of zelfs te drinken krijgen. Men vindt onder hen vele pas- of telgangers, hetgeen hun reeds vroegtijdig geleerd wordt.

M u i l e z e l s worden hier niet in groot getal aangetroffen en meestal worden zij van de Indiaansche kust aangevoerd. Zij zijn over het algemeen zeer koppig, maar sterk, en eenmaal goed gedresseerd zijnde, om voor het rijtuig of onder den man te gebruiken, zijn zij hoog in prijs en kunnen in gebruik met een paard wedijveren, ja overtreffen dit soms nog bij verren rid.

Grooter is het getal e z e l s , die soms aangevoerd, maar ook sterk hier worden aangefokt. Voor karren gespannen of onder den man gebruikt, doen zij groote diensten, kunnen zeer snel loopen en zijn bovendien nog met weinig tevreden.

H e t r u n d v e e , dat op Curaçou zeer menigvuldig is en daar

ook in groote hoeveelheid wordt aangekweekt, schijnt, even als de paarden, eertijds door de Spanjaarden hier te zijn ingevoerd. Zij zijn meestal groot van stuk, sterk uitgegroeid, roodharig, en te oordeelen naar de gezonkene borst en den breeden kop, schijnen de meeste wel eenige verwantschap met de b u f f e l s te hebben.

De algemeene toestand van het rundvee is, naar het uitwendige beoordeeld, niet gunstig. Dit is grootendeels toe te schrijven aan gebrek aan goede weilanden, waardoor zij dan ook op verre na niet die hoeveelheid melk geven als zulks in Holland geschiedt.

Op de plantages waar eene groote hoeveelheid rundvee aanwezig is, maakt men van de melk boter en kaas. De eerste is vrij goed en wordt tegenwoordig voor *f* 1.50 p. pond verkocht, de kaas echter laat wegens gebrek aan kennis van bereiding veel te wenschen over. Daar het rundvee, jong zijnde, den planter meer waard is dan de slachters er voor geven willen, wordt het gewoonlijk eerst geslacht als het oud wordt, waardoor het vleesch dan taai en onsmakelijk is.

S c h a p e n en g e i t e n . De schapen van dit eiland hebben, wat den uitwendigen vorm betreft, zeer veel overeenkomst met die van de provincie Drenthe en zij vermenigvuldigen sterk, daar zij, slechts 21 of 22 weken dragende, tweemalen 's jaars (April en October) hunne jongen werpen. Sedert eenige jaren zijn ook hier de echte Merinoschapen ingevoerd, die hier zeer goed aarden en van wier wol men ook betere voordeelen trekt.

Het vleesch der schapen, die niet alleen voor de melk en wol worden aangefokt, maar ook als slachtdieren dienen, is zeer smakelijk, en wordt even als het rund- en varkensvleesch voor 30 cents p. pond verkocht, en is oneindig beter dan het beste schapenvleesch in Holland. Bij langdurige droogte sterven er soms vele, en dikwerf zijn zij ook onderhevig aan leverziekte of miltvuur, die onder eene kudde soms groote slachting aanbrengen kan.

De g e i t e n en b o k k e n , of ook wel k a b r i e t e n geheeten, komen hier in groote menigte voor, en het levert dikwerf een frappant gezicht op, als men ze met de meeste gemakkelijkheid en vlugheid de steilste rotsen en gevaarlijkste klippen ziet beklimmen. Zoowel de geit als de ram dragen horens, maar verschillen overigens in niets anders van die in Europa, dan alleen dat de laatste meer overvloed van voedsel hebben. Op C u r a ç o u wordt het vee, na geteld te zijn, 's morgens vroeg buiten de koralen der plantages gedreven, waar het dan onder opzicht van veehoeders gedurende den ganschen dag op de bergen of in de valleien van den omtrek hun voedsel kan zoeken, dat meestal in den droogen tijd uit verdorde struikgewassen, boombladeren en cactusplanten bestaat. Tegen den avond keeren zij naar huis terug. Echter is hunne melk zeer smakelijk en telen zij sterk voort, even als de Curaçouwsche

varkens, die, slechts 16 weken dragende, telkens verscheidene biggen voortbrengen. Zij hebben meestal een zwarte of grijze kleur, zijn klein van stuk, met spitsen snuit en steile ooren, en worden zelden buitengewoon zwaar. Hun vleesch is echter zeer smakelijk en wordt altoos versch gegeten.

Behalve genoemde veesoorten vindt men bijna ook op iedere plantage nog eene menigte kippen, kalkoenen, duiven en eenden, die alle zeer snel voorttelen en weinig kostbaar van onderhoud zijn, waarom men dan ook deze wel onder de winstgevende voortbrengselen mag noemen[1].

Neemt men nu in aanmerking dat er plantagehouders zijn, die 3-400 stuks rundvee, 1000 schapen, honderden kabrieten en meer nog bezitten, dan valt het ieder terstond in het oog, dat ook het vee voor velen een belangrijk middel van bestaan mag worden genoemd.

In 1863 bedroeg de veestapel in Curaçou: 2590 stuks hoornvee[2], 390 paarden, 2645 ezels, 64 muilezels, 30224 schapen, 22615 geiten en 602 varkens.

Handel en Scheepvaart. Wegens de veilige en voortreffelijke haven, beroemd onder de havens van W.-Indië, de ligging van het eiland buiten de orkaanstreek en in de nabijheid der vaste kust van Z. Amerika, kon Curaçou in vroegere jaren zich beroemende bloem des handels te bezitten.

Eerst bepaalde zich de handel van dit eiland bijna uitsluitend tot den sluikhandel, die met schoeners en andere kleine vaartuigen gedreven werd, doch toen in 1764 de Spanjaarden hunne koloniën voor invoer openstelden, begon die handel sterk te verminderen. De handel in slaven, die bij duizenden naar de vaste kust werden overgescheept, bleef echter voortduren tot 1778, toen Aart van de Kamer met den laatsten Hollandschen slavenhaler hier aankwam.

Omstreeks 1780 had, tijdens den Amerikaanschen oorlog de handel hier zijn hoogste toppunt bereikt, en eene vloot van 53 rijkgeladen koopvaardijschepen, die van hier onder konvooi naar het moederland gingen, na eerst van daar Europesche goederen te hebben aangebracht, bewijst hoe groot de commerciëele betrekking toen tusschen dit eiland en Nederland was. Later begon zij te kwijnen, deels door de gebeurtenissen, die in het begin dezer

1) Een volwassen kip wordt tegenwoordig verkocht voor *f* 1 en hooger; een kalkoen voor 3 tot *f* 5, en de eijeren kosten soms 3 à 4 eents per stuk.
2) Volgens getuigenis van sommige plantagehouders zou het getal grooter zijn, daar door verschillende veehouders - om welke redenen weet ik niet - een kleiner getal was opgegeven dan zij werkelijk bezaten.

eeuw Europa schokten, deels ook doordien het eiland zich onder Engelsch bestuur bevond.

Toen in 1816 de Hollanders deze koloniën weder in het bezit kregen, werd de haven niet vrij verklaard, en doordien in andere havens geene rechten op den invoer werden geheven, o.a. in die van S t . T h o m a s , en na de staatkundige omwenteling in Z. A m e r i k a ook in die van andere Staten, zoo ging de handel hier sterk achteruit, en de opheffing van die belasting in 1826 bracht weinig voordeel aan. Sedert is de handelsgeest, ook na de bepaling dat 1 pct. inkomend recht zou worden geheven, eenigermate herleefd, doch nimmer tot de vorige hoogte terug gekeerd.

In 1863 kwamen 958 vaartuigen deze haven binnen, waarvan 33 uit Europesche, 53 uit N.-Amerikaansche, 385 uit Z.-Amerikaansche- en 288 uit W.-Indische havens.

De voornaamste invoer bestaat in levensmiddelen, stukgoederen bouwmaterialen enz., en de uitvoer bepaalt zich hoofdzakelijk tot huiden, gedroogde oranjeschillen, pinda's, zout en een weinig aloëhars[1].

Ten einde niet te wijdloopig te worden, laat ik eene mededeeling der staten betreffende den vroegeren uit- en invoer achterwege. Vergelijkt men echter die van de tien vroegere jaren met de tegenwoordige, dan is er ook te dezen opzichte verbetering te bespeuren.

In het jaar 1863 werd deze kolonie opgenomen in de lijn van eene te L i v e r p o o l gevestigde stoompakketvaart-onderneming en sedert de maand Juli van dat jaar wordt zij geregeld door een der tot die maatschappij behoorende stoomschepen bezocht.

Z o u t w i n n i n g . Onder de voor deze kolonie voordeelige handelsproducten moet ook vooral het hier gewonnen zout worden genoemd, dat door de N.-Amerikanen voor het beste wordt gehouden, vermits de kristallen wit en doorschijnend zijn en het niet vochtig wordt, wanneer het aan de lucht wordt blootgesteld, of eenig bezinksel geeft, wanneer het gesmolten is.

De meeste zoutpannen vindt men aan de baaien, die aan de zuidzijde van het eiland zijn. Het bij hoogen waterstand binnen gekomen zeewater wordt daar binnen dammen, deels door de natuur, deels door de kunst gemaakt, opgesloten, waarna dan de zon het water uitdampt, en het zout in blanke kristallen achterblijft. Wel kan men, als het zout voor den invallenden regentijd niet is ingezameld, eenig verlies lijden, doch dit valt zeldzaam voor. Over het algemeen levert de zoutoogst goede resultaten op. Zoo werden

1) Wie omtrent uit- en invoer nauwkeurige opgave verlangt, leze het laatste koloniale verslag over 1863.

o.a. uit de Gouvernementspan op het naburige eiland Bonaire in het jaar 1863 een getal van 61578 vaten zout ingezameld, en ware de invoer van dat product in het moederland vrij, zoowel de kolonie zelve als vele particulieren zouden zich daardoor een rijke bron van inkomsten zien geopend.

Behalve de reeds genoemde takken van nijverheid zou men ook nog de jacht en visscherijen, en het branden van steenkalk kunnen noemen.

Wat de beide eersten betreft, zij leveren echter weinig voordeel op, want door de dorheid en onvruchtbaarheid van het eiland en het gebrek aan bosschen is er ook gebrek aan genoegzaam wild, en de jacht bepaalt zich hoofdzakelijk tot het schieten van een reebok of konijn, die beiden hier echter niet menigvuldig zijn even als de patrijzen. Verder bepaalt de jacht zich nog tot het vangen van leguanen, een soort van groote hagedis, wier vleesch door velen hoog geroemd wordt, en van landkrabben. Vermits deze zich meestal ophouden in gaten onder den grond, vangt men ze gewoonlijk des avonds, wanneer men ze door flambouwen uit hunne donkere verblijven lokt.

Gunstiger zou men echter eenigermate de visscherij kunnen noemen, waarmede sommigen uit de geringe volksklasse zich een middel van bestaan verschaffen, en wonderlijk is het te zien, hoe zij in kano's, die soms geen drie voeten breed en geen zeven voeten lang zijn, zich in volle zee of in de ruime en diepe binnenwateren durven begeven, om daar met hunne fuiken, sleepen werpnetten, lijnen en korven den visch te verschalken, die hier in groote verscheidenheid gevonden wordt.

Dikwerf zien zij zich in hunne hoop op een goede vangst te leur gesteld, doch gelukt het hun een land- of zeeschildpad, eenige kreeften of zeekrabben meester te worden, dan worden hunne moeiten soms vrij goed beloond.

Hoewel geen middel van bestaan, levert ook het branden van steenkalk eenig voordeel op. Men heeft daartoe geene gemetselde ovens, als elders, maar stapelt het hout en de kalksteenen bij lagen kegelvormig op elkander, soms tot eene hoogte van 25 en breedte van 50 voeten. De gemiddelde prijs is *f* 0.40 per schepel, en daar zulk een veldoven soms verscheidene honderden schepels kan opleveren en betrekkelijk weinig kost, is het voordeel dat zulk een oven afwerpt niet onbelangrijk.

Behalve een stoommeelmolen, vindt men op Curaçou geene fabrieken; echter vindt men er vele ambachtslieden, zoo als schoenmakers, timmerlieden, schrijnwerkers, metselaars enz., die over het algemeen hun werk niet alleen zeer goed verstaan, maar zelfs menig Europeesch werkman tot leermeester konden verstrekken, vooral wat het laatste ambacht betreft.

Sommige ambachten worden echter hier of in het geheel niet of slechts middelmatig vertegenwoordigd. Zoo zouden b.v. bekwame schilders en ervaren wagenmakers, waaraan beiden behoefte is, een ruim bestaan hier kunnen vinden, indien zij uit Holland of van elders zich hier met der woon kwamen vestigen. Een groote tak van nijverheid, die het meest door de vrouwen, vooral onder de geringere klasse, wordt uitgeoefend, is het maken van stroohoeden. Zij worden met de hand gevlochten van de bladen van den M a u r i c e p a l m , die, van de kust aangevoerd, eerst gedroogd, daarna in zeer smalle biesjes gespleten worden en een buigzaam stroo opleveren.

Tijdens den burgeroorlog in Amerika, waarheen jaarlijks honderden dozijnen werden uitgevoerd, kwijnde die werkzaamheid; thans is zij echter wederom met kracht herleefd, en hoewel geene geldwinning, geeft die tak van nijverheid aan velen toch een bestaan.

Gezondheidstoestand.

Ofschoon het eiland C u r a ç o u een schrik voor vele Europeanen is, vermits men het voor ongezond houdt, zoo moet men echter bij nadere kennismaking met den aldaar bestaanden gezondheidstoestand erkennen, dat deze kolonie dien ongunstigen naam over het algemeen niet verdient te dragen, en dat ook alweer hierin het spreekwoord 'g e r u c h t e n s p r e k e n n i e t a l t i j d w a a r h e i d' bevestigd wordt.

Het is waar, soms is dit eiland door zware contagieuse epidemiën bezocht geworden, maar dat vond immers ook zoo menigmalen elders plaats?

Zooveel is zeker, dat C u r a ç o u voor een der gezondste eilanden van geheel W.-Indië moet gehouden worden, weshalve ook vele lijders, die in St. D o m i n g o of J a m a i c a aan koorts, tering of andere kwalen laboreren, zich voor korteren of langeren tijd hier komen vestigen en dikwerf met het beste gevolg. De plaatselijke invloeden ondergaan hier geringe wijzigingen en blijven meestal dezelfde, de jaargetijden verschillen weinig van elkander, moerassen of poelen zijn er niet, en de rotsachtige bodem geeft geene schadelijke uitwaseming, terwijl bovendien een sterke oostenwind aanhoudend de lucht verfrischt.

Wel laat de zindelijkheid in sommige nauwe steegjes en straatjes veel te wenschen over, en zou dit licht aanleiding tot ziekten kunnen geven, doch evenwel kwamen er bij verschillende epidemiën juist daar de minste ziektegevallen voor, en ik geloof zulks hieraan te moeten toeschrijven, dat de engte der straten het indringen der zonnestralen belet, waardoor er geene schadelijke uitwasemingen worden opgewekt; bovendien zijn de woningen open, en de wind, die in die nauwte met meer kracht dan op de vlakten blaast, neemt licht alle schadelijke dampen weg die er zich vormen mochten.

Dat C u r a ç o u gezond is, blijkt o.a. ook daaruit dat over het algemeen de menschen er zeer oud worden.

Zoo bleek mij uit officiëele opgaven dat van 1832-1845 hier onder de sterfgevallen 69 vrouwen en 45 mannen voorkwamen, waarvan geen enkele beneden de 90 jaren telde. Daaronder waren 64 personen die, tusschen de 90 en 100, 8 die tusschen 100 en 105 jaren telden, terwijl eene vrouw 108 en eene andere den leeftijd van 112 jaren en 10 maanden bereikte.

E n d e m i s c h e z i e k t e n, dat wil zeggen zoodanige die uitsluitend aan C u r a ç o u eigen zijn, vindt men hier niet.

In vorige tijden ontwikkelde zich wel hier in de huid van negers zoowel als blanken, van vreemdeling en inboorling, een soort van pijnlijke verharding, die eindelijk een worm bleek te zijn, welke bij eene lengte van 2 à 3 ellen de dikte eener vioolsnaar had. Zoodra dit dier de huid wilde doorboren, nam de pijn vreeselijk toe en ontstond er eene eigenaardige koorts, die men hier w o r m k o o r t s noemde.

Het meest openbaarden zich die wormgezwellen aan de beenen, doch ook de andere lichaamsdeelen waren er niet veilig voor. Soms kon iemand ze in verschillende gedeelten des lichaams hebben en stierf onder de schrikkelijkste pijnen, ja zelfs zijn er gevallen geweest, dat een lijder, door de smart ten einde raad, in wanhoop zich zelven het leven benam.

Openbaarde zich die worm in de huid en had hij deze doorboord, dan werd de kop aan een stokje gehecht en de worm daarop gewonden. Die bewerking moest echter voorzichtig geschieden, een paar malen daags, en dikwijls verliepen er 40 dagen voor hij geheel uitgewonden was[1].

Onder de in deze kolonie meer te huis behoorende ziekten zou men woekeringen van het bindvlies der oogen (phterygium) als als ook g r a n u l a t i e (t r a c h o m a) onder de oogen kunnen noemen, die beiden veel voorkomen even als andere oogziekten, en zulks is geen wonder.

De wind, die dikwerf geheele stofwolken met zich voert, de lijnrechte zonnestralen, die op den dorren wit-steenachtigen bodem vallen, door geen groen veld zooals elders verzacht, kaatsen met verblindende kracht terug en deden daarom aan de oogen in

1) Ik twijfel zeer of men in vroegere dagen dezen ziektevorm wel e n d e m i s c h kon noemen, want op de kust van G u i n e a heerscht nog datzelfde verschijnsel, en 't is niet onwaarschijnlijk of die worm is, met het aanvoeren der slaven van daar, naar hier overgebracht; althans na de aankomst van ieder transport werd het getal lijders grooter, en toen in 1778 A. V a n d e K a m e r met het laatste slavenschip aankwam, begon de plaag langzamerhand te verminderen, zoodat er nu sedert jaren geen spoor meer van overig is.

dubbele mate schade, toen men vroeger nog de gewoonte had de gevels der huizen wit te maken.

Sedert het verven der huizen met eene donker gele of grijze kleur verplichtend is geworden, zijn de oogziekten wel eenigszins verminderd, doch van tijd tot tijd doen zich soms nog belangrijke gevallen voor, en als ik denk aan die vele personen, die dagelijks over zwakte des gezichts, over ontstekingen enz. klagen, dan aarzel ik geenszins, de ongesteldheid van dit edel deel des lichaams eene landziekte te noemen.

Watervrees (hydrophobie) komt hier nooit, zonnesteek (insolatio) evenals croup zelden, diphterie even als elephantiasis een enkele maal, longtering (phtisis) echter meermalen voor, en de plaatselijke invloeden, nl. drooge lucht dikwerf met fijn stof bezwangerd, afwisseling van temperatuur zijn hier voor die zaken niet gunstig. Dyssenterie en leveraandoeningen komen als tropische ziekten ook hier sporadisch voor, de eerste echter meer dan de laatste. Cholera is als epidemie tot dusverre hier onbekend. Van typhus ontdekt men soms sporadische gevallen, die nu eens een korter, dan weder het gewone beloop hebben als die ziekte in Nederland. Van de huidziekten is de zoogenaamde roode hond (strophulus) in de warme maanden van het jaar meestal epidemisch en voor pas aankomende vreemdelingen meer lastig dan gevaarlijk, daar zij soms met verunculi en andere huidzweren gepaard gaat.

Epidemische ziekten. Onder deze kan men vooreerst sommige uitslagziekten, zooals mazelen, roodvonk, waterpokken en ware pokken rekenen. In de laatste epidemiën zijn aan mazelen zeer weinig gestorven, en de meesten bezweken dan nog aan de naziekten; doch in vroegeren tijd, b.v. in 1821, toen men nog de oude broeiings-methode volgde, stierven er velen, en had die ziekte een zeer kwaadaardig karakter. Roodvonk-epidemiën komen hier weinig voor, doch zoo dikwerf zij zich vertoonen, maken zij vele slachtoffers. Waterpokken, die minder epidemisch, dan wel sporadisch zich voordoen, zijn steeds goedaardig. Minder is zulks het geval met de ware pokken, en ofschoon de pokken-epidemie van 1815 en die van 1827-1828 zulks reeds bewees, die van 1862 heeft ze verre daarin overtroffen. Zij begon in de eerste helft van de maand Mei en eindigde tegen het laatst van November, maar woedde in dien tusschentijd in hevigen graad, terwijl zij vele slachtoffers maakte en menig huisgezin in diepen rouw dompelde. Het getal ziektegevallen wordt opgegeven circa 800, en dat der overledenen 236 te zijn geweest.

Opmerkelijk is het echter dat slechts een enkele Europeaan, en dan nog in zeerlichten graad, door die ziekte werd aangetast, hetwelk voornamelijk wel aan de vaccinatie zal moeten worden

toegeschreven, waardoor dan ook de kinderziekte in Europa heeft opgehouden epedemisch te heerschen[1].

Men vermoedde, dat die ziekte door vaartuigen uit Cuba, waar destijds de kinderziekte heerschte, was aangebracht, en daar sedert het begin van dat jaar op dit eiland de mazelen en scarlatine hadden geheerscht, verhoogde dit misschien niet weinig de hevigheid der ziekte. Ook dacht men in den beginne dat het slechts varioloïden waren, doch spoedig bleek het anders te zijn en begon de ziekte haren slechten aard te toonen en zich uit te breiden. Krachtige maatregelen van het Bestuur om de lijders af te zonderen in daarvoor gehuurde of gekochte gebouwen, zooals op Pietermaai, in het huis 'Cher Asile' en Klein St. Barbara, alsmede aan de overzijde in het gasthuis, bevordering van vaccinatie en revaccinatie, strenge quarantaine door de burgers zelve gehouden, liefderijke verzorging zoo van geneesheeren als zusters van liefdadigheid, stelden eindelijk aan de verspreiding der ziekte perk en paal, zoodat zij ten laatste begon te wijken, en na November zich geene ziekte gevallen hebben voor gedaan.

Eene niet minder kwaadaardige ziekte is de gelekoorts-epidemie, die zoo vaak zij zich hier vertoonde ook telkens vele slachtoffers maakte. De gele-koorts schijnt eene bij voorkeur Amerikaansche ziekte en heerscht met name aan de kusten der Vereenigde staten, des te sterker, naar mate zij dicht bij den Amerikaanschen zeeboezem zijn gelegen, vooral in N.-Orleans, waar de ziekte ieder jaar endemisch optreedt.

Ook in het Z.W. deel van Europa komt zij voor, zooals o.a. te Cadix, Barcelona, Gibraltar. In 1800 woedde zij in Sevilla, tastte van de 80 568 inwoners ruim 76 000 aan en sleepte bijna 15 000 ten grave; van de 33 000 inwoners in Xeres werden 30 000 aangetast en bedroeg het getal dooden meer dan 12 000.

In den regel evenwel heerscht zij epidemisch in sommige streken van W.-Indië alleen in de warme maanden, b.v. van Mei tot October; in andere streken vertoont zij zich weer alleen in de koelere maanden van November tot Maart en woedt dan soms met groote hevigheid. Van de 274 groote epidemiën, die er volgens de berekening van een fransch schrijver (Moreau de Jonès) van die ziekte zouden geheerscht hebben, heeft ook dit eiland zijn deel gehad.

't Is waar, tot in het midden der 17e eeuw werd gelekoorts dikwerf met pest en ook in onze kolonie later nog met rotkoortsen verward; doch spoedig kwam men daarvan door beschrijving van anderen en eigen waarnemingen tot beter inzicht.

1) Dat middel van voorbehoeding schijnt hier in vroeger tijd zeer te zijn verwaarloosd; zelfs vond ik o.a. een verbod, door het bestuur dezer kolonie in 1815 uitgevaardigd, tegen de inenting met koepokstof.

F e e n s t r a o.a. zegt, dat deze ziekte in de laatste helft der vorige eeuw twee of drie malen C u r a ç o u heeft bezocht. In 1803 stierf daaraan het grootste gedeelte van het garnizoen, alsmede de manschappen der fregatten M e d u s a, C e r e s en K e n a u H a s s e l a a r. In 1807 onstond zij onder de overgevoerde Engelsche troepen, zoodat er per dag 18 à 20 personen bezweken. Ook stierf bijna de geheele equipage van een Engelsch linieschip uit. In 1818 vertoonde zij zich weder en wel in die mate dat een groot gedeelte der bemanning van het fregat E u r y d i c e, de brik Z w a l u w en onderscheidene groote en kleinere koopvaardijschepen uitstierven. Men noemde haar de rotkoorts.

Van een 4^{tal} epidemiën kan ik door gebrek aan voldoende bronnen, daar de overige epidemiën van 1839 en 1821 niet beschreven zijn, slechts melding maken, n.l. die van 1841-1842, die van 1845-1846, die van 1855-1857 met eenige tusschenpoozen en die van 1858-1859.

Daar negers en inboorlingen vrij bleven, bepaalde die ziekte zich tot zeelieden, de Europesche militairen en ambtenaren en andere in dit klimaat niet te huis behoorende personen.

Uit de ziekteverslagen van de laatste epidemiën opgemaakt blijkt het dat zij telkens met eenige sporadische gevallen begonnen zijn en er schadelijke atmospherische invloeden waren, zooals koude vochtige weersgesteldheid vooral des nachts, aanhoudende noordelijke winden, die de ontwikkeling der ziekte niet weinig bevorderden.

De sterfte verschilde en bedroeg soms 1/50 ook wel 75 perc.; gemiddeld stierven echter ⅓ der aangetasten, en bij het uitbreken der epidemie was het getal dooden meestal het grootst.

Dat een twee- of meerjarig verblijf in de kolonie geen voldoende acclimatisatie uitmaakt of voor de ziekte bevrijdt, leert de epidemie van 1855-1857, daar er toen zelfs militairen werden aangetast en stierven, die reeds drie jaren in W.-Indië waren.

Een eigenaardig miasma schijnt de grondslag der ziekte uit te maken, omdat zij meestal aan de kaden in de nabijheid der zeehavens, in nauwe en onreine plaatsen, in schepen, vooral op die waar eene morsige kielruimte, gebrek aan goede ventilatie en zuiver water is, het eerst uitbreekt.

Dat zij gewoonlijk door overbrenging schijnt te worden voortgeplant, werd ook hier in de verschillende epidemiën bewezen, vermits zij telkens door schepen van elders aangebracht werd.

Gewoonlijk brak zij het eerst uit onder de manschappen der alhier gestationeerde oorlogsschepen en onder de militairen.

Redenen daarvoor zijn te vinden in de grootere besmettingsvatbaarheid die men op ieder schip heeft, en voor militairen is het toe te schrijven aan de minder gunstige ligging hunner kazernen. Deze toch zijn gebouwd op de laagstgelegene plaatsen des eilands,

dicht aan de zee, op een ziltigen koraalbodem, een paar voeten boven de oppervlakte des waters, waardoor daar natuurlijk meer uitwaseming is dan op den hooger gelegen klipgrond[1].

Toen bij de epidemie in 1859 uit Nederland een nieuw transport kwam, hetwelk door Z.M. transportschip de Heldin te Bonaire ontscheept was, werd de eene helft naar St. Eustatius gedetacheerd en de andere helft naar hier gebracht op het fort Beekenburg, twee uren bovenwinds van de garnizoensplaats en hoog boven de zee gelegen. Niemand der manschappen werd toen aangetast, evenmin als de manschappen van Z.M. stoomschip Vesuvius, hetwelk zeer wijs te Bonaire gebleven was.

Voorbehoeding, verwijdering en vernietiging van alle bronnen, waaruit smetstoffen ontstaan of zich kunnen ophoopen, zindelijkheid en luchtverversching zijn dus de eerste voorwaarde om van de ziekte òf bevrijd te blijven, òf haar althans in hare uitbreiding tegen te gaan, en dringend vooral is strenge quarantaine noodig, voor die schepen, die uit havens komen waar de ziekte heerschende is. Bij de laatste epidemie werd er uit St. Thomas, waar toen de gele koorts heerschte, een lijder hier aangebracht, die kort daarna stierf, en in weerwil daarvan werd de communicatie met die kolonie niet gestremd.

Men heeft wel eens willen zeggen dat gele koorts alleen een ziekte voor vreemdelingen en niet besmettelijk was, dat de quarantainemaatregelen dus niet zóó sterk behoefden gehandhaafd te worden, omdat daardoor de handel gestremd werd, en het algemeen belang onder dat van enkele particulieren niet kon lijden, doch wij verwachten, zoo die dreigende ziekte zich weer in de nabijheid des eilands mocht vertoonen, van de wijsheid des Bestuurs, dat het al die maatregelen zal nemen, die door wetenschap en ervaring aan de hand worden gedaan om die treurige epidemie - zij het dan ook alleen voor vreemdelingen - verre buiten de kolonie te houden, en daarop vertrouwende, gaan wij met een gerust gemoed de toekomst in[2].

1) Opmerkelijk is het, dat, als bij eene epidemie de gele koorts onder de manschappen der marine woedde, die van het garnizoen meestal verschoond bleven en omgekeerd. 't Is nog niet gelukt daarvoor eene oorzaak te vinden.
2) Zie hierover Hermann Lebert, Handb. der Pract. geneeskunde; de verslagen der geneeskundige dienst, door den Weled. gestrengen heer Ferguson, off. v. gez. 1ste klasse en chef van voorm. dienst alhier, welwillend aan mij afgestaan.

Maten, gewichten en munten.

Daar er nog geen bepaalde koloniale munt en geen nieuw stelsel van maten en gewichten is ingevoerd, is dit alles in de Hollandsche kolonie Curaçou in deerniswaardigen toestand.

Als lengtemaat gebruikt men hier de Amsterdamsche, de Engelsche el of yard, de Spaansche el of varra, soms ook de Grieksche el. Voor de landmaat gebruikt men de Nederlandsche el, even als voor de vlaktemaat. Voor houtwaren wordt de Engelsche voet gebezigd. (De Amsterdamsche el is 0.69 Ned. el, de yard 1⅓ Amsterd. el of 0.92 Ned. el).

Als inhoudsmaat voor drooge waren wordt, even als voor natte waren, de Curaçouwsche of Amsterdamsche kan = 1⅓ Ned. kan gebruikt. Wijders heeft men de gallon = 3.78875 Ned. kan; soms is ook de Amsterdamsche pint = 0.60625 Ned. kan in gebruik, terwijl de gewichten zich tot het Engelsche of Amerikaansche pond = 0.45361 Ned. pd., of tot het Amsterdamsche pond = 0.49409 Ned. pd. bepalen.

Muntstelsel. Misschien zal een korte geschiedenis van het muntstelsel op Curaçou aan mijne lezers niet onwelkom zijn; althans zal het hen op de hoogte brengen van den abnormalen staat, waarin zich dit altijd heeft bevonden en nog steeds bevindt.

Ik schrijf dientengevolge voor een groot deel over, wat ik in het courantenboek van den 3^{den} Februari 1827, N°. 5, daarover vond, welke mededeeling uit de documenten van den oud-gouverneur Lauffer getrokken is.

'Deze kolonie, welke eertijds aan Spanje toebehoord en daarna een sterken handel met de Spaansche W.-Ind. bezittingen dreef, had ook als standpenning de peso fuerte, ook patienje, Spaansche mat of pilaardaalder genoemd, aangenomen[1)].

Deze peso was in acht realen verdeeld en werd daarom peso van achten genoemd, doch men berekende de waarde naar het gewicht en daardoor droeg deze specie den naam van markgeld, naar een gewicht, "het mark" genoemd.

1) De Spaansche mat heeft op Curaçou een koers van *f* 2.50 Nederl.

Behalve de peso waren er nog in omloop de Portugeesche gouden Johannessen[1)], welke 8 Spaansche matten waarde hadden; de Spaansche dubloen. Wijders als klein geld de Deensche schellingen, ook realen genoemd, de Cayenne en Deensche stuivers.

De boeken werden gehouden in peso's, realen en stuivers. De peso op acht realen en de reaal op zes stuivers gerekend.

In het jaar 1793-1794 waren door een zeker handelshuis circa 1000 Johannessen uitgegeven, doch zoo licht, dat zij niet eens de waarde van 6 Spaansche matten hadden (dus twee minder dan zij behoorden te hebben.). De vervalsching ging voort en het getal dier lichte en gesnoeide Johannessen klom tot 30 000.

Inmiddels had het publiek van die vervalschte muntspeciën kennis gekregen en weigerde die nieuwe Johannessen voor de volle waarde aan te nemen. De gouverneur en raden, deze lichte Johannessen tot dezelfde waarde als de oude willende brengen, gaven bevel dat ze allen door H.J. H o i j e r gestempeld zouden worden en na die stempeling als volwichtig moesten doorgaan. Doch de vervalsching had nog geen einde. De nog in omloop zijnde oude Johannessen, ter volle waarde van 8 Spaansche matten, verdwenen langzamerhand; een gedeelte werd van 8 tot 6, ja sommige zelfs tot 5 Sp. matten gesnoeid, en het kwam eindelijk zoo ver, dat men dit werk ook op de lichte Johannessen begon toe te passen, zoodat, toen in het jaar 1796 de heer J.R. L a u f f e r het bestuur dezer kolonie aanvaardde, deze geen ander middel zag om het verdere snoeien voor te komen, dan om die muntstukken op de kanten met 5 stempels te voorzien, vier aan de eene zijde en een aan de keerzijde, daarbij nog gevoegd voor iederen gouden Johannes een door commissarissen geteekende en met het koloniale zegel voorziene kaart of bankbrief, zonder hetwelk zij niet gangbaar waren. Ofschoon allen, die minder dan 18 karaat wogen, (de oude Johannessen wogen 22 karaat) werden doorgesneden, beliep het getal kaarten 30 000. Uithoofde van de geringe hoeveelheid klein geld, dat in omloop was, liet de gouverneur L a u f f e r 8000 Spaansche daalders in vier gelijken deelen kappen, welke driekantjes worden genoemd. Toen drie jaren daarna de gestempelde Johannessen met de daarbij gevoegde kaarten werden opgeroepen, bleek het dat zij met 11 000 stuks verminderd waren, zoodat er nu maar 19 000 bankbriefjes werden afgegeven.

Toen de kolonie in 1807 aan de Engelschen werd overgegeven, zonden deze circa 6000 Johannessen naar J a m a i c a . In 1808 vernietigde de raad van policie alle bankbriefjes, zette de essayeurs af en verbood hun het verdere doorsnijden van valsche Johannessen. Nu kwamen er zoo vele van die valsche en lichte goudstukken in

1) De J o h a n n e s , een Portugeesche munt, moet 9 engels en 8 azen wegen en heeft dan eene waarde van min of meer 18 gl. N.C.

omloop (er waren er, die meer dan de helft koper bevatten of met andere onedele metalen vermengd waren), dat de raad bij publicatie van den 24sten Nov. en den 7den Dec. 1815, een bevel uitvaardigde, dat ieder ze moest ontvangen, nadat zij op nieuw gestempeld waren.

Tegelijkertijd deed de raad andermaal 8000 daalders, maar nu in vijf stukken kappen, die zoo ongelijk waren dat sommige niet meer dan 2 en andere 3½ reaal waarde hadden, ofschoon ze alle voor drie realen moesten gelden, hetgeen den speculatiegeest niet weinig bevorderde en waardoor menigeen goede zaken heeft gemaakt.

Zoo bleven de zaken op denzelfden voet, toen bij Kon. besluit van den 10den Mei 1826 (Art. 3), met het oog op de invoering van een nieuw muntstelsel voor de kolonie C u r a ç o u en onderhoorige eilanden B o n a i r e en A r u b a, de Curaçouwsche en Deensche realen of schellingen van zes stuivers, en de vierde en derde stukken van den gekapten Spaanschen daalder, ongangbaar werden verklaard. Met den 1sten Januari 1827 werd daarop het Nederl. muntstelsel, zoodanig als het bij de wet van 28 September 1816 (Staatsblad, N°. 50) voor het moederland is vastgesteld, op C u r a ç o u en onderhoorige eilanden in werking gebracht, zoodat de Nederl. gulden met zijn onderdeelen en koperstukken de standpenning werd.

Voorts werden ook nog de navolgende munten gangbaar verklaard: *a.* De vijfde deelen van den ronden Spaanschen daalder = *f* 0.50. *b.* De Curaçouwsche stuiver, ook wel p l a k of p l a k a geheeten, = *f* 0.02½. *c.* De Spaansche pilaar-daalder, tot den koers van *f* 2.50 N.C. *d.* De gouden en zilveren munten, die in eene vaste verhouding tot den Spaanschen pilaar-daalder stonden, naar evenredigheid van den sub *a.* vermelden maatstaf. *e.* De oude Portugeesche gouden Johannessen tot 1.47 cts. p. Ned. wichtje.

Deze Johannessen moesten de alhier gestempelde zijn, bij publikatie van den 23sten Juni 1823.'

Bij publicatie van den 6den Feb. 1828 van Zijner Majesteits Commissaris-Generaal voor de Westindische bezittingen (J. v a n d e n B o s c h) werd bepaald, dat eene kapitale som van *f* 400 000 in deze kolonie in omloop zou worden gebracht, zoo tot aanmoediging en begunstiging van den handel, als tot het vermeerderen van het toen circuleerend kapitaal. Tot het bereiken van dat doel werd eene bank opgericht, welke de gemelde som door bankbiljetten in omloop bracht, met dien verstande, dat de houder van zoodanige bankbiljetten ze des verkiezende zonder de minste korting tegen gouden of zilveren speciën bij de bank zou kunnen verwisselen en ze ook tegen hunne volle nominale waarde bij alle rechtskantoren en publieke administratiën zouden worden aangenomen.

Bij publicatie van den 22sten Juni 1831 werd - de ongunstige omstandigheden van het vaderland in aanmerking nemende, waardoor het geen klinkende specie kon overmaken, om in de behoefte

der bank te voorzien - bepaald, dat de verwisseling op v e r t o o n der bankbiljetten van de alhier gevestigde bank tegen zilveren of andere in de kolonie wettig gangbare munten zou worden geschorst, welke schorsing tot heden gebleven is.

Tijdens de heer baron V a n R a d e r s gezaghebber van C u r a ç o u was, liet hij, omdat er gebrok aan kleine muntspeciën was, 6000 Nederl. guldens in vier deelen kappen en met den stempel *c* voorzien, terwijl bij publicatie van den 8sten Juni 1838 werd bepaald, dat elk zoodanig gekapt vierdedeel van den Nederl. gulden tegen de innerlijke waarde van 25 cts. in de wandeling gebracht en in de kolonie gangbaar zou zijn; hetgeen hem echter door den waarnemenden gouverneur-generaal d e K a n t e r, die 's konings borstbeeld niet gevierendeeld wilde hebben, hoogst kwalijk werd genomen. Echter was het onmogelijk, alle stukken weêr in te wisselen.

Bij publicatie d.d. 21-27 April 1854 is de wet tot regeling van het Nederl. muntwezen voor de kolonie en onze verdere bezittingen in W.-Indië verbindend verklaard en de gulden als eenheid van het Nederl. muntstelsel aangenomen. Zilveren pasmunten zijn de stukken van 25, 10 en 5 cents. Tot de koperen pasmunten behooren de cent en de halve cent. Negotiepenningen zijn de g o u d e n w i l l e m en de g o u d e n d u c a a t.

Voorts is bij Koninkl. besluit van den 1sten Februari 1854 de koers van de 5 francsstukken tegen *f* 2.35 n.c., de Spaansche pilaar-daalder tegen *f* 2.50, en de zilveren Spaansche munt naar evenredigheid bepaald.

Ten gevolge der invoering van een nieuw muntstelsel voor deze kolonie werden de gekapte pilaar-daalders[1)], de gekapte guldens en plakken ingewisseld, doch toen men bemerkte dat de Nederl. munt, na inwisseling en ontvangst, tegen 4 à 5 pct. agio werd gewisseld ter verzending naar N e d e r l a n d, S t. T h o m a s, N.-A m e r i k a, zijn de kooplieden overeengekomen, die oude munt te ontvangen tegen hare vroegere waarde.

Het doel der Nederl. regeering, om de vreemde muntspeciën alhier tegen hunne wezenlijke waarde naar evenredigheid van den Nederlandschen gulden gangbaar te maken, zal niet bereikt worden zoolang de vijffrancsstukken in de Z.-Amerikaansche republieken gangbaar blijven tegen dezelfde waarde als de pilaar- en andere daalders.

Bovendien zal de Nederlandsche munt hier nooit in omloop blijven, doordien deze kolonie zeer weinig artikelen van uitvoer bezit en men derhalve verplicht is, de Ned. munt als remise te gebruiken, en het is in het welbegrepen belang van C u r a ç o u, dat de hooge regeering eindelijk, na vergeefsche pogingen, moge besluiten, ons een eigen koloniaal muntstelsel te geven.

1) Deze stukken worden hier d r i e k a n t j e s genoemd en uitgegeven tegen *f*0.50 Ned.

Metereologie.

De luchtsgesteldheid van C u r a ç o u kenmerkt zich vooral door droogte en warmte, welke laatste ondragelijk zou zijn, indien zij niet door den frisschen noordoostpassaat bestendig werd afgekoeld. Deze wind waait met eene meerdere of mindere afwijking naar het zuiden of noorden het gansche jaar door; echter kan het voorkomen dat hij in de drie laatste maanden van het jaar dikwerf geheel en al naar het noorden loopt.

In de maanden Juni, Juli en Augustus is de wind gewoonlijk het sterkst. Hij is flauw als de zon nog in de kimmen is, wakkert aan met hare nadering tot het zenith en nadir, en neemt af naar gelang zij zich meer van die twee punten verwijdert. In vergelijking van de hitte des daags kunnen de nachten hier soms koud zijn. De hoogste thermometerstand, hier waargenomen, is 33° C. en de laagste 22° C. geweest.

Daar het eiland buiten den loop der orkanen ligt, die soms op de boven den wind gelegen eilanden de jammerlijkste sporen van hunne tegenwoordigheid achterlaten, zijn stormen hier eene zeldzaamheid en sedert den 17^{den} Oct. 1807 heeft men hier geen orkaan gehad.

De afwisseling der jaargetijden is onmerkbaar, en gewoonlijk rekent men de vier laatste maanden van het jaar voor den regentijd. Doch daarop valt geen staat te maken, aangezien hij nu eens in Juli, dan weder tegen het einde van November of het begin van December aanving; soms bleef hij ook geheel weg, niettegenstaande er zware en veel belovende wolken over het eiland dreven. Zoo werd o.a. van 1821-1828 dit eiland - met uitzondering van eenige kleine alhier niets beteekenende regenbuien - door eene zevenjarige droogte zoodanig geteisterd, dat een groot deel van het vee door gebrek aan voedsel en water omkwam, vele vruchtboomen wegstierven en het drinkwater zelfs van de overliggende kust moest worden aangevoerd.

Dat het in het westelijke deel des eilands sterker zou regenen,

dan in het oostelijke, omdat de bergen hooger en het houtgewas er overvloediger is, is tot heden nog niet voldoende bewezen, evenmin als er ook genoegzame gronden zijn voor de bewering dat h i e r in vorige jaren meer regen zou zijn gevallen dan in den tegenwoordigen tijd. Dat echter het voortdurend wegkappen van boomen en ander houtgewas op die vermeerdering van regen meer een ongunstigen dan een gunstigen invloed uitoefent, zal wel niet behoeven te worden aangetoond.

De regen, die hier gewoonlijk jaarlijks valt, bedraagt gemiddeld 5 à 6 palmen. Soms kan de regen zoo zwaar zijn, dat het schijnt alsof iemand bij toeval een wolk aan stukken had gestooten. F e e n s t r a verhaalt, dat er op den 30sten Oct. 1831 van 11 tot 12 uur des morgens 1 palm en 4 duim water is gevallen, hetgeen echter sedert niet meer voorkwam. Zoo viel er op den 8sten Nov. 1864 0.065 Ned. el, in Mei van dat zelfde jaar 11 duimen en op den 16^{den} Oct. 1865 0.077 Ned. el in een etmaal, zoodat men deze onder de zwaarste regendagen rekenen mag. Van April tot Augustus is het weder over het geheel droog en gematigd. De keerkringszon heerscht dan in volle glorie, al schroeit zij ook soms het gebladerte, waardoor het geheel een dor en droog aanzien krijgt. Door de zuiverheid der lucht zijn de nachten verrukkelijk, terwijl maan en sterren een meer dan gewonen glans verspreiden. Gewoonlijk wordt ook in die maanden aan den zuidelijken gezichteinder iederen avond een prachtig weerlicht gezien, veroorzaakt door de donderwolken, die zich rondom de bergen van de tegenoverliggende kust hebben saamgepakt.

D o n d e r komt hier zelden voor; doch ontlast zich boven het eiland eene zoodanige wolk, dan moet het geluid van den donder, door de bergen weerkaatst, alsook de bliksem verschrikkelijk zijn, en zelden drijft dan zulk een bui over zonder ongelukken aan te richten. Voor brand behoeft men hier echter het minst beducht te zijn, daar het in groote hoeveelheid in de lucht aanwezige zoutzuurgas (acidum hydrochloricum) alle voorwerpen voor brand minder vatbaar maakt, hetgeen ook het gevolg is dat sommigen met vuur en licht zeer roekeloos omgaan.

Eindelijk wordt hier nog soms eene zoogenaamde g r o n d z e e waargenomen, dat wil zeggen, dat bij eene flauwe koelte zich eene sterke deining der zee voordoet, en de golven zich soms verheffen, als werden zij door sterke winden in beweging gebracht. Men heeft dit verschijnsel eerst toegeschreven aan stormen, die op de kust van N o o r d - A m e r i k a zouden heerschen, doch dan zou zulks ook op andere eilanden en kusten moeten worden waargenomen, en men zal de oorzaak van dit verschijnsel dus meer in den loop der onderstroomen van den oceaan hebben te zoeken. Soms heeft men - doch zelden - oostelijke stroomen; het grootste gedeelte

van het jaar loopt er echter een sterke stroom van het oosten naar het westen, zoodat het daarom ook voor vele schepen - met uitzondering van de Curaçouwsche schoeners, die zeer goed bij den wind zeilen - bijna onmogelijk is daartegen op te werken.

Wat e b b e en v l o e d betreft, daaromtrent valt niets bijzonders op te merken. Het verschil tusschen den hoogsten en laagsten waterstand bedraagt in gewone tijden circa twee voeten.

Dauw wordt hier soms, maar dan in de warme maanden waargenomen. Aardbevingen, mist en nevel behooren echter tot de zeldzaamheden. De eerste worden soms waargenomen in lichten graad, maar altijd dàn, als dat verschijnsel zich in sterke mate op de tegenoverliggende kust voordoet, zoodat men daardoor grond voor het vermoeden krijgt, dat C u r a ç o u onderzees met het vaste land is verbonden, en de kleine schuddingen, hier waargenomen, slechts trillingen zijn van de groote schokken, die elders soms zoo vele verwoestingen aanrichten.

De tegenwoordige miswijzing van het kompas is 4 gr., 15 min. naar het noordoosten.

Taal, karakter en levenswijs.

Tot eene beschrijving van deze kolonie behoort ook eene opgave en mededeeling van het hier bovengenoemde; doch ik moet te dien opzichte oppervlakkig en kort zijn, want alhoewel ik daaromtrent reeds voor mij zelven vele opmerkingen gemaakt en indrukken verkregen heb, tijd en ervaring zullen mij nog moeten leeren in hoe verre zij waar zijn. Ik behoud mij dus het recht voor om over dit onderwerp misschien later breedvoeriger te zijn. Voor ditmaal zij het navolgende voldoende.

C u r a ç o u , ofschoon eene Nederlandsche bezitting, mag eene bij uitstek polyglottische kolonie worden genoemd, daar er verschillende talen worden gesproken, waaronder - vooral in den handel - de Engelsche en Spaansche talen het meest in gebruik zijn.

Onder de hier aanwezige Hollanders en onder de fatsoenlijke en beschaafde klasse is natuurlijk de Nederduitsche taal in gebruik, terwijl de geringe stand zich meestal van het P a p i ë m e n t s c h bedient.

Het P a p i ë m e n t , dat, naar ik meen, s p r a a k of t a a l beteekent en afgeleid wordt van het werkwoord p a p i a r (spreken), is op zich zelve eene zeer armoedige taal, uit Hollandsche, Spaansche en Indiaansche woorden samengesteld. Zij heeft haar bijzonder taaleigen, verkortingen en samensmeltingen, en vooral dient er op de accentuatie te worden gelet, waardoor - zoo die veranderd wordt - ook het woord dikwerf eene geheel andere beteekenis krijgt. Vermits zij hoogst eenvoudig, ja bijna zonder verbuiging, geslachtsonderscheiding of vervoeging is, kan zij - voor wie zulks wil - spoedig worden aangeleerd, en opmerkelijk is het, hoe snel kinderen zich haar eigen maken. Echter is het ook voor volwassenen en vreemdelingen noodig, zich in meerdere of mindere mate met die taal in kennis te stellen, daar men door het dienstdoende personeel anders moeielijk wordt verstaan.

Gelukkig is er, wat het gebruik der Hollandsche taal betreft, ook onder de geringe klasse, in de laatste jaren eenige vooruitgang

op te merken, en dit geeft alle hoop dat na verloop van tijd onze schoone moedertaal dat Curaçouwsche patois verdringen zal[1].

Als eene kleine proef dier taal - zoo zij namelijk dien naam dragen mag - laat ik hier het model-gebed van Jezus volgen, in de volkstaal overgezet:

> 'Noos táta, koe ta na ciëloe! Koe bo nomber ta sanctifikádo! Koe bo réina bini! Koe bo volountad ta koempli aríba téra asina koe na ciëloe! Doena noos awee noos pam di káda día. Poordoná noos noos débe, ta poordoná na noos asina koe noos debedoornan. Ino poné noos deen teen tásjoon; ma librá noos di toer máloe; pasóba bo ta réina, ipodeer, igloria pa seemper, Amen!'

Wat de levenswijze en het karakter der bevolking betreft, daarover, om redenen aan het begin van dit hoofdstuk opgegeven, slechts weinig.

Over het algemeen is van den geringeren stand de levensmanier hoogst eenvoudig, en die der meer beschaafden is met meerdere of mindere afwijking aan die in Europa gelijk.

Gelijk ieder ander, zoo is ook de Curaçouwenaar bijzonder gehecht aan zijn geboortegrond, en het maakt hem altijd onaangenaam, als hij over het land zijner inwoning of de zeden en gewoonten aanmerkingen hoort.

Voor muziek heeft hij een bijzondere sympathie, en onder verschillende standen vindt die kunst steeds beoefenaars.

Moge hier, gelijk ook overal elders, in vele opzichten het volmaakte nog niet verkregen zijn, toch moet het gezegd worden dat gastvrijheid, hulpvaardigheid, matigheid en zachtmoedigheid[2] deugden zijn, die over het algemeen steeds beoefend worden en den Curaçouwenaar tot eer verstrekken.

En zoo sta ik dan aan het einde mijner beschouwingen. In de overtuiging dat het tegenwoordig bestuur van Curaçou zich steeds

1) Wie ten opzichte van het Papiëmentsch meer wenscht te zijn ingelicht, leze M.D. Feenstra, W.-In. eilanden, 1. stuk, pag. 179, en S.v. Dissel, Herinneringen en Schetsen, pag. 124 v.g.

2) Abbring verhaalt in zijn 'Weemoedstonen' dat de Curaçouwsche slaven op de markten zoo te Suriname als elders in W.-Indië, nooit denzelfden prijs konden opbrengen als slaven uit den vreemde, omdat men ze in Curaçou over het algemeen verwende en te zacht behandelde, waardoor de bezitter er dan niet zoovele voordeelen van kon trekken als hij wel wenschte.

door wijsheid en voorzichtigheid zal kenmerken, dat het, naar onveranderlijke beginselen regeerende, recht en gerechtigheid zal handhaven, dat het nijverheid en landbouw, handel en scheepvaart aanmoedigen, en verder alles zal aanwenden, wat tot verbetering zoo van den industriëelen als den intellectueelen toestand der kolonie strekken kan, durven wij van de toekomst voor dit eiland iets goeds verwachten.

Doch daartoe zal dan ook N e d e r l a n d het zijne moeten doen.

Nog altijd ziet men hier sedert lang - maar tot dusverre te vergeefs - naar eene verbeterde wetgeving uit, in overeenstemming met die van het moederland[1)].

Nog altijd hoopt men dat N e d e r l a n d , hetwelk den naam heeft van vrije handels- en nijverheidsbeginselen te huldigen, en dat afschaffing van belasting op de eerste levensbehoeften wil, er iets op uitvinde om de enorme rechten op den invoer van het zout, een der voornaamste producten van dit eiland, te kunnen verlagen, waardoor handel en scheepvaart bloeien en deze kolonie niet weinig gebaat worden zou.

Eindelijk ziet men verlangend uit, dat het zoo lang reeds overwogen plan, nl. de doorgraving der landengte van Panama, waardoor de Atlantische en de Stille Zuidzee verbonden zullen worden, geëffectueerd worden zal, en met grond mag men verwachten, dat ook N e d e r l a n d , daar het reeds lang de aandacht van Z.M. onzen Koning bezig houdt, daartoe het zijne zal doen, want wordt deze bezitting in W.-Indië voor het moederland reeds gewichtig, naarmate de Z.-Amerikaansche Staten in volkrijkheid en beschaving vooruitgaan, oneindig grooter wordt dat gewicht als die doorgraving eerst geschied zal zijn. C u r a ç o u met zijn bij uitstek schoone haven, in het gezicht van eene uitgebreide kust, zal dan voor N e d e r l a n d meer waarde hebben, dan G i b r a l t a r of M a l t a voor G r o o t-B r i t t a n n i ë .

DAT HET ZOO EENS MOGE WORDEN!

1) Steeds is hier nog maar het Oud-Hollandsch recht in gebruik, dat reeds sedert 1808 in N e d e r l a n d is afgeschaft.

Voortbrengselen uit het planten- en dierenrijk.

A. Plantenrijk.

Wanneer een vreemdeling, na in de keerkringsgewesten andere koloniën gezien te hebben, C u r a ç o u bezoekt, dat daar als eene naakte klip in zee ligt, dan moet bij hem al dadelijk de gedachte opkomen, dat dit eiland door de natuur niet mild is bedeeld geworden. Uit de verte ziet men op de bergen hier en daar stekelige cactusplanten of schrale en doornachtige heesters, en verder zou men bijna meenen dat de bodem woest en onbegroeid was. Nu mag dit in den droogen tijd eenigszins het geval zijn, als de boomen en planten, op hoog gelegene plaatsen door zon en wind verschroeid, zich als gestorven voordoen; wie echter de verschillende plantages bezoekt, of den bodem des eilands d a n ziet, als een milde regen gedurende eenige weken het sluimerend leven opgewekt en alles met een groen kleed heeft omhangen, hij zou zeker ook, gelijk schrijver dezes, verbaasd hebben gestaan over den rijkdom van planten, die zich dan aan het oog vertoont. Mijn bestek gedoogt niet van ieder eene uitvoerige beschrijving te geven; bovendien zou mij zelfs, onbekend als ik nog met vele kruiden en heesters ben, het eene onmogelijkheid zijn geweest, onderstaande opgaaf van planten en dieren te kunnen doen, indien niet de Weledelgestr. Heer N. A n s l i j n , offic. v. gez. alhier, mij daarin behulpzaam had willen zijn, waarvoor ik ZEd. nogmaals hartelijk dank zeg. Ik laat dus alleen een, zoo ik vertrouw, volledige lijst volgen der hier inheemsch zijnde planten, met opgave der inlandsche benaming en de waarde, die sommige voor de geneeskunde of voor ander gebruik hebben.

		Inlandsche benaming en gebruik.
	1. Nyctagineae.	
a.	Mirabilis Jalappa.	Vier-uur-bloem.
b.	Boerhavii laxa.	Katjoe di baca.
c.	Boerhavii diffusa.	Id. idem.

		Inlandsche benaming en gebruik.
	2. Genistaceae.	
a.	Spigelia anthelmia.	Lenga di baca.
	3. Plantaginiae.	
a.	Plantago communis.	Plantijn, tegen oogontsteking.
	4. Papayaceae.	
a.	Carica papaya.	Papaij; het sap der vrucht bij herpes, de bladeren om het vleesch malsch te maken.
	5. Solaneac.	
a.	S. Melongenum.	Beregijn, als groente.
b.	S. Lycopersicum.	Tomati, om spijzen smaak en kleur te geven; de groene vrucht tegen keelontsteking en herpes, de rijpe vrucht wordt soms geconfijt.
c.	S. Microcarpum nigrum.	Lama.
d.	S. Spinosissimum prostratium.	Patiach imaron, bij syphilitische affectiën.
e.	Physalis angulata.	Klap, koorts-werend.
f.	Capsicum annuum.	Promente, specerij.
g.	Nicotiana tabacum.	Tabakoe.
h.	Datura Stramonium.	Ierba stinki, bij asthma zeer pijnstillend.
i.	Datura Matal.	Sierplant.
j.	Datura Fastussum.	Sierplant.
	6. Convolvulaceae.	
a.	Convolvula batata.	Batata doessie, een voedingsmiddel.
b.	Convolvula parviflorens.	Trompet.
c.	Convolvula merricatus.	Trompet.
d.	Convolvula purpureus.	Trompet.
e.	Ipomea quamoclis.	Redado, sierplant.

f.	Evovulus encanus.	
g.	Cuscuta americana.	Hilo di diabel het sap wordt ingewreven bij vitiligo, morphaeo en lepra.
	7. Jasmineae.	
a.	Jasminum officin.	Jasmijn, sierp art.
b.	Jasminum Sambae.	Jasmijn, sierp art.
	8. Asclepiadeae.	
a.	Asclepia Volubilis.	Mari Pompoen; de vrucht wordt gebruikt als groente, de rank voor slependen hoest.
b.	Asclepia gigantea.	Zijkatoen; de bladeren bij hoofdpijn, het zaadpluis tot vulling van kussens.
c.	Asclepia curasarica.	Komtji koe scotel; sierplant.
	9. Apocyneae.	
a.	Vinca Rosea.	Magdalena, sierplant.
b.	Theretia Neriflora.	Joro-Joro, sierplant.
c.	Nerium oleander alba et rosea.	Fransche bloem, roode en witte.
d.	Plumeria rose alba et hymenea.	Sierplanten: oleander corra, blanca i donceja.

		Inlandsche benaming en gebruik.
	10. Boragineae.	
a.	Heliotropium undulatum.	Kokolode; tegen icterus neonatorum, urinedrijvend.
b.	Heliotropium ternatum.	Salle, zweetdrijvend.
c.	Heliotropium Gnaphaloides.	Tabaco di Piscador; wondzuiverend, antisyphilitisch.
d.	Heliotropium Prostratum.	
e.	Varonia Curasauica.	Basora preto; krampstillend, zweetdrijvend antidyssentericum en zuiverend.
	11. Ehretiaceae.	
a.	Tournefortia tetandra.	Klaas Mirlato; verkoelend en wondzuiverend.
	12. Cerdiaceae.	
a.	Cordia dentata.	Kaohara; zuiverend tegen maag- en buikaandoeningen.
b.	Cordia speciosa.	Sierplant.
	13. Bigmoniaceae.	
a.	Bigmonia stans.	Sierplant.
b.	Bigmonia ?	Kibra hacha; Meubelhout.
c.	Crescentia cujeta.	Kalbas; het hout bij den scheepsbouw; het merg uit de vrucht als laxans en uitwendig bij kneuzing; de vruchtschaal als schepper of lepel; de olie uit het zaad om te branden en tegen borstaandoeningen; de bladeren wondzuiverend.
d.	Sesamum indicum.	Jojoli; het zaad voedend, de olie tegen borstaandoeningen en de bladeren bij oogontsteking.

14. Verbenaceae.

a.	Stachytarpheta presmetica.	Jerba statia; koortsverdrijvend.
b.	Stachytarpheta dichotoma.	Jerba statia;
c.	Lantana camara.	Flor di Sangur; koorts- en zweetafdrijvend.
d.	Lantana reticulata.	Idem idem.
e.	Lantana melissifolia.	Idem idem.
f.	Lantana odorata.	Flor di Sangur.
g.	Verbena Vulgaris.	Verbena, sierplant.
h.	Verbena Verreina.	Lenga di baca.
i.	Avicennia nitida.	Mangel.
j.	Avicennia tomentosa.	Mangel.
k.	Lippia americana.	

15. Labiatae.

a.	Mentha gentilis.	Jerba hole hoedieuw; in en uitwendig bij braking, koliek en catharrale borstaandoeningen.
b.	Ocimum basilicum.	Jerba hole blanco, als boven.

		Inlandsche benaming en gebruik.
c.	Ocimum Micranthum.	Nagel, sierplant.
d.	Ocimum Polystachium.	Nagel, sierplant.
e.	Ocimum ? ?	Couwslief; de bladeren bij zenuwhoofdpijn.
f.	Leonotis nepetaefolia.	Pompoen.
g.	Nepotes suaveolens.	Sangoera, maagversterkend, krampstillend en windbrekend.
h.	Nepotes verticillata.	Sierplant.
i.	Chlomis caribaea.	
	16. Tiliaceae.	
a.	Corchorus siliquosa.	Foenfoen homber.
b.	Corchorus hirtus.	
	17. Malpighiaceae.	
a.	Malpighia glabra.	Chimaroeka, als vrucht bekend.
	18. Loaseae.	
a.	Loasa triloba.	Amora falso.
b.	Mentzelia hispida.	Dalpega, urinedrijvend.
	19. Hydroleae.	
a.	Nama Jamaicensis.	
	20. Verroniaceae.	
a.	Pectis ciliata.	Theebink homber.
b.	Pectis prostrata.	Theebink mogeer, zweet- en koortsverdrijvend, de bekende Curaç. thee.
	21. Mutisiaceae.	
a.	Perdicium Curasauicum.	Monporito, bij koliek en diarrhoea.
	22. Laurineae.	
a.	Persea gratissima.	Aguacati, bekende smakelijke vrucht.
	23. Connaraceae.	

a.	Suriana triternata.	Behoecoe.
b.	Suriana maritima.	
	24. Turneraceae.	
a.	Turnera tomentosa.	
	25. Meliaceae.	
a.	Trichilia trifoliata.	Chimaroeka macho, vruchtafdrijvend en antidyssentericum.
	26. Buttneraceae.	
a.	Waltheria Americana.	
	27. Sapoteae.	
a.	Achras sapota.	Mispel, eigenlijk sapodel, bekende vrucht.
b.	Chrysophillum cainito.	Sterappel, bekende vrucht.
	28. Cotyledoneae.	
a.	Bryophillum calycinum.	Wonderblad.
	29. Scrophularineae.	
a.	Hemodia maritima.	
b.	Capraria biflora.	Tantje, urinedrijvend.
c.	Scoparia dulcis.	Mata comblees, als purgans.
	30. Acanthageae.	
a.	Elythraria frondosa.	Jerba sjie Lena, tegen diarrhoea.
b.	Justia Sclopeta.	Scopet, urinedrijvend.

		Inlandsche benaming en gebruik.
c.	Justia Pistoleta.	Pistool, een aphrodisiacum.
d.	Justia ?	Juffer-in-'tgroen, sierplant.
	31. Malvaceae.	
a.	Malva Americana.	Gianbo simara, verzachtend, wondzuiverend.
b.	Gossipium barbadense.	} Katoen, idem.
c.	Gossipium arborea.	} Katoen, idem.
d.	Hibiscus esculentus.	Gianbo, als groente bekend, verzachtend.
e.	Hibiscus elatus.	Otaheiti, wondzuiverend.
f.	Hibiscus oleraceus.	Zuring.
g.	Bombax ceira.	Zeekatoenboom; het zaadpluis om kussens te vullen.
h.	Sida angustifolia.	
i.	Sida ciliaris.	Jerba di seroe; bij catarrhale borst- en buikaandoeningen.
j.	Sida umbellatum.	Siejawa.
k.	Hibiscus Clypeathis.	
	32. Sterculiaceae.	
a.	Helicteres Carthaginiensis.	
b.	Melochia pyramidata.	Basora corra, tegen slepende diarrhoea.
	33. Papaveraceae.	
a.	Agrimonia Mexicana.	Polver simaron, in- en uitwendig bij tusschenpoozende koorts, ook bij asthma en hoest.
	34. Oxalideae.	
a.	Averrhoea bilimbi.	Birambi, als groente, als zuur en ook geconfijt.
	35. Anonaceae.	

a.	Anona squamosa.	Schubappel, bekende vrucht.
b.	Anona muricata.	Sorsaka, bekende vrucht.
c.	Anona reticulata.	Cajoega, bekende vrucht.
	36. Portulaceae.	
a.	Portulacea olaracea.	Als groente bekend, in- en uitwendig verkoelend.
b.	Portulacea pilosa.	
c.	Talinum Triangulare.	Postelein di Surinam, als groente bekend, tevens sierplant.
	37. Polygaleae.	
a.	Krameria ixina.	Pegasaja chimaron, zamentrekkend; werkt in die gevallen, waarin ratanhia aangewezen is.
b.	Polygala.	Elephanti.
	38. Cruciferae.	
a.	Sinapis nigra.	Mosterd; de bladen worden als salade gebruikt.
	39. Capparideae.	
a.	Capparis torulosa.	
b.	Capparis oblongifolia.	Oliva.
c.	Cratera gynandra.	Soeroen.

		Inlandsche benaming en gebruik.
	40. Sapindaceae.	
a.	Paullivia curasarica.	Bij blennorrhoea en dyssenterie.
b.	Sapindus Surinamensis.	Savonet-bal.
c.	Mellicocca bijuga.	Knippa, als vrucht bekend.
d.	Sapindus coriaria.	Dividivi, watapana, wordt gebruikt tot leerlooien, bij slepende diarrhaea en catarh. der luchtpijp, bij syphilitische zweren en het vervaardigen van inkt.
	41. Cedreleae.	
a.	Swietenia domingensis.	Mahogany, meubelhout.
	42. Aurantiaceae.	
a.	Citrus aurantium.	Raraga, eene vrucht.
b.	Citrus vulgaris.	Citroen.
c.	Citrus dechimana.	Pompelmoes.
d.	Citrus limonum.	Lamoentjie.
e.	Citrus limetta trifoliata.	Lamoentje de Suriname.
	43. Leguminosae.	
	a. Mimoseae.	
a.	Mimosa farnesiaua.	Wabi, brandhout, de wortel bij blennorrhaea.
b.	Mimosa theret.	De zaden worden aan elkander geregen en tot halssieraad, mandjes, armbanden gemaakt.
c.	Mimosa chrisantha.	Watapana chimaron; een afkooksel van den wortel bij mond- en keelaandoening.
d.	Mimosa salinarum.	Indio breeuw; de peulen bij catarrh., de bladen tot gisting gebracht bij slepende oogontsteking.

e.	Mimosa unguiscata.	Lokki; de bladen in afkooksel bij syphilitische zweren.
f.	Mimosa humilis.	
g.	Inga vera.	
h.	Mimosa carbata.	Barba di jonkman.
	b. Cassiaceae.	
a.	Cassia fistulosa.	Trommelstok; de bladeren bloedzuiverend, de vrucht als purgans.
b.	Cassia chamae Christi.	Montanja.
c.	Cassia ruscifolia.	Broeska; in- en uitwendig bij koortsen.
d.	Cassia brasiliana.	Trommelstok di kabaai als catharticum.
e.	Cassia tamarindus indica.	Tamarijn, als catharticum en verkoelingsmiddel bekend.
f.	Caesalpinia sappan.	Palo di Brazilië.
g.	Caesalpinia orubensis.	Palo di trankera.
h.	Caesalpinia saponaria.	Palo di gabon; de bast geraspt wordt als zeep gebruikt.
i.	Parkinsonia aculeata.	Boontje di strena.
j.	Gynandropsis palmipes.	Akaja.

		Inlandsche benaming en gebruik.
k.	Guillandina bonduc; var. bonducilla.	Djoekoe; de vrucht, met olie gestampt, wordt tegen haemorrhoïden gegeven.
l.	Hymenaea courbaril.	Tamarijn di Hollanda, als vrucht bekend.
	c. Robiniaceae.	
a.	Robinia pulcherrima.	Toe-toe-roe-toe.
b.	Robinia arborea.	Flamboyant, sierplant.
c.	Colutea odorata.	Jerba di tonka; de bladeren worden gebruikt om de sigaren geurig te maken (Mata-Raton).
	d. Hedysareae.	
a.	Hedysarum brasiliense.	Pinda Simaron.
b.	Hedysarum tortuosum.	
c.	Hedysarum ? ?	
d.	Alysicarpus vaginalis.	
e.	Arachis hypagea.	Pinda, bekend.
f.	Dalea bicolor.	Jerba di sonjo, slaapverwekkend.
	e. Galegaceae.	
a.	Indigo fera anil.	Indigo Simaron.
b.	Indigo tinctoria.	Indigo.
	f. Viciaceae.	
Vele varieteiten.		Boontje jangado, marines enz.
	g. Phasiolideae.	
a.	Phasiolus nannus.	
b.	Phasiolus vulgaris.	Snijboontje
c.	Phasiolus lathyrioides.	Boontje simaron.
d.	Phasiolus gibossifolia.	Idem idem.
e.	Abrus precatorius.	Makoera, de bladen bij borst catarrh.
f.	Clitorea ternata.	Blomtje cocolisi.

g.	Dolichos catjan.	Boontje ojada.
	h. Genistaceae.	
a.	Cytisus catjan.	Wandoe, als groente gebruikt; een decoctum der bladeren bij fl. alb.
b.	Erythrina corallo dendron.	Boontje di Carta.
c.	Sesbania picta.	Boontje di Palomba.
d.	Sesbania ? ?	Sierplant.
	44. Anacardiaceae.	
a.	Anacardium occidentale.	Casjoe, als vrucht bekend.
b.	Mangifera indica.	Mango, idem.
	45. Spondiaceae.	
a.	Spondias cythera.	Pomme di cythér, eene vrucht.
b.	Spondias lutea.	Goba, idem.
c.	Spondias mombin.	Macapruim idem.
	46. Terebinthaceae.	
a.	Ragara octandra.	Tacamahac.
	47. Burseraceae.	
a.	Icica heptaphylla.	Sija blanco; het hout wordt door de zadelmakers gebruikt.

		Inlandsche benaming en gebruik.
	48. Rosaceae.	
a.	Rosa, in eenige varieteiten.	Rosa, sierplant.
b.	Chrysobalanus Icaca.	Ekakes, als vrucht bekend.
	49. Salicariae Lythrariae.	
a.	Lacosonia inermis.	Resida, sierplant.
b.	Lacosonia spicata.	
c.	Lagerstroemia indica.	Japonica, sierplant.
	50. Passifloreae.	
a.	Passiflora pinnastipula.	Kruisbloem, verkoelend.
b.	Passiflora quadrangularis.	Marcoesa, als vrucht bekend.
c.	Passiflora hederacea?	Belappel, idem.
d.	Passiflora minima.	Besji di tinta.
	51. Amaranthaceae.	
a.	Amaranthus hybrydus.	Kalaloe, als groente.
b.	Amaranthus spinocissimus.	Kalaloe, de porco, in afkooksel bij dyssenterie.
c.	Celosia custata.	Hanekam, sierplant.
d.	Gomphrena globosa.	Amora séco sierplant.
e.	Illecebrum verniculatum.	
	52. Polygoneae.	
a.	Coccoloba urifera.	Druifi; de bast en de vruchten bij diarrhoea en dyssenterie.
b.	Coccoloba pubescens.	Druifi di Lamár, idem.
	53. Chenopodieae.	
a.	Atriplex custata.	
b.	Chenopodium atriplicifolium.	Jerba di frominga, in- en uitwendig bij koorts.
c.	Chenopodium ambrosioides.	Sagradoe, wormdrijvend en krampstillend.
d.	Rivina Levis.	
e.	Rivina brasiliensis.	

f.	Rivina humilis.	Stopmahatje, bij dyssenterie en tenesmus.
g.	Salsola sartiva.	Zeekraal, als groente bekend, en het afkooksel bij blennorrhoea.
	54. Urticaceae.	
a.	Urtica aestuans.	
b.	Ficus carica.	Vijg, als vrucht; een afkooksel der bladeren bij borstaandoening en de bladen ook om sigaren geurig te maken.
c.	Morus multicula.	Moerbei.
d.	Morus Macluva tinctoria.	Palo doesji; het hout komt als geel verfhout in den handel voor, de vrucht wordt gegeten.
e.	Artocarpus incisa.	Broodboom; de vrucht wordt als kastanjes gegeten.
	55. Euphorbiaceae.	
I.	*a.* Euphorbia maculata.	Jerba di leetje homber.
b.	Euphorbia Thymifolia.	Jerba di leetje mugeer; tegen dyssenterie.

		Inlandsche benaming en gebruik.
c.	Euphorbia pereskia.	Kabees de Medusa, sierplant.
d.	Euphorbia cotenifolia.	Manzanille bobo, vergiftig.
e.	Hippomane Manzanella.	Manzanilie, vergiftig.
f.	Dalechampia?	
g.	Pedelanthystithymala.	Prikietje, bij asthma en hoest
II. Crotoneae.		
a.	Croton Libatum.	Trees dede, als groente bekend.
b.	Croton cerilifolium.	Wilde salie; wondzuiverend, krampstillend, verdrijft ongedierte.
c.	Croton nitens.	Loembra blanco; bij diarrhoea, fl. alb. en om de menstrua te bevorderen.
d.	Croton discolor.	
e.	Ricinus communis.	Karpat, bekend.
f.	Jatropha curcas.	Schijtnoot; de bladeren uitwendig bij haemorrhoïden.
g.	Jatropha multifida.	Schijtnoot di Cayenne, sierplant.
h.	Janipha manihol.	Casaba.
i.	Janipha gossypifolia.	Flaria; het sap wordt gebruikt bij spruw; de wortel is emolliëerend.
j.	Janipha urens.	Bringa mosa.
k.	Janipha locflingi.	Bitter Casaba, Batoetoe.
l.	Hora crepitans.	Zandkokerboom; de vrucht als een zandkoker, het sap bij lepra.
	56. Myrtaceae.	
a.	Psidium pomiferum.	Goejaba, als vrucht bekend.

b.	Psidium pomiferum.	Goejaba, als vrucht bekend.
c.	Punica granatum.	Granaatappel; de wortel tegen lintworm, de schil in afkooksel tegen dyssenterie en emmagogicum.
d.	Mirtus communis.	Mirt.
e.	Jambosa vulgaris.	Pomme de rose, vrucht.
f.	Jambosa malacensis.	Jambo, vrucht.
g.	Eugenia floribunda.	Gujava berri, vrucht.
	57. Combretaceae.	
a.	Terminalia dichotima.	Wilde amandel, als vrucht.
b.	Conocarpus erecta.	
	58. Rhizophoreae.	
a.	Rizophora mangla.	Mangel; bij het leerlooien, tot het maken van korven en het kleuren van vischlijnen in gebruik.
	59. Cacteae.	
a.	Cactus ficus tuna.	Toena; voor de cochenille-cultuur, emolliëerend.
b.	Cactus ficus indica.	Frikanpeeuw; de vrucht eetbaar, bevat kleurstof voor suikerwerk.
c.	Cactus coccinillifer.	Nopal, meer bepaald voor de chochenillekweek.
d.	Cactus melocactus.	Gabees de indian; het vruchtbed als tondel.

		Inlandsche benaming en gebruik.
e.	Cereus pentagonus.	
f.	Cereus lanuginosus.	Kadoosji di poesji of flambeeuw.
g.	Cereus granduflores.	Sierplant.
h.	Cereus heptagonus.	Datoe; vrucht eetbaar.
i.	Cereus hexagonus.	Tampanja; de vrucht eetbaar als groente.
j.	Cereus curasauica.	Jufvrouw; de wortel in afkooksel bij blennorrhoea.
k.	Varieteit prostrata.	Kaliber.
l.	Cactus spinocissima.	
	60. Onagriae.	
a.	Jussica Octonervia.	Chanana, als groente.
	61 Umbelliferae.	
a.	Anettum foeniculum.	Venkel, bij catarrh. oogontsteking.
b.	Apium graveolens.	Selderij.
c.	Apium petroselinum.	Pieterselie; urinedrijvend.
d.	Daucus carota.	Gele wortel.
	62 Compositae.	
a.	Ageratum quaco.	Quaco.
b.	Sonctus taraxifolia.	Salade, andijvie.
c.	Parthenium hysterophorum.	Basora di liber; bij menstruaal koliek; uitwendig bij huiduitslag.
d.	Chrysanthemum indicum.	
	63. Myoporineae.	
a.	Bontia daphnoides.	Olijfie.
	64. Ampellideae.	
a.	Vitis vinifera.	Wijndruif.
b.	Cupis quadrangularis.	Kaboeja de tronkera, stondendrijvend, wondzuiverend.
	65 Cucurbitaceae.	

a.	Cucurbita melo.	Milon, als vrucht.
b.	Cucurbita pepo.	Pompoen, voedingsmiddel; de bloemen bij icterus.
c.	Cucurbita logenaria.	Kalbas largoe, groente.
d.	Cucurbita aurantia (macro carpa).	Toetoemba.
e.	Cucurbita aurantia (micro carpa).	Kalbas di Coré abao.
f.	Cucumis anguria.	Komkommer, als groente.
g.	Cucumis citrullus.	Patia, vrucht, het zaad slaapverwekkend.
h.	Cucumis sativa.	Komkommersalade.
i.	Melothria pendula.	
j.	Trichosantes tuberosa.	Maria fantassia, tegen spruw en keelontsteking.
k.	Thlaspi arvense.	
	66. Chinchonaceae.	
a.	Jara americana.	Jasmijn corra, sierplant.
b.	Spermacocca rigida.	
c.	Spermacocca villosa.	
d.	Erythalis fruticosa.	
e.	Miranda royoc.	Pan di diabel, kleurstof.

		Inlandsche benaming en gebruik.
	67. Bromeliaceae.	
a.	Bromelia pinguin.	Tekoe.
b.	Agave Americana.	Koeki de Indian; geblakerd bij borstaandoeningen, de steng tot het aanzetten van messen en het poetsen.
c.	Agave Mexicana.	Pita-vlas; om touw te slaan en tot wasschen en schuren.
	68. Amaryllideae.	
a.	Amaryllis belladona.	Lelie corra, sierplant.
b.	Amaryllis vittata.	Lelie, sierplant.
c.	Amaryllis gigantea.	Bajonet, sierplant.
d.	Pancraticum Caribaeum.	Lelie blanco, sierplant.
e.	Galanthus nivea.	Sneeuwvlok, sierplant.
	69. Orchideae.	
a.	Epidendium elongatum.	
b.	Dendrobium proliferum.	Banana di Sero.
c.	Dendrobium?	Bacoba di Sero.
d.	Fillandria usneöides.	Barba di Kadoesje.
	70. Scitamineae.	
a.	Zangiber officinalis.	Gember.
	71. Maranthaceae.	
a.	Marantha arundinacea.	Arraroet.
b.	Canna coccinea.	Hoofdpijnblad, sierplant.
	72. Musaceae.	
a.	Musa paradisiaca.	Banana; als voedingsmiddel; de gedroogde bladeren om matrassen te vullen; de vezels der steng als bindtouw; het sap uit den steel bij blennorhaea.
b.	Musa sapientum.	Bacoba, vrucht.
	73. Commelyneae.	

a.	Commelyne agraria.	Ragadiesjie Simaron, urinedrijvend.
b.	Tradescantia discolor.	Sierplant.
	74. Nympheaceae.	
a.	Nymphea alba.	Pannekoekblad.
	75. Asphodeleceae.	
a.	Aloë vulgaris.	Aloë, bekend.
b.	Aloë spicata.	Aloë, bekend.
	76. Palmeae.	
a.	Cocos nucifera.	Koko, vrucht.
b.	Euterpe oleracea.	Palmiet; de kroon als groente.
c.	Phoenix dactylifer.	Dadel.
d.	Chamacrops palmetto.	Wilde palmiet; het hout voor palissaden.
	77. Aroideae.	
a.	Arum maculatum.	Sierplant.
	78. Typhaceae.	
a.	Typha latifolia.	
	79. Cyperaceae.	
a.	Kyllingia asculente.	
b.	Cyperus longius.	Joenco; tot het vervaard. v. matten.

		Inlandsche benaming en gebruik.
	80. Scirpeae.	
Scirpus maritima.		Korta mano.
	81. Gramineae.	
a.	Eleusine cruciata.	Maria bo-kebendemi; in afkooksel bij dyssenterie en diarrhoea.
b.	Eleusine indica.	
c.	Eleusine filiformis.	
d.	Paspalum stoloniferum.	
e.	Cenchrus echinatus.	Pega soja.
f.	Pamicum umbrosum.	Maisji tortolica.
g.	Pamicum paludosum.	Brakgras de awa.
h.	Pamicum maximus.	Guinigras.
i.	Pamicum brizacforme.	Windgras.
j.	Pamicum sarmentosnm.	Paragras.
k.	Pamicum didactyle.	
l.	Zea mais.	Maisji grandi, voedingsmiddel.
m.	Sacharum officinarum.	Kanja, bekend.
n.	Sorghum vulgaris.	Maisji chikito, voedingsmiddel.
o.	Sorghum eernuum.	Maisji Siete Siman, voedingsmiddel.
p.	Bambusa arundiacea.	Bamboes of Kanja Brabo; tot het vervaardigen van vogelkooien.
q.	Andropogon shoenantus.	Limoengras, koortsdrijvend.
r.	Andropogon marricatus.	De wortel tegen de mot.
s.	Poa plumosa.	
	82. Cycadeae.	
a.	Cycax circinatus.	Sago, sierplant.
	83. Filices.	
a.	Polypodium aureum.	

b.	Pteris longifołia.	
	84. Musci.	
a.	Hypnum.	
b.	Barbula.	
	85. Fungae.	
a.	Agaricus.	Qipopo.
b.	Boletus.	Zwam.
c.	Ulva.	
d.	Confervus.	

B. Dierenrijk.

Evenals de bodem van dit eiland, hoe dor hij er buiten den regentijd soms moge uitzien, rijk mag genoemd worden aan planten, zoo is ook C u r a ç o u niet onbelangrijk wat de natuurlijke historie der dieren betreft. Men vindt er allerlei gedierten, waarvan - zooals overal en vooral in warme landen - sommige zeer nuttig, andere schadelijk en gevaarlijk, weer andere onaangenaam en lastig zijn.

Of er zich op dit eiland in vroegere jaren verscheurende en wilde dieren hebben opgehouden, ben ik niet te weten kunnen komen, zooveel is echter zeker, dat zij er tegenwoordig niet worden aangetroffen en ook door gebrek aan zware en uitgestrekte bosschen moeielijk hier eene schuilplaats zouden vinden, doch zooveel te rijker is de verscheidenheid van de andere dieren, waarvan wij hier eene lijst laten volgen; wij beginnen met:

2e Klasse. veelvoeten. (polypi).
Gerangschikt volgens het stelsel van J. van der Hoeven.

		Inlandsche benamingen.
	Orde II. Octatinia.	
	Fam. II. *Xenina.*	
1.	Xenia umbellata.	} Polypi
2.	Anthelia Glauca	} Polypi
3.	Ronella Americana.	Zeepolyp.
	Fam. IV. *Halcyonina.*	
1.	Alcyonium ventilabrum.	Paletspons.
2.	Alcyonium flabelliforme.	Waaierspons.
3.	Alcyonium fistulosum.	Pijpspons.
	Fam. VII. *Corticata.*	
1.	Gagonia flabellium.	Zeewaaier.
2.	Gagonia ventalina.	Meerminwaaier.
3.	Gagonia muricata.	Gedoornde zeebloem.
4.	Gagonia venucosa.	Zeeheester.
	Orde III. Polyactinia.	
	Fam. VIII. *Madreporina.*	
1.	Madrepora clamicornis. L.	Boetisji.
2.	Madrepora ramea. L.	Kraalsteen.
3.	Madrepora sastigiata. L.	Kima lenga.
4.	Madrepora verrucosa.	
	Fam. X. *Gyrosa.*	
1.	Marandacua labyrinthica.	
2.	Marandacua arcolata.	
3.	Marandacua natans. L.	Drijfsteen.
	Fam. XII. *Zoanthina.*	
1.	Mamillitera cavotina.	

3e Klasse. zeenetels. (acalaphae).

Orde I. Siphonophora.

Fam. I. *Vilellidae.*

1.	Medusa Vilella.	Portugeesche manuaar.

Orde III. Discophorae.

Fam. VI. *Rhizostomidae.*

1.	Cassiopea frondosa.	Kima-kima.

Fam. IX. *Aequorideae.*

1.	Aequorea violacea.	Loena di aiva.

4e Klasse. Stekelhuidigen. (echinoderma).

		Inlandsche benamingen.
	Orde I. Pedicellata.	
	Fam. II. *Asteridae.*	
1.	Asterias discoidea	} Zeesterren.
2.	Asterias papposa.	} Zeesterren.
	Fam. III. *Echiuidea.*	
1.	Echinus mamillatus.	Zeeappel blanco.
2.	Echinus excentricus.	Zeeappel preto.
	Orde II. Apoda.	
	Fam. VI. *Sipunculaceae.*	
1.	Holothuria Priapus.	Banana di aarde. (Trepang).

8e Klasse. gekorvene dieren. (insecta).

		Inlandsche benamingen.
	1e Orde. Myriapoda.	
	Fam. I. *Julidae.*	
1.	Julus. Latr.	Bietje Korrá.
	Fam. 2. *Scolopendridae.*	
1.	Scolopendrum morsitans.	Duizendbeen, die hier zeer groot is.
	Fam. 3. *Thyoaniae.*	
1.	Loprisma Saccharina. Latr.	
	3e Orde. Parasitica.	
	Fam. 5. *Haematicoma.*	
1.	Pediculus hum. capitis.	Pieeuw.
2.	Pediculus hum. corporis. De Geer.	Aranga.
3.	Pediculus pubis. L.	Platluis.
	Fam. 6. *Mallophaga.*	
1.	Philopterus baculus. (Nitzs).	Pieeuw di Palomba.
2.	Trichodectus latus.	Karpata.
	4e Orde. Suctoria.	

Fam. 7. *Pulicidae.*

1.	Pulex inactans. L.	Proega.

6e Orde. Diptera.

Fam. 10. *Anthericenae.*

1.	Musca illucina.	Moeska di boesano.
2.	Musca domestica.	Moeskita.
3.	Musca carnaria.	Moeskita grandi.
4.	Musca tenax.	Moeska di secreet.
5.	Microdon apiformis.	

Fam. II. *Tanystonata.*

1.	Leptis vermilae.	
2.	Bombilius Surinamensis.	
3.	Asilus.	
4.	Conops Sanguisuga.	Lembe-lembe.
5.	Conops infausta.	Moeska di Maisji.

Fam. 8. *Nemocera.*

1.	Tipula.	Langpoot.
2.	Culex pitriens. L.	Sangoera.

		Inlandsche benamingen,
3.	Culex annulatus. L.	Slobkous.
	7e Orde. Hymenaptera.	
	Fam. 14. *Mellifcra.*	
1.	Apis mellifica.	Honingbij, door den gouvern. van Raders hier aangebracht, doch door gebrek aan bloemen kan zij hier niet tieren.
	Fam. 15. *Diplopteryga.*	
1.	Polistes. L. Eenige varieteiten.	Maribomba, een wesp. Haar nest is een regelmatige veelhoek.
2.	Eumenes Cractata, 2 Paar.	
	Fam. 16. *Heterogyna.*	
1.	Formica cephalota.	Hana-hana.
2.	Formica rubra. L.	Frominge stinki.
3.	Formica rubra. minor.	Frominge korra.
4.	Formica rubra. minima.	Frominge di papaija.
5.	Formica rufescens (Latr.)	Frominge loko.
	Fam. 21. *Ichneumonides.*	
1.	Ichneumon niger. L.	Mamondenga.
	8e Orde. Lepidoptera.	
	Fam. 25. *Nocturna.*	
1.	Tinea eronymella. L.	Mot.
2.	Tinea pellionella.	Idem.
3.	Phalaena. L.	Barboeletta di anotsji.
4.	Fortrix. L.	Idem, de rups op mimosa farnesia.
5.	Nocturna gama. L.	Idem, de rups op amaranthus viridis en portulacca.
	Fam. 26. *Crepuscularia.*	
1.	Sphinx niger. L.	Barboeletta di rouw.
2.	Sphinx latrusca.	Barboeletta di anotsji.

3.	Sphinx bombyle formis.	Idem; rups van Plumeria en Solanum.
	Fam. 27. *Diurna.*	
1.	Equis lerlus. L.	} Barboeletta de dia.
2.	Erycina.	} Barboeletta de dia.
3.	Papilio.	} Barboeletta de dia.
4.	Biblis.	} Barboeletta de dia.
5.	Brassotis.	} Barboeletta de dia.
6.	Damais.	} Barboeletta de dia.
	9e Orde. Neuroptera.	
	Fam. 31. *Libellulinae.*	
1.	Libellula puella. L.	} Glazenmaker; Sin-sin.
2.	Libellula depressa L.	} Glazenmaker; Sin-sin.
	Fam. 32. *Ephemerinae.*	
1.	Ephemera Vulgata. L.	Moeskita di anja nobo.
	Fam. 34. *Termitinae.*	
1.	Psocus pulsatorius. L.	Houtluis.
2.	Termes fatale. L.	Komegijn.

		Inlandsche benamingen.
	10e Orde. Hemiptera.	
	Fam. 35. *Coccinae.*	
1.	Coccus cacti.	Cochenilia.
2.	Chermes infausta.	Pies-Pies, een soort van kever.
	Fam. 39. *Geocorysae.*	
1.	Cymex lectularius.	Chincha.
	11e Orde. Ortophesa.	
	Fam. 40. *Gryllidae.*	
1.	Gryllus migratorius. L.	Tira Cochi.
2.	Gryllus viridissismus. L.	Tira cochi borde.
3.	Achetes domestica. L.	Kriki.
	Fam. 42. *Blattariae.*	
1.	Blatta orientalis. L.	Kakalaka.
2.	Blatta eutea minor. L.	Kakalaka chikito.
3.	Blatta sylvestris. L.	Kakalaka matroos.
	Fam. 51. *Rhynechophora.*	
1.	Calandra Granaria.	Goero-goeroe.
	Fam. 60. *Clavicornia.*	
1.	Dermestes foetidus.	Baca di tera.
2.	Byrrhus. L.	
	Fam. 61. *Lamellicornia.*	
1.	Scarabacus filipendula.	
2.	Scarabacus unicolor.	
	Fam. 63. *Carabicina.*	
1.	Carabus Coriaceus. L.	Tor di arva Saroe, of vuurvlieg; geeft bij avond een helder phosphorisch licht.
	Fam. 68. *Serricomia.*	
1.	Cantharis noctiluca.	Bietje kondela.
2.	Cantharis foetidus.	Pies-pies di kapot.

9e. Klasse. spinachtige dieren. (arachnoiden).

		Inlandsche benamingen.
	Orde I. Polygonopoda.	
	Fam. I. *Pycrogonida.*	
1.	Proxichilus. Latr.	Haranja di lamar.
	Orde III. Acarina.	
	Fam. III. *Acarea.*	
1.	Acarus domesticus. De Geer.	Miet.
	Orde IV. Phalangita.	
	Fam. X. *Phalangita.*	
1.	Phalangium oxidus.	Haranja.
	Orde V. Pseudo scorpiones.	
	Fam. XI. *Pseudo scorpiones.*	
1.	Chilifer cancroides.	Scorpioen di boeki.
	Orde VII. Pedipalpi.	
	Fam. XIV. *Scorpiones.*	
1.	Sevicauaflorpio da.	Scorpioen.

		Inlandsche benamingen.
	Orde VIII. Araneidea.	
	Fam. XV. *Araneidea.*	
1.	Clubiora holosericca.	Haranji di patoe.
2.	Aranea domestica. L.	
3.	Theridion malignum.	Oranjespin. Dezen naam draagt zij wegens een klein en helder oranjevlekje aan den spintepel, dat, naarmate zij getergd wordt, een rooder kleur krijgt. Zij houdt zich op in het loof van dividivi, wilde salie, doch meer in dorre pinda-bladeren. Den steek herkent men bij kleurlingen aan een grijs, vochtig, rond vlekje ter grootte eener erwt. De verschijnselen na den steek zijn bijna als die van de tarantula, vandaar de benaming B a i l a d i h a r a n j a (spinnedans). Het tegengift, door het volk gebruikt, bestaat uit een mengselvan groene mispel, tabak en urine. In drie dagen volgt er genezing. Deze spin is doodelijk voor viervoetige dieren, die gewoonlijk binnen 24 uren onder hevige zwelling sterven. Kippen en kalkoenen eten haar op, evenals ook andere venijnige insecten, doch zonder gevolg. Echter is de bewering dat deze spin onschadelijk is onwaar.
4.	Epeira diodema.	
5.	Dolomedes mirabilis.	
6.	Lycosa saccata.	
7.	Altus scenicus.	Diender.

10e Klasse. schaaldieren. (crustacea).

	Orde VII. Isopoda.	**Inlandsche benamingen.**
	Fam. XVIII *Oniscides.*	
1.	Oniscus asellus. L.	Baca di terra.
	Fam. XIX. *Asellota.*	
1.	Oniscus aquaticus.	Baca di lama.
	Orde X. Decapoda.	
	Fam. XXVII. *Caudina.*	
1.	Crangon major.	Kabaron.
2.	Crangon minor.	Garnaatje.
	Fam. XXVIII. *Astacina.*	
1.	Astacus fluviatilis.	Kreeft di poos.
2.	Astacus maritimus.	Kreeft.
	Fam. XXX. *Arromura.*	
1.	Pagurus Bernhardus.	Soldaatje.

		Inlandsche benamingen.
	Fam. XXXIV. *Cancrina.*	
1.	Cancer pagurrus. L.	Kangreeuw di Hollanda.
2.	Gerarcina ruricola.	Kangreeuw.
3.	Gerarcina alba.	Kangreeuw blanco.
4.	Gelasimus vocans.	
5.	Eriphia spinifrons.	Kangreeuw Soembi.
6.	Cancer pelagicus. L.	Pannekrab.
7.	Cancer moerus. L.	Geengoe.

12e Klasse. schelpdieren. (conchiferae.)

		Inlandsche benamingen.
	Orde II. Lamellibranchiata.	
	Fam. II. *Ostracea.*	
1.	Ostrea edulis. L.	Oester, klein van soort.
	Fam. V. *Arcacea.*	
1.	Arca Noachi. L.	Noachs ark.
2.	Arca tortuosa.	
	Fam. VI. *Mytilaceae.*	
1.	Mytilus edulis. L.	Paloeli, mosselen.
2.	Pinna nobilis. L.	Hamdoublet.
	Fam. VII. *Trygoniacea.*	
1.	Trygonia pectinata.	
	Fam. VIII. *Naiadeae.*	
1.	Unio pictorum.	Patoeti di vera.
	Fam. XIII. *Veneraceae.*	
Venus erycena.		Lang.

13e Klasse. weekdieren. (mollusca).

	Orde II. Gasteropoda.	**Inlandsche benamingen.**
	Fam. VII. *Cyclobranchiata.*	
1.	Chiton cumminghii.	Tapa conchi.

2.	Patella umbella.	} Schoteltjes.
3.	Patella scaphroides.	} Schoteltjes.
	Fam. VIII. *Asphidobranchiata.*	
1.	Haliotis harva.	Zeeoor.
	Fam X. *Ctenobranchiata.*	
1.	Trochus maculopus.	Getakte piramied.
2.	Turbo littoreus.	Alikruik.
3.	Scalaria communis.	Gewone wenteltrap.
4.	Scalaria Curasavica.	Kokolisji di kalkoena.
5.	Conus virgo.	Mennisten toot.
6.	Oliva erythrostoma.	Dadelhoorn.
7.	Voluta pallida.	Jufferhoorn.
8	Voluta musica.	Muziekhoorn.
9.	Raccinum echinophorum.	Geknobbelde Bethoorn.
10.	Raccinum Surinamensis.	Surinaamsche kinkhoorn.
11.	Raccinum undatum.	Wulk.

		Inlandsche benamingen.
12.	Strombus gigas.	Koorkoor, kromhoren.
13.	Murex ramosus.	Stekelhoren.
14.	Murex colus.	Fransche spil.
15.	Murex vetagus.	Snuitpen
	Orde III. Cephalopoda.	
	Fam. XIV *Octopoda.*	
1.	Octopus vulgaris.	Zeekat.

14e. Klasse. visschen. (pisces.)

		Inlandsche benamingen.
	SECTIO II. CHONDROPTERYGII.	
	Orde III. Dermiobranchii.	
	Fam. IV. *Batides.*	
1.	Cephaloptera giorna rissi.	Raja, rog.
	Fam. V. *Selachii.*	
1.	Squatus Americanus.	Tibron, haaien, gewone en kruishaai.
	SECTIO. IV. OSTESPHERYGII.	
	Orde VII. Lophobranchii.	
	Fam. IX. *Lophobranchii.*	
1.	Sygnathus hippocampus.	Kabaai di awa, zeepaardje.
	Orde VIII. Pectognathi.	
	Fam. X. *Gymnadantes.*	
1.	Diodon atinga. L.	Gin-ga, egelvisch.
	Fam. XI. *Scelodermi.*	
1.	Balistes aculeatus. L.	Brandhoro vissi. Brandhoorn-visch; de steek vergiftig.
2.	Ostracion triqueter.	Kaja di morto, doodkist.
	Orde IX. Malacophterygii.	
	Fam. XIII. *Cyphinoedei.*	
1.	Cyprinus barbus. L.	Barbeen, barbeel.
2.	Cyprinus barbus. ?.	Geelstert.

	Fam. XIV. *Cyprinodantes.*	
1.	Characinus cyprinoides.	Karmaau, Curaçouwsche zalm.
	Fam. XV. *Characini.*	
1.	Myletes macroponus. Cuv.	Sardientje, sardijn; in Mei, Juni, Juli en Augustus is deze visch vergiftig.
2.	Hydrocion ?	Djeente di maasi.
	Fam. XVIII. *Esocii.*	
Hemiramphus Brownii. Valene.		Pikoer, binnensnoek; de groote soort soms vergiftig.
2.	Belone vulgaris. Valenc.	Geepi, geep.
3.	Exococtus volitans. L.	Boeladoor, vliegende visch.
4.	Exococtus minutus. L.	Fleertji.
5.	Albula macrocephala.	Banana.
	Fam. XX. *Clupeaceae.*	
1.	Odontognathus aculeatus.	Balagoe.
	Fam. XXIV. *Muraenoidei.*	
1.	Muraena anguilla. L.	Angieuw.

		Inlandsche benamingen.
2.	Muraena corger. L.	Colebra; zeepaling.
	Fam. XXVII. *Pleunorectae.*	
1.	Pleuronectus pectus.	Bot.
2.	Pleuronectus cyaneus.	Kleinvissi.
	Ordo X. Acantopterygii.	
	Fam. XXX. *Labroideae.*	
1.	Scarus abilgardii. Valenc.	Goetoe, papegaaivisch.
2.	Scarus minutus.	Savonetje.
	Fam. XXXIII. *Halibatrachii.*	
1.	Cheronectes pictus. Valenc.	Pisca soembi.
2.	Mathaca vespertilis. Valenc.	
	Fam. XXXV. *Gobiodei.*	
1.	Gobius Gronovii.	Halden.
	Fam. XXXVIII. *Scomberoidei.*	
1.	Temnodon Sallaton.	Jager.
2.	Scomber pulcher.	Bonito.
3.	Xiphias Americanus. L.	Zaagvisch.
4.	Trachinotus glaucus. Cuv.	Moelatto.
5.	Cybium commersonii. Cuv.	Kabeljauw.
6.	Caranx thrachurus.	Masbangoe.
7.	Caranx ?	Cavanjito.
8.	Coryphaena hiphuris.	Koningvisch.
9.	Coryphaena ?	Oudwijf.
10.	Zeus faber. L.	Zonvisch.
	Fam. XXXIX. *Squamepennes.*	
1.	Chaetodon armatus.	Kandeeltje.
2.	Chaetodon auritus.	Korra.
3.	Chaetodon giga ?.	Karpitan.

4.	Chaetodon fromitus.	Koor-koor.
	Fam. XLI. *Sciaenoidei.*	
1.	Vomen argenteus.	Koberkoetji.
	Fam. XLIV. *Percoidei.*	
1.	Perca formosa. L.	Bers.
2.	Perca semniscata.	Bers.
3.	Serranus guttatus. Cuv.	Jacob Everts of Jacob Peper.
4.	Serranus variolosus. Cuv.	Poeroentji.

15e. Klasse. kruipende dieren. (reptilia.)

	Orde 1V. Ophidia.	**Inlandsche benamingen.**
	Fam. IX. *Columbrina.*	
1.	Columber ahactulla.	Zweepslang.
	Orde V. Saurii.	
	Fam. XVI. *Scincoedei.*	
1.	Scincus medicinalis.	Colobra di meester.
	Fam. XVIII. *Lacertini.*	
1.	Lacerta marmorata.	Blauwsana.
	Fam. XIX. *Iguanoidea.*	
1.	Iguana delicatissima.	Joana.

		Inlandsche benamingen.
	Fam. XX. *Chumasleopidei.*	
1.	Lacuta principalis.	Totekki.
	Fam. XXI. *Escalobotae.*	
1.	Lacerta Gecko.	Tolokki pega, pega.
	Orde VI. Chelonii.	
	Fam. XXIII. *Chelonii.*	
1.	Chelys fimbriata.	Toertoeka de awa doesji.
2.	Testudo scobra.	Morkooi.
3.	Chelonia Mydas.	Toertoeka blanco.
4.	Chelonia imbricata.	Karet.
5.	Chelonia cavinata.	Dikkop.

16e. Klasse. vogels. (aves.)

	1e Orde. Natatores.	**Inlandsche benamingen.**
	Fam. Anatinae.	
1.	Mergus. L.	
a.	Mergus cristatus.	Duikelaar, inheemsch.
2.	Cygnus major.	Zwaan, herwaarts overgebracht.
3.	Anas. L.	Patoe, gekweekt.
In eenige variëteiten.		
4.	Querquedula. L.	Patoe morekke; bezoekt dit eiland in het regenseizoen.
	Fam. Steganopodae.	
1.	Pelicanus Illig.	
a.	Pelicanus Cinercus.	Pelikaan; bezoekt het eiland van tijd tot tijd.
2.	Plotus. L.	
a.	Plotus antinga. L.	Galinja di awa, is inheemsch.
3.	Phaëton.	
a.	Phaëton. flavirostrus. Brand.	Boebi; laat zich hier van tijd tot tijd zien.
4.	Larus.	Boebi, idem.

In eenige variëteiten.

2e Ordo. Grallatores.

Fam. Macrodactyli.

1.	Rallus. L.	Savaan snepie; vertoont zich alleen in het regenseizoen.
2.	Tulica. Gm.	Krabété, inheemsch.

Fam. Longerostra.

1.	Scolotax. L.	Snepie.

Hiervan zijn drie variëteiten. 1e grandi, 2e strandlooper en 3e bati-koel.

3e Orde. Gallinae.

Fam. Phasianinae.

1.	Pavo Cristatas. L.	Pouwies, wordt hier gekweekt.
2.	Phasianus Gallus. L.	Gaai i Galinja, idem.

Komt in 7 variëteiten voor. 1 Lakete, 2 ploema bira, 3 raboe stompi, 4 dominie, 5 mofbaard, 6 coehinchina, 7 pija de palomba.

		Inlandsche benamingen.
3.	Numida meleagris. L.	Galinja di Gini; wordt hier aangekweekt.
4.	Meleagris gallipavo.	Kalkoena, idem.
	Fam. Penelopinae.	
1.	Crax Pausci. L.	Pawies, wordt aangebracht.
	Fam. Tetraoninae.	
1.	Coturnix. Briss. (Curasavica).	Coco-i of patroesi, inheemsch.
	Fam. Columbinae.	
1.	Columba domestica. L.	Palumba, gekweekt.
Eenige variëteiten.		
2.	Columba (L.) montana.	Blauw duifi, inheemsch.
3.	Columba (L.) passerina.	Toto-lika, inheemsch.
4.	Columba (L.) cinerea.	Hala blanco, inheemsch.
	4e Orde. Scansores.	
	Fam. Psittacinae.	
1.	Psittacus (L.) macrourus.	Maderlot, aangebracht.
Drie variëteiten.		
2.	Psittacus. L.	Lora, aangebracht.
Eenige species.		
3.	Psittacus macrourus (minima).	Perkiet, inheemsch.
4.	Psittacus passerinus.	Bibitji, inheemsch.
	5e Orde. Passerini.	
	Fam. Fringellinae.	
1.	Fringilla. L. (frontatus saltator).	Concho-zoga-el, is inheemsch.
2.	Fringilla. L. cinerea.	Moffi, inheemsch.
	Fam. Sturninae.	
1.	Icterus. Cuv. (tropicus).	Tropiaal, inheemsch.
	Fam. Parinae.	
1.	Parus. L. (luteslus).	Pagara di misa, inheemsch.
	Fam. Certhianae.	
1.	Certhia Illig. (flaveola).	Geelborsi, inheemsch.

2.	Certhia longerostris major.	Pagara carpinteer, inheemsch.
3.	Certhia longerostris minor.	Pagara carpinteer chikito.
	Fam. Turdinae.	
1.	Orpheus (Americanus).	Choe-choe-bi, is inheensch.
	Fam. Trochilidae.	
1.	Trochilidus. L.	Blinkertje of kolibri, inheemsch.

Vier variëteiten.

6e Orde. Raptatores.

	Fam. Vulturinae.	
1.	Catharthes Illig. (Curasavica).	Wara-wara, is inheemsch.
	Fam. Accipitrinae.	
1.	Falco (L.) furcatus.	Gabilan piscado, bezoekt van tijd tot tijd dit eiland.
2.	Cymindes Illig. (Cayemensis.)	Kini, kini, inheemsch.
	Fam. Strigides.	
1.	Strix Sar.	Pala broega, is inheemsch.

Komt in drie variëteiten voor.

17e. Klasse. zoogdieren. (mammalia.)

		Inlandsche benamingen.
	Orde III. Celacia.	
	Fam. VIII. *Citacea.*	
1.	Balaena. L.	Biscop, de walvisch, bezoekt soms onze kusten.
2.	Physeter. L.	Noordkaper, wordt soms hier gezien (di cachelot).
3.	Delphinus. L.	Tonaisna, de tonijn, komt enkele malen in de nabijheid des eilands.
	Orde IV. Multungula.	
	Fam. XIII. *Belluae.*	
1.	Sus. L.	Porco, het tamme zwijn, klein van stuk, doch smakelijk. De trichinen zijn er nog niet bij waargenomen.
	Orde V. Solidungula.	
	Fam. XIV. *Solidungula.*	
1.	Equus caballus. L.	Cabaai, het paard; over het algemeen klein van stuk, maar bestand tegen lange tochten, ook bij den hoogsten warmtegraad. Vooral van de Indiaansche kust wordt vreemd ras hier aangevoerd. Men beweert, en niet zonder grond, dat het van het Arabische ras afkomstig zoude zijn.
2.	Equus Asinus.	Boeriko, de ezel. Dit dier is in dit gewest bestand tegen langdurige droogte. Het muildier of de muilezel, gelijk staande in kracht met het paard, wordt weinig gefokt, meer hier ingevoerd.
	Orde VI. Ruminantia.	
	Fam. XVI. *Elaphii.*	

1.	Cervus capreolus.	Binaar, de reebok, is inheemsch.
	Fam. XVII. *Caviconia.*	
1.	Caper hircus. L.	Kabrieto, de tamme bok, komt in eenige variëteiten soms ook verwilderd voor.
2.	Ovis Aries. L.	Karneer, het schaap, is klein van stuk, doch het vleesch zeer smakekelijk. Men heeft *a.* de merinossoort, hier ingevoerd door den gouverneur Baron v. R a d e r s , *b.* de Arabische breêstaart, *c.* de Indiaansche veelhoornige en *d.* de gemeene kaalstaart. Allen zijn bestand tegen felle droogte.

		Inlandsche benamingen.
3.	Bos taurus.	Baca, de koe, is over het geheel klein van stuk en weinig melkgevend. Door bepalingen van het gouvernement is de veredeling door invoer van vreemd ras zeer beperkt.
	Orde VIII. Glires.	
	Fam. XX. *Duplicidentata.*	
1.	Lepus cuniculus. L.	Konijntje, het wilde konijn, is inheemsch, doch zeer klein van stuk.
	Fam. XVII. *Murina.*	
1.	Mus rathus. L.	Djaka, de gewone huisrat.
2.	Mus musculus. L.	Raton, de gewone huismuis.
	Orde IX. Ferae.	
	Fam. XXXIII. *Canina.*	
1.	Canis familiaris. L.	Cachoor, de hond, komt in vele variëteiten voor.
	Orde X. Chiroptera.	
	Fam. XXXIX. *Nycterina.*	
1.	Vespertilio insectivorus.	Raton di anotsji.
2.	Vespertilio frugivorus.	Vampier.